

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน
โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth
through Community Participation

โดย

ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์

ดร.แม่ชีสุดา โรจนอุทัย

ดร.รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล

ดร.ชนิญา ชัยสุวรรณ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761353

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน
โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth
through Community Participation

โดย

ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์

ดร.แม่ชีสุตา โรจนอุทัย

ดร.รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล

ดร.ชนิษฐา ชัยสุวรรณ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761353

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through
Community Participation

BY

Asst.Dr.Khantong Watianapradith

Dr.MaesheeSuda Rojjanauthai

Dr.Rungrat Suwanakkul

Dr.Chaninya Chaisuwan

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761353

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้วิจัย: ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ ดร.แม่ชีสุดา โรจนอุทัย
ดร.รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล ดร.ชนัญญา ชัยสุวรรณ

ส่วนงาน: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อสังคมที่นำไปช่วยในการแก้ปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชนของชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู๋ จ.ศรีสะเกษโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์งานวิจัย ๑) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน๒) เพื่อนำเสนอผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเครื่องมือวิจัยที่ใช้ การสัมภาษณ์การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม นักวิจัยชุมชน การสนทนากลุ่มเทคนิค,การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation-Influence-Control/A-I-C) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค (After Action Review/AAR)การใช้ต้นไม้ปัญหาการทำแผนที่เดินดิน (Geo-social mapping) การออกแบบการจัดกิจกรรมหลัก ๔ ครั้ง การประเมินผลโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า

๑) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนจากการศึกษานำร่อง วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาชุมชน การถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ ได้กรอบแนวคิดการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ประกอบด้วย ๑. การอบรมบ่มเพาะเยาวชน โดยมีแนวคิดสำคัญคือการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘, พลังทุนชีวิต (Life Asset)และในการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ที่เรียกว่า ITC-PSS ๒. การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การแก้ปัญหาด้วยหลักอริยสัจ การประสานงานในชุมชนควรสื่อสารตามหลักปธาน ๔ การมีแรงจูงใจในการทำงานเพื่อชุมชนตามหลักอิทธิบาท ๔โดยผ่านกิจกรรมที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก

๒) ผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นผลการดำเนินงานต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ ๑ คือ กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด นำไปสู่การพัฒนา กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กลุ่ม การจัดสรรหน้าที่ และการทำกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับมาตรการป้องกันยาเสพติดในเชิงป้องกันและเชิงพัฒนาผลการประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชนเมื่อผ่านกิจกรรมต่างๆ พบว่า เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นซึ่งเป็นผลจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกมิติทั้งใน ๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

องค์ความรู้ใหม่ ๓-๗-๔ BCP โมเดล ประกอบด้วย ๓ หลักการประสานชุมชน สังคม, ๗ กระบวนการแปรรูปพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน และ ๔ แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง

Research Title: Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through Community Participation

Researcher: Assist.Prof.Dr. Khanthong Wattanapradith
Dr.Maeshee SudaRojjanauthai
Dr.Rungrat Suwanakkul Dr.Chaninya Chaisuwan

Department: Graduate School(Peace study),
Mahachulalongkronrajavidyala University

Fiscal Year: 2561/2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkronrajavidyala University

ABSTRACT

This is socially-engaged research to solve the drug problem of child and youth in Banthakoyngang Village Prang Ku district Sisaket province. Using participatory action research (Participatory Action Research) methodology with the aim of the research: 1) to establish the participation of the community in the creation of a Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth, 2) to present the results of Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through Community Participation. Research tools using interviews, participant observation, Appreciation-Influence-Control (AIC), After Action Review (AAR), Problem Tree, Geo-social mapping. Design Main Event 4 was evaluated by analyzing qualitative data.

The research found that 1) Create a process to engage the community in creating innovative building Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth. Followed by the pilot study and Situation analysis Community that found the model Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth 1. Developing child and youth by the threefold training and eightfold path, Life Asset that holistic development of mind and wisdom activities called ITC-PSS 2. The principles of Buddhism to create integrated solutions include engaging with the Four Noble Truths. Coordination in the community should be communicated with *padhàna* and motivated community work with Iddhipada 4 through activities¹ that built awareness, an open mind to listen together to seek a solution.

2) The results of using the Buddhist Innovation Drug enforcement for Child and Youth through Community Participation. It is a continuous result of activity 1, which is activity 2: Training child and youth with Geo-social mapping, activity 3: Cultivate child and youth to love and against drug in the community, activity 4: Empowerment child and youth by community participant. That development a strong child and youth group a have vision allocation of duties and participate drug-free community. The communication setting agreements on preventive and developmental drug prevention. The results of the evaluation of children and youth behavior through various activities showed that There are 4 aspects of behavior change, which are (1) Physical Development for Happy Life (2) Developing Social Behavioral Development for Happy Social (3) Developing the mind to reach the (4) Develop wisdom by using happiness to do creative things (Wisdom Development for Happy Creativity) as a result of the process of community participation in all dimensions. 1) Decision Making 2) Implementation 3) Benefits 4) Evaluation.

New knowledge is the 3-7-4 BCP model 's consisting of 3 Buddhist coordination principles for community and social, 7 Transformative Process of child and youth power for community development, 4 Buddhist Guidelines (PAOR) for creating a community of loving and compassion.

ชื่อรายงานการวิจัย: พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้วิจัย: ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ ดร.แม่ชีสุดา โรจนอุทัย
ดร.รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล ดร.ชนัญญา ชัยสุวรรณ

ส่วนงาน: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อสังคมที่นำไปช่วยในการแก้ปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชนของชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู๋ จ.ศรีสะเกษโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์งานวิจัย ๑) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน๒) เพื่อนำเสนอผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเครื่องมือวิจัยที่ใช้ การสัมภาษณ์การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม นักวิจัยชุมชน การสนทนากลุ่มเทคนิค,การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation-Influence-Control/A-I-C) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค (After Action Review/AAR)การใช้ต้นไม้ปัญหาการทำแผนที่เดินดิน (Geo-social mapping) การออกแบบการจัดกิจกรรมหลัก ๔ ครั้ง การประเมินผลโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า

๑) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนจากการศึกษานำร่อง วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาชุมชน การถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ ได้กรอบแนวคิดการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ประกอบด้วย ๑. การอบรมบ่มเพาะเยาวชน โดยมีแนวคิดสำคัญคือการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘, พลังทุนชีวิต (Life Asset)และในการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ที่เรียกว่า ITC-PSS ๒. การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การแก้ปัญหาด้วยหลักอริยสัจ การประสานงานในชุมชนควรสื่อสารตามหลักปธาน ๔ การมีแรงจูงใจในการทำงานเพื่อชุมชนตามหลักอิทธิบาท ๔โดยผ่านกิจกรรมที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก

๒) ผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นผลการดำเนินงานต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ ๑ คือ กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด นำไปสู่การพัฒนา กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กลุ่ม การจัดสรรหน้าที่ และการทำกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับมาตรการป้องกันยาเสพติดในเชิงป้องกันและเชิงพัฒนาผลการประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชนเมื่อผ่านกิจกรรมต่างๆ พบว่า เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นซึ่งเป็นผลจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกมิติทั้งใน ๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

องค์ความรู้ใหม่ ๓-๗-๔ BCP โมเดล ประกอบด้วย ๓ หลักการประสานชุมชน สังคม, ๗ กระบวนการแปรรูปพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน และ ๔ แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง

Research Title: Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through Community Participation

Researcher: Assist.Prof.Dr. Khanthong Wattanapradith
Dr.Maeshee SudaRojjanauthai
Dr.Rungrat Suwanakkul Dr.Chaninya Chaisuwan

Department: Graduate School(Peace study),
Mahachulalongkronrajavidyala University

Fiscal Year: 2561/2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkronrajavidyala University

ABSTRACT

This is socially-engaged research to solve the drug problem of child and youth in Banthakoyngang Village Prang Ku district Sisaket province. Using participatory action research (Participatory Action Research) methodology with the aim of the research: 1) to establish the participation of the community in the creation of a Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth, 2) to present the results of Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through Community Participation. Research tools using interviews, participant observation, Appreciation-Influence-Control (AIC), After Action Review (AAR), Problem Tree, Geo-social mapping. Design Main Event 4 was evaluated by analyzing qualitative data.

The research found that 1) Create a process to engage the community in creating innovative building Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth. Followed by the pilot study and Situation analysis Community that found the model Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth 1. Developing child and youth by the threefold training and eightfold path, Life Asset that holistic development of mind and wisdom activities called ITC-PSS 2. The principles of Buddhism to create integrated solutions include engaging with the Four Noble Truths. Coordination in the community should be communicated with *padhàna* and motivated community work with Iddhipada 4 through activities¹ that built awareness, an open mind to listen together to seek a solution.

2) The results of using the Buddhist Innovation Drug enforcement for Child and Youth through Community Participation. It is a continuous result of activity 1, which is activity 2: Training child and youth with Geo-social mapping, activity 3: Cultivate child and youth to love and against drug in the community, activity 4: Empowerment child and youth by community participant. That development a strong child and youth group a have vision allocation of duties and participate drug-free community. The communication setting agreements on preventive and developmental drug prevention. The results of the evaluation of children and youth behavior through various activities showed that There are 4 aspects of behavior change, which are (1) Physical Development for Happy Life (2) Developing Social Behavioral Development for Happy Social (3) Developing the mind to reach the (4) Develop wisdom by using happiness to do creative things (Wisdom Development for Happy Creativity) as a result of the process of community participation in all dimensions. 1) Decision Making 2) Implementation 3) Benefits 4) Evaluation.

New knowledge is the 3-7-4 BCP model 's consisting of 3 Buddhist coordination principles for community and social, 7 Transformative Process of child and youth power for community development, 4 Buddhist Guidelines (PAOR) for creating a community of loving and compassion.

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๗
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย.....	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ สถานการณ์แนวโน้มปัญหายาเสพติดในประเทศไทย.....	๑๐
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน.....	๒๒
๒.๓ แนวคิดการพัฒนาจิตและปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา.....	๓๐
๒.๔ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๓๘
๒.๕ แนวคิดการสื่อสารสร้างสันติสุขในชุมชน.....	๔๕
๒.๖ แนวคิดการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยชุมชน.....	๔๙
๒.๗ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย.....	๕๗
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๘๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๘๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย.....	๘๕
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๘๖

๓.๔ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	๙๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๕
๓.๖ จริยธรรมในการวิจัย.....	๙๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๙๘
๔.๑ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธรูปธรรมการสร้าง.....	
ภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน.....	๙๘
๔.๒ ผลการใช้พุทธรูปธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการ.....	
มีส่วนร่วมของชุมชน.....	๑๒๑
๔.๓ องค์ความรู้จากงานวิจัย.....	๑๖๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	๑๗๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๗๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๗๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๘๑
บรรณานุกรม.....	๑๘๓
ภาคผนวก.....	๑๙๒
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๑๙๓
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล.....	๒๐๑
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายการลงพื้นที่การทำวิจัย สัมภาษณ์.....	๒๐๓
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๒๒๒
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (Output /Outcome /Impact).....	๒๒๔
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๒๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ ปัญหาการแพร่ระบาดในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ลดลง.....	๑๓
๒.๒ รวมนิยามความหมายของเด็กและเยาวชน.....	๒๓
๒.๓ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้เป็นกรอบ “พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกัน ยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน.....	๕๔
๒.๔ การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๑
๔.๑ เป้าหมายของเด็กและเยาวชน WE ARE ONE.....	๑๓๗
๔.๒ เป้าหมายพัฒนาชุมชนของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE.....	๑๔๖
๔.๓ ประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๑๖๒

สารบัญภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๘
๒.๑ แสดงสัดส่วนช่วงอายุที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด.....	๑๔
๒.๒ แนวคิดตำบล มั่นคง ปลอดภัย จากยาเสพติด.....	๑๕
๒.๓ แสดงแนวทางการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็ก.....	
และเยาวชนในสถานศึกษาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.....	๒๐
๔.๑ การศึกษานำร่องจากการประชุมตำบลสะอาด.....	๑๐๐
๔.๒ กรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน.....	๑๐๕
๔.๓ การเสวนากลุ่มกิจกรรมครั้งที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง.....	
ร่วมแสวงหาทางออก.....	๑๑๓
๔.๔ รวมพลังกลุ่มอ้อเจ้าเยาวชน.....	๑๑๕
๔.๕ การสื่อสารไลน์กลุ่ม “อ้อเจ้าเยาวชน”.....	๑๑๕
๔.๖ ภาพกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE.....	๑๑๘
๔.๗ ภาพไลน์กลุ่ม “WE ARE ONE”.....	๑๑๘
๔.๘ แสงสว่างบนความมืด: การร่วมกลุ่มหารือกิจกรรมปลูกป่าของน้อง ๆ WE ARE ONE.....	๑๑๙
๔.๙ กิจกรรมปลูกต้นลำดวนนำโดยกลุ่ม WE ARE ONE และความร่วมมือของชุมชน.....	๑๒๐
๔.๑๐ เสื้อทีมอัตลักษณ์กลุ่ม WE ARE ONE.....	๑๒๓
๔.๑๑ ตัวอย่างการฝึกทำแผนที่เดินดินของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE.....	๑๒๗
๔.๑๒ การเปิดพื้นที่สร้างการรับรู้กลุ่ม WE ARE ONE ให้กับชุมชน.....	๑๒๘
๔.๑๓ ปลูกฝังความเป็นชาวพุทธสวดมนต์ ไหว้พระ ทำใจให้สงบ.....	๑๓๔
๔.๑๔ ตั้งจิตอธิษฐานพัฒนารักษาศีล ๕.....	๑๓๖
๔.๑๕ เขียนเป้าหมายชีวิตและแลกเปลี่ยนความฝัน.....	๑๓๘
๔.๑๖ จับคู่ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง.....	๑๔๐
๔.๑๗ ส่งพลังรักด้วยกอด.....	๑๔๐
๔.๑๘ กัลยาณมิตรด้วยรักและห่วงใย.....	๑๔๒

๔.๑๙ แผนที่เดินดินคุ่ม ๒ เกษตรรุ่งเรือง.....	๑๔๓
๔.๒๐ แผนที่เดินดินคุ่ม ๓ ดำเนินสะดวก.....	๑๔๔
๔.๒๑ แผนที่เดินดินคุ่ม ๔ ฟ้ายี่ทอง.....	๑๔๕
๔.๒๒ แผนที่เดินดิน คุ่ม ๕ ทำอุดมทรัพย์.....	๑๔๕
๔.๒๓ แผนที่เดินดินคุ่ม ๑ ธรรมรักษา.....	๑๔๕
๔.๒๔ รวมพลัง วิสัยทัศน์ WE ARE ONE.....	๑๔๘
๔.๒๕ เวทีชุมชนเสริมพลังบวกเยาวชน WE ARE ONE.....	๑๔๙
๔.๒๖ กิจกรรมกีฬาโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง.....	๑๕๒
๔.๒๗ การสนทนากลุ่มถอดบทเรียนโครงการกับกลุ่มตัวแทนอเจ้าเยาวชน.....	๑๕๔
๔.๒๘ การสนทนากลุ่มถอดบทเรียนโครงการกับกลุ่มตัวแทน WE ARE ONE.....	๑๕๕
๔.๒๙ เยาวชนร่วมกันทำขนมดอกจอก ของดีศรีท่าคอยนาง.....	๑๕๖
๔.๓๐ ภาพสินค้าของดีศรีท่าคอยนาง ผลิตภัณฑ์ของเยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE.....	๑๕๗
๔.๓๑ กิจกรรม Sport day “โยกนิตยัับหน้อย ช่วยลดไขมัน.....	๑๕๘
๔.๓๒ การรวมตัวของชุมชนในงานกีฬาหมู่บ้าน.....	๑๕๙
๔.๓๓ การรวมกลุ่ม WE ARE ONE ทำงานเพื่อสังคม.....	๑๖๐
๔.๓๔ การเข้าร่วมปฏิบัติธรรมของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE.....	๑๖๒
๔.๓๕ สรุปแผนที่กิจกรรมการทำงานปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน.....	๑๖๔
๔.๓๖ สรุปแผนภาพ ๓-๗-๔ BCP Model's.....	๑๖๕

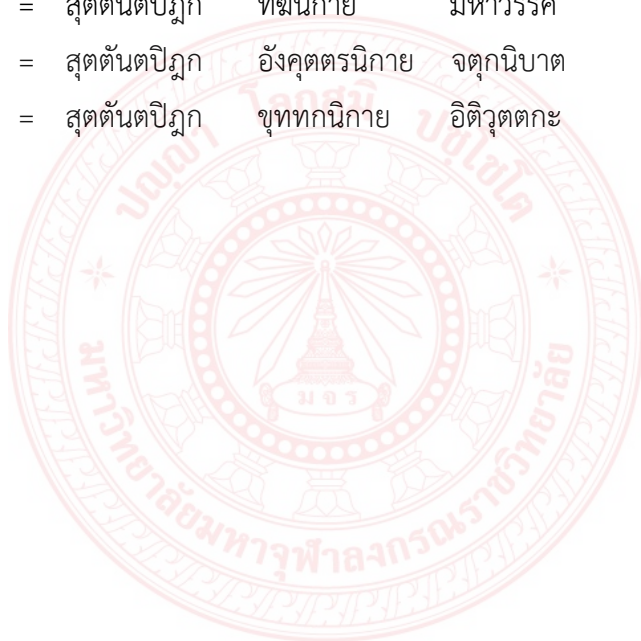
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๗๖ หน้า ๙๗.

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่ารัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยจะมีมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัญหาเรื่องยาเสพติดในประเทศไทยก็ยังไม่หมดสิ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนไทย จากรายงานข่าวของสื่อมวลชนสะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้ยาเสพติดกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มเยาวชนซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขและความมั่นคงของประเทศ มีผลการสำรวจความรู้สึกและความกังวลเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยาเสพติดในประเทศไทย พบว่า ๘๘% รู้สึกว่าปัญหาการใช้ยาเสพติดเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันคนไทยมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาและอันตรายจากการใช้ยาเสพติดไม่ชัดเจนและถูกต้อง อีกทั้งมีแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ไม่กี่แห่ง นอกจากนี้พบว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในประเทศไทยจากรายงานสถิติประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘^๒ พบถึง ๓๓,๑๒๑ ราย แบ่งประเภทฐานความผิดได้ดังนี้ ความผิดเกี่ยวกับสารเสพติดให้โทษ ๑๓,๑๒๕ ราย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ๗,๐๒๗ ราย ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ๔,๒๙๖ ราย ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด ๒,๘๖๔ ราย ความผิดเกี่ยวกับเพศ ๑,๔๗๓ ราย ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข ๘๕๐ ราย และอื่น ๆ

กล่าวได้ว่า ปัญหาด้านยาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ความสงบสุขของประชาชน รวมทั้งเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ประกอบกับการดำเนินการแก้ปัญหาของรัฐบาลความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน อีกทั้งการ

^๑ดร.เวอร์จิเนีย แมคโดนัลด์และ สุภัทธา นาคะผิว, “เอกสารสรุป การปราบปรามยาเสพติดและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในประเทศไทย”, (International Drug Policy Consortium: UK, ๒๕๕๖), <<http://www.idpc.net>>, 30 December 2017.

^๒ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ, <กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม>, “ร้อยละของเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ประจำปี ๒๕๕๘”, <<http://www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011>>, 30 December 2017.

แพร่ระบาดของยาเสพติดที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นดังนั้น การแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงต้องใช้ระยะเวลาในการเยียวยาแก้ไข หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่ประชาชนภายในประเทศ จึงต้องร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลแก้ไข เพื่อให้ปัญหายาเสพติดภายในประเทศหมดไปในอนาคตสำหรับในด้านนโยบายภาครัฐในการแก้ปัญหายาเสพติดมีทั้งเป็นการปราบปราม การจัดสรรงบประมาณ การรณรงค์ป้องกัน การบำบัดรักษาและฟื้นฟู^๕ ทั้งนี้หนึ่งในยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด คือ การป้องกันรายใหม่ป้องกันพื้นที่ป้องกันการมีพฤติกรรมซ้ำป้องกันการครอบครัวยุติและป้องกันชุมชน^๕

ทั้งนี้ปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องอาศัยองค์กรภาคประชาสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญในการเป็นพลังขับเคลื่อนการแก้ปัญหายาอย่างจริงจัง แต่อย่างไรก็ตามมีรายงานหน่วยงานความร่วมมือด้านนโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Drug Policy Consortium - IDPC) มองว่า ประเทศไทยในภาคประชาสังคมยังมีส่วนร่วมน้อยและยังขาดงบประมาณในการสนับสนุนการทำงานขององค์กรเหล่านี้^๕ ทั้งนี้กลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีทุกภาคส่วนโดยอาศัยกลไกของชุมชนสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อน^๖ สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาดา ทาสีเงิน พบว่า ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนและควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง^๗จากการสานเสวนาพลังชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ดร.ประภาพรพรณ จูเจริญ กล่าวว่า ควรส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง ซึ่ง ประเวศ วะสี ได้นำเสนอแนวคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาที่ต้องอาศัย ๓

^๕ติดตามภารกิจ สนช., “แนวทางการติดตามการแก้ไขปัญหายาเสพติด”, <<http://click.senate.go.th/?p=4555>>, 1 August 2014.

^๖นภดล จำรัส, การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาชุมชนบ้านดอกบัว ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, <ฐานข้อมูลชุมชนและประชาสังคม>, <<https://www.ldm.in.th/cases/3127>>, 1 December 2017.

^๗ดร.เวอร์จิเนีย แมคโดนัลด์และ สุภัทธา นาเคผิว, “เอกสารสรุป การปราบปรามยาเสพติดและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในประเทศไทย”, <<http://www.idpc.net>>, 30 December 2017.

^๘วัฒนา พุฒิชชาติ, “การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านชายแดน ไทยลาว”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๘: หน้า ๑-๑๑.

^๙ภาดา ทาสีเงิน, “แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, ฉบับที่ ๑๐ (๑): ม.ค.-มิ.ย. ๒๕๕๘, หน้า ๖๗-๗๖.

องค์ประกอบ คือ ความรู้ในพื้นที่ (โครงสร้างสาธารณสุข สอ.รพ.) ชุมชนเข้มแข็ง (สังคม) และองค์กรท้องถิ่น (ภาครัฐ) ที่ทำงานเชื่อมโยงกัน^๔

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมแก้ปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชนจึงเป็นแนวทางที่สำคัญและควรได้รับการศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะมีการศึกษาในหลายพื้นที่ เพราะในทัศนะของ ดร.ประภาพรณ จูเจริญ เห็นว่า นับวันมีผู้เสพยาใหม่และสารเสพติดใหม่ๆ เข้ามาล่อลวงเยาวชน ซึ่งจากประสบการณ์ในการแก้ปัญหาพบว่า ไม่มีสูตรรักษาที่ตายตัวเหมือนการรักษาคน แต่ต้องอาศัยการค้นหานวัตกรรมใหม่ๆ เสมอ^๕ นอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการป้องกันปัญหาเสพติด ประกอบด้วย เงื่อนไขภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการดำเนินงาน เช่น วัฒนธรรมชุมชน กองทุนชุมชน กลุ่มต่างๆ ที่มีในชุมชน ฯลฯ และเงื่อนไขภายนอก คือ การสนับสนุนขององค์กรภาคีทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านต่างๆ ที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการเองได้ รวมถึงความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนเพื่อเพิ่มพลังในการจัดการปัญหาเสพติดของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ^๖ ผลการศึกษาเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาของ สมเกียรติ มีธรรม พบว่า ปัจจัยและองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ปัจจัยด้านศาสนา ด้านการเมือง ด้านสังคม และด้านการศึกษา สำหรับปัจจัยด้านศาสนาที่มีส่วนทำให้ชุมชนเข้มแข็งเพราะเป็นศูนย์รวมของจิตใจ การมีกิจกรรมทางศาสนามาร่วมกัน การให้การเรียนรู้^๗

สาเหตุหลักที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติดมาจากปัจจัยหลายๆ อย่าง แต่ปัจจัยสำคัญที่เป็นเหตุให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมเสี่ยงใช้ยาเสพติด คือ ครอบครัวและกลุ่มเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมเสี่ยงจากกลุ่มเพื่อนสามารถทำนายพยากรณ์พฤติกรรมเสี่ยงใช้ยาเสพติด

^๔สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน, งานพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน ครั้งที่ ๑๐, หัวข้อ “พลังชุมชนในการแก้ปัญหาสิ่งเสพติด, ห้องประชุมบุญศิริ สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๕ (อัดสำเนา).

^๕อ้างแล้ว.

^๖รัฐยาพร กันตารณวัฒน์, กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชนในเขตภาคกลาง, **วิทยานิพนธ์ดุขภูิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

^๗สมเกียรติ มีธรรม,โครงการศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติดในชุมชน กรณีศึกษา ; บ้านแม่แฮใต้ หมู่ที่ ๙ ต.ปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่, **รายงานวิจัย**, (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ประจำ ปพ.ศ. ๒๕๕๒), หน้า บทคัดย่อ.

ได้ ร้อยละ ๑๖.๑๐^{๑๒} กล่าวได้ว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมบุคคลใกล้ชิดมีทั้งที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อพฤติกรรมใช้ยาเสพติดของเยาวชน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยป้องกันให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันต้านทานยาเสพติด ดังนั้นแนวทางป้องกันปัญหาเสพติดโดยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนจึงต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การใช้หลักศาสนาช่วยเป็นฐานพัฒนาจิตและปัญญาของเยาวชน ซึ่งมีผลการศึกษาที่สะท้อนถึงศาสนาเป็นศูนย์ยึดเหนี่ยวและป้องกันเยาวชนจากยาเสพติด^{๑๓} ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของชุมชนนั้นๆ มีความศรัทธาในศาสนาใด และศักยภาพของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งต้องใช้จิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่คิดพึ่งระบบการดำเนินงานของภาครัฐเท่านั้น แต่ชุมชนต้องสร้างจิตสำนึกร่วมดำเนินการภายในชุมชนด้วยตนเองโดยใช้ภูมิปัญญา ระบบประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ผสานกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับหน่วยงานอื่นแล้วนำองค์ความรู้หรือบทเรียนที่ได้มาสร้างรูปแบบกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน^{๑๔}

ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์ จ.ศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาติพันธุ์เขมร ลาว และส่วย แต่มีรากฐานวัฒนธรรมความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาที่เหมือนกัน ทั้งนี้ประวัติของชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง เริ่มก่อตั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยอพยพมาจากบ้านภูมิตาลา ตำบลโคกเพชร อำเภอบุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ มาตั้งเป็นชุมชนใหม่มีการวางแผนตัดถนนกว้าง ๑๐ เมตร ซอย ๘ เมตรและจัดสรรที่ดินให้ครัวเรือนละ ๒ ไร่ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๒ มีประชาชน จากบ้านจิก บ้านอีหล้าอำเภอบุขันธ์ บ้านเปือย อำเภอรามัน จังหวัดศรีสะเกษ อพยพมาอยู่ร่วม พ.ศ. ๒๕๑๑ มีประชาชนอพยพมาจากอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์มาอยู่ร่วม เดิมทีบ้านนี้มีชื่อว่าบ้านต่าย ตามชื่อคนก่อตั้งต่อมาได้มีการกันทำนาใหญ่เพื่อเก็บกักน้ำในการทำเกษตรจึงเรียกว่า บ้านทำนา ในบริเวณริมห้วยใกล้หมู่บ้านมีทำนน้ำธรรมชาติสวยงามซึ่งเรียกเป็นภาษาเขมรว่า “กำปงจำเนียง” แปลเป็นภาษาไทยว่า ท่าคอยนางซึ่งมีตำนานเล่า

^{๑๒}สายสุดา สุขแสง, รัชดา ธรรมเจริญ, และเจนัสสุทธิ สังกพันธ์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสงขลา, **รายงานวิจัย**, (สังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๓}ดร.รอสานี เจอะอาแซ และคณะ, รูปแบบการป้องกันยาเสพติดโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา และชุมชนมัสยิดบ้านลุ่ม ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี, **รายงานวิจัย**, (คณะแพทยศาสตร์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๔}ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, ศักยภาพชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านเหล่าน้อย อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม, **รายงานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗) อ้างใน การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๗ “Rethink : Social Development for Sustainability in ASEAN Community” ๑๑-๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗, หน้า ๓๐๐-๓๐๕

ต่อกันมานาน คณะกรรมการหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านทำนบเป็นหมู่บ้านท่าคอยนาง เป็น ต้นมา บ้านท่าคอยนางมีภาษาท้องถิ่นใช้ ๓ ภาษาคือภาษาเขมร ลาว ส่วย นับว่าบ้านท่าคอยนางนี้มีการอยู่ร่วมกันได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการจัดการตนเองทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และเนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็กสมาชิกในชุมชนจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในลักษณะเครือญาติ จากข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน^{๑๕} กล่าวว่า ในอดีตชุมชนไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด เริ่มพบปัญหาเรื่องยาเสพติดเมื่อปี ๒๕๕๔ ซึ่งเริ่มมีการระบาดเข้ามาในชุมชน จากการหารือกับสมาชิกชุมชน ตั้งข้อสังเกตว่าการมีสมาชิกใหม่จากการแต่งงานของคนในชุมชนกับคนภายนอกทำให้เริ่มพบปัญหายาเสพติดในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน หากเทียบเป็นสัดส่วน พบว่า ๒ ใน ๑๐ ของเยาวชนเริ่มติดยาเสพติด และมีปัญหาการขายยาเสพติดในชุมชน กลุ่มเยาวชนที่พฤติกรรมเสี่ยงที่จะใช้ยาเสพติด คือ เด็กนักเรียนมัธยม ช่วงม.๒. และกลุ่มเป้าหมายของกลุ่มชายาคือ เยาวชนที่มีกำลังซื้อเช่นลูกข้าราชการ กลุ่มเด็กที่อยู่ลำพังไม่มีผู้ปกครองและกลุ่มเด็กอยู่กับตายาย จากสภาพปัญหายาเสพติดที่เริ่มลุกลามเข้าสู่ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ทำให้ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน ต่างก็ตระหนักถึงภัยที่กำลังเข้ามาสู่เยาวชนในหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่ได้มีกระบวนการ วิธีการป้องกัน ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยอันประกอบด้วย อาจารย์ด้านสันติศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาเยาวชนเชิงพุทธ หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานคดียาเสพติด และนักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ ด้านคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีความสนใจที่จะร่วมศึกษาและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางเนื่องจากปัญหายาเสพติดในพื้นที่นี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นความซับซ้อนของปัญหายังไม่มาก และชุมชนมีขนาดเล็กสามารถติดตามศึกษาได้ครอบคลุม อีกทั้งชุมชนมีพื้นฐานผู้นำที่เข้มแข็งและสามัคคี สมาชิกในชุมชนปรารถนาที่จะหาแนวทางป้องกันปัญหายาเสพติดที่เข้ามาในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผล สอดคล้องกับ นพ.อสิระ เจียวิริยบุญญา กล่าวว่า พื้นที่ชุมชนที่จะจัดการปัญหาได้สำเร็จ พื้นที่นั้นต้องเห็นว่าเป็นปัญหาของตนเอง ไม่ได้ถูกยัดเยียดให้ทำ ชุมชนต้องมีต้นทุนทางสังคมและคนในชุมชนต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เสพติด ชุมชนต้องเป็นเจ้าของเรื่องที่จะร่วมกันแก้ปัญหา^{๑๖}

สำหรับงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกระบวนการเรียนรู้ วิทยาการศาสตร์ต่าง ๆ มาบูรณาการเป็นพุทธนวัตกรรมเพื่อเป็นองค์ความรู้พื้นฐานและการใช้

^{๑๕}สัมภาษณ์, สมนึก ศรีเลิศ, ครูโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖}สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน, งานพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน ครั้งที่ ๑๐, หัวข้อ “พลังชุมชนในการแก้ปัญหาสิ่งเสพติด, ห้องประชุมบุญศิริ สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๕ (อัดสำเนา).

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะสามารถเป็นอีกหนึ่งรูปแบบแนวทางที่นำหลักศาสนาเป็นพลังในการขับเคลื่อนการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนไทย และสามารถถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดไปขยายผลทำให้เยาวชนไทยเป็นเยาวชนที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณและศีลธรรมที่เข้มแข็ง เติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญในการทำให้ชาติมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

๑.๒.๒ เพื่อนำเสนอผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ สภาพปัญหาสถานการณ์ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในชุมชนเป็นอย่างไร และมีสาเหตุใด หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด และการสร้างพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนที่มีแนวทางที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีรูปแบบ

๑.๓.๒ รูปแบบพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนที่มีชุมชนมีส่วนร่วม ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร สามารถสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนได้หรือไม่ และชุมชนได้รับผลอย่างไรจากการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อสังคมนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทำการวิจัยในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์ จ.ศรีสะเกษ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เริ่มมีปัญหการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในชุมชน ประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชนและผู้นำชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ตระหนักในความสำคัญของปัญหา ตลอดจนให้ความสนใจและต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างจริงจังโดยคณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพปัญหาความเป็นมา สถานการณ์ของปัญหาของชุมชน การศึกษาถอดบทเรียน ชุมชนต้นแบบปลอดยาเสพติด และแนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แนวคิดการ พัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา (ไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘ ภาวนา ๔), แนวคิดพลังต้นทุนชีวิต, แนวคิดการสื่อสารสันติสุขในชุมชน (หลักปธาน ๔) แนวคิดการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณ อรรถกถา หนังสือ ตำรา งานวิจัย เอกสาร วิชาการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการค้นคว้าสารนิเทศในอินเทอร์เน็ต

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

เนื่องจากงานวิจัยเพื่อสังคมนี้มุ่งให้เกิดพลวัตการเปลี่ยนแปลงกับชุมชน ในการสร้าง ภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน จึงใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมซึ่งกำหนด ตามบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ซึ่งกำหนดได้ดังนี้

ในระยาศึกษานำร่อง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำ แกนนำ และสมาชิกชุมชน ที่ศึกษา และผู้นำ แกนนำ ของชุมชนต้นแบบ

ในขั้นตอนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มตัวแทน ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน แกนนำ ปราชญ์ชาวบ้าน ครู สมาชิกชุมชน เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง๒) กลุ่มเด็ก และเยาวชนในชุมชน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาศึกษานับตั้งแต่การลงพื้นที่ศึกษานำร่อง ถึงการสิ้นสุดกระบวนการวิจัย และ รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์รายงานสรุปผล ใช้ระยะเวลาศึกษา ตั้งแต่ ธันวาคม ๒๕๖๐-๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการงานวิจัย

๑.๕.๑ พุทธนวัตกรรม หมายถึง การนำหลักการพัฒนาจิตและปัญญาตามหลัก พระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์ร่วมสมัยใหม่เพื่อนำไปใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ให้กับเด็กและเยาวชน หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการบูรณาการ ได้แก่ หลักไตรสิกขา ภาวนา ๔ และ หลักทฤษฎีแนวคิดพลังทุนชีวิต โดยมีกลไกในการนำไปใช้ร่วมกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่ง

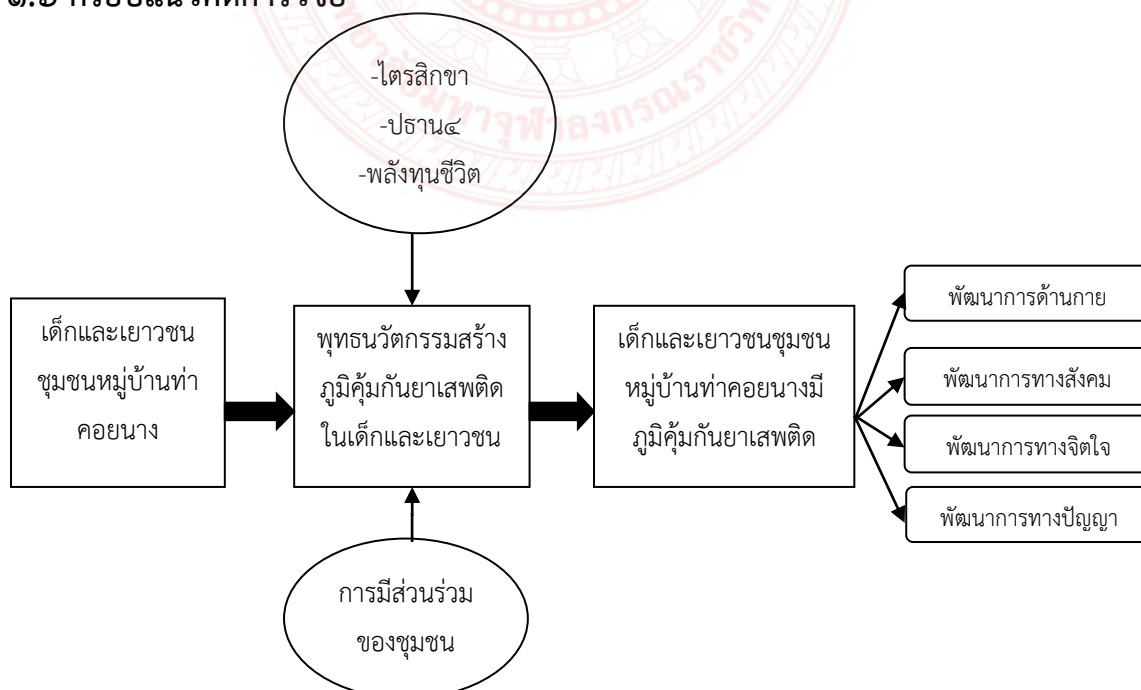
อาศัยฐานองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในการทำงานร่วมกันของชุมชนอย่างสันติตามหลักปธาน ๔ และมีแรงใจในการร่วมแก้ไขปัญหาชุมชนตามหลักอิทธิบาท ๔

๑.๕.๒ ภูมิคุ้มกันยาเสพติด หมายถึง ปัญญาในการพิจารณาภัยของยาเสพติด และการหลีกเลี่ยงไม่ไปข้องเกี่ยวกับเห็นโทษและภัยด้วยตนเอง ไม่นำพาตนเองไปอยู่สถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้พัฒนาตนให้มีความสันติวิถีในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านพัฒนากายให้เป็นสุข พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน และพัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์

๑.๕.๓ เด็กและเยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๓ ปี - ๒๔ ปี ซึ่งเป็นช่วงการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะซึมซับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งหากขาดภูมิคุ้มกันศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี ย่อมมีโอกาสที่จะก้าวพลาดไปสู่หลุมพรางของโลกที่เฝ้าหวาดและชักจูงเด็กและเยาวชนไปในทางที่เสียหาย สำหรับงานวิจัยนี้กลุ่มที่ศึกษาเป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๕.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนให้ความสนใจ เอาใจใส่ ตระหนักเห็นภัยจากยาเสพติดที่คุกคามเด็กและเยาวชน โดยมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผล และร่วมพัฒนาเพื่อให้เป็นแนวร่วมเยาวชนในหมู่บ้านให้ห่างไกลยาเสพติด

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย

๑.๗.๑ ได้รูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน

๑.๗.๒ ได้แนวทางปฏิบัติการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชน

๑.๗.๓ ได้บทเรียนที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่อื่นของสังคมไทย

๑.๗.๔ ได้เครือข่ายความร่วมมือภาคประชาสังคมในการร่วมกันแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

๑.๗.๕ ได้เยาวชนต้นแบบที่มีภูมิคุ้มกันยาเสพติดที่เข้มแข็งโดยหลักศาสนาเป็นรากฐานของจิตใจ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมองค์ความรู้แนวคิด ทฤษฎีในการสร้างภูมิคุ้มยาเสพติดให้กับเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน รวมถึงการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมชุมชน คณะผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาตามมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ สถานการณ์แนวโน้มปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน

๒.๓ แนวคิดการพัฒนาจิตและปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๔ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๕ แนวคิดการสื่อสารสร้างสันติสุขในชุมชน

๒.๖ แนวคิดการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยชุมชน

๒.๗ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ สถานการณ์และแนวโน้มปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

๒.๑.๑ วิกฤตสถานการณ์ปัญหาเสพติดโลก

สถานการณ์ปัญหาเสพติดนับวันยังมีความซับซ้อนและขยายผลเป็นวงกว้างที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสนใจและหามาตรการป้องกันทั้งนี้มีผลรายงานจาก World Drug Report ๒๐๑๗ จาก United Nations Office on Drugs and Crime หรือ UNODC ระบุว่าจากตัวเลขปี ๒๐๑๕ พบว่า ทั่วโลกมีผู้ติดยาเสพติดประมาณ ๒๕๐ ล้านคน^๑สารเสพติดที่เป็นที่นิยมและจำนวนผู้ติดยา ดังนี้ ๑) กัญชา จำนวน ๑๘๓ ล้านคน ๒) ยาบ้า-สารกระตุ้นต่าง ๆ จำนวน ๓๗ ล้านคน ๓) สารสกัดจากฝิ่น จำนวน ๓๕ ล้านคน ๔) ยาไอซ์ จำนวน ๒๒ ล้านคน ๕) ยาแก้ปวด-ยานอนหลับ จำนวน ๑๘ ล้านคน ๖) โคเคน จำนวน ๑๗ ล้านคน^๒จากจำนวนผู้ติดยาเสพติดทั้งหมดพบว่า มีจำนวนราว

^๑UNODC, “World Drug Report 2017,” <https://www.unodc.org/wdr_2017/_press/WDR_Press_Release.pdf>, 16 October 2019.

^๒UNODC, “FACT SHEET ON STATISTICS AND TRENDS IN ILLICIT DRUGS”, <World Drug Report 2017>, <https://www.unodc.org/wdr2017/press/WDR_Press_Release.pdf>, 16 October 2019.

๒๙.๕ ล้านคน (๐.๖%) กำลังประสบปัญหาความทุกข์ทรมานที่สืบเนื่องจากการติดยาเสพติด ซึ่งในบรรดาเสพติดประเภทสารสกัดจากฝิ่นมีอันตรายมากที่สุด ทั้งนี้ยังพบว่าผู้ติดยาร้อยละ ๗๐ ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพจากการเสพติดประเภทนี้^๑กล่าวได้ว่า ยาเสพติดเป็นปัญหาที่คุกคามมวลมนุษยโลก และเป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศและภายในประเทศ

๒.๑.๒ สถานการณ์ปัญหายาเสพติดประเทศไทยในปัจจุบัน

๑) นิยามความหมายยาเสพติดและพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

นิยามความหมายยาเสพติดตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้ให้ความหมายคำว่า “ยาเสพติด” หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่^๒

ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ.๒๕๖๒ โดยมีสาระสำคัญเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ในการใช้ประโยชน์จากการวิจัยสารสกัดจากกัญชาและพืชกระท่อมซึ่งมีประโยชน์ทางการแพทย์ซึ่งหลายประเทศก็ให้การยอมรับอย่างแพร่หลาย และแก้ไขกฎหมายเพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์เช่นเดียวกัน และเพื่อเปิดโอกาสให้มีการอนุญาตให้ประชาชนใช้กัญชาและพืชกระท่อมเพื่อประโยชน์ในการรักษาโรคและประโยชน์ในทางการแพทย์ได้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ นั้น กัญชาและพืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ ๕ ห้ามมิให้ผู้ใดเสพหรือนำไปใช้ในการบำบัดรักษาผู้ป่วยหรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์และยังกำหนดโทษทั้งผู้เสพและผู้ครอบครองด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ป่วยที่จะได้รับและใช้กัญชาเพื่อประโยชน์ในการรักษาและพัฒนาทางการแพทย์ ภายใต้คำแนะนำของแพทย์ผู้ได้รับอนุญาต เพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการให้ทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

^๑UNODC, <World Drug Report 2017>, <https://www.unodc.org/wdr_2017/press/WDR_Press_Release.pdf>, 16 October 2019.

^๒พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๒๒, < <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C207/%C207-20-2543-a0002.htm>>, 17 October 2019.

และเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านยาของประเทศ และป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดทางด้านยา รวมทั้งเปิดโอกาสให้สามารถนำกัญชาและพืชกระท่อมไปทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และสามารถนำไปใช้ในการรักษาโรคภายใต้การดูแลและควบคุมของแพทย์ได้^๕

๒) สถานการณ์การเคลื่อนไหวและพัฒนากาแฟระบาดยาเสพติด

สำหรับประเทศไทยสถานการณ์ปัญหายาเสพติดยังนับว่ามีความน่าเป็นห่วง มีข้อมูลจากศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติได้สรุปรายงานเรื่อง แผนป้องกันและแก้ไขยาเสพติดเร่งด่วน ปี ๒๕๖๑ (มีนาคม-กันยายน ๒๕๖๑) ว่า สถานการณ์การผลิตยาเสพติดปี ๒๕๖๑ ยังพบว่า มีปริมาณการผลิตที่สูงไม่ต่างจากปีที่ผ่านมา ประเภทยาเสพติดที่พบมากคือ ยาบ้า ไอซ์ ซึ่งใช้พื้นที่หลักในการลำเลียงผ่านชายแดนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ค้ายาเสพติดมากที่สุดและเป็นพื้นที่แพร่ระบาดไปสู่จังหวัดต่าง ๆ โดยมีพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นแหล่งพัก และแหล่งซุกซ่อนยาเสพติด ก่อนกระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ โดยใช้คนเป็นช่องทางขนและลำเลียงไปสู่ผู้ซื้อปลายทาง ประเด็นที่น่าสนใจคือ ปัจจุบันมีการค้ายาเสพติดผ่านการใช้สื่อสังคม (Social Media) ทั้งการเสนอขายและสั่งซื้อทั้งส่งและปลีก ควบคู่กับการใช้บริการรับส่งพัสดุภัณฑ์ โดยการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-Banking) และยังพบว่าการขยายผลไปสู่การใช้สกุลเงินดิจิทัล (Bitcoin) ส่งผลให้เกิดเครือข่ายยาเสพติดย่อยๆ ขึ้นได้ง่าย และมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่รวดเร็วทำให้การสืบสวนปราบปรามทำได้ยากยิ่งขึ้น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่มีความซับซ้อนผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลกระทบต่อสังคมชุมชนอย่างมาก ยาเสพติดที่เป็นปัญหาแพร่ระบาดหลัก คือ ยาบ้า รongลงมาคือกัญชา พืชกระท่อม ไอซ์ และเฮโรอีน และที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด คือ คีตาามีน ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากในอดีต นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนอายุไม่เกิน ๒๔ ปี เข้าไปข้องเกี่ยวกับในแง่ของผู้เสพและกระทำความผิด โดยร้อยละ ๔๐ ยังอยู่ในกลุ่มอายุ ๑๕-๑๙ ปี^๖ตามรายงานที่นำเสนอสะท้อนให้เห็นว่าปัญหายาเสพติดในหมู่เยาวชนที่แทรกซึมในชุมชนนับว่าเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องรีบแก้ไข

๓) การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

จากการประเมินผลและติดตามหมู่บ้านชุมชนรอบที่ ๒ ปี๒๕๖๑ (ตามตารางที่ ๒.๑) พบว่า ในปี ๒๕๖๑ มีจำนวนผู้เสพและจำนวนผู้ค้าเพิ่มขึ้น หมู่บ้านที่พบว่ามีปัญหายาเสพติดมากและ

^๕จุฬาพัฒน์ ช่างเกตุ, “กฎหมายเกี่ยวกับกัญชา”, บทความที่ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภารายการเจตนารมณ์กฎหมายสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, <https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2247>, 17 October 2019.

^๖TCIJ ทำความจริงให้ปรากฏ, “คนไทยรู้หรือยัง: อัดเคตสถานการณ์ยาเสพติดโลกและไทย”, 6 April 2018, <<https://www.tcijthai.com/news/2018/06/scoop/7878>>, 17 October 2019.

ระดับปานกลาง มีจำนวนที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่หมู่บ้านหรือชุมชนที่ไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด ยังมีสัดส่วนที่ค่อนข้างคงที่โดยประมาณร้อยละ ๗๐ ของจำนวนหมู่บ้านหรือชุมชนที่ประเมิน ตัวเลขเหล่านี้ทำให้เห็นถึง แม้ว่าในพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนที่ไม่มีปัญหาเสพติดยังพอสามารถที่จะควบคุมได้ แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีปัญหาเสพติดมากกลับเพิ่มสัดส่วนขึ้น สอดคล้องกับรายงานที่แสดงถึงพัฒนาการการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่สามารถทำได้รวดเร็วและมีความซับซ้อนอันเนื่องจากรูปแบบการกระจายช่องทางการซื้อขายที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และยังผลให้เข้าสามารถแพร่ระบาดเข้าสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว^๗

ตารางที่ ๒.๑ ปัญหาการแพร่ระบาดในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่ลดลง

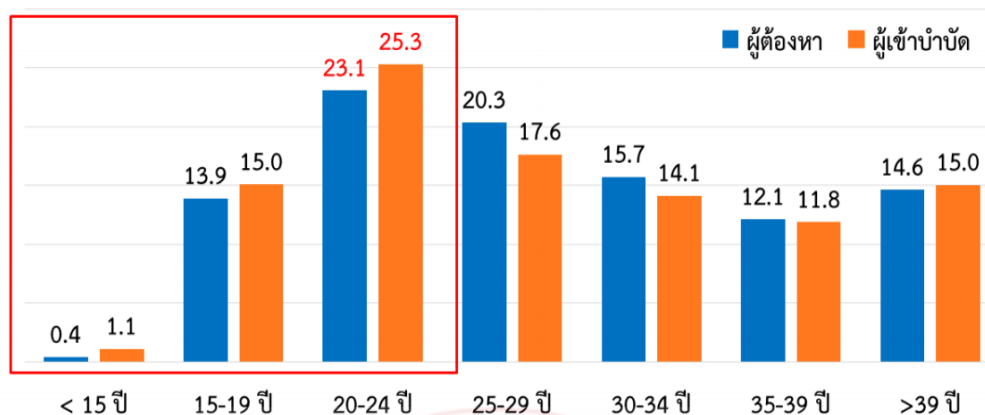
จังหวัด	ประชากร	จำนวนผู้ เสพ	จำนวน ผู้ค้า	จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน				จำนวน หมู่บ้าน/ ชุมชน ที่ ประเมิน
				ไม่มี ปัญหา	น้อย	ปาน กลาง	มาก	
ปี ๒๕๖๐	๖๐,๑๕๓,๖๔๔	๔๔,๔๕๗	๓,๕๖๘	๕๗,๖๒๒	๑๖,๑๖๔	๔,๖๗๙	๓,๔๗๑	๘๑,๙๓๖
				๗๐.๓๓%	๑๙.๗๓%	๕.๗๑%	๔.๒๔%	
ปี ๒๕๖๑	๖๐,๔๕๑,๑๐๒	๔๗,๗๙๕	๔,๒๓๔	๕๗,๖๓๑	๑๕,๕๖๘	๔,๗๕๙	๔,๐๗๖	๘๒,๐๓๔
				๗๐.๒๕%	๑๘.๘๘%	๕.๘๐%	๔.๙๗%	

๔) ปัญหาการแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

จากรายงานติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ระบบติดตามและเฝ้าระวังปัญหาเสพติด (บสต.) (ข้อมูลปี ๒๕๖๑ (ตุลาคม ๒๕๖๐-กันยายน ๒๕๖๑) พบว่า ร้อยละ ๓๙ ของกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งที่ตกเป็นผู้ต้องหาและผู้บำบัด เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งมีอายุไม่เกิน ๒๔ ปี โดยกลุ่มอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ ปี พบว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ ๑๕-๑๙ ปี

^๗ศิริสุข ยืนหาญ, “สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ระยะ ๒๐ ปี”, <สำนักยุทธศาสตร์: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด>, <<https://bdn.go.th/attachment/services/download.php?WP=q3MZp21CM5O0hJatrTgJWz00qmqZZ1CM5O0hJatrTDo7o3Q>>, 18 October 2019.

กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งการตกเป็นผู้ต้องหาและผู้เข้าบำบัด 39 เป็นเด็กและเยาวชน (อายุไม่เกิน 24 ปี) โดยกลุ่มอายุ 20 – 24 ปี เข้าไปเกี่ยวข้องมากที่สุด

แหล่งข้อมูล : NCR และ บสศ. (ข้อมูลปี 2561(ค.ค.2560 - ก.ย. 2561))

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงสัดส่วนช่วงอายุที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด

สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชน ๒๕๕๖-๒๕๖๒ จากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า มีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเฉลี่ยปีละ ๓๒,๗๙๑ คน ร้อยละ ๔๓.๗ เป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติด และร้อยละ ๗๐.๕ มีปัญหาเรื่องครอบครัวแตกแยก อายุเฉลี่ยในขณะกระทำความผิด ร้อยละ ๘๗.๒ อายุไม่เกิน ๑๕-๑๘ ปี และ ร้อยละ ๑๒.๘ อยู่ในระหว่างอายุไม่เกิน ๑๐-๑๕ ปี นอกจากพบปัญหาพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดแล้ว ยังพบว่าเด็กและเยาวชนมีการลักลอบจำหน่ายทั้งยาเสพติดหรือการนำยารักษาโรค ยาอันตรายมาใช้ในทางที่ผิด ในสถานศึกษา ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในสถานศึกษา^๔

๕) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหายาเสพติด

กรมสุขภาพจิตได้แถลงข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของปัญหายาเสพติดจากผู้ใช้ยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานการณ์ผู้ใช้สารเสพติดของประเทศไทย พบผู้ใช้สารเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๑ ปี จำนวน ๑.๔ ล้านคน เป็นผู้ใช้สารเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่ง จำนวน ๑.๑ ล้านคน และเป็นผู้ติดสารเสพติด จำนวน ๓.๒ แสนคน ในจำนวนนี้เข้าสู่ระบบการบำบัดของกรมสุขภาพจิต จำนวน ๒๔,๑๙๖ คน โดยพบว่า เป็นผู้ป่วยจิตเวชติดสารเสพติดรุนแรง จำนวน ๕,๗๕๗ คน และเป็นผู้ป่วยจิตเวชยาเสพติดที่เสี่ยงต่อการก่อความรุนแรง (SMI-V) จำนวน ๕๗๗ คน นอกจากนี้ ยังพบสถิติผู้ป่วยยาเสพติดที่มีอาการทางจิตเวชก่อเหตุรุนแรงในสังคมเฉลี่ยเพิ่มมากขึ้น ๓.๙๒ เท่า ในปี ๒๕๖๑ผู้ป่วยยาเสพติดที่มีอาการทางจิตเวชก่อเหตุรุนแรง จำนวน ๒๖๗ ราย แบ่งเป็นชายจำนวน ๒๕๙ ราย และเป็นหญิงจำนวน ๗ ราย สำหรับลักษณะของการก่อความรุนแรงในสังคม และพบว่ามีการทำร้ายร่างกาย

^๔สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, “แนวทางการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ปี ๒๕๖๒”, <<http://www.skp.moe.go.th/attachments/article/67.pdf>>, 18 October 2019.

ตนเองและผู้อื่นมากที่สุด จำนวน ๙๐ คน รองลงมาเป็นการทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ความตาย จำนวน ๕๘ คน และทำลายข้าวของ จำนวน ๔๔ คน ตามลำดับ ทั้งนี้ จากรายงานพบว่า ผู้ที่ก่อเหตุรุนแรงในข่าว เป็นผู้ป่วยจิตเวชที่เคยเข้ารับการบำบัด จำนวน ๑๐๔ คน ซึ่งการสังเกตเฝ้าระวังพฤติกรรมและอาการที่เข้าข่ายเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตที่มีความจำเป็นต้องได้รับการรักษา ได้แก่ หูแว่ว เห็นภาพหลอน หวาดระแวงไร้เหตุผล อยากฆ่าตัวตาย ทำร้ายตนเอง ทำร้ายคนอื่น พุดจาก้ำจั่ว พุดจาพ้อ เจื้อย หลงผิด และแต่งกายแปลกกว่าคนปกติ^๔

กล่าวโดยสรุป ปัญหายาเสพติดนอกจากจะส่งผลต่อสุขภาพกายของผู้เสพแล้ว ยังบั่นทอนทำลายสุขภาพจิตและทำลายจิตสำนึกความเป็นมนุษย์ สารเสพติดออกฤทธิ์และส่งผลต่อสมองจึงทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ อีกทั้งผลที่เกิดขึ้นยังส่งผลต่อความปลอดภัยทางสังคม บั่นทอนสังคมครอบครัวให้พบกับความทุกข์หากมีสมาชิกครอบครัวเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังส่งผลต่อประเทศในการต้องใช้งบประมาณจำนวนมากมาช่วยเยียวยาแก้ไข พันธุ์ผู้หลงผิด สุดท้ายสังคมไทยจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นสังคมแห่งสันติสุขหากยังพบว่า ปัญหายาเสพติดยังแพร่ระบาดในสังคมวงกว้าง

๖) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มของปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เพิ่มขึ้น

ศิริสุข ยืนหาญ ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการคณะกรรมการระดับนโยบาย (สำนักยุทธศาสตร์) สำนักงาน ป.ป.ส.ได้วิเคราะห์ถึงแนวโน้มของปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทย ดังนี้

๑. กระบวนการสันติภาพ/นโยบายของกองทัพเมียนมามีผลต่อการเพิ่มการผลิตยาเสพติดของกลุ่มชนเผ่าติดอาวุธ

๒. นายทุนต่างชาติที่เข้าไปเคลื่อนไหวในเมียนมามีผลต่อการเกิดขึ้นของแหล่งผลิตใหม่ในสามเหลี่ยมทองคำ

๔. การผลิตยาเสพติดในสามเหลี่ยมทองคำจะมาจากสารสังเคราะห์เพิ่มมากขึ้นและแทนที่การผลิตจากพืชเสพติด

๔. ยาเสพติดจากสารสังเคราะห์จะเป็นปัญหาหลักของประเทศในอนุภูมิภาคนี้และภูมิภาคอื่น ๆ

๕. ชายแดนภาคเหนือยังเป็นช่องทางหลักในการลักลอบนำยาเสพติดเข้าประเทศเนื่องจากติดกับพื้นที่ตั้งแหล่งผลิต

^๔Donnaya Suwetwethin, “เผยสถิติ ๑.๔ ล้านคน ทาสยาเสพติด”, 19 March 2019, <<https://www.thaihealth.or.th/Content/.html>>, 18 October 2019.

๖. ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะถูกใช้เป็นช่องทางในการลักลอบนำยาเสพติดเข้าประเทศมากขึ้น

๗. มีแนวโน้มการขยายตัวของปัญหาการแพร่ระบาดเฮโรอีนและคดียาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน

๘. ภาพการณ์ผลิตสิ้นเกินและการท่วมตลาดของขบวนการผลิตและค้าเพื่อกระตุ้นความต้องการยังคงมีอยู่^{๑๐}

จากการทบทวนข้อมูลและสะท้อนสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดยาเสพติดในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า เด็กและเยาวชนไทย นับวันยังมีจำนวนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น และยาเสพติดสามารถแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็วเกิด คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า ๑) ปัจจัยภายนอกประเทศ สถานการณ์ความขัดแย้ง ความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน นายทุนต่างชาติที่ต้องการขยายแหล่งผลิตในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ขบวนการผลิตและจำหน่ายที่โยงใยเครือข่ายระดับประเทศ ๒) ปัจจัยภายใน คือ โครงสร้างทางสังคมไทยที่เริ่มอ่อนแอลง การดูแลเอาใจใส่เยาวชนผ่านกระบวนการทางสังคมน้อยลง ทำให้เด็กและเยาวชนไทยขาดภูมิคุ้มกันยาเสพติดและไม่ทันต่อพิษภัยของยาเสพติด จึงทำให้ปัญหายาเสพติดยังเป็นปัญหาที่ถูกระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) โดยมีรายละเอียดสาระสำคัญดังนี้

๗) แนวทางป้องกันการแพร่ระบาดยาเสพติดในประเทศไทย

ก) แผนยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒๕๕๘-๒๕๖๒

แนวคิดหลักของแผนยุทธศาสตร์คือ

๑) ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People center) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒) แก้ปัญหาในเชิงพื้นที่ (Area based approach) โดยกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง (Participation oriented) ในกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

^{๑๐}ศิริสุข ยืนหาญ, “สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ระยะ ๒๐ ปี”, <สำนักยุทธศาสตร์: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด>, < <https://bdn.go.th/attachment/services/download.php?WP=q3MZp21CM5O0hJatrTgjWz00qmqZZ1CM5O0hJatrTDo7o3Q>>, 18 October 2019.

๔) แก้ปัญหาแบบองค์รวม (Holistic approach) ด้วยการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบครบวงจร

๕) สร้างความสมดุลของยุทธศาสตร์(Balance approach) ทั้งด้านการลดอุปสงค์ยาเสพติด (Demand reduction strategy) และการลดอุปทานยาเสพติด (Supply reduction strategy)

๖) เน้นผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพ(Result based management) โดยกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม^{๑๑}

โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “สังคมไทยเข้มแข็งและรอดพ้นภัยจากยาเสพติดด้วยภูมิคุ้มกันและมาตรการลดผู้ค้าและผู้เสพ และความร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติดบรรลุผลตามพันธกรณีและวิสัยทัศน์อาเซียนภายในปี๒๕๖๒” และได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๘ ด้าน ดังนี้

- ๑) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- ๒) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด
- ๓) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหามันผู้เสพยาเสพติด
- ๔) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ
- ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม
- ๖) ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด
- ๗) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน
- ๘) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

คณะผู้วิจัยเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นประเด็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยยุทธศาสตร์ที่ ๖ และ ๗ คือการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นแนวป้องกันที่ประชาชนทุกภาคส่วน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ จึงได้นำยุทธศาสตร์นี้มาเป็นหนึ่งในแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดในเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกกลุ่มที่มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ป้องกันครอบครัวชุมชน สถานศึกษา สถานประกอบการ และสังคมให้ปลอดภัยจากยาเสพติด รวมทั้งสร้างพลังความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยกำหนดกลยุทธ์ดังนี้

^{๑๑}สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, “แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๘ -๒๕๖๒”, <https://www.oncb.go.th/Home/Publishing/Images/Pages/ProgramsandActivities/strategic_plan2558-2560.pdf>, 2 October 2019..

๑) สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มปฐมวัยและวัยเด็กด้วย กระบวนการกล่อมเกลாதาสังคม การสร้างความภาคภูมิใจของตนเอง(Self esteem) สติปัญญา (Intelligence) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient)

๒) สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นด้วยกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์(Identity) และการสร้างจริยธรรม (Moral development)

๓) สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ(Resilience) เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้คนวัยผู้ใหญ่สามารถอยู่ท่ามกลางยาเสพติดได้โดยไม่หันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา

๔) สร้างสังคมรอบตัวเข้มแข็งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนสัมพันธ์ โดยตรงกับ เป้าหมายคือ ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน สถานประกอบการ

ข) แผนยุทธศาสตร์ชาติ (๒๕๖๒-๒๕๘๐)

ด้วยวิกฤตปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทย เป็นที่มาที่ทำให้ปัญหาเรื่องยาเสพติด ได้ถูกบรรจุไว้ใน แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๒-๒๕๘๐) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายสำคัญในภาพรวมระยะ ๒๐ ปีที่เป็นรูปธรรมชัดเจนคือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข” โดยเร่งเสริมสร้างความเข้มแข็งและความรักความสามัคคีปรองดองของคนในชาติตลอดถึงการปลูกจิตสำนึกด้านความมั่นคงให้เกิดขึ้นในประชาชนทุกระดับการพัฒนากระบวนการด้านการข่าวให้มุ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงอย่างเป็นระบบการพัฒนาปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง และกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความมั่นคงให้มีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และมีการบูรณาการการดำเนินงานอย่างแท้จริง โดยปัญหาความมั่นคงเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการแก้ไข ประกอบด้วย ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์และปัญหาการทุจริตในระบบราชการ^{๑๒}

^{๑๒}ราชกิจจานุเบกษา, “ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)”, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF>, 17 October 2019.

แนวคิดตำบล มั่นคง ปลอดภัย จากยาเสพติด

(ที่มา การประชุมประจำปี ๒๕๖๑ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง “ยุทธศาสตร์ชาติ อนาคตไทยอนาคตเรา” เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑ ณ อิมแพคเมืองทองธานี)

แผนภาพที่ ๒.๒ แนวคิดตำบล มั่นคง ปลอดภัย จากยาเสพติด

แนวคิดที่สำคัญที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงได้นำมาใช้ คือ “แนวคิดตำบล มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน การแก้ไขปัญหายาเสพติด” เป็นการใช้ตำบลเป็นจุดแตกหักในการแก้ไขปัญหายา ซึ่งกำหนดประเด็นไว้ ๖ เรื่อง คือ ๑) การสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ ๒) การแก้ไขปัญหายาเสพติด ๓) การลดปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนน ๔) การลด/ป้องกันปัญหาอาชญากรรม ๕) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ๖) การสร้างความรักและสามัคคีปรองดอง ความรักชาติ และความภาคภูมิใจในชาติ ทั้งนี้หลักการดังกล่าว อาศัยองค์ประกอบที่สำคัญคือ บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน^{๑๓}

ค) แผนยุทธศาสตร์สู่แนวปฏิบัติแนวทางการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา๒๕๖๒

แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในสถานศึกษาตามที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้เสนอไว้ สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนตามแผนยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ตามแผนภาพ ๒.๓

^{๑๓}ศิริสุข ยืนหาญ, “สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ระยะ ๒๐ ปี”, <สำนักยุทธศาสตร์: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด>, < <https://bdn.go.th/attachment/services/download.php?WP=q3MZp21CM5O0hJatrTgjWz00qmqZZ1CM5O0hJatrTDo7o3Q>>, 18 October 2019..

การขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงแนวทางการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

-กลุ่มเด็กปฐมวัย

- ๑) ขยายฐานการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กปฐมวัยลงสู่ชุมชน
 - ๑.๑ พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ดูแลเด็กปฐมวัยในเรือนจำและสถานพินิจฯ
 - ๑.๒ บูรณาการงานในกลไก พขอ.
- ๒) ผลักดันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านปฐมวัยดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด

อย่างต่อเนื่อง

- ๒.๑ บูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๒.๒ บูรณาการนิเทศงานไว้ในการนิเทศการสอนครูปฐมวัย ผ่าน สน.
- ๒.๓ หลักสูตรนักศึกษาสายการสอนปฐมวัยระดับอุดมศึกษา
- ๓) ประเมินผลการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กปฐมวัย(จัดจ้างที่ปรึกษา)

-เด็กในสถานศึกษา

โครงการกิจกรรมในแต่ละกลุ่มเป้าหมายภายใต้กรอบ ๕ ด้าน

- ๑) ด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน : พัฒนา/ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นต่างๆ เพื่อปลูกฝังหล่อหลอมให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้ปลอดภัยจากยาเสพติด ควบคู่การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ร่วมด้วยการเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชนผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์กิจกรรมกลุ่มเพื่อน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมทางเลือก ฯลฯ

๒) ด้านการค้นหา : สำรวจ ค้นหา คัดกรอง โดยใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสังเกต ซักถาม ฯลฯ และหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสม

๓) ด้านการรักษา : การให้โอกาสเมื่อเด็กพลัดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือมีแนวโน้มเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการปรับความคิด/พฤติกรรม สร้างค่านิยมใหม่ ดูแลช่วยเหลือ ติดตามอย่างใกล้ชิด ระหว่าง ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนทั้งนี้ สถานศึกษาจะต้องเปิดให้โอกาสให้เด็กได้เรียนต่อตามปกติ

๔) ด้านการเฝ้าระวัง : การสอดส่อง เฝ้าระวัง เป็นหูเป็นตา ร่วมมือกันระหว่าง ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕) ด้านการบริหารจัดการ : การชี้แจงหน่วยงาน / การพัฒนาบุคลากร / การวิจัย ประเมินผล / การขับเคลื่อนกลไกคณะกรรมการ หรือคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ฯลฯ

-เด็กนอกสถานศึกษา

เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา หมายถึง เด็กและเยาวชนอายุ ๓ – ๒๕ ปี แบ่งเป็น เด็กและเยาวชนอายุระหว่าง ๓-๑๕ ปี ที่ไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเยาวชน อายุระหว่าง ๑๖-๒๕ ปี ที่ไม่ได้ศึกษาต่อและไม่มีงานทำ

๑) สานต่อแนวคิดเปลี่ยนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นพลัง โดยการค้นหา/สงเคราะห์ช่วยเหลือ/สนับสนุนเด็กทำกิจกรรมเพื่อสังคม

๒) ผลักดันให้กลไกระดับพื้นที่ (ศอ.ปส.จ./ศป.ปส.อ./ศป.ปส.อปท. ฯลฯ) ดำเนินการค้นหา ดูแลช่วยเหลือเยาวชนนอกสถานศึกษาและให้การสงเคราะห์ดูแลช่วยเหลือทั้งทางด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ ตามความเหมาะสม

๓) พัฒนฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา บูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใช้ฐานข้อมูล “ระบบหลักประกันโอกาสทางสังคมเพื่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา (Thai's ooscis)” ของ กรมกิจการเด็กและเยาวชน

-เครือข่ายเยาวชนต่อต้านยาเสพติด

๑) ส่งเสริมพัฒนาองค์กรเครือข่ายเยาวชนต่อต้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมและมีอัตลักษณ์

๒) ส่งเสริมให้ ศอ.ปส.ย. บูรณาการขับเคลื่อนงานยาเสพติดร่วมกับ องค์กรเยาวชน สถานักเรียน สภาเด็กและเยาวชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรนักศึกษา เครือข่ายอุดมศึกษาเครือข่ายนักเรียนนักศึกษาแกนนำ ฯลฯ

๓) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนแสดงพลังในการป้องกันยาเสพติดในวาระต่างๆ

๔) ปรับปรุงฐานข้อมูล คอ.ปส.ย.ให้เป็นปัจจุบัน (ขยายฐานการเก็บข้อมูลการจัดทำเนียบคอ.ปส.ย. สู่ระดับจังหวัด)

๕) พัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนให้ก้าวสู่เวทีนานาชาติ^{๑๔}

เห็นได้ว่าทิศทางและแนวโน้มในการแก้ไขปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดในประเทศไทยจะต้องอาศัยพลังแห่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และเริ่มต้นที่จุดเล็กๆ ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม การใช้เครือข่ายโครงสร้างสังคมในระดับชุมชน ตำบล นับว่าเป็นกลยุทธ์ระดับนโยบายที่สำคัญ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากอธิบดีกรมสุขภาพจิต ที่แนะนำว่า บุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม ต้องมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคนใกล้ชิด แก่นนำชุมชน ผู้นำชุมชน ต้องสังเกตและเฝ้าระวัง หมั่นเยี่ยมบ้านให้กำลังใจ ในขณะที่เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล/หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนอำนวยความสะดวกและสวัสดิการเพื่อการเยียวยา แก้ไข และฟื้นฟู ส่วนสำหรับประชาชนทั่วไป หรือสมาชิกชุมชน ควรใส่ใจสังเกตอาการผิดปกติของคนในชุมชน หากพบพฤติกรรมที่เสี่ยงในการใช้ยาเสพติดควรประสานแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อหาทางแก้ไข^{๑๕}อนึ่ง แนวทางการแก้ปัญหา ยาเสพติดแพร่ระบาดในเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มจำนวนมากขึ้น จำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาได้ศึกษาไว้อย่าง หลายแง่มุม คณะผู้วิจัยนำแนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญมาทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำไปเป็นกรอบในการ สร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนดังนี้

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในเด็กและเยาวชน

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาประเด็นเรื่องของปัญหาเด็ก และเยาวชนที่นับวันเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ในเรื่องยาเสพติด ทั้งในฐานะผู้ซื้อและผู้ขาย ที่กระจายตัวไปทั่วทั้งในสังคมเมือง และสังคมชนบท ทั้งนี้แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาเด็กและเยาวชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้รวบรวมและนำเสนอตามประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า คำว่าเด็กและเยาวชน ได้รับการให้ความหมายที่ ระบุถึงช่วงอายุไว้หลายแง่มุม ดังสรุปไว้ในตารางที่ ๒.๒

^{๑๔}สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, “แนวทางการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ปี ๒๕๖๒”, <<http://www.skp.moe.go.th/attachments/article/pdf>>, 17 October 2019.

^{๑๕}Donnaya Suwetwethin, “เผยสถิติ ๑.๔ ล้านคน ทาสยาเสพติด”, 19 March 2019, <<https://www.thaihealth.or.th/Content/html>>, 18 October 2019.

ตารางที่ ๒.๒ รวมนิยามความหมายของเด็กและเยาวชน

ที่มา/นิยามความหมาย	เด็ก	เยาวชน
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. ๒๕๓๔ ในมาตรา ๔	บุคคลอายุเกิน ๗ ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์	บุคคลอายุเกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์
อัจฉริยา ชูตินันท์ ได้พิจารณาความหมายของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ ประกอบกับบทบัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๓ ถึงมาตรา ๗๕ ^{๑๖}	บุคคลอายุเกินกว่า ๑๐ ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์	บุคคลอายุเกินกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์
พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔ ^{๑๗}	บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วย	
พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓	บุคคลอายุยังไม่เกิน ๑๕ ปี บริบูรณ์	บุคคลอายุเกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปี บริบูรณ์
องค์กรสหประชาชาติ (United of Nations) ^{๑๘}	ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี	อายุตั้งแต่ ๑๕-๒๔ ปี

^{๑๖}อัจฉริยา ชูตินันท์, กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (วิญญูชน: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒), หน้า ๗๑-๗๒.

^{๑๗}วรวิทย์ ฤทธิพิศ, หลักกฎหมายการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (วิญญูชน: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๘}United of Nations Department of Economic and Social Affairs Youth. <<https://www.un.org/development/desa/youth/what-we-do/faq.html>>, 17 October 2019.

ที่มา/นิยามความหมาย	เด็ก	เยาวชน
กองทุนเพื่อกิจกรรมประชากรแห่งสหประชาชาติ หรือ UNFPA (United Nation Fund for Population Activities) ^{๑๙}	วัยรุ่น (Adolescence) บุคคลในช่วงอายุตั้งแต่ ๑๐ ถึง ๑๙ ปี	อายุตั้งแต่ ๑๕ – ๒๔ ปี
นโยบายแห่งชาติประเทศอินเดีย NATIONAL YOUTH POLICY 2003 ^{๒๐}	Adolescent age อายุระหว่าง ๑๓ ถึง ๑๙ ปี	ช่วงอายุ ๒๐ ปี ถึง ๓๕ ปี

กล่าวโดยสรุป จากการให้นิยามทั้งไทยและต่างประเทศ แม้จะมีบริบทการกำหนดช่วงอายุวัยที่แตกต่างกันบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นช่วงอายุของเยาวชนซึ่งตามกฎหมายไทย จะกำหนดไว้ที่สูงสุดอายุ ๑๘ ปีบริบูรณ์ ในขณะที่องค์กรสหประชาชาติได้กำหนดไว้ที่ ๒๔ ปี บริบูรณ์ ซึ่งนับว่าจะสอดคล้องกับช่วงอายุการศึกษาในระดับปริญญาตรีของประเทศไทย เป็นช่วงวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน และพัฒนา สำหรับในงานวิจัยนี้ได้กำหนดประชากรเป้าหมายที่ต้องการศึกษาพัฒนาและสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนในงานวิจัยนี้ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๓ ปี - ๒๔ ปี ซึ่งเป็นช่วงการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะสัมผัสวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งหากขาดภูมิคุ้มกันศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี ย่อมมีโอกาสที่จะก้าวพลาดไปสู่หลุมพรางของโลกที่เฝ้าหวงและชักจูงเด็กและเยาวชนไปในทางที่เสียหาย ดังนั้นการบ่มเพาะปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันโดยเฉพะอย่างยิ่งภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นพื้นฐานจิตใจในการแยกแยะพิจารณาโทษของยาเสพติด และภูมิป้องกันทางสังคมในการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในด้านต่างๆที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่แผ่เข้ามาผ่านความเจริญเทคโนโลยี ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ เด็กและเยาวชนไทยจึงมีรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างรีบร้อนวิถีแบบสังคมไทยดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป ขาดวิถีที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรมอันดีปัญหาเสพติดจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและจิตใจ รวมถึงกระบวนการทางสังคม ซึ่งในโลกตะวันตกได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้อย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในด้านจิตวิทยากับปัญหายาเสพติด ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอในประเด็นต่อไป

^{๑๙}UNFPA, “ FRAMEWORK FOR ACTION ON ADOLESCENTS & YOUTH OPENING DOORS WITH YOUNG PEOPLE: 4 KEYS, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/framework_youth.pdf>, 17 October 2019.

^{๒๐}NATIONAL YOUTH POLICY 2003, <http://www.youthpolicy.org/national/India_2003_National_Youth_Policy.pdf>, 17 October 2019.

๒.๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาเพื่อแก้ปัญหายาเสพติด

ในหนังสือเรื่อง THEORIES ON DRUG ABUSE Selected Contemporary Perspectives โดยสำนักงานยาเสพติดแห่งชาติ National Institute on Drug Abuse ประเทศสหรัฐอเมริกา ในหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมบทความวิชาการที่มีผู้ได้ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับปัญหาเสพติด พบว่าแนวคิด ทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์การแก้ปัญหาเสพติดเกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชา ได้แก่ จิตเวชศาสตร์ จิตวิทยา สังคมศาสตร์ แนวคิดด้านมานุษยวิทยาอาชญากรรมวิทยาชีววิทยาวิทยาศาสตร์สุขภาพ การแพทย์ พันธุศาสตร์ ประสาทวิทยา สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเรื่องยาเสพติด เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งในมิติของเชิงกายภาพ จิตภาพ และสังคม ทั้งนี้แนวคิดด้านจิตวิทยาที่ถูกนำมาศึกษา ยังแยกย่อยสาขาออกเป็น จิตวิทยาทั่วไป จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาสังคม และจิตวิทยาพัฒนาการ^{๒๑} นอกจากนี้หนังสือรวบรวมบทความวิจัยนี้ยังได้จัดกลุ่มประเด็นแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาศึกษามี ๔ มิติ ได้แก่ ทฤษฎีที่สัมพันธ์กับตัวตน (self) ทฤษฎีสัมพันธ์กับผู้อื่น (others) ทฤษฎีที่สัมพันธ์กับสังคม (social) และทฤษฎีที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ (nature) ดังนั้นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเชิงการศึกษา จะมุ่งเน้นที่การหาแนวทางป้องกัน ในขณะที่เดียวกันก็ศึกษาในเชิงปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับประเทศ สำหรับงานวิจัยมุ่งเน้นศึกษาในแง่ของการหาแนวทางป้องกันยาเสพติด โดยอาศัยฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำไปแก้ไขปัญา ประกอบกับแนวคิดทฤษฎีตะวันตกเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้การศึกษาคืบหน้ารอบด้าน

๑) แนวคิดการแก้ปัญหายาเสพติดของ Helen Nowlis

นักจิตวิทยาอเมริกา Helen Nowlis ได้นำเสนอแนวคิดในมิติของเชิงป้องกันซึ่งมีฐานความคิดมาจาก ๓ องค์ประกอบ คือ คน ยาเสพติด และสิ่งแวดล้อม โดยเสนอเป็นรูปแบบไว้ ๔ รูปแบบ ได้แก่

๑) รูปแบบทางศีลธรรมและกฎหมาย (The legal-moral model) เป็นการนำเสนอในมิติของการจำแนกสารเสพติดเป็น ๒ ชนิด กล่าวคือ ชนิดที่ปลอดภัยและชนิดที่เป็นอันตราย การดำเนินงานในรูปแบบนี้จึงเน้นให้ใช้กฎหมายในการลงโทษผู้กระทำผิด และการแก้ไขเยียวยา

๒) รูปแบบทางสุขภาพอนามัย (The public – health model) เป็นการนำเสนอในมิติของปัญหาทางสุขภาพผู้ติดยาเหมือนติดเชื้อโรคชนิดหนึ่งซึ่งมีคนเป็นผู้นำพาหะโรคมาระบาด โดยสิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนที่เพาะเชื้อ ดังนั้นรูปแบบนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาปัญหายาเสพติดที่เป็นคุณค่า

^{๒๑}DAN J. LETTIERI, MOLLIE SAYERS HELEN WALLENSTEIN PEARSON, THEORIES ON DRUG ABUSE Selected Contemporary Perspectives, (U.S. Government Printing Office Washington, D.C.,1980), p.xx-xxiii.

ในความเป็นส่วนบุคคลที่จะค้นหาสิ่งที่ดีต่อสุขภาพ เกรงกลัวและหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นภัยต่อตนเองและสังคม

๓) รูปแบบทางจิตวิทยาสังคม (The psycho-social model) เป็นการนำเสนอในมิติของพฤติกรรมมนุษย์ที่ติดยาเสพติดมีความซับซ้อนซึ่งต้องอาศัยการศึกษาวัฒนธรรมทางสังคมประกอบทำความเข้าใจทัศนคติ คุณค่า รูปแบบการดำเนินชีวิตในส่วนบุคคล ดังนั้นรูปแบบนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาปัญหาเสพติดในเรื่องของการให้ข้อมูลกับสังคม การปลูกฝังค่านิยมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เข้าข้องเกี่ยวกับยาเสพติด

๔) รูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรม (The social-culture model) เป็นการนำเสนอในมิติของการใช้ปัจจัยบริบททางสังคมประยุกต์ใช้ในการกีดกันพฤติกรรมส่วนบุคคลให้ใช้ยาเสพติดลดลง ดังนั้นรูปแบบนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาปรับปรุงสภาพแวดล้อมกระบวนการทางสังคมมีศูนย์การให้คำแนะนำ การสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อกระตุ้นให้การใช้ยาเสพติดลดลง^{๒๒}

การป้องกันปัญหาเสพติดตามแนวคิดของ Nowlis^{๒๓} เป็นการให้การศึกษาโดยเริ่มจากกระบวนการที่ดำเนินการล่วงหน้าโดยการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาข้อมูลข่าวสารและความรู้ ทั้งในระบบโรงเรียนนอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในเรื่องคุณภาพชีวิตและยาเสพติด การป้องกันตนเองครอบคลุมและชุมชนให้รอดพ้นจากยาเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาอุปสรรคและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเพื่อส่งเสริมให้บุคคลใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขรวมทั้งการปรับปรุงสภาพใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายไปใช้ยาเสพติด

๒) แนวคิดการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับผู้ที่ใช้ยาเสพติดและติดยาเสพติด

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหาเสพติดในประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นประโยชน์ในการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงมีการค้นคว้ารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการเฝ้าระวังยาเสพติดของอาเซียน

^{๒๒}National Institute on Drug Abuse, The health care System and Drugs Abuse Prevention Toward Cooperation and Health Promotion, (U.S. Government Printing Office Washington, D.C.,1980), p 8.

^{๒๓}Nowlis อังโน มนัสริราชันท์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่ตำบลเหมือง อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี”, งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓-๒๕.

(The ASEAN Drug Monitoring (ADM) Report) พ.ศ. ๒๕๖๐^{๒๔} ซึ่งจัดทำขึ้นโดยศูนย์ประสานงานความร่วมมือด้านยาเสพติดอาเซียน (The ASEAN Narcotics Cooperation Center: ASEAN-NARCO, 2017) ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านยาเสพติด (The ASEAN Senior Officials on Drug Matters: ASOD) และการทำงานร่วมกับเครือข่ายเฝ้าระวังยาเสพติดอาเซียน (The ASEAN Drug Monitoring Network: ADMN) ที่ได้ก่อตั้งขึ้นใน ปีพ.ศ. ๒๕๕๘ โดยได้รับความร่วมมือจากศูนย์ประสานงานกลางของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนและความร่วมมือจากประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนบวกสาม (The ASEAN+3) ตลอดจนสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ(The United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) ที่ได้แบ่งปันข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์เกี่ยวกับการเฝ้าระวังยาเสพติดให้กับเครือข่ายเฝ้าระวังยาเสพติดของอาเซียน

United Nations office on Drugs and Crime (UNDOC) ได้นำเสนอ การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับผู้ติดยาเสพติดและติดยาเสพติด^{๒๕} การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง รูปแบบการรักษาในเชิงบูรณาการโดยเฉพาะต่อผู้ติดยาเสพติดและติดยาในชุมชนเพื่อให้เกิดการรักษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การรักษาในระยะเริ่มต้น ถึงการรักษาแบบการถอนพิษยาและสร้างความเสถียรภาพ จนถึงการติดตามผลการรักษาและการคืนผู้ป่วยสู่สังคม รวมถึงการบำบัดด้วยยาอย่างต่อเนื่อง โดยเกี่ยวข้องถึงการประสานงานร่วมกับหลายหน่วยงานที่ให้บริการทางด้านสุขภาพ สังคมและการบริการอื่นๆ จากบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการของผู้ป่วย ตลอดจนสนับสนุนครอบครัวและชุมชนของผู้ป่วยอย่างเข้มแข็งในการแก้ปัญหา ยาเสพติดและเครื่องตีแอลกอฮอล์ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนได้รับการออกแบบมาเพื่อ

-ช่วยเหลือผู้ป่วยให้สามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ในการบำบัดรักษาตนจากการติดยาเสพติด และติดเครื่องตีแอลกอฮอล์และปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน

-หยุดหรือลดการใช้ยาเสพติดและเครื่องตีแอลกอฮอล์

^{๒๔}ASEAN Narcotics Cooperation Center (ASEAN-NARCO), “ASEAN DRUG MONITORING REPORT 2016”, <<http://asean.org/storage/2016/10/Doc6-ADM-Report-2016-as-of-15-November-2017-FINAL.pdf>>, 2 September 2018.

^{๒๕}United Nations office on Drugs and Crime (UNDOC), “การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับผู้ติดยาเสพติดและติดยาเสพติด”, เอกสารการบรรยายสรุปการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับ ผู้ติดยาเสพติดและติดยาเสพติด สำหรับ ทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, <<https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/cbtx/cbtx-brief-TH.pdf>>, 22 August 2018.

-ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคลให้มากที่สุด และให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

-มีส่วนร่วมในองค์กรท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนและประชากรกลุ่มเป้าหมายอย่างแข็งขัน เพื่อสร้างเครือข่ายแบบบูรณาการในการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนใน รูปแบบของการเสริมสร้างพลังในตนเอง

-ลดความต้องการส่งผู้ป่วยเข้าสู่สถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดและเครื่องตีแอลกอฮอล์ และลดความต้องการกักขังผู้ป่วยในศูนย์กักขังหรือเรือนจำ

กล่าวได้ว่า การแก้ปัญหายาเสพติดมีหลายรูปแบบ ทั้งในเชิงระบับ ป้องกันด้วยอำนาจกฎหมาย การให้ความรู้และแสดงให้เห็นโทษมุ่งรักษา การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งในระดับบุคคล และเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางสังคม คณะผู้วิจัยให้ความสนใจกับรูปแบบการปรับพฤติกรรม ค่านิยม และบริบททางสังคมมาช่วยในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้มีแนวคิดที่น่าสนใจ ของ รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ที่นำเสนอการแปรเปลี่ยนปัญหาให้เป็นพลัง ด้วยการพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก ซึ่งจะเป็นประเด็นที่นำเสนอต่อไป

๒.๒.๓ แนวคิดการพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก

การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก (Life Assets ; Positive Youth Development of Thailand) ตามที่ รองศาสตราจารย์นายแพทย์ สุริยเดว ทรีปาตีได้นำเสนอถึงหลักคิดที่ต้องให้ความสำคัญคือ ต้นทุนชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นจากกรอบแนวคิด ๒ ประการ กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และวิเคราะห์ตามระดับตั้งแต่สิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเด็ก ไปจนถึงระดับกลไกของสังคม และกรอบกระบวนการที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาเด็กทั้งสองระนาบ ทั้งสัมผัสชีพและทักษะการอยู่ร่วมในสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการนำมาพัฒนากระบวนการสร้างเสริมทุนชีวิต

นิยามของ ต้นทุนชีวิตหรือทุนชีวิต (Life Assets) คือ ทักษะรู้ คิด (Cognitive Development) และจิตสำนึก (Mindfulness) ต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมที่ได้อาศัยอยู่อย่างใกล้ชิด เช่น บ้าน ชุมชนและโรงเรียน เพื่อทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมในการจัดการกับปัญหา หรือสถานการณ์ เสี่ยงต่อการสร้างพลังบวกในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ๓ ปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ

๑) “ทุนชีวิต เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน” ถ้าอยากให้เห็นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงของเด็กจะต้องขับเคลื่อนด้วยพลังบวกและเวลาที่จะแก้ไขปัญหานั้น แก้ไขด้วยพลังบวกจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาด้านในทุกๆด้าน และเป็นจุดตั้งต้นที่ทำให้เกิด Positive mindset

๒) “ทุนชีวิต ฟังเสียงสะท้อนของเด็กๆ” การเล่นบทผู้ฟังที่ดีจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำให้เข้าถึงอุปสรรคและปัญหาของเด็กโดยที่การเป็นผู้ฟังที่ดีนั้นจะทำให้สร้างทางออกที่ดี และสร้างสรรค์ร่วมกันผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ทำให้เด็กมีทักษะการคิด วิเคราะห์ทักษะในการจัดการปัญหาและอุปสรรค อย่างสร้างสรรค์และรู้สึกว่าคุณค่ามีส่วนร่วมอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิด Positive cognitive development

๓) “ทุนชีวิต สร้างให้คนทำงานด้านเด็กและเยาวชนทำอย่างเป็นระบบ และมีส่วนร่วม” ทุนชีวิตคือ กระบวนการที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วม มีระบบและขั้น ตอน มีผลการศึกษาที่สำคัญซึ่งนำไปสู่การวางแผนที่เป็นระบบ และชัดเจนยิ่งขึ้น “กิจกรรมใดๆ ที่เกิดจากการทำงานเป็นทีมอย่างมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นระบบ ตั้งแต่วางแผน คิดวิเคราะห์ ลงมือทำ ถอดบทเรียน ร่วมกัน จะก่อให้เกิดทักษะการอยู่ร่วมในสังคม และความคิดเชิงระบบ”

นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ได้กล่าวถึง พลังทุนชีวิต ซึ่งนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลังบวกให้กับเยาวชน

พลังทุนชีวิต (พลังสร้างภูมิคุ้มกัน) ๕ พลัง

๑) **พลังตัวตน** เป็นการรวมพลังบวกภายในตัวเอง ประกอบด้วยการมองเห็นคุณค่า และศรัทธาในตนเองการเชื่อมั่นในตัวเองและทักษะชีวิต

๒) **พลังครอบครัว** เป็นพลังความรักความอบอุ่น ความเอาใจใส่ความปลอดภัย ภายในบ้านรวมทั้งการปลูกฝังวินัยและเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิต มีการให้ความช่วยเหลือ

๓) **พลังสร้างปัญญา** เป็นพลังความมุ่งมั่นในการเพิ่มปัญญา การได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔) **พลังเพื่อนและกิจกรรม** เป็นพลังในการทำกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งการสร้างวินัยในกลุ่มเพื่อน กิจกรรมต่างๆ ออกกำลังกาย สันทนาการนอกหลักสูตร

๕) **พลังชุมชน** เป็นพลังของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ด้วยความเอื้ออาทร มีความเข้าใจ มีมิตรไมตรีมีวินัยและเป็นแบบอย่างที่ดีจิตอาสาความอบอุ่นปลอดภัย และมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

จากผลการศึกษาของ รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ได้สรุปว่า “ ทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย” (Life Assets ; LA) เป็นการสำรวจปัจจัยสร้างหรือคุณลักษณะที่ดีที่ประกอบด้วยด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อกระบวนการคิด การตัดสินใจ และแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการเสริมสร้างให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งการเสริมสร้าง

ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนนี้ย่อมมาจากการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยในตัวเด็กเอง และจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนและชุมชน ซึ่งหากสามารถควบคุมปัจจัยและเสริมสร้างปัจจัยต่างๆ ให้เหมาะสม จะส่งผลต่อการพัฒนา ต้นทุนชีวิตที่ดีให้กับ เด็กและเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขและมีสุขภาวะที่ยั่งยืน”^{๒๖}

กล่าวได้ว่า แนวคิดการสร้างพลังทุนชีวิตให้เด็กและเยาวชน นับว่ามีความสนใจเป็นอย่างยิ่งและมีความสอดคล้องไปในทางเดียวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง และการสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่น คณะผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน พร้อมกับการบูรณาการกับการศึกษาแนวความคิดการพัฒนาจิตและปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประเด็นที่จะศึกษาต่อไป

๒.๓ แนวคิดการพัฒนาจิตและปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่ผ่านมา ปัญหาเรื่องยาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในเด็กและเยาวชนไทย สิ่งที่ทั้งทฤษฎีตะวันตก สถานการณ์โลก และทิศทางนโยบายของประเทศ จะพบว่าเครื่องมือที่ช่วยป้องกันเด็กและเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดได้ทันทั่วถึง คือ การที่เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่จะต้านทานการถูกชักชวนให้ไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งภูมิคุ้มกันนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า การพัฒนาจิตและปัญญา ด้วยฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนอยากเป็นคนที่มีสมบุรณ์ มีชีวิตที่มีความสุขในการดำเนินชีวิต ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตัวเองได้ตั้งไว้ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขซึ่งต้องอาศัยการมีปัญญาและคุณธรรม ควบคู่ไปด้วย ดังคำที่ว่า “เมื่อไม่ได้พัฒนาที่จิตใจจะพัฒนาด้านใด ๆ ก็ไร้ผล การพัฒนาจึงต้องเริ่มที่ใจคน เพื่อเกิดผลพัฒนาที่ถาวร” ทางหลักจิตวิทยา เรียกว่าเป็น “การใช้ธรรมะเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต” (Resilience Quotient :RQ)^{๒๗}การพัฒนาคนุชย์ตามหลักพระพุทธศาสนาจะเน้นเรื่องการพัฒนาจิตและปัญญาเป็นสำคัญ ในขณะที่นักวิชาการตะวันตกจะให้ความสำคัญกับเรื่องของสมอง และจิต ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

^{๒๖}สุริยเดว ทรีปาตี, “ การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก ”, https://www2.nrct.go.th/Portals/0/data/07part1/07part2/07_part3pdf>, 2 May 2019.

^{๒๗}วัชร เพ็ญจันทร์, “ ธรรมะช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น ”, <<http://www.thaihealth.or.th/Content/3154>>, 16 April 2018.

๒.๓.๑ ไตรสิกขา และมรรคมืองค์ ๘ หลักการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา

ไตรสิกขา เป็นการฝึกหัด อบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มืองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนามนุษย์ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตในทางที่ดีงามหรืออีกนัยหนึ่งคือ การเดินตามมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ย่อยรวมอยู่ในไตรสิกขา กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และตามหลักมรรคมืองค์ ๘ มีความสัมพันธ์กันดังนี้

๑) **ขั้นศีลสิกขา** (Training in Higher Morality) มรรคมืองค์ ๘ ข้อที่จัดลงใน หมวดนี้ คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เป็นการฝึกอบรมด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ เป็นการฝึกหัดพฤติกรรมภายนอกในทางที่ ถูก เป็นการ จัดสรรสภาพแวดล้อมทั้งทางวัตถุ และสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการทำชั่ว และส่งเสริม โอกาสในการ ทำความดี จัดระเบียบชีวิต และสังคม

๒) **ขั้นจิตตสิกขา** (Training in Higher Mentality) มรรคมืองค์ ๘ ข้อที่จัดลงใน หมวดนี้ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม เสริมสร้างคุณภาพจิต และ รู้จักใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ เป็นการฝึกฝนอบรมบ่มเพาะ จิตใจให้เข้าถึงความสงบ รวมถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยชักจูงจิตใจของคนให้สงบ ยึดมั่นและมั่นคงใน คุณธรรม เช่น การสร้างบรรยากาศในสถานที่อยู่อาศัยและทุก ๆ สถานที่ให้สดชื่นแจ่มใส ด้วยเมตตา กรุณา ปลูกเร้าให้อยากทำแต่ความดี

๓) **ขั้นปัญญาสิกขา** (Training in Higher Wisdom) มรรคมืองค์ ๘ ข้อที่จัดลงใน หมวดนี้ คือ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เป็นการฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดการรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ เป็นขั้นฝึกฝนด้วยการไตร่ตรองพิจารณา จนเกิดปัญญาในการค้นหาความจริงของชีวิต และการฝึกฝนให้เกิดปัญญานั้น อาศัยกัลยาณมิตร เช่น ครู อาจารย์ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ สามารถสร้างศรัทธา และ ชี้นำให้ผู้เรียนรู้จักคิดเอง^{๒๘}

กล่าวได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนทั้ง ๓ ด้าน คือ พัฒนาการ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ซึ่งหลักการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาการฝึกหัดทั้ง ๓ ด้าน นั้น ต่างก็สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังพุทธพจน์ว่า

^{๒๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร:บ.สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๐๑-๖๐๔.

“ศีลมีลักษณะอย่างนี้ สมาธิมีลักษณะอย่างนี้ ปัญญามีลักษณะอย่างนี้ สมาธิอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยมีสมาธิเป็น ฐาน ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐาน ย่อมหลุดพ้นโดย ขอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ” ^{๒๙}

นอกจากนี้ แต่ละขั้นของ ศีล สมาธิ และปัญญา มีขั้นตอนภายในทับซ้อนเชื่อมโยงอยู่นั้น คือ มรรคมีองค์ ๘ กำลังทำงานเดินไขว่ทำหน้าที่กันอยู่ หมายความว่า ผู้ที่ฝึกฝนไตรสิกขาอยู่ บุคคลนั้นกำลังเดินตามมรรคตลอดเวลา เป็นการฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง คือ ภายนอกฝึกตามหลัก ไตรสิกขา ภายในเดินตามมรรคมีองค์ ๘^{๓๐} ซึ่งมีลักษณะเป็นสายร้อยเรียงรวมกันเป็นหนึ่ง คือ เป็น มรรคที่อยู่ในอริยสัจ ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ มรรคมีองค์ ๘ เป็นหนทางประเสริฐที่สุด เป็น หนทางที่ทำให้เข้าถึงการดับทุกข์^{๓๑}

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง ๓ ของไตรสิกขา จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติตามแนวทางไตรสิกขานั้น ในระยะแรกการฝึกปฏิบัติจะสำเร็จได้ ต้องเป็นไปตามขั้นตอน คือ เริ่มจากการรักษาศีล การเจริญสมาธิ และเจริญปัญญาตามลำดับ แต่เมื่อสามารถทำให้เกิดขึ้นครบทั้ง ๓ ประการแล้วต้องดำเนินกระบวนการทั้ง ๓ ไปพร้อมกัน โดยไม่ให้บกพร่อง เพื่อให้คุณธรรมทั้ง ๓ เกื้อหนุนส่งเสริมซึ่งกันและกันให้สูงขึ้น บุคคลที่เจริญไตรสิกขาอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตมีความราบรื่น บนหลักการใช้ปัญญาและการดำเนินตามทางสายกลางอันสุจริตชอบธรรม ก่อประโยชน์ให้แก่ตนเอง และผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

กล่าวได้ว่า หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ถูกรวบรวมไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งมีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แต่หลักใหญ่ใจความสำคัญคือมุ่งเน้นสอนให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาตนเองจึงเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งสอนเพื่อให้ได้เข้าถึงการหลุดพ้นจากกองทุกข์ โดยเริ่มต้นจากการที่ประพาสตนหรือดำรงตนในวิถีชีวิตที่ดีงามหรือเรียกว่า มรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นทางสายกลาง หมายถึงการดำรงตนไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้สำหรับการพัฒนาในระดับเยาวชนหลักคำสอนเรียกว่าหัวใจพระพุทธศาสนา เรียกว่า ไตรสิกขา และมีเครื่องมือวัดผลของการศึกษา เรียกว่า ภาวนา ๔

^{๒๙}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๑๑/๑๓๔.

^{๓๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, หน้า ๗๔๓.

^{๓๑}ช.อุติ. (ไทย) ๒๕/๒๗๓-๒๗๕/๗๘๔

๒.๓.๒ ภาวนา ๔ กับพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย

ในงานเขียน“พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย”ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา สรุปความว่า พระพุทธศาสนามองมนุษย์ในฐานะที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายทางธรรมชาติทั้งหมดที่เรียกว่าโลก ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุปัจจัยกระทบถึงกันและกัน หากองค์ประกอบบางอย่างมีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ดีจะส่งผลเสียต่อระบบทั้งหมด ในบรรดาธรรมชาติทั้งหมด มนุษย์นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความพิเศษ ในฐานะที่ฝึกฝนและพัฒนาได้ ซึ่งมนุษย์ที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาดีแล้วจะเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ เป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนให้ระบบความสัมพันธ์ทางธรรมชาติหรือโลกทั้งหมดดีขึ้น การพัฒนามนุษย์จึงควรเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมทั้ง ๔ ด้าน ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนา ๔ ซึ่งคำว่าภาวนา แปลว่า การพัฒนาซึ่งในที่นี้หมายถึงการพัฒนา มนุษย์ หากมนุษย์ผู้ที่ฝึกตนดีแล้วพึงมีพัฒนา ๔ ด้าน ได้แก่^{๓๒}

๑) กายภาวนา ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางตะวันตกว่า Physical Development แต่แตกต่างกันตรงที่ ความลึกซึ้ง กายภาวนาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงพัฒนาทางร่างกายให้แข็งแรง สมบูรณ์สุขภาพดี แต่มีความหมายลึกซึ้งไปถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ หรือความสัมพันธ์กับทางวัตถุ กล่าวคือ การปฏิบัติตนในการบริโภค การฟัง การใช้เครื่องนุ่งห่มเครื่องใช้ สอยต่างๆ ในทางที่ถูกต้อง

๒) ศิลภาวนา ตรงกับคำว่า Social Development คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับเพื่อนมนุษย์ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมกับเพื่อนมนุษย์นับตั้งแต่การอยู่ร่วมกันในครอบครัวตลอดจนถึงสังคมให้มีความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกันและกัน

๓) จิตภาวนา ตรงกับคำว่า Emotion Development คือ การพัฒนาด้านจิตใจ เป็นเรื่องของ คุณธรรม ความดี หรือสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง ความมั่นใจ ความอดทน การมีสติ สมาธิ เป็นต้น ตลอดจนถึงด้านความสุข ความสดชื่น เบิกบาน

๔) ปัญญาภาวนา ตรงกับคำว่า Intellectual Development คือ การพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งมีใช่แต่เพียงการคิดเชิงเหตุผลตามทฤษฎีตะวันตก แต่มีความลึกซึ้งถึงปัญญาของมนุษย์ในการมองเห็นหรือรับรู้โลกตรงตามความเป็นจริง

ซึ่งภาวนา ๔ นี้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผล ที่ได้จากการฝึก โดยวิธีการฝึกหรือการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า หลัก

^{๓๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย, ๒๕๔๓, มปป.หน้า ๑๕-๑๗.

ไตรสิกขา ประกอบด้วย การศึกษาด้านศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นการพัฒนาชีวิตที่ดำเนินไปพร้อมๆ กันทั้ง ๓ ด้านไม่แยกออกจากกัน ในกิจกรรมใดๆ ที่เป็นอยู่จะต้องมี ๓ อย่างนี้พัฒนาไปด้วยกัน ส่วนภาวนา ๔ เป็นเครื่องมือวัดผลจากการฝึกแบบองค์รวมตามหลักไตรสิกขา คือ การฝึกความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นวัตถุหรือสังคัม การฝึกสภาพจิตใจ อารมณ์หรือ ความรู้สึกสุขทุกข์ แรงจูงใจ คุณธรรม และการฝึกปัญญา ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและวิถีที่ดีในการดำเนินชีวิตไปสู่การพ้นจากทุกข์

๒.๓.๓ กิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐาน

กล่าวได้ว่า การพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาทำให้เกิดพัฒนาจิตและปัญญาที่เป็นองค์รวมทั้งนี้มีผลการศึกษาจากงานสังเคราะห์งานวิจัยจำนวน ๔๐ เรื่อง พบว่าในการพัฒนาจิตและปัญญาทั้งพระพุทธศาสนาและแนวคิดตะวันตกต่างก็ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตและปัญญาในลักษณะแบบองค์รวม โดยในทางพระพุทธศาสนาการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมเป็นเรื่องของการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยการพัฒนาจะเป็นไปพร้อมกันทั้ง ๔ ด้าน คือ (๑) พัฒนาด้านกายภาพ การแสดงออกที่มีต่อสภาพแวดล้อมทั้งในส่วนที่เป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การเรียนรู้จักการบริโภคการดำรงชีวิตอยู่ด้วยการรู้เท่าทันและไม่ตกไปอยู่ในอำนาจกระแสนิยม (๒) พัฒนาด้านพฤติกรรมหรือวิถีการใช้ชีวิต ตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพ คุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (๓) พัฒนาด้านจิตใจเป็นเรื่องของ ความเข้มแข็ง มั่นคงของจิตใจและสภาพจิตที่ดีงาม รวมไปถึงความสุขที่มาจากด้านในไม่อิงแอบกับโลกมายา (๔) พัฒนาด้านปัญญา คือความรู้ความเข้าใจการมองโลกตามความเป็นจริงสามารถแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์หาเหตุและพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในเชิงกายภาพและจิตภาพส่งผลให้คุณภาพชีวิตพัฒนาในทางที่ดีงามและมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในขณะที่แนวคิดเรื่องการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมตามแนวตะวันตกก็ได้แสดงแนวทางไว้ในลักษณะเดียวกัน อาทิเช่น แนวคิดการพัฒนาจิตปัญญาบูรณาการ (Integral Life Practice) ตามทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ ที่กล่าวว่าเมื่อมนุษย์เร่งพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพแล้ว การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เชิงลึกที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านและทำให้มนุษย์ได้พบกับความสุขในชีวิต กล่าวโดยสรุป แนวคิดการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ทั้งองค์ความรู้จากพระพุทธศาสนา และองค์ความรู้จากนักวิชาการตะวันตก สะท้อนให้เห็นว่า การวางจุดหมายของการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งจุดเริ่มต้นหรือจุดหมายในระดับแนวคิดที่ทั้งพระพุทธศาสนาและแนวคิดนักวิชาการตะวันตก ก็สอดคล้องไปในทางเดียวกันคือ เรื่องของการพัฒนาที่มีจุดหมายให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่มีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักควบคุมตนเอง และการแสดงออกหรือการปฏิบัติต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ด้วยความเอาใจใส่ กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรม พื้นฐานของสังคมมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข กล่าวได้นัยหนึ่งว่า แนวคิดการ

พัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมทั้งตามแนวพระพุทธศาสนาและตามแนวคิดตะวันตกต่างก็มุ่งไปที่การพัฒนาที่ทำให้มนุษย์เกิดสมดุลทั้งในแง่ของกายกับใจ รวมถึงสมดุลกับธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อม^{๓๓}

เกณฑ์ชี้วัดกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาพบว่า การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม โดยมีจุดหมายคือ การเข้าถึงความสุขภายในของมนุษย์ที่สามารถอยู่กับโลกและเข้าใจโลก เป็นการพัฒนาคนแบบองค์รวมที่ไม่แปลกแยกจากสังคม ธรรมชาติแวดล้อม การพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความสุขภายในและส่งมอบความสุขสู่ภายนอก ซึ่งสามารถนำเสนอสรุปได้ เป็น ๔ ด้าน คือ

(๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life)เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี ให้สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายได้อย่างเหมาะสม ครอบคลุมถึงการพัฒนาทางกาย กล่าว การมีความรักในร่างกายของตน ไม่ทำให้สุขภาพของตนเสื่อมหรือบั่นทอนสุขภาพของตน การพัฒนาสุขภาพทางกายให้เข้มแข็ง สิ่งที่เป็นเกณฑ์ชี้วัดในการแสดงออกถึงผลของการพัฒนากายให้เป็นสุขคือ ทำให้มนุษย์พ้นจากการต้องพึ่งหรือขึ้นต่อปัจจัยภายนอก ทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ในตัวเองมากยิ่งขึ้น^{๓๔} กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่นับตั้งแต่ลืมตา การกิน การอยู่ การใช้ทรัพยากร การบริโภค ที่สามารถพึ่งพาตนเองเข้าถึงความสุข โดยไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยม การตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ การบริโภคสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา

(๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (Social Behavioral Development for Happy Social) กล่าวคือ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสดงออกทางสังคม การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้เกียรติ การมีเมตตากรุณาต่อกัน รวมไปถึงการรู้จักหน้าที่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคม เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นวิถีการหาเลี้ยงชีพที่มุ่งหมายประโยชน์และคุณค่าแท้งของงานที่ทำ การซื่อสัตย์สุจริต การรักษาศีล หรือการไม่ประพฤติเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยั่งยืนในสังคมได้ก็ด้วยการมีคุณธรรมจริยธรรมต่อกันและกัน

(๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) เป็นการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสุขอันเกิดจากภายใน เป็นความสงบ การรู้จักระงับอารมณ์ที่

^{๓๓} ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ , “พัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม : กรณีศึกษาเอกสารและการสังเคราะห์งานวิจัย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕-๒๖.

เข้ามากระทบได้อย่างมีสติ การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่แสดงให้เห็นถึงความรักและเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การเผชิญปัญหาและอุปสรรคได้โดยไม่ปล่อยจิตของตนให้เป็นทุกข์ โดยเกณฑ์ชีวิตที่แสดงออกให้เห็นโดยง่าย คือ อารมณ์โกรธ หงุดหงิด การแสดงออกถึงความโลภ การอยากได้ใคร่มี เป็นต้น จะค่อยๆ ลดน้อยถอยลงและในขณะเดียวกัน พฤติกรรมแสดงออกถึงการพัฒนา เช่น การแสดงออกถึงความรัก ความเมตตา ด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา จะเห็นได้ชัดขึ้น การรู้จักควบคุมอารมณ์ และจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้อย่างมีความสุข และมีความพอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นคุณค่าของตนเอง และปัจจัยแวดล้อม กล่าวโดยสรุปเรียกได้ว่า เป็นการมองโลกในแง่บวกและแสดงออกถึงความสุขที่มีพร้อมที่จะแผ่ความสุขให้ผู้อื่น

(๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) กล่าวคือ เป็นการแสดงออกถึง การนำพลังแห่งการเรียนรู้ ผักผ่อนการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม มาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทั้งวิกฤติและโอกาสได้อย่างสร้างสรรค์ เมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคสามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นอย่าง ๓๖๐ องศา มองแบบเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สาวไปถึงเหตุแห่งปัญหาและแก้ที่เหตุนั้น โดยไม่สร้างผลกระทบในการสร้างความเสียหายให้กับผู้อื่นหรือธรรมชาติแวดล้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การไม่แสดงถึงความเห็นแก่ตัวด้วยการแก้ปัญหาแบบเอาตัวรอดเฉพาะตนและพวกพ้องของตน ซึ่งเกณฑ์ชีวิตด้านนี้ อาจต้องใช้สถานการณ์หรือจุดหมายของการอบรมเป็นตัวตั้งเพื่อสร้างกรอบของเกณฑ์ชีวิต

กิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม

จากการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงกลุ่มวัยใด แต่กระบวนการหรือขั้นตอนการพัฒนาจิตและปัญญาไม่ได้แตกต่างกัน กล่าวคือ ต้องเริ่มต้นจาก

๑) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือ การสร้างความรู้สึกให้ผู้เรียนอยากที่จะพัฒนาตน โดยเบื้องต้นนอกจากผู้จัดกระบวนการพัฒนาอบรมหรือเรียนรู้ ต้องเข้าถึงความต้องการของแต่ละบุคคลที่อาจแตกต่างกันไปตามช่วงวัยแล้ว ทำอย่างไรที่จะจูงใจให้ผู้เรียนอยากใคร่รู้ รับผิดชอบ และพร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการ

๒) ปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) ขั้นตอนกระบวนการนี้เป็นการเรียนรู้ที่ใช้เสียงจากภายนอก ปัจจัยภายนอก กระตุ้นใจให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้สึกกันบึงจากหัวใจการเห็นถึงความเมตตากรุณา การรักผู้อื่น การมองบริบทของโลกตามความเป็นจริง และการมองเห็นประโยชน์ต่อตนเอง คือ การไม่ทำให้ตนเป็นทุกข์ มีความสุขในชีวิตที่ดีงาม

นอกจากนี้ยังต้องมองเห็นประโยชน์ของส่วนร่วมหรือผู้อื่น ธรรมชาติ สังคม ที่ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์และเป็นเหตุปัจจัยพึ่งพาอาศัยกันและกัน

๓) สร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) เป็นการตอกย้ำทัศนคติ มุมมองชีวิตที่ถูกปรับเปลี่ยน ให้ผู้เข้าอบรมได้กระตุ้นความคิดของตนเอง เชื่อมโยงจากความรู้ภายนอกและความรู้สึกจากภายใน แปรผลออกมาสมองหรือความคิดและแสดงผลออกมาเป็นการแสดงความเห็น การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา ที่เชื่อมโยงกันและกันระหว่างตัวตนกับภายนอก วิธินำโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติหลักการสำคัญนอกเหนือจากตัวผู้สอนที่ต้องผันตนจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้อาวุโสการเรียนรู้ ที่ต้องกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมได้ใช้ความคิดวิเคราะห์บนเหตุผลและความเข้าใจของตนเองที่ได้รับการปรับเปลี่ยนความเห็นมาในระดับการรับฟัง สู่การคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการออกแบบกิจกรรมที่เป็นกระบวนการ ต้องมีลำดับขั้นตอนการเรียบเรียงเนื้อหากิจกรรมไปสู่จุดหมาย และสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าอบรมได้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจ และเข้าถึงสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้มาพร้อมกับสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้

๔) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to create self-esteem) สำหรับขั้นตอนนี้เครื่องมือในทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน คือ การทำสมาธิ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การเจริญสติ ทั้งนี้เพราะการที่มนุษย์จะรับรู้หรือรู้จักตนเองจนมองเห็นคุณค่าในตนเองได้นั้น จำเป็นต้องรู้จักการฝึกการรู้เท่าทันจิตของตนที่เคลื่อนไหวที่ไม่หยุดนิ่งและเป็นตัวรับการรับรู้จากช่องทางการสื่อสารจากโลกภายนอก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่ถูกปรุงแต่งและบิดเบือนไปจากความจริงอันเกิดจากอวิชชา หรือ ความไม่รู้ โดยมีกิเลสตัณหา เป็นผู้ชักจูงใจ จึงทำให้จิตมนุษย์ปิดกั้นจากสภาวะความเป็นจริงเหล่านั้น และปิดกั้นใจสัมผัสที่มีความละเอียด คือ การมองเห็นคุณค่าและความดีงามในตนเองและผู้อื่น นับว่าเป็น การรู้ผ่านการปฏิบัติ (Practical Knowing) คือ การเรียนรู้ผ่านการนำความรู้ความเข้าใจในตนไปสู่การลงมือปฏิบัติและความรู้สึกจากการมีประสบการณ์ปฏิบัติโดยตรง

๕) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self-reflection and develop even further) กลไกการพัฒนาจิตและปัญญานอกจากต้องอาศัยการปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว ยังต้องมีการทดสอบตรวจทาน ทบทวน ซึ่งเครื่องมือในการตรวจสอบทบทวนตนเองหรือเรียกว่าการสะท้อนตนเอง มีทั้งที่เป็นที่เป็นสะท้อนคิด ให้ผู้ฝึกได้เล่าถึงประสบการณ์เรียนรู้ของตน เป็นการนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้ฝึกอบรม หรือกัลยาณมิตร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้ฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ฝึกได้สะท้อนคิดเห็นตนเอง เห็นจุดที่เกิดการพัฒนาและสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งการได้รับฟังผู้อื่นก็ยังเป็นปัจจัยช่วยให้เกิดเสียงสะท้อนย้อนดูตนเองอย่างใคร่ครวญลึกซึ้ง

๖) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness) การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมเป้าหมายสูงสุด คือ ความสุขไม่ว่าจะเป็นความสุขตามกระแสโลกหรือการเข้าถึงความสุขสูงสุดตามกระแสธรรม ทั้งนี้ความสุขในระดับกระแสโลกนับว่าเป็นเป้าหมายเบื้องต้นของการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมซึ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประจำวันเพื่อให้สามารถรักษาสมดุลชีวิตทั้งในด้านวิถีความเป็นอยู่ ความสำเร็จในชีวิต และประเด็นสำคัญคือ การเรียนรู้ถึงหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม เรียนรู้เพื่อการมีท่าทีที่ถูกต้องต่อเรื่องเหล่านี้ ทำให้ชีวิตตนมีความสุข ปฏิบัติต่อกันในสังคมด้วยความสุขซึ่งกิจกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการขยายพื้นที่แห่งความสุขได้ จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ การฝึกปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร การฝึกจิตของตนให้เข้าถึงความสงบ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทาน ศีล ภาวนา นับว่าเป็นวงล้อที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่นจะส่งผลให้เกิดสันติสุขหรือเข้าถึงความสุขในระดับปัจเจกและในระดับสังคม^{๓๕}

กล่าวได้ว่า การพัฒนามนุษย์ประเด็นสำคัญที่ควรมุ่งพัฒนา คือ เรื่องของการพัฒนาจิตและปัญญา เพราะนอกจากจะเป็นหนทางที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงวิถีแห่งสันติสุข โดยการเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับสิ่งที่ให้โทษกับตนเอง และยังส่งผลให้การกระทำทั้งกาย วาจา ใจ ที่มีต่อผู้อื่นด้วยสัมพันธ์ที่ดี อยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน ทั้งนี้ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ซึ่งหากเด็กและเยาวชนไทย ได้รับการปลูกฝังและฝึกฝนย่อมสามารถเกิดภูมิด้านทานยาเสพติดได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามในแง่ของการป้องกันปัญหาเสพติดที่แพร่ระบาดในหมู่เด็กและเยาวชน นอกจากเยาวชนจะมีภูมิด้านทานเรื่องยาเสพติดแล้ว การมีส่วนร่วมของชุมชนนับว่าเป็นปัจจัยที่ช่วยเกื้อหนุนให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยได้นำมาประกอบในการศึกษา ดังนี้

๒.๔ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๔.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการตะวันตกหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม เช่น Arnstien S.R. ได้แสดงทัศนะว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจของประชาชน และการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้นผู้เข้าร่วมต้องมีบทบาทหรือมีอำนาจในการควบคุม

^{๓๕} ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ , “พัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม : กรณีศึกษาเอกสารและการสังเคราะห์งานวิจัย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๖๘-๑๘๑.

กิจกรรมนั้นจึงจะได้ผลที่มีประสิทธิภาพ^{๓๖} ซึ่งในทัศนะของ G.E. Berkley มองว่า ผู้นำต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในงานเท่าที่จะสามารถทำได้^{๓๗} สำหรับ William Erwin ได้สะท้อนการมีส่วนร่วมในมิติของการเมืองการปกครอง โดยการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาประเทศ ด้วยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง^{๓๘}

แนวคิดการมีส่วนร่วมต่างๆ เหล่านี้ Cohen & Uphoff (๑๙๘๑) ได้นำมาพัฒนาและสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ๔ มิติ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าควรทำหรือไม่ควรทำอะไรและอย่างไร ๒) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจร่วมกัน ๓) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือผลการดำเนินงานที่ทำมาเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา^{๓๙} และการมีส่วนร่วมที่ United Nations อธิบายไว้ การมีส่วนร่วมคือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ^{๔๐}

นอกจากนี้ มีนักวิชาการไทยได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ปรัชญา เวสารัชช์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนควรให้ความหมายที่ครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาส ให้สมาชิกทุกคน และสังคมได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนา และทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

^{๓๖}Arnstien, S.R., A Ladder of Citizen Participation, *Journal of the American Institute of Planners*. 35(4): 1969, p. 216-224.

^{๓๗}G.E. Berkley, *The Craft of Public Administration*, (Boston: Allyn and Bacon, 1975).

^{๓๘}William, E., *Participation management: Concept, theory, and Implementation* (Atlanta, GA: Georgia State University, 1976). p.7-8.

^{๓๙}Cohen, John M. and Uphoff, Norman T., *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.*, (New York: the Rural Development Committee Center for international studies, Cornell University, 1977), p.6.

^{๔๐}United Nations, *Yearbook of International Trade Statistics*, (United Nations: UN Press, 1981). (Mimeographed).

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนสะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยความสมัครใจเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผน และดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา การพิจารณาในมิติดังกล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมระหว่างส่วนที่ ประชาชนลงทุน (แรงงานและทรัพยากร) เพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

๓. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการ บริหาร นโยบายและลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียง เทคนิค วิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน^{๔๑}

ในขณะที่ ถวิลฤดี บุรีกุล ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมสามารถ อธิบายได้ในหลายมิติทั้งในความหมายเชิงลึกและเชิงกว้าง สรุปได้ดังนี้

๑. มิติการมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดย ประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ใด หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

๒. มิติการมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง คือ การให้ประชาชนในชนบทเกิดความรู้สึก ตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา และในขณะเดียวกันก็ สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓. มิติในแง่ของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จาก โครงการพัฒนา รวมถึงความเกี่ยวข้องในความพยายามที่จะร่วมประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

๔. มิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กล่าวคือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วม อย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน

๕. มิติของการมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนมีทั้งสิทธิ และหน้าที่ ในการเข้าร่วมกันแก้ปัญหาของตนเอง และมีความรับผิดชอบมากขึ้นในกระบวนการ ดังกล่าว ในการสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ เช่นเดียวกับ การก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

^{๔๑}ปรัชญา เวสารัชช์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘), หน้า ๓-๕.

๖. มิติของการมีส่วนร่วมในเชิงความเข้มแข็งของกระบวนการ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมต้องเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างแท้จริง หมายถึง กลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อิสระในการคิดและดำเนินการ

๗. มิติของการมีส่วนร่วมในเชิงการจัดการ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ โดยกลุ่มที่ดำเนินการและเคลื่อนไหวจะต้องดำเนินการโดยไม่ถูกการควบคุมทั้งในแง่ของทรัพยากรและระเบียบต่างๆ^{๔๒}

๒.๔.๒ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการสร้างสันติภาพ

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญในฐานะ

๑. เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความรู้สึกสูญเสียอำนาจ

๒. เป็นช่องทางที่จะนำประชาชนมาร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาของส่วนรวม โดยสร้างความรู้สึกว่าเป็นปัญหาของทุกคน

๓. เป็นช่องทางที่จะสร้างให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อที่เขาจะได้มาทำความเข้าใจถึงความต้องการของแต่ละกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจะยับยั้งการกระทำที่ผิดต่าง ๔ . เป็นช่องทางอีกทางหนึ่งในการสร้างชุมชนชนิดต่างๆ สิ่งแรกคือ ฝึกอบรมผู้ที่จะเป็นผู้นำในอนาคต ในขณะที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจะได้เรียนรู้วิธีที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่นได้อย่างไร และร่วมกันสร้างความร่วมมือได้อย่างไร

๕. สามารถสร้างให้เห็นสภาพของชุมชนว่าเป็นอย่างไร อีกทั้งยังบ่งชี้ถึงการเป็นชุมชนที่สร้างสรรค์ จากการทำงานร่วมกันเพื่อที่จะแก้ปัญหาหนี้ มันบอกถึงความเป็นชุมชนที่เปิดเผย จากการศึกษาอย่างโปร่งใส บอกถึงความเป็นชุมชนที่ไว้วางใจกัน^{๔๓}

ทั้งนี้สันติภาพในสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ที่หมายถึง กระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทักษะที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม

^{๔๒}ถวิลฤติ บุรีกุล, การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, สถาบันพระปกเกล้า, หน้า ๑๐.

^{๔๓}James L. Creighton, A guide book for involving citizens in community decision making, วันชัย วัฒนศัพท์ (ผู้แปล), คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓), หน้า ๖-๗.

เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน”^{๔๒}วันชัย วัฒนศัพท์ กล่าวว่า กระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เนิ่นที่สุด คือ การได้รับทราบข้อมูลข่าวสารว่ารัฐจะทำอะไร หลังจากได้ตัดสินใจเรียบร้อยแล้วจึงให้ประชาชนทราบ ถัดขึ้นมาคือ การที่รัฐรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หลังจากได้ข้อมูลไปแล้วก่อนตัดสินใจ คือ ประชาพิจารณ์ สูงขึ้นมาอีกคือ ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่อง หรือในโครงการนั้น เพื่อให้เกิดข้อยุติโดยฉันทาคติ และสูงที่สุด คือ การสามารถลงมติแต่ละคนทีละคนว่า “เอาหรือไม่เอา” ในการบวนการประชาธิปไตย^{๔๓}กล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นหลักการและเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติ

๒.๔.๓ รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นภดล จำรัส ได้นำเสนอการมีส่วนร่วม ที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น ๕ รูปแบบ คือ

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการ ที่จะดำเนินการรวมทั้งผลกระทบ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าว จะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วม ที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบเพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การปรึกษาหารือ ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสาร ไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจและค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบรูปแบบที่พบเห็นกันบ่อยได้แก่

^{๔๒}James L. Creighton, A guide book for involving citizens in community decision making, วันชัย วัฒนศัพท์ (ผู้แปล), คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, หน้า ๑.

^{๔๓}วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๔.

๓.๑ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการโดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม จะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และตอบข้อซักถามการประชุมในระดับนี้ อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลายๆชุมชนในคราวเดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

๓.๒ การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการจำเป็น จะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอก มาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะ และผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

๓.๓ การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากโครงการการประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้น ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนัก และไม่เกี่ยวข้องกับนัยของกฎหมายที่จะต้องมีการชี้ขาด เหมือนการตัดสินในทางกฎหมาย การจัดประชุม จึงอาจจัดในหลายวัน และไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียว หรือสถานที่เดียวตลอดไป

๔. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทางปฏิบัติที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่ง ที่มีอำนาจตัดสินใจรวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กร ที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทขึ้นำการตัดสินใจได้เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆว่า จะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

๕. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ในเชิงของการป้องกันแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ โดยในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน ไว้ในหลายมาตรา อย่างไรก็ตามการใช้กลไกทางกฎหมายนี้ จะทำให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการดำเนินโครงการหรือการยุติโครงการ รวมทั้งมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น^{๔๖}

๒.๔.๔ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ และเลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เป็นส่วนขององค์ประกอบการทำงานโครงการ ซึ่งได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพึงพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้^{๔๗}

นอกจากนี้ ถวิลฤดี บุรีกุล ยังได้สรุปวิธีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยนำเสนอไว้ ๗ ระดับ ซึ่งจะสัมพันธ์กับจำนวนของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับ

^{๔๖}นภดล จำรัส, การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาชุมชนบ้านดอกบัว ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, <ฐานข้อมูลชุมชนและประชาสังคม>, <<https://www.ldm.in.th/cases/3127>>, 1 December 2017.

^{๔๗}Cohen. J and Uphoff.D, Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation Rural Development Center, (New York: Cornell University, 1980), p. 219-222.

การมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้น เพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะลดลงตามลำดับ ซึ่งได้สรุประดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ดังนี้

- ๑) ระดับการให้ข้อมูล
- ๒) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน
- ๓) ระดับการปรึกษาหารือ
- ๔) ระดับการวางแผนร่วมกัน
- ๕) ระดับการร่วมปฏิบัติ
- ๖) ระดับการร่วมติดตามและตรวจสอบ
- ๗) ระดับการควบคุมโดยประชาชน^{๔๘}

กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นรากฐานสำคัญของภาคพลังประชาชน ทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็งและลดความเหลื่อมล้ำ อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสังคมที่ต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องยาเสพติด ซึ่งไม่ได้เป็นปัญหาที่เป็นปัจเจก แต่ยาเสพติดส่งผลกระทบสร้างความเสียหายให้กับมนุษย์ในวงกว้าง ดังนั้นแนวคิดการมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่คณะผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบในการศึกษา

๒.๕ แนวคิดการสื่อสารสร้างสันติสุขในชุมชน

จากการศึกษาสภาพปัญหาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย จะพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และความเสี่ยงในเรื่องปัญหายาเสพติด การสื่อสารด้วยรักของครอบครัว และสังคม จะช่วยสร้างพลังใจที่เข้มแข็งของเยาวชน ในทางกลับกันหากการสื่อสารไม่ดี ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้ง และสร้างปัญหาให้เยาวชนหันไปพึ่งพาสิ่งอื่น การสื่อสารจึงเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญที่จะนำมาพัฒนาและสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเยาวชน แนวคิดเรื่องการสื่อสารอย่างไรให้เกิดสันติสุขและสามารถนำมาเป็นเกราะป้องกันเด็กและเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดมีรายละเอียดดังนี้

๒.๕.๑ ความขัดแย้งจากการสื่อสาร: สาเหตุและทางออก

เมื่อวิเคราะห์จากประเภทของการสื่อสาร กล่าวได้ว่า เหตุของความขัดแย้งจากการสื่อสารนั้น เกิดขึ้นได้นั้นในทางพระพุทธศาสนามองว่ามูลเหตุมาจากทัศนคติหรือมุมมองของแต่ละคน เรียกศัพท์ทางพระพุทธศาสนาว่า ทิณฐิ หรือความเห็น ซึ่งในความเป็นจริงความเห็นที่ขัดแย้งกันนำไปสู่การแสดงออกการสื่อสารที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่ขยายใหญ่ขึ้น เนื่องจากการตอบโต้ หรือโต้ตอบกันไป

^{๔๘}ถวิลฤดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, หน้า ๑๐.

มา นอกจากนี้ ธรรมชาติของมนุษย์อีกเช่นกันที่จะมีความขัดแย้งกับตนเองในความคิดซึ่งเป็นเรื่องของ การขบคิดที่นำมาสู่การตัดสินใจกระทำการใดๆ ก็ตาม การสื่อสารกับตนเองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิต หรือใจ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมกำกับกาย การสื่อสารกับตนเองจึงมีผลต่อการสื่อสารในด้านการแสดง พฤติกรรม ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการพัฒนาตนเอง และด้านการปฏิบัติธรรมตลอดจนถึงการบรรลุ ธรรม และการสื่อสารกับตนเองนั้นจะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับจิต หากเป็นไปในฝ่ายกุศล ก็ก่อ ประโยชน์ แต่หากเป็นไปในทางอกุศลก็ก่อโทษในแง่ของความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้การพัฒนา ตนเอง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการใช้ศักยภาพของตนเอง การดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ใน สังคม รวมทั้งในแง่ของการเป็นปัจจัยต่อการบรรลุธรรม หลักคำสอนเรื่องอินทรียสังวร สติปัญญา นแนวทางปฏิบัติในสังวรสูตรและปธานสูตร สามารถนำมาใช้เป็นข้อควรระมัดระวังในการสื่อสารกับ ตนเอง ได้แก่ การเพียรระวังและการเพียรละการสื่อสารกับตนเองที่เป็นไปในฝ่ายอกุศล และการ สื่อสารกับตนเองที่ควรเป็น ได้แก่ การเพียรเจริญและการเพียรรักษาการสื่อสารกับตนเองที่เป็นไปใน ฝ่ายกุศล

เมื่อทราบถึงมูลเหตุแห่งความขัดแย้งมาจากการสื่อสารกับตนเองเป็นเหตุใหญ่ แนว ทางแก้ไขในทางพระพุทธศาสนาได้นำเสนอทางออกไว้อย่างน่าสนใจและเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการ แก้ปัญหาการสื่อสารในสังคมไทยจำนงค์ ทองประเสริฐ บวรพณจารย์ด้านพระพุทธศาสนาสะท้อน มุมมองและทางออกเรื่องนี้ไว้ กล่าวคือ

๑. หลักการจัดการกับความทุกข์หรือปัญหาด้วยหลักอริยสัจ ๔
๒. การสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ เช่น สื่อสารมวลชน ต้องมีการอบรม และคนที่อบรม ได้ก็ต้องเป็นคนที่เป็นแบบฉบับได้
๓. ผู้ส่งสารต้องเป็นผู้ที่มี ยถาวาที ตถากาโร คือ พูดเช่นไร ทำเช่นนั้น ดังเช่นพระพุทธเจ้า ทรงสอนอย่างไร พระองค์ทรงทำอย่างนั้น
๔. ผู้ส่งสารต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เพราะตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน
๕. ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร

เห็นได้ว่า แม้การสื่อสารในสังคมจะมีประเด็นที่เป็นปัญหา แต่หากนำหลักการสื่อสารโดย มีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อสันติภาพที่นำไปแก้ไขปัญหาการ สื่อสารในสังคม การป้องกันความขัดแย้งจากการสื่อสาร การพัฒนาวิธีการสื่อสารที่เชื่อมโยงประสาน สัมพันธ์ในสังคม อาจมีคำถามว่าทักษะเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสันติภาพควรมีลักษณะที่เกี่ยวข้องใน แ่งของคุณธรรมและจริยธรรมอย่างไรในมุมมองพระพุทธศาสนาอย่างไรประเด็นนี้เมื่อนำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนามาจับจะพบว่า การสื่อสารจะเกิดสันติภาพได้นั้น ให้พิจารณาคุณลักษณะด้านใน และคุณลักษณะด้านนอก กล่าวคือ

คุณลักษณะด้านใน: การสื่อสารด้วยหลักสัมมาทิฐิ เข้าใจความจริงของชีวิต (กรรม) ว่าทุกอย่างเป็นไปตามหลักกฎแห่งกรรม และตามเหตุปัจจัยบนพื้นฐานความจริง (ทิฐิ ตัณหา มานะ) โลก โกรธ หลง เป็นการสื่อสารที่มุ่งความเห็นถูกให้กับตนเองและผู้อื่น คือไม่มีจิตปรารถนามุ่งร้าย หรือมีนัยซ่อนเร้นภายใต้การเจรจาที่สุภาพอ่อนหวาน วาจาที่สุภาพนั้นต้องมาจากจิตที่ประกอบด้วย เมตตา มีหัวใจเป็นพรหมที่นอกจากมีความรักปรารถนาดีแล้ว รู้สึกชื่นชมยินดีต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ และต้องวางใจให้เป็นอุเบกขา คือ การวางใจให้เป็นปกติ ไม่หวั่นไหว หรือกระเทือนไปตามแรง กระแสของอารมณ์ผู้ที่สื่อสาร ซึ่งจะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ด้วยการปราศจากอคติ อุเบกขานี้จึงนับว่าเป็นหัวใจ สำคัญที่จะทำให้การทำงานของนักสื่อสารเพื่อสันติภาพเป็นไปได้อย่างประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ ต้องไม่เป็นผู้ผูกขาดความจริงเฉพาะตน คือ การเปิดใจกว้างรับฟังในสิ่งที่ผู้อื่นได้นำเสนอมา แม้ว่า ฝ่ายที่เสนออาจมีความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางศาสนาที่แตกต่างกัน การมองเพื่อนมนุษย์ด้วยความ เมตตาปรารถนาดีต่อกัน

คุณลักษณะด้านนอก: สารที่สื่อออกไป ต้องเป็นความจริง ไม่ใช่ความรู้สึก สื่อสารด้วย หลักวาจาสุภาषิต เพื่อลดช่องว่างหรือป้องกันกำแพงความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารเรียกว่า การสื่อสารทั้งกาย วาจา และใจ ด้วยหลักสาราณียธรรม ๖ อันเป็นหลักธรรมที่นำความปรองดองรัก ใคร่มาสู่หมู่ชน ก็เพราะการแสดงออกนั้นเป็นความจริงใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลังต่างมุ่งเอาประโยชน์ ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ต้องไม่หวังประโยชน์ส่วนตนเป็นเบื้องหลังของการกระทำนั้น

กล่าวได้ว่า การสื่อสารในพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นไปที่ตัวผู้ส่งสาร และผู้รับสารที่ต้องมี คุณธรรมหรือหลักธรรมที่สำคัญคือ หัวใจที่เมตตากรุณา ถือ พรหมทัศน์ เป็นเครื่องประกอบจิตให้ มีจิตวิญญานที่เข้มแข็ง สามารถอดทนในการที่จะสื่อความจริงออกไปแม้สิ่งนั้นอาจไม่ถูกใจคนมี อำนาจบางกลุ่ม

๒.๕.๒ ปธาน ๔ กับการสื่อสารเพื่อสร้างสันติภาพ

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการนำหลักสัมมปธาน 4 ไป ใช้เป็นเครื่องมือการสื่อสารเพื่อสันติภาพ ในการระงับ ป้องกัน รักษา และพัฒนา ความสงบสุขสันติ และทำให้สังคมเกิดสันติภาพ การสื่อสารมี ๒ ประเด็น คือ การสื่อสารที่มีส่วนร่วมในการสร้าง สันติภาพ และการสื่อสารเพื่อให้ผู้อื่นรู้จักและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้การสร้างสันติภาพผ่าน กระบวนการสื่อสารนั้น นักสื่อสารจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจและจับความเข้าใจในขั้นตอนของ การสร้างสันติภาพ ดังนี้

๑. สักรปธาน (Resolution) เป็นความพยายามที่จะระงับป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง
๒. ปหานปธาน(Reconciliation) เป็นความพยายามที่จะ ละและกำจัดทั้ง ความขัดแย้ง ระหว่างกัน

๓. การบำบัด(Rehabilitation) เป็นความพยายามที่จะ พัฒนาจิตใจตน หรือจิตใจของ
เหยื่อ ที่เกิดเนื่องจากความขัดแย้ง

๔. อนุรักษ์ชนปธาน (Prevetion) เป็นความพยายามที่จะ รักษาและคงไว้ซึ่งสันติภาพ โดย
ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน

ปธาน ๔”^{๔๙} อันเกี่ยวกับ “ความเพียร” ใน ๔ประเด็น สามารถนำมาศึกษาเพื่อจัดการมี
ให้ความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความรุนแรงได้^{๕๐} ดังต่อไปนี้

๑) การระแวดระวังป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงต่อกัน (Conflict Prevention):
โดยต่างฝ่ายต่างต้องมีคุณธรรมทางจิตใจเป็นพื้นฐานในเรื่องของความจริงใจ เอาใจใส่ต่อกัน รู้จักเอา
ใจเขามาใส่ใจเรา มีความอดทน อดกลั้น ความเสียสละต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสันติ
สุข และต้องไม่อาฆาตพยาบาทกันจากปัจจัยภายนอกที่จะส่งผลในทางลบต่อปฏิสัมพันธ์ในการอยู่
ร่วมกันได้ แต่ละบุคคลหรือปัจเจกจึงต้องมี “สันติสังวร” ด้วยการยอมรับวิถีทางความคิดเห็นและทาง
วัฒนธรรมที่แตกต่าง เคารพกัน ไม่เลือกปฏิบัติเพราะเพศ ศิพพรรณ และการนับถือศาสนาที่ต่างกัน
เนื่องจากศาสนาเป็นสิ่งที่มีความยาวนาน อีกทั้งหลักการหรือหลักคำสอนในทุกศาสนาก็ยึดโยงกับสิทธิ
มนุษยชนและสอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม มีเหตุผล และมีศรัทธาอย่างถูกต้องในการอาศัยอยู่
ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งทางสหประชาชาติก็ได้จัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชนของ
องค์การสหประชาชาติ (Handbook on National Human Rights Plans of Action) เพื่อให้แต่ละ
ประเทศได้นำมาปรับใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ
โดยมีสาระสำคัญของแนวทางโดยภาพรวม ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการที่จะพัฒนาการส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศโดยให้มีผลในทางปฏิบัติได้ ให้มีการจัดการในทุกภาคส่วนของ
รัฐและสังคม รวมทั้งการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และประโยชน์ของแผนปฏิบัติการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ มีอาทิ การส่งเสริมความสามัคคีในชาติ การเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน
เกี่ยวกับการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย โภชนาการ บริการสังคม และการบริหารความยุติธรรม
การลดความเสี่ยงในภัยที่เกิดจากการก่อความไม่สงบและความขัดแย้งที่มีผลกระทบระยะยาวต่อรัฐ
และประชาชน การสร้างความตระหนักด้านสิทธิมนุษยชนทั้งของภาครัฐ ประชาชนและชุมชนอย่าง

^{๔๙}อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๘/๑๑๓-๑๑๔.

^{๕๐}พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., บรรยายพิเศษ “สันติศึกษากับการพัฒนาชีวิตและสังคม” แก่นิสิตชั้น
เรียนปริญญาเอกรุ่น ๑๓ ห้องสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.
พระนครศรีอยุธยา ๒๔ ก.ค. ๒๕๕๕.

กว้างขวาง รวมถึงการสร้างหลักประกันให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้หญิง เด็ก ชนกลุ่มน้อย และชนพื้นเมืองดั้งเดิม เป็นต้น^{๕๑}

๒) การแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution): ทำโดยการเจรจา ประนีประนอมยอมความกัน ไกล่เกลี่ยกันด้วยวาจาสุภาพ ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันพิจารณาด้วยการมองเห็นโทษของความวิวาท ทะเลาะเบาะแว้งที่จะตามมา เจรจากันอย่างสันติ เป็นมิตรที่ดีมีความรักความเมตตาต่อกัน เข้าใจกัน ให้กำลังใจเคารพ ให้เกียรติกันยอมรับและให้ความสำคัญในบทบาทของกันและกันเรื่องที่ผ่านมาขอให้ทำเป็นเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นคือ ให้รู้จักปล่อยวางเพื่อความสงบสันติสุขซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ามากในการครองชีวิตตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร ประเทศชาติและโลกร่วมกันทั้งนี้แต่ละบุคคลหรือปัจเจกต้องมี “ปหาน” คือความเพียรที่จะแก้ไขความขัดแย้งโดยความเป็นกลาง ไม่มุ่งประโยชน์ ความเป็นกลางในทุกด้านรวมถึงการเมือง และศาสนา

๓) การเยียวยาความรุนแรงที่เกิดต่อกันแล้วอย่างสามัคคีสมานฉันท์ (Conflict Reconciliation): โดยที่แต่ละบุคคลหรือปัจเจกใช้การ “ภาวนา” ในการเพียรสร้างความสามัคคีสมานฉันท์ ด้วยการอภัยแก่กันและไม่จองเวรกันอันเป็นสิ่งที่ต้องทำให้ได้เพื่อสมานใจทั้งของคู่กรณีและของตนเองไปพร้อมๆ กัน

๔) การรักษาความสงบสันติสุขให้ต่อเนื่องยาวนาน (Peace Preservation): โดยแต่ละบุคคลหรือปัจเจกต้องมีความเพียรในการ “อนุรักษ” รักษาธรรมธิปไตยด้วยการระลึกถึงประโยชน์สุขส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่อคติเป็นใหญ่

๒.๖ แนวคิดการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยชุมชน

งานวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research/PAR) มาใช้เพื่อให้เกิดพลวัตการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) คณะผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญของหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยสรุปจากบทความของ อมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา ดังนี้

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research/PAR) กล่าวได้ว่า เป็นวิธีการที่แสวงหาความรู้เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจและพัฒนาสิ่งต่างๆ โดยการเปลี่ยนแปลง ด้วยฐานคิดสำคัญคือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การสะท้อนคิดที่นักวิจัยและผู้ร่วมวิจัย (participant) ร่วมกันทำไปด้วยกัน Atwood (๑๙๙๗) ได้แสดงถึงปรัชญาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

^{๕๑} “บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑)”, หน้า ๘-๙, < <http://www.rlpd.go.th> >, 3 August 2016.

ประกอบด้วย แนวคิดที่มีสิทธิในการตัดสินใจ การพัฒนาและตระหนักถึงความต้องการสำหรับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ในกระบวนการเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างของชุมชนที่อยู่เหนือการถูกควบคุมหรืออำนาจ นำไปสู่การพัฒนาที่มีความยั่งยืน ซึ่งรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมีลักษณะของพื้นที่สาธารณะ (public space) ซึ่งผู้มีส่วนร่วมและนักวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ของตนสู่การผลักดันเกี่ยวกับการปกครอง สังคม เศรษฐกิจและบริบทของครอบครัว ชุมชน ที่มีผลกระทบต่อวิถีของตนเอง

ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงมีลักษณะเป็นวงจรของการสะท้อนคิด และการปฏิบัติ ซึ่งมีลักษณะอยู่ ๓ ประการ กล่าวคือ ๑) การวิจัยเพื่อให้ได้ความรู้ ๒) การปฏิบัติการเพื่อใช้ความรู้และสะท้อนผลการปฏิบัติที่มาจากการใช้ความรู้ และ ๓) การมีส่วนร่วมที่มีความหมายของการเป็นเจ้าของการเปลี่ยนแปลง การสร้างความรักความผูกพัน และความหวังในการเปลี่ยนแปลงซึ่งประกอบด้วย ๓ ประการ คือ ๑) การพัฒนาจิตสำนึกอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักวิจัยและผู้ร่วมวิจัย ๒) การพัฒนาชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และ ๓) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นการวิจัยที่เริ่มต้นจากคนที่หนึ่งสู่คนที่สองและสาม ตลอดจนนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับภาค

๒.๖.๑ ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้เขียน แต่อย่างไรก็ตามยังมีลักษณะเฉพาะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) PAR เป็นวงจรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ คือ (๑) การสังเกต (๒) การสะท้อนคิด (๓) การวางแผน (๔) การปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีรายละเอียดดังนี้
 การสังเกตที่ดีคือการเฝ้ามองดูว่าอะไรเกิดขึ้นและพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด

การสะท้อนคิด ประกอบด้วย ๑) การถอยกลับมาและสะท้อนคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้นให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมุมมองและการตีความที่ต่างกัน ๒) พัฒนาความคิดต่างๆ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมความคิดเห็นพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้ง และการนำสิ่งต่างๆ มาเชื่อมโยงกัน ๓) การแลกเปลี่ยนความคิดต่างๆ กับผู้อื่นเกี่ยวกับการตีความและการให้ความหมาย ได้แก่ การเปรียบเทียบกับสิ่งที่สังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏการณ์ ๔) คำว่าแลกเปลี่ยนหมายถึง การแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการกระทำใหม่ๆ อย่างไม่เป็นทางการ และความเข้าใจใหม่ ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการแลกเปลี่ยนแบบเป็นทางการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำใหม่ๆ การแลกเปลี่ยนรวมไปถึงการรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ

การวางแผน ประกอบด้วย ๑) การตั้งคำถามที่ต้องหาคำตอบที่ชัดเจน ๒) ระบุกิจกรรมต่างๆ ที่ทดลอง ๓) การพัฒนาแผนปฏิบัติการ

การลงมือปฏิบัติ (Act) ประกอบด้วย ๑) การทำตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ ๒) การสื่อสารกับผู้อื่นและเข้าร่วมในกระบวนการ ๓) ติดตามสิ่งที่เกิดขึ้น

การแลกเปลี่ยน (Share) ประกอบด้วย ๑) การนำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม ๒) เชิญชวนคนอื่นๆ ให้สะท้อนคิดว่าแต่ละคนได้พบอะไร ๓) กำหนดขอบเขตข้อสรุปของแต่ละคนและพิจารณาสิ่งที่นำไปปฏิบัติเพื่อวางแผนในวงจรต่อไป

๒) PAR เป็นวิธีการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติและสะท้อนผล (Praxis) เป็น กระบวนการที่มีชีวิตในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการตัดสินใจหรือกำหนดเวลาที่แน่นอนล่วงหน้าไม่มีการกำหนดคำถามหรือความสัมพันธ์ที่แน่นอน ผู้มีส่วนร่วมทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่การระบุปัญหา การสำรวจ การวิเคราะห์ข้อมูล การลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น รวมถึงกระบวนการวิจัยที่ผู้มีส่วนร่วมเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาไปด้วยกัน

๓) PAR เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ที่ส่งเสริมให้เกิดการค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้เพื่อการแก้ปัญหา (knowledge for action) ไม่ใช่ความรู้เพื่อความเข้าใจ (knowledge for understanding) เป็นความรู้ที่สร้างโดยประชาชน คนชายขอบ โดยมีตนเองเป็นผู้รับประโยชน์ เป็นผู้ใช้ความรู้นั้นโดยตรง กล่าวได้ว่า PAR เป็นการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า กระบวนการสร้างความรู้ และการใช้ความรู้เป็นเรื่องเดียวกัน

๔) PAR เป็นพลวัตร ด้วยกระบวนการของ PAR จะมีความยืดหยุ่นมากในแง่ของกิจกรรม เวลา และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การทำวิจัยแบบ PAR จึงเป็นการยากที่จะกำหนดกิจกรรมที่ตายตัว เพราะทิศทางการวิจัยลักษณะกิจกรรม ความสำเร็จของงานวิจัยขึ้นกับความพร้อมและภูมิหลังของผู้ร่วมวิจัย

๕) PAR เป็นการพัฒนา กระบวนการของ PAR เป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนร่วมจะพัฒนาความสามารถในการคิด และการทำงานด้วยกันเพื่อชีวิตที่ดีกว่าองค์ความรู้ ทักษะ และทรัพยากรต่างๆ ที่ถูกนำมาแบ่งปันในวิถีทางเสมอภาค

๖) PAR เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเกิดความเข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริงตามธรรมชาติของสถานการณ์นั้นๆ ดังนั้นจึงต้องใช้การวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ อันจะนำไปสู่การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างลึกซึ้งและเหมาะสม

๒.๖.๒ วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

PAR ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจำเป็นต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือประเด็นต่างๆ และร่วมมือกันในการสร้างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม ทั้งนี้การวิจัยส่วนใหญ่มักเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย ๓ วิธี เพื่อข้ามข้อจำกัดต่างๆ และเป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) เพื่อสามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมการบันทึกภาคสนามการสัมภาษณ์การบันทึกประจำวันการใช้แบบสอบถามและการสำรวจเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตัวอย่างวิธีการเก็บข้อมูล ๓ วิธี ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนาระหว่างผู้ร่วมวิจัยในการรวบรวมข้อมูลประมาณ ๗-๑๒ คน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษาในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอภิปรายและกระตุ้นให้มีมุมมองต่างๆ โดยผู้มีส่วนร่วมทุกคนจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่าเท่าเทียมกันทุกคน ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารขณะสนทนากลุ่ม

การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่มากขอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเป็นผู้ร่วมคนหนึ่งในกระบวนการสังเกตและสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นๆ การฟัง การเห็น และประสบการณ์ที่เป็นจริง ของสถานการณ์ทางสังคมของผู้มีส่วนร่วม นักวิจัยนอกจากต้องเป็นผู้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมและลักษณะทางกายภาพของสถานการณ์ แต่ยังต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบการบันทึกเหตุการณ์และพฤติกรรมต่างๆ ผ่านการบันทึกภาคสนามอย่างเข้าใจ ผู้วิจัยเป็นผู้รู้ข้อมูล ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ที่กว้าง คาดการณ์ว่าอะไรจะเกิดขึ้น และโอกาสจะเกิดขึ้นต้องอธิบายรายละเอียดที่จะสื่อสารออกไป

การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่มักใช้ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมได้อธิบายสถานการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับตนเอง เป็นวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องนั้นๆ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงความคิดของคน และจดจำคำพูดของเขาเขียนมากกว่าที่จะเขียนโดยใช้คำพูดของนักวิจัยเอง โดยผู้วิจัยศึกษาประเด็นต่างๆ เพื่อช่วยในการเข้าถึงมุมมองของผู้มีส่วนร่วมด้วยความเคารพและให้เกียรติ ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของการสัมภาษณ์ คือ การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วม ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ ดังนั้นในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดคือ ผู้ที่อยู่ในแนวทางการสัมภาษณ์

๒.๖.๓ ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Trustworthy)

สามารถพิจารณาได้จาก การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีผลกระทบและใกล้ชิดกับสถานการณ์ที่เป็นแนวทางพัฒนาร่วมกัน การมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และหลายวิธีการศึกษา การพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์จากกระบวนการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่โปร่งใส มีการสะท้อนคิดอย่างวิพากษ์ มีหลายวงจรในการยืนยันให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นการนำการวิจัยมาใช้ในการวิจัยชุมชน นักวิจัยทุกคนจำเป็นต้องมีความไว และตอบสนองต่อรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ในเวลาที่แตกต่างกันของกระบวนการวิจัย ซึ่งอาจมีความจำเป็นสำหรับผู้วิจัยที่ต้องเป็นผู้นำในการวิเคราะห์ข้อมูล ในขณะที่สมาชิกชุมชนต้องเป็นผู้นำในขั้นตอน การลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาประเด็นทางสังคมที่เขาอยู่ เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องการความผูกพันยึดมั่นของทีมวิจัย ต้องให้การศึกษากับผู้มีส่วนร่วม และแบ่งเวลาในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกกระบวนการในวงจรวิจัยสามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้^{๕๒}

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยเห็นว่า การนำแนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นระบบกลไกและเครื่องมือที่จะนำไปสู่คำตอบของการสร้างรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน โดยอาศัยกรอบแนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนาซึ่งมีเครื่องมือ คือ กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา หรืออีกนัยหนึ่ง กระบวนการเรียนรู้ตามหลักมรรคมงคล ๘ ซึ่งจะช่วยเป็นพื้นฐานให้กับชุมชนในการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยอิงแอบกับแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพตามหลักปธาน ๔ ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปสู่จุดหมายได้สำเร็จ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้นำหลักภาวนา ๔ เป็นเครื่องมือในการสะท้อนผลสำเร็จของการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

^{๕๒}อมาวาสี อัมพัน ศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๖, (พฤศจิกายน – ธันวาคม, ๒๕๖๐), หน้า ๑๙๒-๒๐๒.

ตารางที่ ๒.๓ สัณเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้เป็นกรอบ “พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน

แนวคิดทฤษฎีแก้ปัญหาเสพติด	หลักการสำคัญ
National Institute on Drug Abuse	ทฤษฎีที่สัมพันธ์กับตัวตน (self) ทฤษฎีสัมพันธ์กับผู้อื่น (others) ทฤษฎีที่สัมพันธ์กับสังคม (social) ทฤษฎีที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ (nature)
Helen Nowlis(นักจิตวิทยา)	๑.รูปแบบทางศีลธรรมและกฎหมาย (The legal-moral model) ๒.รูปแบบทางสุขภาพอนามัย (The public – health model) ๓.รูปแบบทางจิตวิทยาสังคม (The psycho-social model) *การปลูกฝังค่านิยมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เข้าข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ๔. รูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรม (The social-culture model) *การสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อกระตุ้นให้การใช้ยาเสพติดลดลง
United Nations office on Drugs and Crime (UNDOC)	บำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน
สุริยเดว ทรีปาตี	การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก (Life Assets ; Positive Youth Development of Thailand) ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน
ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์และคณะ	การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมที่มีหลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน (หลักไตรสิกขา และมรรคมีองค์ ๘) ๑) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) ๒) ปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) ๓) สร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) ๔) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to create self-esteem) ๕) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวหน้าต่อไป (Self reflection and develop even further) ๖) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness)

แนวคิดทฤษฎีแก้ปัญหายาเสพติด	หลักการสำคัญ
พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต)	ปธาน ๔ กับการสื่อสารเพื่อสร้างสันติภาพ ๑. สันวรปธาน (Resolution) เป็นความพยายามที่จะระวังป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ๒. ปหานปธาน (Reconciliation) เป็นความพยายามที่จะ ละและกำจัดทั้ง ความขัดแย้งระหว่างกัน ๓. ภาวนาปธาน (Rehabilitation) เป็นความพยายามที่จะ พัฒนาจิตใจตน หรือจิตใจของเหยื่อ ที่เกิดเนื่องจากความขัดแย้ง ๔. อนุรักษนปธาน (Prevention) เป็นความพยายามที่จะ รักษาและคงไว้ซึ่งสันติภาพ โดยให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน
แผนยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒๕๕๘-๒๕๖๒	๑) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๑) สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มปฐมวัยและวัยเด็ก ด้วย กระบวนการกล่อมเกลாதาสังคม การสร้างความภาคภูมิใจของตนเอง (Self esteem) สติปัญญา (Intelligence) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ๒) สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นด้วย กระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ (Identity) และการสร้างจริยธรรม (Moral development) ๓) สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ (Resilience) เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้คนวัยผู้ใหญ่สามารถอยู่ท่ามกลางยาเสพติดได้โดยไม่หันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา ๔) สร้างสังคมรอบตัวเข้มแข็งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนสัมพันธ์ โดยตรงกับ เป้าหมายคือ ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน สถานประกอบการ ๒) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด ๓) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด ๔) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ ๕) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม ๖) ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด ๗) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน ๘) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

แนวคิดทฤษฎีแก้ปัญหาเสพติด	หลักการสำคัญ
แผนยุทธศาสตร์ชาติ(๒๕๖๒-๒๕๘๐)	“แนวคิดตำบล มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน การแก้ไขปัญหายาเสพติด”
แผนยุทธศาสตร์สู่แนวปฏิบัติแนวทางการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ๒๕๖๒	เครือข่ายเยาวชนต่อต้านยาเสพติด ๑) ส่งเสริมพัฒนาองค์กรเครือข่ายเยาวชนต่อต้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมและมีอัตลักษณ์ ๒) ส่งเสริมให้ คอ.ปส.ย. บูรณาการขับเคลื่อนงานยาเสพติดร่วมกับองค์กรเยาวชนสถานักเรียน สภาเด็กและเยาวชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรนักศึกษา เครือข่ายอุดมศึกษาเครือข่ายนักเรียนนักศึกษาแกนนำ ฯลฯ ๓) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนแสดงพลังในการป้องกันยาเสพติดในวาระต่างๆ ๔) ปรับปรุงฐานข้อมูล คอ.ปส.ย.ให้เป็นปัจจุบัน (ขยายฐานการเก็บข้อมูลการจัดทำเนียบคอ.ปส.ย. สู่ระดับจังหวัด)

๒.๗ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย: ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง

ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางเป็นการผสมผสานวิถีการอยู่ร่วมกันของ ๓ ชชาติพันธ์ “เขมร-กวย- (ส่วย) ลาว” ได้อย่างลงตัว โดยมีประวัติความเป็นมาดังนี้

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางเป็นหมู่บ้านที่ ๕ ในเขตการปกครองของตำบลสวาย อ.ปรางค์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นตำบลขนาดเล็ก มี ๑๐ หมู่บ้าน มีจำนวน ๘๘๗ ครัวเรือน ประชากรในตำบลรวมทั้งสิ้น ๔,๐๗๖ คน^{๕๓}หมู่บ้านท่าคอยนางตั้งอยู่ริมห้วยทับทันและเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๓ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน จากการรวบรวมข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน นายเทียน บุญจูง อายุ ๘๐ ปี นายโพธิ์ มูลจัด อายุ ๘๑ ปี นายธง อุ่มเชื้อ อายุ ๗๔ ปี^{๕๔}สรุปความเป็นมาของหมู่บ้านท่าคอยนางไว้ดังนี้

พื้นที่แห่งนี้เดิมมีผู้อยู่อาศัยอยู่แล้ว ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยมี นายยุง ฉิมพินิจ, นายตัน พลทา, นายมาก พลทา นำญาติพี่น้องอพยพมาจากบ้านภูมิศาลา ตำบลโคกเพชร อำเภوخุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ มาตั้งเป็นชุมชนใหม่มีการวางแผนตัดถนนกว้าง ๑๐ เมตร ซอย ๘ เมตรและจัดสรรที่ดินให้ครัวเรือนละ ๒ ไร่ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ มีประชาชน จากบ้านจิก บ้านอีหล้า อำเภอ

^{๕๓}องค์การบริหารส่วนตำบลสวาย, <http://www.tambon-sawai.go.th/default.php?modules=otop3&view_id=127>, 23 September 2017.

^{๕๔}สมนึก ศรีเลิศ, บ้านท่าคอยนาง ต.ปรางค์กู่ อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ, สัมภาษณ์ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

อุทุมพรพิสัย บ้านเปือย อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ อพยพมาอยู่ร่วม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ มีประชาชนอพยพมาจากอำเภอรันบุรี จังหวัดสุรินทร์มาอยู่ร่วม

ความเป็นมาของชื่อเรียกหมู่บ้าน เมื่อก่อนบ้านนี้มีชื่อว่า บ้านตายุง ตามชื่อคนก่อตั้ง ต่อมามีการกันทำนบใหญ่เพื่อเก็บกักน้ำในการทำการเกษตรจึงเรียกว่า บ้านทำนบ ในบริเวณริมห้วยใกล้หมู่บ้านมีทำนบธรรมชาติสวยงามซึ่งเรียกเป็นภาษาเขมรว่า “กำปงจำเนียง” แปลเป็นภาษาไทยว่า **ท่าคอยนาง** ซึ่งมีตำนานเล่าต่อกันมานาน คณะกรรมการหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านทำนบเป็น **หมู่บ้านท่าคอยนาง** เป็นต้นมา เดิมบ้านท่าคอยนางเป็นสาขาของบ้านบึงขึ้นอยู่กับตำบลพิมาย อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ต่อมา ขึ้นหมู่ ๑๑ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ตำบลตูมได้แยกตำบลใหม่เพิ่มขึ้นคือ ตำบลสวาย บ้านท่าคอยนางจึงขึ้นกับ ตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู นับแต่นั้นเป็นต้นมา

ตำนานกำปงจำเนียง:ตำนานเล่าว่าลูกสาวเจ้าเมืองลาวหนีมาจากเมืองอุบลมุงเดินทางไปเมืองพิมาย (จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน) เจ้าเมืองได้เกณฑ์ทหารและประชาชนเพื่อติดตามลูกสาวกลับคืนและได้ตามมาทันขณะที่ลูกสาวและผู้ร่วมเดินทางเดินทางได้พักแรมที่ทำนบอันสวยงามแห่งหนึ่งอยู่ใกล้ริมน้ำห้วยทับทัน (อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านท่าคอยนางในปัจจุบัน) เมื่อคณะติดตามมาทันกว่าจะเกลี้ยกล่อมพาลูกสาวเจ้าเมืองกลับบ้านได้ต้องใช้เวลาอยู่หลายวัน ในที่สุดลูกสาวเจ้าเมืองอุบลก็ได้เดินทางกลับบ้านในขณะที่รอการตัดสินใจของลูกสาวเจ้าเมืองนั้น คณะผู้ติดตามทุกชีใจ เพราะกลัวลูกสาวเจ้าเมืองไม่ยอมกลับบ้าน

ต่อมาทำนบแห่งนี้จึงเรียกชื่อว่า **กำปงจำเนียง** ซึ่งเป็นภาษาเขมรแปลว่า **ท่าคอยนาง** **การคอยในที่นี้หมายถึงคอยการตัดสินใจของลูกสาวเจ้าเมือง** คณะติดตามที่ตามมาทันและได้ตั้งทัพที่หนองน้ำบริเวณใกล้เคียง ต่อมาจึงเรียกชื่อหนองน้ำแห่งนี้ว่า **หนองทัพ** (ปัจจุบันเป็นชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่งในตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์) ซึ่งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านท่าคอยนาง ปัจจุบันทำนบแห่งนี้ถูกน้ำกัดเซาะและเจ้าของที่ดินที่ทำกินบริเวณนั้นใช้รถไถเกรดไม่เหลือเค้าเดิมอีกเลย

สภาพบริบทวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรม:ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางนั้น เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษาถิ่น ตามชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย ชาติพันธุ์เขมร ลาว ส่วย (กูย)^{๕๕}มีผลการศึกษาที่น่าสนใจได้ทำการศึกษาชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางซึ่งมี ๓ ชาติพันธุ์ แต่ผลการศึกษาพบว่า การใช้ภาษาในชุมชนมีทั้งสิ้น ๖ ภาษา ได้แก่ ภาษาลาว (ภาษาไทยถิ่นอีสาน) ภาษาเขมร ภาษากูย ภาษาไทย ภาษาภูไท และภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาหลักของชุมชนคือ ภาษาไทย และภาษาลาว ภาษารองคือภาษากูยและภาษาเขมร^{๕๖}

ประชาชนในหมู่บ้านนับถือพระพุทธศาสนาทั้งหมด ทำให้ทั้ง ๓ ชาติพันธุ์จึงมีวัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่ที่ถูกเชื่อมโยงด้วยขนบธรรมเนียมตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญในหมู่บ้าน ได้แก่

บุญข้าวเจ้าทำบุญบ้าน ในเดือน ๓ เป็นการสร้างความรักความสามัคคีในชุมชน

ประเพณีสงกรานต์ ในเดือน ๕ รดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่แสดงความกตัญญู

ประเพณีเลี้ยงปู่ตา ในเดือน ๖ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชุมชนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ทำบุญ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นการสืบทอดประเพณีที่ดีงาม สร้างความสามัคคีในชุมชน

บุญข้าวสารท แขนงโนนตา เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

กล่าวได้ว่า คนในชุมชนให้ความสำคัญและมีศรัทธาการทำบุญในพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในเรื่องของบรรพบุรุษ สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมใจอีกแห่งหนึ่งของหมู่บ้านคือ ศาลปู่ตา

วิถีการดำรงชีวิต

การอยู่ร่วมกันในอดีตของชุมชน จากการสัมภาษณ์พูดคุยมีการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น การลงแขก ดำนา เกี่ยวข้าว เนื่องจากมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในอดีตการสื่อสารทางภาษาเคยเป็นอุปสรรคแต่ก็เป็นเรื่องราวที่ดีที่เป็นเรื่องสนุกสนานในการเข้าใจภาษาของกันและกันที่ผิดเพี้ยนไป

^{๕๕}คำว่า “ส่วย” เป็นชื่อที่ได้จากการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กูยของคนไทยสยามตั้งแต่มีการแบ่งเขตการปกครองอย่างเป็นทางการของสยามในสมัยอยุธยาตอนปลาย เนื่องจากในสมัยก่อนหน้านี้ไม่มีการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์กูยว่า “ส่วย” ดังความตอนหนึ่งในกฎหมายอยุธยาฉบับ พ.ศ. ๑๙๓๔ว่า “กษัตริย์ของเขมรที่นครธมได้ ขอให้เจ้ากูยแห่งตะบองขมุมนเมืองสำคัญตอนใต้ของนครจำปาศักดิ์ส่งทหารไปช่วยพระองค์ปราบขบถ” (ไพฑูริย์ มีกุล, ๒๕๒๗ : ๑๓) อ้างใน บัญญัติ สาลี, กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน

^{๕๖}สิเนหา วังคะฮาด, “ภาวะหลายภาษาที่ชุมชนภาษาที่บ้านท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดศรีสะเกษ”, <http://www.tnrr.in.th/?page=result_search&record_id=324395>, 2 October 2016.

แต่มาจนถึงยุคปัจจุบัน เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ชาติพันธ์เขมร ก็สามารถสื่อสารทั้งภาษาส่วย (กูย) และลาวได้อย่างเข้าใจ^{๕๗} นอกจากนี้มีเสียงสะท้อนจากชุมชนว่า ความเชื่อดั้งเดิมของแต่ละชาติพันธุ์ คนส่วย คนเขมรนับถือผีแม่มด คนลาว นับถือ ผีฟ้า ส่วย กับผีฟ้า หากมีคนไม่สบาย เจ็บไข้ได้ป่วยในชุมชน ก็จะมีการบวงสรวงผีฟ้า เมื่อหายก็ทำการรำเซ่นไหว้ ทุกปีมีการจัดแต่งครุบาอาจารย์ขึ้นบนหิ้ง ทุกปีต้องมีการเปลี่ยนครุ ยกครุ (ยกกรวย ชั้น ๕ ชั้น ๘) ในเชื้อสายบรรพบุรุษที่มีความเชื่อเรื่องผีฟ้าของส่วยและเขมร วัฒนธรรมที่ ๓ ชาติพันธ์ ทำร่วมกัน คือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา / ปู่ตา / บุญเดือน ๑๐ (สารทไทย) ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ลาว ส่วย ทำร่วมกัน ส่วนชาวเขมรจัดต่างหาก จัดใหญ่กว่าชาติพันธ์อื่น มีการห่อข้าวต้มมัดมาทำบุญ / งานแห่กันหลอน/สงกรานต์ / มีการจัดกิจกรรมกีฬา เชื่อมความสัมพันธ์ในแต่ละคุ้ม แต่ละชาติพันธ์ ทั้งผู้ใหญ่และเด็กและเยาวชน (ช่วงเดือน ตุลาคมของทุกปี)/กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน หลุม บ่อ ถนน ทำความสะอาดชุมชนร่วมกัน ชาวบ้านมีการออกแรงและออกเงินร่วมกัน เป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม เสร็จงานก็มีการจัดงานเลี้ยง รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นต้น ยิ่งในอดีต ความร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนมีมาก มีการออกแรงร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณใดๆ มาสนับสนุนเหมือนในปัจจุบัน^{๕๘}

บริบทวิถีของผู้นำชุมชน

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้นำชุมชนในหมู่บ้านมีการหมุนเวียนกันระหว่างผู้นำเขมร ลาว ส่วย (กูย) โดยมีรายชื่อผู้นำดังนี้

๑. นายเลี่ยน ศรีเลิศ (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒)
๒. นายธง อุ่มเชื้อ (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๒๙)
๓. นายสมพงษ์ ศรีเลิศ (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔)
๔. นายสุรินทร์ ดวงใจ (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๕)
๕. นายคำพันธ์ แสงอุ่น (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๕๙)
๖. นางมาลินี ฉิมพินิจ (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๕๙-ปัจจุบัน)

สำหรับผู้นำชุมชนปัจจุบันเป็นสตรีท่านแรกที่ได้รับเลือกเป็นผู้นำชุมชน จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม พบว่า ผู้นำชุมชนแห่งนี้มีลักษณะของการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน แม้ว่าจะหมดสมัยวาระผู้นำแล้วแต่ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน “ผู้ใหญ่บ้าน ๓ รุ่น มาทำงานร่วมกันก็ไม่มีปัญหาความขัดแย้งกัน เพราะมีอะไรก็พูดคุยกันได้ทุกเรื่อง ช่วยเหลือกันได้ทุกอย่าง ไม่มีความอิจฉากัน มีผู้นำเป็นผู้หญิงก็ยอมรับได้เพราะดูที่

^{๕๗}สัมภาษณ์, กลุ่มผู้นำชุมชน, หมู่บ้านท่าคอยนาง, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘}สัมภาษณ์, กลุ่มผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน หมู่บ้านท่าคอยนาง, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ความสามารถและการทำงานได้อย่างเต็มที่ มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเองก็พร้อมที่จะเสียสละเวลาให้มากกว่าคนอื่นคือ “ต้องทำมากกว่าคนอื่น”^{๕๙}

ภูมิปัญญาท้องถิ่น: ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทำให้หมู่บ้านท่าคอยนางเป็นพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย และชาวชุมชนก็มีความภาคภูมิใจในความสามารถความถนัดของตนจนเรียกว่าเป็นความเชี่ยวชาญของคนในหมู่บ้านที่มีความโดดเด่นแตกต่างกัน เช่น การทำพานบายศรี, การเป่าแคน, อาหารและขนมพื้นบ้าน, การเลี้ยงไก่พื้นเมือง, การเลี้ยงหม่อนไหมและทอผ้า, การทำไมกวาดจากก้านตาล เป็นต้น กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาอาชีพของคนในชุมชนมีลักษณะของอาชีพประเภทแรงงานฝีมือ สามารถนำมาหาเลี้ยงชีพและรักษาความชำนาญด้านฝีมือต่างๆ

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน

๑) การป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษา: โครงการเยาวชนอาสาพลังแผ่นดินตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยนเรนทร์ ตุนทกิจ^{๖๐} การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลด้วยการ ๑) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔๘ คน ประกอบด้วย ๕ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเยาวชนอาสาพลังแผ่นดินจำนวน ๓๐ คน ผู้นำชุมชนจำนวน ๕ คน เจ้าหน้าที่โครงการเยาวชนอาสาพลังแผ่นดินจำนวน ๓ คน ผู้ปกครองของเยาวชนจำนวน ๕ คน และประชาชนในตำบลตะพงจำนวน ๕ คน ๒) การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม ๓) การสนทนากลุ่ม (Focus group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒ กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ปกครองและประชาชน และกลุ่มของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯ ผลการศึกษาพบว่า

(๑) ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาที่ค่อนข้างรุนแรง ได้แก่ ปัญหาการติดเกมออนไลน์ สถานที่เล่นเกมเป็นแหล่งมั่วสุม การรวมกลุ่มแก๊งค์มอเตอร์ไซด์ตามบ้านเพื่อนทำให้เกิดการมั่วสุมและเสพยา การซบถเสียงดังในยามวิกาล ปัญหายาเสพติดเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเป็นเยาวชนนอกสถานศึกษา ทั้งในฐานะผู้เสพและบางส่วนกลายเป็นคนวิ่งยาหรือขนส่งยาเสพติดของผู้ค้าในพื้นที่เพื่อนำไปให้ผู้ขายรายย่อยหรือฐานของผู้ค้า

^{๕๙}สัมภาษณ์ กลุ่มผู้นำชุมชน หมู่บ้านท่าคอยนาง, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐}นเรนทร์ ตุนทกิจ, “การป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอก สถานศึกษา: กรณีศึกษาโครงการเยาวชนอาสาพลังแผ่นดินตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง”, วารสารวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๓-๑๔๖.

(๒) การจัดกิจกรรมอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษา ช่วยป้องกันปัญหายาเสพติดในเยาวชน กลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาในพื้นที่ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัด ระยอง โดยใช้แนวทางหรือวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับจากสังคม การนำเอา “เครื่องแบบ” เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจเพื่อการปรับเปลี่ยนตนเอง สำหรับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอกสถานศึกษาเห็นคุณค่าในตนเองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น จนเป็นที่ยอมรับของครอบครัว และชุมชน ดังนั้นการป้องกันปัญหาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอก สถานศึกษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนควรเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการมี ส่วนร่วมและบูรณาการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน

การศึกษานี้นอกจากแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ทำให้เยาวชนเกิดความเสี่ยงในการเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขที่เน้นการพัฒนาเยาวชนให้มีความเข้มแข็ง มีความภาคภูมิใจในตนเอง การมีกิจกรรมให้กับเยาวชนได้มาร่วมกันใช้พลังอย่างสร้างสรรค์ แทนการรวมกลุ่มกันในการทำพฤติกรรมที่เสี่ยงและไม่เหมาะสม ทั้งนี้ผลการศึกษานี้ยังแนะนำกิจกรรมที่เกิดขึ้นควรต้องมีการบูรณาการกับทุกภาคส่วนเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ทางสังคมที่เกิดการยอมรับและสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเอง

๒) แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์โดย รังสิริศม์ วงศ์อุปราช, พิร วงศ์อุปราช, และอุไรรัตน์ แยมขุติงานวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางทฤษฎีทั้งงานวิจัยในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ และวิเคราะห์ตัวอย่างโครงการที่ประสบความสำเร็จในการนำแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์ และสังคมมาใช้พัฒนาเยาวชน ซึ่งผลการศึกษาสรุปว่า ในต่างประเทศยอมรับว่าการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชนเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในเชิงการป้องกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

จุดเด่นของโปรแกรมที่นำแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) ความชัดเจนของแนวคิดที่ประกอบด้วยมาตรฐานและองค์ประกอบ ได้แก่การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ ๒) การเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมที่ เหมาะสมกับช่วงวัยและความจำเพาะ ๓) เนื้อหากิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม และ ๔) เกณฑ์ในการวัดความสำเร็จที่สามารถสังเกตได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมาตรฐาน นอกจากนี้งานวิจัยยังได้นำเสนอว่า การดึงครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมส่งผลให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากกว่าการให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายเพียงหน่วยเดียว ซึ่งมันไม่เพียงพอต่อการสร้างผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับที่ลึกถึง

ไป ดังนั้นการให้ความรู้ผ่านสื่อ แผ่นพับ หรือวิดีโอแก่ผู้ปกครอง ตลอดจนการเยี่ยมบ้านและชุมชนก็จะช่วยให้ โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๖๑}

สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าการแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชน นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อพัฒนาเยาวชนแล้ว สารสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามคือ บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเยาวชน คือ ครอบครัว ชุมชน ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกับเยาวชน อีกทั้งกลุ่มผู้ปกครองควรได้รับการอบรมทักษะที่สำคัญต่อการพัฒนาเยาวชน เช่น ด้านการสื่อสาร การดูแล การสังเกตพฤติกรรม การให้การสนับสนุน การลงโทษหรือออกคำสั่งที่เหมาะสม เป็นต้น

๓) สถานการณ์ปัญหาเสพติด การแพร่ระบาด และผลกระทบในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว :ศึกษานิคมเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน โดย กนิษฐา ไทยกล้า และคณะใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้วิจัยเชิงปริมาณในการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเยาวชนจำนวน ๑๑๔ ราย และวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เยาวชนที่ทำการศึกษามีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับกัญชา ยาบ้า ไอซ์ ยาอี ยานอนหลับโดยเป็นผู้เสพรายใหม่-รายเก่า ผู้ค้ารายย่อยถึงกลาง ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมผู้กระทำความผิดเยาวชน ใช้วิธีการเสพทั้งการกินสูบควันและฉีด โดยเริ่มจากการอยากลองเสพด้วยตนเอง การชักชวนของเพื่อนประกอบกับการรับรู้ข้อมูลจากเพื่อนหรือคนรอบข้างเกี่ยวกับค่านิยม ฤทธิ์ของสารเสพติดในเชิงบวกเช่น เฟลิดเฟลิน มีแรงทำงานได้มากขึ้น มีความสุข ตื่นเต้นได้มากขึ้น เทียวเล่นเกมส์ มีเพศสัมพันธ์ได้นานขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ เยาวชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการเสพสารเสพติดเยาวชนสามารถสัมผัสถึงอาการต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนหญิงที่เสพยาและตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เช่น กระวนกระวาย นอนไม่หลับ ปวดหัว เสียฟัน ปวดตามข้อและกระดูก สติไม่อยู่กับเนื้อกับตัว หงุดหงิด หูแว่ว หวาดระแวง คิดว่าจะมี คนมาทำร้าย ใจสั่นซึ่งทั้งหมดไม่ทราบว่าตนเองได้รับอันตรายจากการเสพยา ควรหยุดใช้สาร เสพติดและได้รับการบำบัดรักษา

ผลที่ได้จากการศึกษานำไปสู่การสรุปความเป็นไปได้ในการป้องกันปัญหา การแพร่ระบาด และลดปัญหาหรือแก้ปัญหาการใช้สารเสพติดและการได้รับอันตรายจาก สารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ๒ ประการ กล่าวคือ ๑) การให้ความรู้การออกฤทธิ์ผลกระทบต่อสุขภาพและการลดอันตรายจากการใช้ สารเสพติด ๒) การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเด็กและเยาวชนใน

^{๖๑}รังสิริศม์ วงศ์อุปราช, พิศ วงศ์อุปราช, และอุไรรัตน์ แยมชุตติ, “แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๙ เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘, หน้า ๗๖-๙๓.

ชุมชนและสถานศึกษา การให้ความรู้การออกฤทธิ์ผลกระทบต่อสุขภาพและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด โดยชี้ให้เยาวชนได้เกิดการรับรู้ ตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายที่ตามมาจากการใช้สารเสพติดแต่ละชนิด อาการต่างๆที่แสดงออกมาในขณะที่เสพและหลังจากที่หมดฤทธิ์ยา ในกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในชุมชนในและนอกสถานศึกษา เยาวชนที่กระทำความผิดต่างๆ ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย จำง่าย พบเห็นได้บ่อย และเข้าถึงในระดับที่เยาวชน อยากที่จะเล่าให้เพื่อนฟัง จัดเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยลดทอนปัญหาการใช้สารเสพติด ในกลุ่มเยาวชนลงได้ เยาวชนมีอาการที่บ่งบอกว่าได้รับอันตรายจากการมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติด การให้ภาคประชาชน ชุมชน สถานศึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เข้าใจกระบวนการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ขั้นตอนการดูแล บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างง่ายที่เหมาะสม สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานการบำบัดต่อไป^{๖๒}

กล่าวได้ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ยาเสพติดยังเป็นเรื่องที่ต้องสร้างความตระหนักทั้งในกลุ่มเด็กและเยาวชน ตลอดจนถึงครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา โดยแนวคิดที่น่าสนใจจากวิจัยนี้คือ การเข้าถึงกลุ่มเยาวชนโดยการมีพื้นที่แบ่งปันปัญหาในหมู่เยาวชนจะเป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่น่าจะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน

๔) กลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาโดยบัณฑิตาจินดาทอง ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๙๑ โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือผู้บริหารโรงเรียนครูที่รับผิดชอบงานด้านยาเสพติดในโรงเรียน และครูแนะแนว จำนวน ๒๗๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑) องค์ประกอบของกลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มี ๕ องค์ประกอบ คือ (๑) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (๒) การจัดการความรู้ (๓) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (๔) สำนึกและความรับผิดชอบ (๕) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

๒) แนวทางดำเนินการตามกลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า แนวโน้มที่มีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดในภาพรวม คือ สำนึกความรับผิดชอบรองมาคือการบริหารแบบมีส่วนร่วมและมีโอกาสเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ๓ ด้าน คือการจัดการความรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต นอกจากนี้ในเรื่องการมีส่วนร่วมทำ

^{๖๒}กนิษฐา ไทยกกล้า และคณะ, “สถานการณ์ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาด และผลกระทบในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน”, รายงานวิจัย, (ศูนย์วิจัยด้านสารเสพติดสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

กิจกรรมกระบวนการที่หาบุคคลเข้ามาร่วมกิจกรรมต้องคัดกรองคนที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในระหว่างการทำงาน^{๖๓}

๕) การศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ จังหวัดสุพรรณบุรี โดย วิชา สมิงไพรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยวิจัยเชิงปริมาณเป็นการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเป็นครูด้วยวิธีการแบบสุ่ม ๓๑๓ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก มาตรการป้องกันมีการดำเนินงานมากที่สุดส่วนมาตรการค้นหา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ และมาตรการรักษา มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

๒) ปัญหาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย คือ มาตรการรักษา มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา ส่วนมาตรการเฝ้าระวัง และมาตรการบริหารจัดการ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓) แนวทางการแก้ปัญหการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ควรดำเนินงานดังนี้คือ ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรม ทุก ปี นัมเบอร์วัน สถานศึกษาจัดตั้งสารวัตรนักเรียนปราบปรามยาเสพติด จัดระบบคัดกรองให้มีประสิทธิภาพ ส่งผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดที่ สถานศึกษาควรจัดค่ายคุณธรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จัดสายตรวจของโรงเรียนทำงานร่วมกับตำรวจ สร้างเครือข่ายผู้ปกครอง ครู ตำรวจ ในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดและส่งบุคลากรเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จด้านการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด^{๖๔}

ผลการวิจัยปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาทั้ง ๒ เรื่อง สะท้อนให้เห็นถึง การต้องเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งในแง่ของการติดตาม การป้องกัน การให้ความรู้ การบริหารจัดการด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานและป้องกันปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ทั้งนี้นอกจากมีการศึกษาถึงบทบาทของ

^{๖๓}บัณฑิตดา จินดาทอง, “กลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๖๔}วิชา สมิงไพร, “การศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ จังหวัดสุพรรณบุรี”, วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๘, หน้า ๔๙-๕๖.

สถานศึกษาในการแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนแล้ว ยังมีการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของชุมชนในการแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

๖) ความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง โดยการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า

๑. สถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในจังหวัดอ่างทอง พบว่า อายุเฉลี่ยของเยาวชนน้อยลง ระหว่าง ๑๒-๑๕ ปี มีแนวโน้มสูงขึ้น ยาเสพติดที่ระบาด คือ ยาบ้า กัญชา ยาไอซ์ และยาเสพติดประเภทใหม่ที่แพร่หลาย โดยใช้ยาแก้ปวดผสมเครื่องดื่มทำให้เกิดอาการมึนเมา

๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ เยาวชน ครอบครัว ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น องค์กรภายในชุมชน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ เครือข่ายชุมชนยาเสพติด องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

๓. แนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล^{๖๕}

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนหากไม่ได้รับการเร่งแก้ไขจะยิ่งลุกลามไปยังกลุ่มเด็กที่ยังไม่รู้เท่าทันโลก การมีส่วนร่วมของชุมชนนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหานี้

๒.๘.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือป้องกันยาเสพติดในชุมชน

๑) แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์โดยภาค สี่งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน ๒๔๒ คน และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน ๑๐ คน ผลการศึกษาพบว่า

^{๖๕}เอกรัตน์ หามนตรี, “ความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง”, วารสาร มหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑), หน้า ๔๓๔-๔๓๕.

๑. ปัญหาการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ มี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการควบคุมและสอดส่อง ด้านการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติด ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่มีปัญหามากที่สุดคือ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๒. แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ คือ หน่วยงาน ราชการควรมีการประชุมชี้แจงในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และผู้นำชุมชนควรเข้ามาควบคุมดูแลและสอดส่องผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่องและจริงจัง หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำ ปรีกษาเชิงจิตวิทยาแก่ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และครอบครัว และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง^{๖๖}

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญในการนำชุมชนให้มีส่วนร่วมในการไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งผู้นำควรได้รับความรู้ คำแนะนำถึงแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดในทุกมิติ ทั้งในเชิงกายภาพและจิตภาพ และผู้นำควรนำพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนมาช่วยในการแก้ไข และป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างมีระบบและแบบแผนที่เป็นรูปธรรม

๒) ศักยภาพชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดย ปิยลักษณ์ โพธิวรรณใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ภาครัฐ และกลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ สมาชิกในชุมชน และเด็กเยาวชนในพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ เพื่อสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตในชุมชน การจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เฝ้าระวังที่พบการระบาดของยาเสพติด ตลอดจนถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการกับปัญหายาเสพติด ในชุมชนเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น จำเป็นจะต้องใช้จิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนจะต้อง ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่คิดที่จะพึ่งระบบการดำเนินงานของภาครัฐเท่านั้น แต่ชุมชนจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกร่วม และดำเนินการภายในชุมชนด้วยตนเอง ทั้งนี้จะเป็นการใช้ภูมิปัญญา ระบบประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ผสานกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม

^{๖๖}ภาคฯ ทาสีเงิน, “แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, ๑๐ (๑): ม.ค.-มิ.ย. ๒๕๕๘ หน้า ๖๗-๗๖.

กับหน่วยงานอื่น แล้วนำองค์ความรู้ หรือบทเรียนที่ได้มาสร้างรูปแบบกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดภายในชุมชน^{๖๗}

กล่าวได้ว่า การแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านและชุมชน ทำได้ดีแล้วผู้ที่แก้ปัญหาได้ดีที่สุด คือพลังความร่วมมือของชุมชนเป็นที่ตั้ง หากชุมชนเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีมองปัญหาเสพติดเป็นเรื่องของทุกคนที่ต้องช่วยแก้ไข และการนำภูมิปัญญาวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ ประกอบกับพลังจากภายนอกคือ เครือข่ายทางสังคมในการสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน จะเสริมให้การแก้ปัญหานั้นมีประสิทธิภาพ

๓) การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว โดย วัฒนา พุฒิชาติเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์รูปแบบ โดยสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้แทนครอบครัว เยาวชนและเจ้าหน้าที่รัฐในเขตพื้นที่อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๒๐ หมู่บ้าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และดำเนินการประเมินและตรวจสอบ รูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ ท่าน ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ

- ๑) ใช้หลักการบูรณาการการดำเนินงานทุกภาคส่วนและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง
- ๒) มุ่งเพื่อ (๑) ให้ประชาชน/ชุมชน สนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ (๒) ให้ประชาชน/ชุมชน ดูแล ปกป้องคนในชุมชน วางระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายังยืน
- ๓) ครอบคลุมกระบวนการ ประกอบด้วย (๑) ขั้นการสร้างศรัทธาและค้นหาผู้นำ (๒) ขั้นการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (๓) ขั้นการประสานความร่วมมือพหุภาคี (๔) ขั้นการใช้บันไดการมีส่วนร่วม (๕) ขั้นการเชื่อมโยงความคิด (๖) ขั้นการสร้างเวทีประชาคม (๗) ขั้นการสะท้อนย้อนปัญหา (๘) ขั้นการเปลี่ยนภาระให้เป็น พลัง และ (๙) ขั้นก้าวหน้าประชาชนมีส่วนร่วม
- ๔) การประเมินรูปแบบใช้การประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน^{๖๘}

กล่าวได้ว่า ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่เสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเกิดพลังในการสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน

^{๖๗}ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ, “ศักยภาพชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗, การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๗ “Rethink : Social Development for Sustainability in ASEAN Community” ๑๑-๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗, หน้า ๓๐๐-๓๐๕.

^{๖๘}วัฒนา พุฒิชาติ, “การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านชายแดน ไทย-ลาว”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๘, หน้า ๑-๑๑.

ที่มีประสิทธิภาพ ตัวแปรสำคัญหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมคือ การสื่อสารสร้างความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกการร่วมแก้ปัญหาจากสมาชิกชุมชน

๔)แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพมหานครโดยเพ็ญศรี ฉิรินัง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้การสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน ๓๙ คน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า บุคคลในชุมชนที่มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนมี ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มประชาชน และกลุ่มบุคคลของภาครัฐ หรือภาคเอกชน ที่ทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน เพื่อดำเนินกิจกรรมในชุมชนนั้น ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน

แนวทางการป้องกันสารเสพติดในชุมชนพื้นที่ สรุปลได้ ๑๑ แนวทาง ได้แก่

๑) ร่วมกันกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานป้องกันโดยวิเคราะห์จากสภาพปัญหาของพื้นที่ที่เป็นปัญหายาเสพติด ด้านการผลิต การค้า การแพร่ระบาด เพื่อสามารถกำหนดกลวิธีในการแก้ไขปัญหายา ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพึ่งตนเองร่วมกัน

๓) การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน ในการระดมทรัพยากรด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมให้กับชุมชน การสร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีหลายฝ่ายที่เรียกว่า “พหุภาคี” ในทุกระดับ

๔) การใช้มาตรการดำเนินงานแบบผสมผสาน ที่เหมาะสมสอดคล้องตามสภาพปัญหาในด้านการป้องกันยาเสพติดการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและการปราบปรามสารเสพติด

๕) พัฒนากิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกัน ในกลวิธีและรูปแบบต่างๆ เช่น การให้ความรู้ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชน โดยผ่านทางการสื่อสารต่างๆ การใช้การเล่นพื้นบ้านของท้องถิ่น การตรวจค้น การตรวจสอบผู้มีพฤติกรรมน่าสงสัย เป็นต้น

๖) พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการแก้ไขปัญหายา โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร่วมกับบุคคลในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำเยาวชน กลุ่มเพื่อนในการให้คำปรึกษาการแนะแนว เป็นต้น

๗) พัฒนาการจัดกิจกรรมร่วมกันด้านการป้องกันปราบปรามใน ชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อลดการกระทำผิด เช่น การสร้างเขตปลอดยาเสพติดในชุมชน โครงการโรงเรียนสีขาว การสร้างแกนนำชุมชน โครงการ To be number one เป็นต้น

๘) การใช้ศาสนากับการป้องกันและรักษาอาการติดสารเสพติด เช่น ในการละเว้นต่ออบายมุข การรู้จักรักษาศีล ฝึกใจให้เป็นสมาธิ โดยการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดปัญญา ทำให้เกิดความตระหนัก ที่จะปฏิบัติตามแนวทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง

๙) พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการสร้างสรรค์งานสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน

๑๐) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในการบูรณาการอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างเครือข่ายการป้องกันการพัฒนาส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดโครงการรณรงค์เกี่ยวกับสารเสพติดร่วมกันระหว่างบุคลากรในชุมชน การจัดกิจกรรม เพื่อลดปัญหายาเสพติด การจัดทำแผนงานโครงการ กิจกรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทุกกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาระบบสนับสนุนต่อการพัฒนาระบบงานและเครือข่ายทางสังคม

๑๑) การสร้างจุดชุมชนบำบัดเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดด้วยการช่วยเหลือตนเองในหมู่ ผู้ติดสารเสพติดด้วยกันเพื่อแนะนำฟื้นฟูให้แก้ไขปัญหามิให้กลับไปติดซ้ำหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดอีกต่อไป^{๖๙}

๕) กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของชุมชนในเขตภาคกลาง โดย ฐิยาพร กันตารณวัฒน์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กรรมการบริหารองค์กรชุมชนด้านยาเสพติด และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลย่อยเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ชาวบ้าน และผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพอื่นที่ทำงานร่วมกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย ๓ ช่วง ได้แก่

ช่วงแรก เป็นช่วงที่สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อวิถีของชุมชนจนเกิดแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาและอยากร่วมกันหาทางแก้ปัญหายอย่างจริงจัง

ช่วงที่สองเป็นช่วงที่ชุมชนเกิดการก่อตัวคณะทำงานในชุมชนประกอบด้วย ๔ ประเด็นที่นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน กล่าวคือ กลไกความร่วมมือในการดำเนินงานของชุมชน การบริหารจัดการในชุมชนที่เอื้อต่อการป้องกันปัญหา เงื่อนไขที่สนับสนุน การจัดการปัญหาและอุปสรรคในระหว่างดำเนินงาน

^{๖๙}เพ็ญศรี ฉิรินัง, “แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) ๒๕๕๙, หน้า ๓๙-๔๙.

ช่วงที่สามเป็นช่วงที่ชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในชุมชน และมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยชุมชนได้รับการยอมรับทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนซึ่งมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ชุมชนมีความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

เงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญคือ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ เช่น วัฒนธรรมชุมชน กองทุนชุมชน เป็นต้น และเงื่อนไขภายนอกคือ การสนับสนุนของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้เอง และความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนทำให้เพิ่มพลังในการจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๐}

๖) รูปแบบการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดชลบุรีโดย พระสุทัศน์ พันธุ์ศุภผล ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พนักงานเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๓๒๘ คน วิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผลการศึกษาพบว่า ๑) รูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชน การร่วมกันค้นหาและทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และการใช้ทุนทางสังคมในการดำเนินงาน กิจกรรมที่จัดทำประสบความสำเร็จ คือ การทำงานเป็นทีมเดียวกันโดยการแบ่งหน้าที่ดำเนินงานโดยไม่แบ่งส่วนงาน ๒) พัฒนาการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การใช้ศักยภาพของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและร่วมดำเนินงานพร้อมทั้งการประสานงานเครือข่ายภาคประชาชน กลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน คือ การเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็น และการเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงาน ๓) ประสิทธิภาพความยั่งยืนของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจะเกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หัวใจสำคัญคือการสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงผลกระทบที่คนในชุมชนจะได้รับทั้งต่อชีวิตทรัพย์สิน และครอบครัว เครือญาติชุมชนและสำคัญมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจและมีจิตสำนึกในความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและร่วมมีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันในฐานะ

^{๗๐}ฐิยาพร กันตารณวัฒน์ , “กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของชุมชนในเขตภาคกลาง”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

เจ้าของปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเกิดขึ้นได้และเกิดผลอย่างยั่งยืน^{๗๑}

๗) การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนต่อการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและสถานการณ์การใช้ยาเสพติดของชุมชนในเขตตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยวีระยุทธ สุโขะชัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยประชากรที่ศึกษาเป็นกลุ่มประชากรแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชนในตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน ๑๐๘ คนเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามผลการศึกษาพบว่า

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน พบว่าด้านที่มีข้อค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = ๑.๐๑) รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางมาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = ๐.๙๕) ต่ำที่สุดคือมีส่วนร่วมในการเสนอแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 2.98$, S.D. = ๑.๐๘)

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านที่มีข้อค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการด้านการเงิน อุปกรณ์และสิ่งต่างๆ ที่ชุมชนต้องการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.38$, S.D. = ๐.๙๘) รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.27$, S.D. = ๐.๙๒) และต่ำที่สุดคือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมและติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในชุมชน

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในด้านรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ด้านที่มีข้อค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การรับการยกย่องจากสังคมในด้านการรณรงค์และป้องกันการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนและได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการเป็นผู้นำที่แก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = ๐.๙๑) รองลงมาคือ เคยได้รับค่าตอบแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = ๑.๐๐) คือเคยได้รับค่าตอบแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนด้านการมีส่วนร่วมด้านการประเมิน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ด้านที่มีข้อค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เมื่อโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเสร็จ

^{๗๑}พระสุทัศน์ พันธุ์สุภผล, “รูปแบบการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดชลบุรี”, JOURNAL OF NAKHONRATCHASIMA COLLEGE, Vol.10 No.1 January – June 2016, หน้า ๑๘๔-๑๘๕

สิ้นกระบวนการแล้วท่านมีส่วนในการประเมินผลสัมฤทธิ์ ($\bar{x} = 3.43$, S.D. = 0.90) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 0.98) การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดผู้นำชุมชนรับรู้และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดจากบุคคลต่างๆ จากนักเรียนนักศึกษา และจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข และครู/อาจารย์ จากผู้เสพจากบุคคลในครอบครัว^{๗๒}

๘) การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน โดย รุ่งทิวา ใจจา เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน ซึ่งได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๔๕ ราย ผลการศึกษาพบว่า แกนนำชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.หรือเทียบเท่า มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน มีอาชีพรับจ้าง เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่ง ๑ ตำแหน่งในชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน มีประสบการณ์การเป็นสมาชิกในองค์กรเฉลี่ย ๗ ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ มีลักษณะผู้ให้คำปรึกษาระดับมาก ได้รับข่าวสาร ๒๓ ครั้งต่อปี ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเรื่องยาเสพติด และมีความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอยู่ในระดับระดับปานกลาง จากการศึกษาศักยภาพแกนนำชุมชน ด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการให้คำปรึกษาเบื้องต้นระดับปานกลาง ทศนคติเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนระดับมาก ทักษะการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชนระดับมาก และการรับรู้บทบาทของแกนนำชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนระดับมาก

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพแกนนำด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ประกอบด้วยปัจจัยด้านการศึกษา สถานภาพ และการมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำด้านทัศนคติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนประกอบด้วยปัจจัยด้านเพศ ตำแหน่งในชุมชนและการมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำด้านทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้นประกอบด้วยปัจจัยการศึกษา สถานภาพ การเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน การมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา การได้รับการฝึกอบรมและความคาดหวังในความสามารถของตน ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพแกนนำด้านการรับรู้

^{๗๒}วีระยุทธ สุโขะชัย, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนต่อการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและสถานการณ์การใช้ยาเสพติดของชุมชนในเขตตำบลเมือง อำเภอมือง จังหวัดเลย”, วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, Vol 11 No 37 (๒๐๑๖): กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๙, หน้า ๘๐-๘๙.

บทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนประกอบด้วยปัจจัยการเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน การมีลักษณะผู้ให้คำปรึกษา และความคาดหวังในความสามารถของตน

การพัฒนาศักยภาพในการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน โดยการฝึกอบรม และการประเมินผลหลังการฝึกอบรม เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างศักยภาพก่อนพัฒนา และศักยภาพหลังพัฒนาการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน พบว่า ศักยภาพก่อนพัฒนาและศักยภาพหลังพัฒนา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ ค่าเฉลี่ยของศักยภาพหลังพัฒนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยของศักยภาพก่อนพัฒนาทุกด้าน และรูปแบบการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม พบว่า แกนนำชุมชนต้องอาศัยการมีจิตอาสา มีความเข้าใจในชุมชน และมีความร่วมมือของแกนนำและเครือข่าย ทำให้เกิดพลัง เพื่อการบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด^{๗๓}

กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นแนวทางสำคัญที่ใช้การแก้ปัญหา ซึ่งทั้งผู้นำและสมาชิกชุมชนต้องมีส่วนร่วมรับรู้ รับผิดชอบ ร่วมกัน และแนวทางนี้จะสำเร็จผลได้ด้วยการเพิ่มพื้นที่ในการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่ร่วมวางแผนตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมในการประเมินผล ซึ่งผลการศึกษาที่ผ่านสะท้อนให้เห็นว่าการขับเคลื่อนชุมชนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ และมีความยั่งยืน ทั้งนี้ นอกจากแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว แนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ การนำหลักศาสนา มาประยุกต์ใช้หรือบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีความยั่งยืนขึ้น

๒.๘.๓ งานวิจัยที่นำหลักศาสนาใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติด

๑) ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติดในชุมชน กรณีศึกษาบ้านแม่แฮใต้ หมู่ที่ ๙ ต.ปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ โดย สมเกียรติ มีธรรมเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กรอบแนวคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือกระจายเนื้อหา และ กรอบแนวคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย หรือแบบอัทธินิรนัยตามพระพุทธศาสนา มาช่วยจัดระบบความคิด และเป็นเครื่องมือนำทางในการทำความเข้าใจสถานะชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย การศึกษามี ๕ กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำชุมชน ๔ กลุ่ม/คน กลุ่มผู้นำธรรมชาติ จำนวน ๔ คนกลุ่มสมาชิกในหมู่บ้าน(พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวที่สามารถตอบแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนได้) ครอบครัวละ ๑ กลุ่มเพื่อน (เสี้ยว) จำนวน ๖ คน และกลุ่มบุคคลบุคคลภายนอกชุมชนที่

^{๗๓}รุ่งทิวา ใจจา, “การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๐), หน้า ๙-๒๕.

เข้าไปทำงานในหมู่บ้านจำนวน ๒-๓ คนประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ฝังตัวในหมู่บ้านเป็นเวลา ๓ เดือน เพื่อแผนที่ภูมิโนเวศวัฒนธรรมชุมชนและสำรวจข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยและองค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วย ๔ ปัจจัยสำคัญ โดยเรียงลำดับปัจจัยที่สำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้

(๑) ปัจจัยด้านศาสนา คือ มีผู้นำศาสนา, สภาคริสตจักรในหมู่บ้าน และองค์กรเครือข่าย สภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการเป็นศูนย์รวมศรัทธาให้กับชาวบ้าน ให้ตั้งมั่นในความดีงาม บทบาทของศาสนา ได้แก่ (๑.๑) ผู้นำศาสนาให้การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมผ่านพิธีนมัสการพระเจ้า ดนตรีในพิธีกรรม เรียนรู้ภาษาภาษาปกากะญอจากพระคริสต์ ธรรมคัมภีร์ (๑.๒) ผู้นำศาสนาและสภาคริสตจักรในหมู่บ้านให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของ สมาชิกในหมู่บ้าน โดยการให้การศึกษาแก่เด็ก เยาวชนและพ่อแม่บ้านแม่บ้าน สังคมสงเคราะห์ด้าน อาชีพ และสวัสดิการชุมชน ตลอดจนถึงการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง (๑.๓) องค์กรเครือข่าย คริสตจักรในประเทศไทย ให้การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนด้านความรู้และทุนทรัพย์สำหรับดำเนิน งามของผู้นำศาสนาและคริสตจักรในหมู่บ้านเพื่อความคล่องตัวในการทำงาน

(๒) ปัจจัยด้านสังคม คือ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน ที่มีส่วนในการสะสมบ่มเพาะ ความคิด จิตใจ ความเชื่อ คุณธรรมจริยธรรม การฝึกฝนทักษะด้านอาชีพการงาน และเป็นแบบอย่าง ที่ดีให้กับบุตรหลานเจริญรอยตาม

(๓) ปัจจัยด้านการเมือง คือ การมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำศาสนา และกลุ่มออมทรัพย์ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่คอยขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการ ปกครองดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน การออกกฎระเบียบ แบ่งเขตการดูแลให้สมาชิกใน ชุมชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องความเรียบร้อยในชุมชน และบทบาทในการบริหารเศรษฐกิจของ ชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงาน

(๔) ปัจจัยด้านการศึกษา คือ ชุมชนมีโรงเรียนบ้านแม่แฮใต้ ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง และสถานีนอนามัยบ้านแม่แฮใต้ ที่มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด และสุขอนามัย ของเด็กนักเรียนในหมู่บ้านและหญิงมีครรภ์ รวมถึงการสอดส่องดูแลเด็กนักเรียนไม่ให้เข้าไปยุ่ง เกี่ยวกับยาเสพติด

ปัจจัยสำคัญทั้ง ๔ ประการนี้ ทำให้ชุมชนบ้านแม่แฮใต้ บ้านเซโดชา และบ้านบลอด เป็น ชุมชนที่ปลอดภัยปลอดสิ่งผิดกฎหมายได้โดยไม่ต้องอาศัยหน่วยงานให้การสนับสนุน ผลการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความเข้มแข็ง บ้าน วัด โรงเรียน ที่ต้องผนึกกำลังกันในการประสาน หน้าที่ดูแลชุมชนให้มีจิตและปัญญาเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้และมีหลักศาสนาเป็นภูมิคุ้มกันทางยาเสพติดให้กับชุมชน การนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ มีดังนี้

(๑) ศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชนร่วมกับสมาชิกในหมู่บ้าน เพื่อสะท้อนให้เห็นความสำคัญในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนต้องอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาแบบพึ่งพิงตนเอง หน่วยงานภายนอกเป็นเพียงพี่เลี้ยงให้การสนับสนุน

(๒) การสร้างชุมชนปลอดภัยยาเสพติดสิ่งผิดกฎหมายต้องทำแบบองค์รวม ทั้งด้านศาสนา การศึกษา สังคม และการเมืองชุมชน โดยการศึกษาวิจัยพื้นที่เพื่อวิเคราะห์บริบทของชุมชน การสร้างภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างดุลยภาพในทุกด้านเพื่อการแก้ปัญหาและการแนวป้องกันที่ยั่งยืน

(๓) ผู้นำ หรือผู้ที่ทำหน้าที่และมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยยาเสพติดต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงาม มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหายาเสพติดและเสียสละ มีความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี

(๔) ต้องส่งเสริมคุณค่าด้านจิตใจ และด้านวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมซึ่งมีอิทธิพลต่อยุคสมัยปัจจุบัน ดังนั้นจำเป็นต้องรู้จักประยุกต์พิธีกรรม ประเพณี และจารีตต่างๆ ให้สมสมัย สามารถสื่อคุณค่าความดีงามให้แก่คนรุ่นใหม่ได้

(๕) วัดหรือศูนย์รวมของศาสนาต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมยุคปัจจุบัน เช่น การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมวิชาชีพ การส่งเสริมด้านการแพทย์แผนไทยหรือแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งขึ้นอยู่กับวัดจะมีศักยภาพด้านใด ให้นำด้านที่มีความพร้อมนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณของคนในชุมชน และเป็นพื้นที่ให้ชุมชนได้เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ^{๗๔}

นอกจากการศึกษาที่แสดงถึงบทบาทของศาสนากรณีศึกษาชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์แล้ว ยังมีการศึกษาในบริบทของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหายาเสพติดและทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

๒) รูปแบบการป้องกันยาเสพติดโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และชุมชนมัสยิดบ้านลุ่ม ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีโดยรอฮานี เจาะอาแซ และคณะเป็นการศึกษาที่ใช้การเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การเก็บข้อมูลการใช้สารเสพติดโดยใช้แบบคัดกรอง ASSIST เก็บข้อมูล ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดโดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง พัฒนารูปแบบการป้องกันยาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมโดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และศึกษาผลกระทบของรูปแบบการป้องกันยาเสพติดที่พัฒนาขึ้นโดยการศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง

^{๗๔}สมเกียรติ มีธรรม, “โครงการศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติดในชุมชน กรณีศึกษา ; บ้านแม่แอไต หมู่ที่ ๙ ต.ปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข: และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ประจำ ป พ.ศ. ๒๕๕๒, หน้า บทคัดย่อ.

ทั้งสองชุมชนใช้สารเสพติดประเภท บุหรี่และยาสูบ ใบกระท่อม สารน้ำต้มใบกระท่อมสูงสุดตามลำดับ ส่วนสารเสพติดที่ใช้ได้น้อยได้แก่ กัญชา แอมเฟตามีน สารระเหย แต่อัตราการใช้สารเสพติดสูงกว่า ภาพรวมของประเทศ ส่วนอัตราการใช้อัลกอฮอล์พบน้อยกว่าภาพรวมของประเทศ คณะนักวิจัยทัศนคติและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนก่อนการพัฒนา รูปแบบการป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางทั้งสองชุมชน รูปแบบการป้องกันยาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ได้แก่ การพัฒนามัสยิดให้เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนในทุกมิติของการดำรงชีวิต กำหนดกฎระเบียบของชุมชน (สุกมปากัด) และบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชน รูปแบบการป้องกันยาเสพติดที่พัฒนาทำให้เกิดชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติต่อผู้ใช้สารเสพติดจากการเรียนรู้ของชุมชน ผู้นำศาสนาและเยาวชนมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดเพิ่มขึ้น แต่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ เกิดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติดทั้งที่เป็นรูปธรรมและบรรยากาศชุมชน และเกิดการเพิกเฉยและไม่ให้ความร่วมมือในกลุ่มที่เห็นต่างกับแนวทางการทำงานของมัสยิด รูปแบบการป้องกันยาเสพติดของชุมชนบ้านลุ่ม ได้แก่ การสร้างการเรียนรู้ใหม่ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด การสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมให้กลุ่มเสี่ยงเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา หลังการใช้รูปแบบที่พัฒนา ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน คือ มีความรับผิดชอบและจิตอาสาเพิ่มขึ้น ส่วนชุมชนลดการติตราผู้ใช้สารเสพติด การเปลี่ยนแปลงระดับชุมชน คือ ผู้นำศาสนา คณะกรรมการมัสยิดและเยาวชนมีความตระหนักและเริ่มมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดมากขึ้น แต่ผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมมีน้อย^{๗๕}

เห็นได้ว่า ผลการศึกษานี้ช่วยยืนยันว่า ศาสนาเป็นที่พึ่งพิงและเป็นรากฐานที่จะช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด แต่อย่างไรก็ตามการทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการขับเคลื่อนเชิงรุกทางศาสนาที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน ควรพัฒนาการใช้การมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ซึ่งคงต้องอาศัยการสื่อสารสร้างความเข้าใจ และความต่อเนื่องเพื่อสร้างการตระหนักรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนให้มากขึ้นเพื่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนและลดความขัดแย้งระหว่างผู้นำศาสนากับสมาชิกในชุมชน สำหรับงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มาบูรณาการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นเพื่อให้ครอบคลุมและแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนในประเด็นที่ศึกษา คณะผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาเสพติด เป็นประเด็นต่อไป

^{๗๕} รอรานี เจอะอาแซ และคณะ, “รูปแบบการป้องกันยาเสพติดโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และชุมชนมัสยิดบ้านลุ่ม ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี”, รายงานวิจัย, คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๙, หน้า บทคัดย่อ.

๓) การป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดสารเสพติดด้วยพุทธธรรม โดย ประยงค์แสน
 บุราณเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 จำนวน ๑๐ คน ผลการวิจัยพบว่า ๓ สาเหตุหลักที่ทำให้ติดยาเสพติด ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ตัวผู้เสพ
 และตัวสารเสพติด ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญมากเป็นเหตุให้ติดยาเสพติด สิ่งแวดล้อมในที่นี้
 ได้แก่ (๑) บุคคล คือ การถูกชักชวนจากการคบหาเพื่อน คนในครอบครัวใกล้ชิดชักชวนให้เสพ (๒)
 รายได้ พบว่า ผู้ที่มีรายได้น้อย ทำงานหนักมักจะมีปัญหาในเรื่องการดำรงชีพ จึงหันมาใช้สารเสพติด
 เพื่อช่วยทำให้ลืมความทุกข์ที่เผชิญอยู่ชั่วขณะ (๓) สภาพสังคมแวดล้อม กล่าวคือ แหล่งที่อยู่อาศัยที่
 ไม่ดี เช่น แหล่งสลัม ชุมชนที่มีการศึกษาน้อย เศรษฐกิจชุมชนไม่ดี ทำให้มีปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย
 ในชุมชน นำไปสู่การค้ายาเสพติด ด้านตัวผู้เสพ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด พบว่า ผู้ที่มีจิตใจไม่มั่นคง
 อารมณ์แปรปรวน จิตใจไม่เข้มแข็ง มีความเสี่ยงที่จะเข้าไปข้องเกี่ยวยาเสพติด รวมถึงกลุ่มที่มีสุขภาพ
 ไม่ดี ต้องอาศัยยาที่มีสารเสพติดเป็นส่วนประกอบ ทำให้เกิดความเสี่ยงในการติดยาได้ ผลการศึกษานี้
 ได้นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาการติดยาเสพติดตามแนวพุทธ โดยน้อมนำหลักคำสอนทาง
 พระพุทธศาสนาในการนำมาปรับใช้แก้ปัญหาการติดยาเสพติด แบ่งเป็น ๓ ระยะ กล่าวคือ หลักธรรม
 ที่นำมาใช้ในระยะป้องกัน ระยะลงโทษ และระยะบำบัดรักษา

ระยะที่ ๑ การนำหลักธรรมมาใช้เพื่อป้องกันในการป้องกันทำเหตุแวดล้อมให้ห่างไกลยา
 เสพติด ด้วยการนำหลักการห่างไกลไม่คบคนชั่วเป็นมิตร มี ๖ ประการ ได้แก่ นักเลงพนัน นักเลงเจ้าชู้
 นักเลงเหล้า นักเลงคนลวงคนอื่น นักเลงหัวไม้ นักเลงคนโกง เพราะนำโทษและความหายนะมาให้
 และส่งเสริมให้รู้จักการคบมิตรที่ดี เรียกว่า กัลยาณมิตร เป็นมิตรดี มิตรแท้ กล่าวคือ เป็นมิตรมี
 อุปการะ มิตรร่วมสุข มิตรร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรรักใคร่ ทั้งนี้มิตรที่ดีจะพยายาม
 ป้องกันและกันเพื่อนให้ห่างไกลยาเสพติดของมีนเมา นอกจากนี้การทำหน้าที่ของแต่ละบุคคลควรวาง
 ตนตามหลักทศ ๖ เพื่อให้สังคมเกิดความมั่นคงเจริญรุ่งเรือง เพราะทุกฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนอย่าง
 เต็มที่ประกอบด้วยธรรม และความปรารถนาดี ซึ่งทั้งหมดจะเป็นเกราะป้องกันคนในสังคมให้ห่างไกล
 จากยาเสพติด

ระยะที่ ๒ หลักธรรมเพื่อการลงโทษ ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งไว้หลายระดับตั้งแต่
 ระดับพื้นฐาน คือ ชาวบ้าน จนถึงระดับสามเณร ภิกษุ สำหรับระดับชาวบ้าน คือ หลักศีล ๕ ซึ่งยาเสพ
 ติดนี้จัดอยู่ในศีลข้อ ๕ (การห้ามดื่มสุราของมีนเมา) โดยในคำสอนได้ชี้ให้เห็นโทษของการเข้าไปเสพ
 สุราของมีนเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการคือ การเสื่อมทรัพย์ การก่อการทะเลาะ
 วิวาท เป็นบ่อเกิดของโรค เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย

ระยะที่ ๓ หลักธรรมบำบัดรักษา กล่าวคือ การนำหลักสมุทฺธกถาและใจที่สัมพันธ์กัน โดย
 มุ่งเน้นการทำจิตใจให้เข้มแข็งด้วยธรรม ๒ อย่างคือ สมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา การฝึกภาวนา

ทั้งสองอย่างนี้ช่วยสร้างพลังใจให้เข้มแข็ง เกิดปัญญามาเห็นโทษของการเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด และมีพลังที่จะหักห้ามใจไม่ไปยุ่งเกี่ยวไม่ว่าเหตุใดๆ ก็ตาม^{๗๖}

ผลการศึกษา^{๗๗} ได้สะท้อนให้เห็นถึงการนำธรรมโอสธ หรือหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติเป็นทั้งเกราะป้องกันภัย การสร้างพลังใจที่เข้มแข็ง และการสร้างสังคมให้เกิดความมั่นคงและอบอุ่นด้วยต่างฝ่ายต่างก็ทำหน้าที่และไม่เบียดเบียนกันและกัน

๔) รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ โดย สหทัยา วิเศษ และคณะใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๕๐ คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และการทำแผนที่เดินดิน ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย การค้นหาสาเหตุ สืบสภาพชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การรับรองครัวเรือน การบูรณาการสู่สถานศึกษา การตักเตือน การบำบัด การจับกุมและดำเนินคดี การติดตาม การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง และการใช้มาตรการทางสังคม การดำเนินงานให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมการป้องกัน การปราบปราม การติดตามผู้ติดยาเสพติด การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวผ่านกระบวนการบ่มเพาะของสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา การบูรณาการแผนงาน โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้มาตรการทางสังคมในรูปแบบของธรรมนูญชุมชน

๒) รูปแบบและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดแพร่และพะเยา มี ๔ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว รูปแบบการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ปัญหายาเสพติด รูปแบบที่เป็นกฎกติกาของชุมชน และรูปแบบที่เป็นโครงการกิจกรรม ซึ่งพบว่ารูปแบบเหล่านี้ใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดของคนในชุมชน

๓) การเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดแพร่ ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ๗ ด้าน ด้วยการบูรณาการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรม ผ่านการประสานงานจากศูนย์อำนวยการดังกล่าว ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานสั่งการไปยังอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านให้ดำเนินจัดกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคม

^{๗๖}ประยงค์ แสนบุราณ, “การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสารเสพติดด้วยพุทธธรรม”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๓ ก.ย. - ธ.ค.๒๕๕๙, หน้า ๒๖๔-๒๘๑.

ปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ มีความหลากหลายไปตามบริบทและสถานการณ์ของพื้นที่ ประกอบด้วย หลักโอวาทปาติโมกข์ หลักศีล ๕ หลักอริยสัจ ๔ หลักอภิธานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักทศ ๖ หลักประโยชน์ ๓ หลักไตรสิกขา หลักการคบมิตร และหลักปัญญา^{๗๗}

๔) ยุทธศาสตร์บูรณาการเชิงพุทธเพื่อสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรในประเทศไทยโดยนิภาภัทร อยู่พุ่ม และคณะ ใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบบพหุวิธี (Multiple Methodology) โดยผสมผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้การวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารสังฆพัฒนา กลุ่มผู้บริหารกองทุนแผ่นดิน กลุ่มผู้นำชุมชนวิถีพุทธ ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ผู้อำนวยการ/หัวหน้า คณะวิจัยในแต่ละภูมิภาค ร่วม การสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน ๕-๑๐ คน ประกอบกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า

องค์ความรู้ กระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนา ยึดหลักการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบ โดยมีฐานพระพุทธศาสนา คือ พลังแห่งศรัทธา พลังแห่งปัญญา และพลังแห่งคุณค่าชุมชน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนพลังชุมชนประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ๙ ขั้นตอนดังนี้ (๑) การคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย (๒) การสืบสภาพชุมชน (๓) พบผู้นำชุมชน (๔) การเลือกผู้นำธรรมชาติ (๕) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ (๖) การคัดเลือกผู้มีพฤติกรรม (๗) การรับรองครัวเรือน (๘) การใช้มาตรการทางสังคม และ (๙) การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีองค์ความรู้เฉพาะทางโลกที่มีการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้าไปในวิธีการปฏิบัติปลีกย่อยที่สามารถวัดประเมินผลในเชิงรูปธรรมได้

รูปแบบที่ใช้ในการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรในแต่ละภาค มีดังนี้

๑) ภาคเหนือ พบว่า มี ๔ รูปแบบ ได้แก่ (๑) รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว (๒) รูปแบบการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ปัญหาเสถียร (๓) รูปแบบการวางกฎกติกาของชุมชน (๔) รูปแบบการจัดโครงการกิจกรรมกระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย (๑) การสร้างสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมค้นหาสถานการณ์ สาเหตุของปัญหาและวิธีการป้องกันแก้ไขผ่านกลไกการจัดประชุมประชาคม (๒) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจ

^{๗๗} สหทัยา วิเศษ, ธาดา เจริญกุล, ดำเนิน หมายดี และนภาพร หงษ์ทอง, “รูปแบบและกระบวนการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า บทคัดย่อ.

พอเพียง (๓) การใช้มาตรการทางสังคม (๔) การปรับใช้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น (๕) การให้การศึกษาเรียนรู้ (๖) การสร้างเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ (๗) การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน (๘) การบูรณาการสู่สถานศึกษา (๙) การฟื้นฟูบำบัด (๑๐) ระบบอาสาสมัครชุมชน และ (๑๑) การใช้มาตรการทางกฎหมาย

๒) ภาคใต้ พบว่า มีรูปแบบประชารัฐร่วมใจด้านภัยยาเสพติด โดยยึดหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามพระราชดำรินี้ในหลวงในรัชกาลที่ ๙ กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การมีมาตรการของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด การสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติด มีตัวแบบในการป้องกันยาเสพติดที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรมสนับสนุนจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ และเอกชนให้มีส่วนร่วม มีการเสริมสร้างรายได้ด้วยกระบวนการวิสาหกิจชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้กฎกติกาหมู่บ้านที่เข้มแข็ง ผู้นำชุมชนเป็นจิตอาสา มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทุนการศึกษาสำหรับเยาวชน พระสงฆ์มีบทบาทในการอบรมให้ชุมชนรักษาศีล ๕ เป็นต้น

๓) ภาคกลางและภาคตะวันออก พบการใช้รูปแบบประชาสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนกระบวนการดำเนินงานได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในทุกระดับชั้นตอนของยุทธศาสตร์ หลักธรรมที่ใช้ ได้แก่ หลักโอวาทปาฏิโมกข์ ร่วมกับหลักธรรมอื่น เช่น หลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘ หลักเบญจศีล เบญจธรรม และภาวนา ๔ รูปแบบแนวทางการดำเนินงานเน้นการใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการแก้ปัญหา ใช้อิทธิบาท ๔ หิริโอตตัปปะ ธรรมะคัมภีร์ครองโลก และพรหมวิหาร ๔ เป็นยุทธศาสตร์ในการทำงาน ทำกิจกรรม อาชีพ และครองชีวิต ยุทธศาสตร์การอยู่กับผู้อื่นอย่างสันติสุข ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยพฤติกรรมของผู้นำหัวหน้าครอบครัวใช้หลักสปปริสธรรม ๗ และความกตัญญูกตเวที การสื่อสารเชิงพุทธ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙

๔) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีการใช้รูปแบบ “บ้าน-วัด-โรงเรียน (บ-ว-ร) ที่มีความโดดเด่นและมีการสร้างระบบเครือข่ายการทำงานที่เข้มแข็ง สำหรับกระบวนการดำเนินงานเป็นไปตาม ๙ ขั้นตอนของสำนักงานป้องกันแลบปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติที่กำหนดไว้ และมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ มาใช้ในการแก้ปัญหา^{๗๘}

^{๗๘}นิภาภัทร อยู่พุ่ม, พระมหาปัญญา วรวัฒน์ สิริภทโท, พระครูปริยัติธรรมวงศ์, ประพันธ์ นีกระโทก เสนาะ กลิ่นงาม, ยุทธศาสตร์บูรณาการเชิงพุทธเพื่อสร้างสังคมปลอดภัยปลอดยาเสพติดในประเทศไทย, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, ปีที่ ๕ฉบับที่ ๑เดือนมกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๒๔๑-๒๕๘.

ผู้วิจัย	งานวิจัยที่ศึกษารูปแบบ/แนวทางการแก้ปัญหาในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ภาคี สี่เงิน	-หน่วยงาน ราชการควรมีการประชุมชี้แจงในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน -ผู้นำชุมชนควรเข้ามาควบคุมดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง - ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำ ปรีกษาเชิงจิตวิทยาแก่ผู้เสพผู้ติดยาเสพติด และครอบครัว -ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเอง
ปียลักษณ์โพธิวรรณ	-จิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน -ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน -ดำเนินการภายในชุมชนด้วยตนเอง -การใช้ภูมิปัญญา ระบบประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ผสานกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับหน่วยงานอื่น -สร้างรูปแบบกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดภายในชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สถานศึกษาควรพัฒนา ด้านการวางแผน ด้านการควบคุมและสอดส่อง ด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
วัฒนา พุฒิชชาติ	รูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ๑) การบูรณาการการดำเนินงานทุกภาคส่วนและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ๒) มุ่งเพื่อให้ประชาชน/ชุมชน สนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ ดูแลปกป้องคนในชุมชน วางระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาที่ยั่งยืน ๓) ครอบคลุมกระบวนการ ประกอบด้วย (๑) ขั้นการสร้างศรัทธาและค้นหาผู้นำ (๒) ขั้นการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (๓) ขั้นการประสานความร่วมมือพหุภาคี (๔) ขั้นการใช้นโยบายมีส่วนร่วม (๕) ขั้นการเชื่อมโยงความคิด (๖) ขั้นการสร้างเวทีประชาคม (๗) ขั้นการสะท้อนย้อนปัญหา (๘) ขั้นการเปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง และ (๙) ขั้นก้าวหน้าประชาชนมีส่วนร่วมและ ๔) การประเมินรูปแบบใช้การประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน
เพ็ญศรี ฉิรินัง	แนวทางป้องกัน ๑๑ แนวทาง ๑) ร่วมกำหนดเป้าหมาย ๒) พึ่งตนเอง ๓) ระดมทรัพยากร ๔) ทำงานแบบผสมผสาน ๕) พัฒนากิจกรรมเชิงป้องกัน ๖) พัฒนากิจกรรมในเชิงแก้ปัญหา ๗) พัฒนากิจกรรมในด้านการปราบปราม ๘) นำหลักศาสนามาใช้ป้องกัน ๙) พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑๐) ทำแผนพัฒนาชุมชน ๑๑) สร้างจุดชุมชนบำบัดปรับเปลี่ยนทัศนคติ
ฐิยาพร กันตารณวัฒน์	การมีส่วนร่วมแบ่งเป็น ๓ ระยะ -ช่วงแรกทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาและอยากร่วมแก้ไข -ช่วงสองเป็นการสร้างกลไกการทำงานร่วมกันขอคณะทำงานในชุมชน -ช่วงที่สาม การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ ปัจจัยภายใน คือ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรในชุมชน ปัจจัยภายนอก คือ การสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอก
วิระยุทธ สุโขะชัย	พัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ด้านการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมิน

ผู้วิจัย	งานวิจัยที่ศึกษารูปแบบ/แนวทางการแก้ปัญหาในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
พระสุทัศน์ พันธุ์ศุภผล	รูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย -การใช้ทุนสังคม -การจัดกิจกรรมส่งเสริม -การเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงาน -การสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
รุ่งทิพา ใจจา	การพัฒนาศักยภาพในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชนโดยการฝึกอบรม -แกนนำชุมชนต้องมีจิตอาสา มีความเข้าใจในชุมชน -มีความร่วมมือของแกนนำและเครือข่าย ทำให้เกิดพลัง เพื่อการบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนใน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพแกนนำ -ด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น -ด้านทัศนคติในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน -ด้านทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น -ด้านการรับรู้บทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน
ผู้วิจัย	งานวิจัยที่นำหลักศาสนาดูแลการกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
สมเกียรติ มีธรรม	รูปแบบจากการศึกษาชุมชนคริสต์ ใช้การมีส่วนร่วมจากองค์ประกอบ ๔ ด้าน ได้แก่ -ด้านศาสนา ได้แก่ ผู้นำศาสนา สภาคริสตจักรในหมู่บ้าน องค์การเครือข่ายคริสตจักร -ด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน -ด้านการเมือง ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน การมีกฎระเบียบที่เข้มแข็ง -ด้านการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ สถานีนอานามัย ที่ให้ความรู้เรื่องยาเสพติด
ดร.รอฮานี เจาะอาแซ และคณะ	รูปแบบการป้องกันยาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมโดยใช้มีสียิตเป็นศูนย์กลางของชุมชน ได้แก่ -การพัฒนา มีสียิตให้เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนในทุกมิติของการดำรงชีวิต -กำหนดกฎระเบียบของชุมชน (ฮุกุมปากัต) และบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ -สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด -สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชน -ผู้นำศาสนาและเยาวชนมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดเพิ่มขึ้น รูปแบบการป้องกันยาเสพติดของชุมชนบ้านลุ่ม ได้แก่ -การสร้างการเรียนรู้ใหม่ -การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด -การสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมให้กลุ่มเสี่ยงเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา -การเปลี่ยนแปลงของเยาวชนให้มีความรับผิดชอบและจิตอาสาเพิ่มขึ้น -ผู้นำศาสนา คณะกรรมการมีสียิตและเยาวชนมีความตระหนักและเริ่มมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดมากขึ้น
ประยงค์ แสนบุราณ	การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบูรณาการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน มี ๓ ระยะ -ระยะที่ ๑ ใช้ป้องกันด้วยหลักกัลยาณมิตร การไม่คบคนพาล ๖ และ การทำหน้าที่ตามหลัก ทิศ ๖ -ระยะที่ ๒ การลงโทษ ด้วยหลักศีล ๕ -ระยะที่ ๓ ธรรมะบำบัดด้วยการพัฒนาจิตและปัญญา ด้วยสมถะและวิปัสสนาภาวนา

ผู้วิจัย	งานวิจัยที่นำหลักศาสนาบูรณาการกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
สัทธา วิเศษ และคณะ	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ๑) กระบวนการป้องกันยาเสพติดของชุมชน ประกอบด้วย -การค้นหาสาเหตุ สืบสภาพชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การรับรองครัวเรือน การบูรณาการสู่สถานศึกษา การตักเตือน การบำบัด ๒) รูปแบบการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ได้แก่ ๑.รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ๒.รูปแบบการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการแก้ปัญหายาเสพติด ๓.รูปแบบที่เป็นกฎกติกาของชุมชน ๔.รูปแบบที่เป็นโครงการกิจกรรม ๓) การเสริมสร้างเครือข่ายการป้องกันยาเสพติดของชุมชน ๔) การนำหลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสังคมปลอดภัยตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักโอวาทปาติโมกข์ หลักศีล ๕ หลักอริยสัจ ๔ -หลักอปริหานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักทศ ๖ หลักประโยชน์ ๓ หลักไตรสิกขา หลักการคบมิตร หลักปัญญา

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นว่า ปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดในเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งหาทางแก้ไข และมีการศึกษาที่สะท้อนถึงความพยายามในการค้นหาเหตุของปัญหาและทางออก ทั้งนี้การแก้ปัญหาก็ที่ทรงพลังที่สุดคือการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชุมชนแก้ปัญหาด้วยเห็นความสำคัญและจะมีความยั่งยืนกว่าการแก้ปัญหาโดยองค์กรภายนอก ทั้งนี้การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการนำวัดเป็นศูนย์กลางในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับชุมชนซึ่งมีพื้นฐานจากการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาสู่ชุมชน อย่างไรก็ตามยังไม่พบว่าการศึกษาในบริบทการสร้างนวัตกรรมที่นำหลักคิดทางตะวันตก และหลักการพัฒนาจิตและปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา พร้อมกับการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมมาศึกษาวิจัยเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดตามประเด็นดังกล่าวที่ได้นำมาทบทวน

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” เป็นงานวิจัยเพื่อสังคมที่มีความมุ่งมั่นที่จะช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยนำองค์ความรู้ของนักวิชาการในด้านต่างๆ มามีส่วนพัฒนาและเสริมสร้างให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ทำให้เกิดพื้นที่การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด โดยนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการพัฒนาซึ่งจะสร้างภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืน พร้อมกับการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกลไกเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมระหว่างทีมวิจัยและชุมชนที่ศึกษา

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (๑๙๘๐) มี ๔ กระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ผสมผสานกับขั้นตอนการวิจัยเพื่อสังคม ตามแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๕๙) กำหนดแนวทางวิจัยเพื่อสังคมไว้ดังนี้ ๑) แสวงหาตัวนักวิจัย ๒) การพัฒนาโจทย์วิจัย ๓) การออกแบบวิจัย ๔) การทำความเข้าใจร่วม ๕) การจัดการข้อมูล ๖) การใช้ประโยชน์จากข้อมูล ๗) การถอด/สรุปบทเรียน

๓.๒ กลุ่มประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรเป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ต.ปรางค์กู่ อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยกำหนด **ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)** การวิจัยครั้งนี้ประชากรมี ๒ กลุ่ม โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) ดังนี้

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่ร่วมสะท้อนปัญหา และร่วมหาทางแก้ไขในประเด็นปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ได้แก่ แกนนำชุมชน ได้แก่ ตัวแทนคณะกรรมการ

หมู่บ้าน ผู้นำชุมชน เยาวชน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกชุมชน และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและการเมือง ได้แก่ นายกเทศบาลตำบล สาธารณสุขตำบล นักพัฒนาชุมชนตัวแทนครูโรงเรียนในหมู่บ้าน

๒) กลุ่มประชากรเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและไม่เสี่ยงที่ยินดีเข้าร่วมโครงการพุทธรักษาสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลรอบด้านครอบคลุมประเด็นศึกษา คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งเครื่องมือวิจัยออกเป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ ๑) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ๒) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอบรมจิตและปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาการสื่อสารและสร้างแรงบันดาลใจมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด ๓) เครื่องมือวัดผลการเปลี่ยนแปลงผลจากที่เยาวชนได้รับจากพุทธรักษาสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ๔) เครื่องมือวัดผลการแสดงออกถึงความมีส่วนร่วมของชุมชน

๓.๓.๑) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือหลักที่จะนำมาใช้ในกระบวนการวิจัย ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non Structured Interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นคำถามให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยทีมวิจัย และนักวิจัยชุมชน

๓) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

๔) การเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยเทคนิค Appreciation-Influence-Control (A-I-C) ซึ่งเป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

๕) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค AAR (After Action Review) กับทีมวิจัย และผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสะท้อนถอดบทเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๖) Tree Problem การใช้ต้นไม้ปัญหา เพื่อร่วมสะท้อนปัญหาของชุมชนและแนวทางการพัฒนา

๗) การทำแผนที่เดินดิน(Geo-social mapping) เพื่อศึกษาพื้นที่และบริบทของชุมชน

๘) การสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม

๓.๓.๒) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอบรมจิตและปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาการสื่อสารและสร้างแรงบันดาลใจมีภูมิคุ้มกันยาเสพติด

เป็นการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ๓ วัน โดยคณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้จากการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดหลักการสำคัญที่ใช้ในการอบรม โดยบูรณาการจากแนวคิด

-การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก (Life Assets ; Positive Youth Development of Thailand) ได้แก่ ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน

-กิจกรรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมที่มีหลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน (หลักไตรสิกขา และมรรคมีองค์ ๘) ได้แก่ ๑) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) ๒) ปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) ๓) สร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) ๔) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to create self-esteem) ๕) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self reflection and develop even further) ๖) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness) โดยกำหนดกิจกรรม ดังนี้

วันที่	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้
วันที่ ๑ เข้มทิศชีวิต	-สร้างสันติภายใน - เปิดสมอง ตั้งสติ สร้างความเชื่อมั่น -คุณค่าชีวิต -ค้นหาตนเอง	-การสังเกตการณ์พฤติกรรม -การสะท้อนคิด -คลิปวิดีโอ -ระฆังแห่งสติ -เพลง
วันที่ ๒ -พลังแห่งการสื่อสาร	-สร้างสันติภายใน -ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง -ฝึกการสื่อสารอย่างสันติ -ฝึกการแสดงความรักด้วยการกอด	-การสังเกตการณ์พฤติกรรม -การสะท้อนคิด -คลิปวิดีโอ -ระฆังแห่งสติ -เพลง
วันที่ ๓ -พลังบวก สร้างสรรค์เยาวชน	-เวทีสาธารณะ ปฏิบัติการเยาวชน นำเสนอแผนที่เดินดิน	-แผนที่เดินดิน -คลิปวิดีโอ -การสะท้อนคิด

๓.๓.๓ เครื่องมือวัดผลการเปลี่ยนแปลงผลจากที่เยาวชนได้รับจากพุทธนวัตกรรม ภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

เนื่องจากเครื่องมือนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนกิจกรรมแบบองค์รวมของการสร้างพุทธนวัตกรรมป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงไม่ได้มุ่งเน้นที่จะวัดผลการเปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แต่จะวัดผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน โดยใช้หลักภavana ๔ ซึ่งได้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้พัฒนาจิตและปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพัฒนาการแบบองค์รวม โดยใช้การวัดผลเชิงคุณภาพ กล่าวคือ การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสะท้อนคิด ดังนี้

ภavana ๔	หลักการ	ตัวชี้วัดที่สะท้อนพฤติกรรม
(๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life)	การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี ให้สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายได้อย่างเหมาะสมและกายเป็นสุข	การกิน การอยู่ การใช้ทรัพยากร การบริโภค ที่สามารถพึ่งพาตนเอง เข้าถึงความสุข โดยไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยม การตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ การบริโภคสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญาเป็นต้น
(๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีความสุข (Social Behavioral Development for Happy Social)	การพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข	การหาเลี้ยงชีพที่มุ่งหมายประโยชน์และคุณค่าแท้ของงานที่ทำ การซื่อสัตย์สุจริต การรักษาศีล หรือการไม่ประพฤติดเบียดเบียนซึ่งกันและกันการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้เกียรติ การมีเมตตา กรุณาต่อกัน รวมไปถึงการรู้จักหน้าที่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคมเป็นต้น
(๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind)	เป็นการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสุขอันเกิดจากภายใน เป็นความสงบ การรู้จักระงับอารมณ์ที่เข้ามากระทบได้อย่างมีสติ การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่แสดงให้เห็นถึงความรักและเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การเผชิญปัญหาและ	การรู้จักควบคุมอารมณ์ และจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้อย่างมีความสุข และมีความพอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นคุณค่าของตนเอง และปัจจัยแวดล้อม การมองโลกในแง่บวกและแสดงออกถึงความสุขที่มีพร้อมที่จะแผ่แผ่ความสุขให้ผู้อื่นเป็นต้น

	อุปสรรคได้โดยไม่ปล่อยจิตของตนให้เป็นทุกข์	
(๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุข ทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity)	การแสดงออกถึง การนำพลังแห่ง การเรียนรู้ฝึกฝนการพัฒนาจิตและ ปัญญาแบบองค์รวม มาใช้ใน สถานการณ์ที่เป็นทั้งวิกฤติและ โอกาสได้อย่างสร้างสรรค์ เมื่อเกิด ปัญหาอุปสรรคสามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความ ผาสุกได้	การรู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การคำนึงถึง ผู้อื่น คิดก่อนทำและมีความ รอบคอบเสียสละ ปัญญาแยกแยะ ถูกผิด ดีชั่ว การทวงถามกล่อมข่ม การคบเพื่อนที่ดี เป็นต้น

๓.๓.๔ เครื่องมือวัดผลการแสดงออกถึงความมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N. มาเป็นกรอบตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเมินโดยคณะผู้วิจัย นักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย

การมีส่วนร่วม	ตัวชี้วัด	กลุ่มเป้าหมาย
๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)	การให้ข้อมูล การแสดงความเห็น การร่วมคิดพัฒนา	-ผู้นำ ชาวบ้าน ครอบครัวที่เยาวชน มีปัญหาหรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยง เยาวชน นักวิจัยท้องถิ่น
๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)	การรับรู้ของชุมชน การสื่อสาร การ ร่วมกิจกรรม	-ผู้นำ ชาวบ้าน ครอบครัวที่เยาวชน มีปัญหาหรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยง เยาวชน นักวิจัยท้องถิ่น
๓) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits)	ความรู้สึกรพอใจ การเห็นคุณค่า ได้รับประโยชน์ของโครงการ	-ผู้นำ ชาวบ้าน ครอบครัวที่เยาวชน มีปัญหาหรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยง เยาวชน นักวิจัยท้องถิ่น
๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)	การสะท้อนความเห็น การรับรู้การ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นชุมชน	-ผู้นำ ชาวบ้าน ครอบครัวที่เยาวชน มีปัญหาหรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยง เยาวชน นักวิจัยท้องถิ่น

๓.๔ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น ๒ ช่วง กล่าวคือ ช่วงที่ ๑ การศึกษานำร่องเป็นระยะค้นหาพื้นที่และโจทย์วิจัย และ ช่วงที่ ๒ เป็นระยะดำเนินการวิจัยซึ่งดำเนินการตามวิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๔.๑ ช่วงที่ ๑ การศึกษานำร่อง

ระยะนี้เป็นการค้นหาพื้นที่และโจทย์วิจัยโดยการนำกรอบของการทำงานวิจัยเพื่อสังคม มาเป็นแนวทางในการเริ่มต้นเพื่อแสวงหาพื้นที่วิจัย นักวิจัยร่วม เพื่อมาร่วมค้นหาโจทย์วิจัย การออกแบบการวิจัย การทำความเข้าใจร่วมระหว่างทีมวิจัย และแนวทางในการทำงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การค้นหาพื้นที่วิจัย โดยผู้วิจัยได้ “ต่อยอด” ผลการศึกษาจากงานวิจัยเรื่อง “ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง” ซึ่งในขณะที่ยังลงพื้นที่ชุมชน พบว่า ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ได้สะท้อนข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงความกังวลถึงแนวโน้มความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในชุมชนเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นเรื่องผู้นำและชาวบ้านอยากหาทางป้องกันและแก้ไขในขณะที่ชุมชนกะฎีจิ้น ซึ่งอยู่ในพื้นที่ย่านกะดีจิ้น ได้สะท้อนว่า ชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดยาเสพติด ทำให้ผู้วิจัยได้นำทั้งสองประเด็นนี้มาต่อยอด การศึกษาต่อ โดยตั้งคำถามถึงสภาพปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนของหมู่บ้านท่าคอยนางเป็นอย่างไร? และชุมชนกะฎีจิ้น มีแนวทางวิธีการใดในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยยาเสพติดในชุมชน? สรุปกิจกรรม การลงพื้นที่ศึกษานำร่อง ดังนี้

ระยะศึกษานำร่อง	เป้าหมาย	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	ผลที่เกิดขึ้น
๑) พื้นที่ที่จะพัฒนาและทำวิจัย ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง	-สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชน	-สนทนากลุ่ม -สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ	-ผู้นำชุมชน ตัวแทนเครือข่าย ต.สวต -ตัวแทนชาวบ้าน	-สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในชุมชน -วางแผนลงพื้นที่วิจัย
๒) พื้นที่ต้นแบบ ชุมชนปลอดยาเสพติด ชุมชนกะฎีจิ้น	-แนวทางการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน	สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ	-ผู้นำชุมชน -ตำรวจชุมชน	-ได้แนวทางการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน -ทราบปัจจัยที่ควรนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา

ในขั้นตอนนี้ได้ทีมนักวิจัยที่มาร่วมพัฒนาชุมชน ที่มาจากหลายสาขาวิชา ได้แก่ ๑) ด้านสันติศึกษา ๒) ด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษา ๓) ด้านพระพุทธศาสนา ๔) ด้านคดียาเสพติด

๒) ออกแบบการวิจัย คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ในการลงพื้นที่ศึกษานำร่อง มาวิเคราะห์ ร่วมกับการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ฐานองค์ความรู้จากงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา คือ **“การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม”** สามารถนำมาต่อยอดประยุกต์ใช้สำหรับการออกแบบกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จากนั้นจึงได้กำหนดการลงพื้นที่ด้วย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมต่อไป

๓.๔.๒ ช่วงที่ ๒ ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)

ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะเตรียมการ (Pre-Research Phase) และ ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) ซึ่งมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

๑) ระยะเตรียมการ (Pre-Research Phase) มีกิจกรรมดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

๑) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน ของชุมชน หมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยประสานงานผู้นำชุมชน ผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เพื่อเชิญชวนเข้าร่วมในโครงการวิจัย และเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงานให้ผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่น ที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ

๒) สร้างสัมพันธภาพกับตัวแทนชุมชน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและสร้างการร่วมมือในการดำเนินการวิจัยที่จะมีขึ้น โดยเบื้องต้นเป็นการเข้าไปพบปะพูดคุยและปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งอดีตผู้นำหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน

๓) ประสานงานกับตัวแทนผู้นำจิตวิญญาณของหมู่บ้าน เพื่อเชิญชวนให้ผู้ที่มีสมาชิก คณะกรรมการหมู่บ้านเข้าร่วมในโครงการวิจัย โดยมีการนัดหมายเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการวิจัย ความคาดหวังของทีมนักวิจัย ผลที่คาดว่าจะอยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชุมชนประเด็นเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนของชุมชน

๔) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการวิจัยให้เพียงพอ และเตรียมความพร้อมทีมวิจัย และผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่นในการลงพื้นที่

๓.๔.๒ ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase)

ดำเนินการกิจกรรมสำคัญ ด้วย ๔ ขั้นตอน ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (๑๙๘๐) ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection)

๑) ขั้นการวางแผน (Plane)

โดยการศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา และจัดทำแผนงานโดยการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน ถึงสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่ในตำบลเดียวกัน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน ประชาชนในชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต บทบาทหน้าที่ของบุคคลหรือหน่วยงานในชุมชน จุดอ่อน/จุดแข็งของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติด

แผนการดำเนินงาน	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เทคนิค/เครื่องมือ	ผลที่คาดว่าจะได้
ครั้งที่ ๑ ๕ เม.ษ.๒๕๖๑	เปิดพื้นที่เสวนาสร้าง การตระหนักรู้ และ การมีส่วนร่วมรับฟัง และค้นหาปัญหา และทางออก	-กลุ่ม ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน -กลุ่ม เด็ก และ เยาวชน	-AIC การประชุม แบบมีส่วนร่วมอย่าง สร้างสรรค์ -Tree Problem การใช้ต้นไม้ปัญหา	-การรับรู้และยินดี มีส่วนร่วม การ พัฒนาชุมชน -การช่วยค้นหา รากเหตุแห่ง ปัญหา -สร้างความเข้าใจ ร่วมกันของทุก ฝ่ายในชุมชน -ได้ตัวแทนชุมชน มาร่วมเป็นนักวิจัย
ครั้งที่ ๒ ๑๓-๑๔ พ.ค.๒๕๖๑	ปลูกฝังการเรียนรู้จัก ชุมชนด้วยแผนที่เดิน ดิน	-กลุ่ม เด็ก และ เยาวชน	-AIC ค้นหาความ ต้องการเรียนรู้ใน ชุมชน -อบรมสอนการทำ แผนที่เดินดิน	-เยาวชนได้รู้จัก ชุมชน ผ่านการทำ แผนที่เดินดิน -ได้ทักษะ การ ทำงานเป็น ทีม ความสามัคคี
ครั้งที่ ๓ ๕-๘ ต.ค.๒๕๖๑	อบรมบ่มเพาะ สอน ให้รู้ สอนให้รัก สร้าง ภูมิต้านทานยาเสพติด ในชุมชน	-กลุ่ม เด็ก และ เยาวชน -ตัวแทนครอบครัวที่ มีปัญหาเรื่องยาเสพติด	-โครงการอบรมสอน ให้รู้ สอนให้รัก พัฒนาชีวิตและชุมชน ๓ วัน และ ทำ โครงการ ๑ เดือน	-สร้างความเห็น ถูก -รู้จักตนเอง และ สัมพันธ์ภาพกับ ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม -รู้วิธีสื่อสาร เปิด ใจ มีกัลยาณมิตร -กลุ่มเยาวชนที่ จัดตั้งมีความยั่งยืน ด้วยการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ

				ค่านิยม โครงสร้าง กลุ่ม และกิจกรรม เพื่อชุมชน
ครั้งที่ ๔ ๒๘ ธ.ค.๒๕๖๑	สร้างสรรค์พลัง เยาวชนมีส่วนร่วม พัฒนาชุมชน เข้มแข็งปลอดภัย จากยาเสพติด	-กลุ่มเด็กและ เยาวชน -สมาชิกชุมชน -ผู้นำ แกนนำชุมชน	-กิจกรรมรวมพลัง ชุมชน “โยกนิดขยับ หน่อย ช่วยลด ไขมัน”	-การถอดบทเรียน ติดตามการ ดำเนินงาน กิจกรรมของกลุ่ม เยาวชน

สำหรับการวางแผนนั้น ครั้งที่ ๑ เป็นหัวใจสำคัญที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุม การวางแผนแบบมีส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์เอาเทคนิคกระบวนการ AICมาใช้จัดลำดับขั้นในการ ประชุมและปฏิบัติในการเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของชุมชน และตัวแทนกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อ ร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนปัญหา และแสวงหาความต้องการของทุกฝ่าย การตอบข้อซักถามหรือข้อ สงสัย การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำมากำหนดเป้าหมายที่ต้องการและทิศทางในการแก้ไขปัญหาที่ เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยชุมชนเห็นด้วยและให้ความร่วมมือ

๒) ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action)

ระยะลงมือปฏิบัติตามแผนดำเนินการโดยพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยยึด กระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมี ส่วนร่วมหรือไม่และพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการ ตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเองเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนที่ให้ทุกภาคส่วนในชุมชนรวมพลังกัน เป็นกลุ่มหรือองค์กรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนตนเอง โดยเน้นบทบาทภาคประชาชน เป็นหลักในการดำเนินงาน ส่วนภาครัฐและการเมือง เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือ

การลงพื้นที่ครั้งที่ ๑ เป็นขั้นของการสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจ ในการเปลี่ยนแปลง โดยดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ระหว่าง ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ควบคู่กับทีมวิจัยและที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยเปิด โอกาสให้แต่ละบุคคล แต่ละภาคส่วนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิด แนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด ทั้งในเชิงของการป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาควบคู่กันไป เพื่อความยั่งยืน

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายนักวิจัยร่วมซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านและมีใจรัก ศรัทธาทุ่มเทอุทิศตนเพื่อชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน ให้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงาน โดยการนี้เมื่อจะ

ลงพื้นที่ดำเนินการใดๆ คณะผู้วิจัยจะประสานผ่านนักวิจัยท้องถิ่นให้ได้รับรู้และให้คำแนะนำความเหมาะสม ช่วงระยะเวลา พร้อมกับการประสานงานนัดหมายในการลงพื้นที่และการเตรียมความพร้อมให้กับคณะนักวิจัยในการลงพื้นที่

การลงพื้นที่ในขั้นวางแผนและเตรียมการ ของคณะวิจัย โดยจุดประสงค์ในการลงพื้นที่ครั้งนี้เป็นการสร้างการเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของสมาชิกชุมชน ๒ กลุ่ม คือ

(๑) กลุ่มแกนนำ ตัวแทนชุมชน ในหมู่บ้านมาร่วมสะท้อนความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเยาวชน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๒๕ คน ในการนี้มีตัวแทนเยาวชน ๑ ท่าน

(๒) กลุ่มตัวแทนเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านจำนวน ๑๘ คน

โดยผู้ใหญ่บ้านและผู้นำจิตวิญญาณของหมู่บ้าน เป็นผู้ประสานและนัดหมายให้มาร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนในหมู่บ้านท่าคอยนาง โดยกระบวนการมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑) หัวหน้าคณะวิจัยได้แนะนำตนเอง และทีมงาน พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ และเจตนาของคณะวิจัยในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังที่จะนำความรู้จากทีมวิจัยมาเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือพัฒนาแก้ไขปัญหาเรื่องยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

๒) หัวหน้าคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงข้อตกลงเบื้องต้น ในการเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น โดยการรับฟัง ไม่ได้แย้งผู้ที่เห็นต่าง และวางจุดหมายในทางเดียวกันคือ การร่วมแก้ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน โดยเริ่มต้นจากเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมเสวนา แนะนำตนเองและสะท้อนสิ่งที่ตนเองกังวล หรือมีมุมมองเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนเป็นอย่างไร และสิ่งที่ผู้เข้าร่วมคาดหวังจากการเข้าร่วมเวทีสาธารณะครั้งนี้

๓) หัวหน้าคณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตทำการจดบันทึกและอัดเทป เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ และเตรียมงานครั้งต่อไป

นำแผนสู่การปฏิบัติโดยตัวแทนชุมชนนำมามาตรการต่างๆสู่การพิจารณาในเวทีสาธารณะ ชุมชนนำมามาตรการที่กำหนดโดยชุมชนสู่การปฏิบัติ เช่นการจัดอบรมครอบครัวสัมพันธ์ กลุ่มเยาวชนมีการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำแผนที่เดินดิน การเรียนรู้วิถีชุมชน จัดโครงการ/กิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ช่วยลดปัญหาการใช้เวลาว่างที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน โดยให้เยาวชนหันมาใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและมีความสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ เกิดจากการกำหนดแผนงานและลักษณะกิจกรรมจากการมีส่วนร่วมของเยาวชน บนพื้นฐานของวิถีชีวิต และมีครูเป็นที่ปรึกษา

โดยการวางแผนกิจกรรมทั้ง ๔ ครั้ง จะมีกิจกรรมแทรกแซง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากกิจกรรมหลัก โดยทีมวิจัยร่วมท้องถิ่นร่วมวางแผนและดำเนินการกิจกรรม ตามบริบทของสถานการณ์ชุมชน

๓) ขั้นการสังเกต/ประเมินผล(Observation)

เป็นขั้นตอนที่ทีมวิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในชุมชน เรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยประเมินผลระหว่างดำเนินการ และประเมินผลหลังการดำเนินการด้วยเทคนิค AARระหว่างทีมวิจัยและนักวิจัยร่วมท้องถิ่น เพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์และนำมาใช้ในการปรับแผนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสถานการณ์ปัจจุบันและพร้อมที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นโดยกำหนดประเด็นในการประเมิน ดังนี้

๓.๑) การประเมินผลการจัดประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ในประเด็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม ความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมเสวนา การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ทั้งที่เป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย บรรยากาศระหว่างประชุมหรือดำเนินกิจกรรม ตลอดจนประเด็นปัญหาและอุปสรรค ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

๓.๒) การประเมินผลจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย และผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่น การให้ความร่วมมือ การทำกิจกรรม และผลการดำเนินการตามโครงการที่วางไว้

โดยทีมผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ จัดเวทีสาธารณะการสรุปถอดบทเรียนร่วมกันกับชุมชน วิเคราะห์โดยวัดผลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงผลลัพธ์ ผลลัพธ์ ผลกระทบ (output outcome and impact)เพื่อที่จะหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไปตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคจุดอ่อน จุดแข็ง ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะในลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและสรุปผลการดำเนินการ

๔) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection)

เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่ม ตัวแทนที่เป็นกลุ่มผู้นำ และตัวแทนกลุ่มเยาวชน เพื่อร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนหลังจากที่มีการพัฒนาสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วเป็นระยะเวลาตั้งแต่ ธันวาคม ๒๕๖๐-ธันวาคม ๒๕๖๑โดยใช้เทคนิค AIC เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้น และภาพอนาคตการขับเคลื่อนการป้องกันยาเสพติดในชุมชนด้วยพลังชุมชน นำไปสู่การสร้างแนวทาง หรือมาตรการที่จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยดูความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้น ว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายในการวิจัย

๓.๕.๒ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา(Descriptive and analytic Study) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป แล้วเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย สำหรับการสร้างข้อสรุปต่อไป

๓.๕.๓ สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น มาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

๑) การใช้แนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ โดยมี ๓ ขั้นตอน คือ ก่อนการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้างๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์ระหว่างการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทาง และขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างบทสรุป เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือไม่

๒) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูลและเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยได้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ ๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

๓) การจัดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล หลังจากการจัดบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา เป็นการสะสมข้อมูลพร้อมกับปูพื้นสำหรับการวิเคราะห์ โดยทำดัชนีข้อมูล ๓ ชนิด คือ ดัชนีเชิงบรรยาย ดัชนีเชิงตีความ และดัชนีเชิงอธิบาย

๔) การทำข้อสรุปชั่วคราว เป็นการนำความคิดที่ได้จากการทำดัชนีข้อมูลและเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกัน โดยการเขียนประโยค หรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษาเชื่อมโยงกับดัชนีเหล่านี้ หรือบางครั้งอาจสร้างข้อสรุปชั่วคราวเป็นย่อหน้า หรือข้อความยาว ส่วนข้อมูลใดไม่ต้องการหลังจากทำข้อสรุปชั่วคราวแล้วก็กำจัดออกไป

๕) การสร้างข้อสรุปและพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำข้อสรุปย่อยๆ เหล่านั้นเชื่อมโยงเป็นบทสรุป โดยทำเป็นระบบและค่อยๆ ทำอย่างประณีต

๓.๖ จริยธรรมในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเชิงลบต่อกลุ่มตัวอย่างโดยมิได้เจตนา จึงกำหนดแนวทางการศึกษาด้านจริยธรรมในการวิจัยไว้ดังนี้

๑) ผู้วิจัยทำการเชิญกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาด้วยตนเอง พร้อม กับชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้ทราบ และอธิบายให้เข้าใจ เปิดโอกาสให้ซักถาม และให้เวลาสำหรับการตัดสินใจ เพื่อให้การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเป็นไปด้วยความเข้าใจ เต็มใจและสมัครใจ

๒) กระบวนการและขั้นตอนการวิจัย จะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทางร่างกายและจิตใจ ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้วิจัยจะไม่บังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมหากไม่พร้อม หรือไม่สมัครใจ เมื่อแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยต้องรับฟังความคิดเห็นของทุกคน และวางตัวเป็นกลาง ไม่ตัดสินความคิดเห็นใครว่าถูกหรือผิด

๓) ระหว่างการจัดประชุมวางแผนตามเทคนิคกระบวนการ AIC ซึ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้พูด และแสดงออกอย่างเท่าเทียมกันโดยเสรี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสิทธิที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวต่อที่ประชุมได้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้จัดประชุมและผู้ดำเนินการประชุมไม่ควรรู้ไว้ การให้เกียรติ และคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน

๔) ผู้วิจัยที่ทำหน้าที่กระบวนการ (Facilitator) ต้องทำความเข้าใจขั้นตอนของกระบวนการ AIC มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและสามารถจัดการกับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม โกล่เกลี่ยและหาข้อยุติให้ได้ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการประชุม เพื่อคลายความเครียด และเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน วางตัวเป็นกลาง ไม่ตัดสินความคิดเห็นว่าใครถูกหรือผิด

๕) หากจะต้องมีการถ่ายภาพ หรือจดบันทึก จะแจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบ และขออนุญาตก่อนทุกครั้ง

๖) สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เข้าประชุม เกี่ยวกับข้อมูลที่ผู้เข้าประชุมให้ความร่วมมือ จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น

๗) เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมในการวิจัย ซึ่งผลจากการวิจัยอาจมีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จึงไม่สามารถระบุชื่อจริงของบุคคลที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ได้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้เป็นรหัสตัวอักษรแทนกลุ่มที่ศึกษา

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อสังคม เรื่อง “พุทธรูปวัฒนธรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกลไกเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมระหว่างทีมวิจัยและชุมชนที่ศึกษา โดยแบ่งการศึกษาเป็น ๒ ระยะ คือระยะค้นหาพื้นที่และโจทย์วิจัย และระยะดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการวางแผน การปฏิบัติการตามแผน การสังเกตผล และการสะท้อนผล พร้อมกับการส่งมอบข้อมูลคืนกับชุมชนเพื่อการพัฒนา โดยการสรุปผลและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และรายงานผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธรูปวัฒนธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ๒) เพื่อนำเสนอผลการใช้พุทธรูปวัฒนธรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๔.๑ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธรูปวัฒนธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

ในส่วนนี้เป็นผลการศึกษาที่ได้จากการขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ในช่วงที่ ๑ การศึกษานำร่องซึ่งเป็นระยะของการศึกษาพื้นที่และการทวนโจทย์วิจัยเพื่อนำไปสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธรูปวัฒนธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เรียบเรียงการนำเสนอตามลำดับ ดังนี้ ๑) การศึกษานำร่องวิเคราะห์วิเคราะห์ปัญหาชุมชน ๒) การสร้างกรอบแนวคิดพุทธรูปวัฒนธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ๓) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธรูปวัฒนธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

๔.๑.๑ ศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหาชุมชน

งานวิจัยเพื่อสังคม เป็นงานที่นักวิจัยต้องทุ่มเททั้งด้านองค์ความรู้และการร่วมลงมือปฏิบัติ โดยได้รับการร่วมมือจากชุมชน ดังนั้นการคัดเลือกพื้นที่จึงเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยไปกว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญของทีมวิจัยในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ขั้นตอนนี้จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในผลสำเร็จ การค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และการคาดการณ์ปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นในส่วนนี้จึงเป็นขั้นตอนการศึกษาสภาพ

บริบทของชุมชน เตรียมพร้อมคณะผู้วิจัย โดยการลงพื้นที่ศึกษานำร่องเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์สภาพปัญหาเรื่องยาเสพติดในเยาวชน ผ่านมุมมองของผู้นำชุมชน โดยมีลำดับการศึกษา ขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑) เหตุผลในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย

สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนหรือหมู่บ้านนับวันยิ่งมีมากขึ้น และได้ขยายกลุ่มทั้งผู้เสพและผู้ค้าในหมู่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงเพราะยังขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็งที่จะรู้เท่าทันพิษภัยของยาเสพติดและกลลวงของผู้ค้าที่แสวงหาประโยชน์จากเยาวชน การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนจึงเป็นเรื่องต้องเฝ้าระวัง จากการลงพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยเรื่อง ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ กรณีศึกษาพื้นที่หมู่บ้านท่าคอยนาง ที่ถึงแม้ว่าผู้นำจะมีความเข้มแข็งสภาพบริบทชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายของชาติพันธุ์ แต่อย่างไรก็ตามมีเสียงสะท้อนจากผู้นำ ตัวแทนชุมชนว่า ความเสี่ยงเรื่องปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเป็นเรื่องที่น่ากังวล จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาต่อในประเด็นนี้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ปัญหาสังคม โดยผู้วิจัยได้ประสานทีมวิจัย ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการด้านยาเสพติด นักจิตวิทยา และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ร่วมกันวิเคราะห์การคัดเลือกพื้นที่ สรุปว่า ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ๑) ชุมชนมีประเด็นปัญหาให้ช่วยแก้ไข ๒) ความเข้มแข็งของผู้นำและชุมชน ๓) มีเครือข่ายการศึกษา หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาเรียนรู้ และองค์กรให้การสนับสนุน คือ มูลนิธิต่อต้านการทุจริตให้ความสนใจเป็นหนึ่งในพื้นที่ของการพัฒนาตำบลช่อสะอาด ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่จะทำให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงได้ดำเนินการวิจัยระยะต้นเป็นการสำรวจปัญหานำร่อง

๒) ศึกษา นำร่องสภาพบริบทของชุมชน และพื้นที่โดยรอบ

โดยในระยะนี้ผู้วิจัยคณะผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์ การรับฟังข้อมูลและปัญหาของพื้นที่ของตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายองค์กร และผู้นำ ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสวาย บ้านแสนแก้ว บ้านขาม บ้านทับซอน บ้านท่าคอยนาง บ้านกระโพธิ์น้อย บ้านไผ่ บ้านสนธิ บ้านขามเหนือ และบ้านน้ำอ้อม ในโครงการต่อ ยอดยกระดับตำบล เป็นตำบลช่อสะอาด ภายใต้โครงการสนับสนุนของมูลนิธิต่อต้านการทุจริต ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้วิจัยทำหน้าที่จัดบันทึก และสังเกตการณ์ สรุปข้อมูลสาระการสัมมนา

ภาพที่ ๔.๑ การศึกษานำร่องจากการประชุมตำบลช่อสะอาด

ผลจากการสะท้อนข้อมูลปัญหาของพื้นที่ตำบลสวาย พบประเด็นปัญหาที่สำคัญและมีประเด็นตรงกันหลายหมู่บ้าน คือ ปัญหาเรื่องเยาวชน ดังเสียงสะท้อนของผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐ (บ้านน้ำอ้อม) กล่าวถึง ปัญหาเยาวชนในหมู่บ้านที่ไม่ค่อยเชื่อฟัง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ (บ้านแสนแก้ว) กล่าวว่า ความเจริญที่เข้ามา แฝงมาพร้อมกับภัยเรื่องยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน และในขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้านท่าคอยนาง เสริมว่า การแก้ปัญหาเยาวชน ต้องเริ่มจากที่ครอบครัว และการพัฒนาจิตใจให้สะอาดเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน^๑

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงลึกของพื้นที่หมู่บ้านชุมชนบ้านท่าคอยนาง ด้วยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มตัวแทนหมู่บ้าน และชาวบ้านที่มีปัญหาเรื่องบุตรหลานที่มีความเสี่ยงเรื่องยาเสพติด ดังเสียงสะท้อนจากการสัมภาษณ์มีว่า^๒

“คนนอกมาชวนเยาวชนในหมู่บ้านให้ไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด”

“ตั้งจากเด็กบ้านเรา ช้างนอก มาเป็นพวก ตอนนั้นก็พยายามกันอยู่”

“เด็กวัยนี้ช่วยเพื่อน เด็กอยู่กับตา ยาย แต่ก็ไม่ค่อยเชื่อ มีการฝากกับผู้นำช่วยกันดูแล เวลาเลิกเรียน ไม่อยู่รอต้า ไม่เจอกัน ไม่ได้คุยกัน คุยกันยาก ตอนเช้าตาก็ออกก่อน เขาไปโรงเรียน”

“สิ่งที่น่ากลัวสุด ส่วนมากคนมีอายุ จะให้เยาวชนทำ เจ้าหน้าที่แจ้งมาว่า ไม่ได้ไปโรงเรียน วิ่งส่งมอเตอร์ไซด์ส่งยา ผู้ปกครองพูดก็ไม่ฟัง”

“เบื้องต้นที่แก้ไขไปบ้างแล้ว คุยกับผู้ปกครอง และครู ช่วย ซึ่งแก้ไขในระดับหนึ่ง และรายงานไปที่อำเภอ ก็จะมาเข้มงวดกับเอเยนต์ใหญ่ ก็จะเบาบ้างในช่วงกวดขัน”

^๑สนทนากลุ่ม, ลงพื้นที่ศึกษานำร่อง เป็นการสังเกตการณ์ผ่านการระดมความเห็นผู้นำตำบลสวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โครงการตำบลช่อสะอาด มูลนิธิต่อต้านการทุจริต โดยมีพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ. ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ เป็นประธานในการสัมมนา, วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์, กลุ่มตัวแทนชาวบ้าน ตัวแทนผู้นำชุมชน ณ โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑.

“คิดว่า ควรตั้งใครมาช่วย ในชุมชนใครควรมีส่วนช่วย หนึ่งคือ ผู้ปกครองถ้าผู้ปกครองเชื่อ ช่วยดูแลเขาในระดับหนึ่งก็จะช่วยได้ แต่ส่วนมากพอบอกผู้ปกครองเขาก็จะบอกว่าลูกเขาติดอยู่แล้ว ไม่ข้องเกี่ยวยาเสพติด ไม่ยอมรับการแก้ปัญหา ทำให้แก้ยาก และกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มแกนนำวัยรุ่น ในหมู่บ้าน เห็นแล้วเยาวชนจะกลัว พัฒนาชุมชนก็เข้ามาให้ความรู้ โทษภัยอยู่”

กล่าวได้ว่า เสียงสะท้อนจากตัวแทนชาวบ้าน ตัวแทนผู้นำ ต่างก็สะท้อนไปในทิศทาง เดียวกันว่า เยาวชนในหมู่บ้านท่าคอยนาง เริ่มจะมีปัญหาเรื่องของยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาด ซึ่ง เสียงส่วนหนึ่งมองว่าเป็นการชักจูงจากคนนอก คือ ผู้ที่มาแต่งงานเป็นสมาชิกใหม่ของชุมชนซึ่งไม่ใช่ คนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนว่า ปัญหาจากการเลี้ยงดู เยาวชนส่วนหนึ่งอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตายาย เพราะบิดา มารดา ไปทำงานนอกหมู่บ้าน ทำให้ขาดความใกล้ชิด เอาใจใส่ และผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดู ไม่สามารถสื่อสารเข้าใจกลุ่มวัยรุ่น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่เยาวชนเริ่มติดเพื่อนและมีพฤติกรรมเสี่ยง ที่จะใช้ยาเสพติด ประกอบกับการถูกชักชวนโดยวัยรุ่นจากหมู่บ้านอื่น สรุปประเด็นสำคัญจากการ สำนวนจนำร่อง ดังนี้

สภาพปัญหาเยาวชนในชุมชน พบว่า

- เริ่มมีเยาวชนบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- เยาวชนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการค้าหรือขนส่งยาเสพติด
- เยาวชนติดเพื่อน ไม่ค่อยอยู่บ้าน

สาเหตุปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยง พบว่า

-เกิดจากสภาพบริบทของครอบครัว ความอบอุ่น ความใกล้ชิด และการเลี้ยงดูของ ครอบครัว รวมถึงการสื่อสารในครอบครัว

- บิดา มารดาผู้ปกครองไม่ค่อยใกล้ชิดกับบุตรหลาน เพราะต้องทำงาน ผู้ปกครองบาง คนทำงานไกลบ้าน มีคนป่วยในครอบครัวต้องดูแล

-เกิดจากบุคคลภายนอกชุมชนมาชักชวน

-ผู้ปกครองไม่ยอมรับความจริงว่าบุตรหลานเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้ไม่ยอมรับ การช่วยเหลือของชุมชน

-บิดา มารดา ผู้ปกครองขาดความรู้ ทักษะในการจัดการแก้ไขปัญหามั่วสุม ขาด ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้บริการช่วยเหลือ

การแก้ปัญหาที่ผ่านมา พบว่า

-ชุมชน ผู้นำเริ่มทราบปัญหา และดำเนินการควบคุมกำกับดูแลแต่ยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือ เท่าที่ควร

-มีการจัดอบรมจากหน่วยงานรัฐเกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติดเพียงหนึ่งครั้ง

ปัจจัยที่ช่วยแก้ปัญหาเยาวชน พบว่า

- ครอบครัว ผู้ปกครอง ต้องให้ความร่วมมือ
- โรงเรียน ครู มีส่วนช่วยดูแล
- ต้องหาแนวร่วมที่เป็นผู้นำเยาวชน เพราะได้รับการยอมรับและเข้าถึงเยาวชนชาย

ผลจากการลงพื้นที่ศึกษานำร่อง คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ ประกอบเพิ่มเติมจากการศึกษาพื้นที่ต้นแบบชุมชนปลอดภัยเสพติด ซึ่งเป็นประเด็นที่นำเสนอต่อไป

๓) การศึกษาถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบชุมชนปลอดภัยเสพติด

แม้ว่าจะมีผลการศึกษาวิจัยหลายเรื่องสะท้อนถึงผลการขับเคลื่อนโดยใช้ชุมชนมีส่วนร่วม แต่อย่างไรก็ตามชุมชนที่กล่าวได้ว่าปลอดภัยเสพติดจริงๆ อาจมีจำนวนไม่มาก ทั้งนี้จากผลการศึกษางานวิจัยเดิมของผู้วิจัย พบว่า ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนตัวอย่างที่สามารถเรียกได้ว่าปลอดภัยเสพติดทั้งหมด เป็นชุมชนได้รับรางวัลโครงการบ้านสีขาว ซึ่งชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนชาวคริสต์ เป็นหนึ่งในพื้นที่ย่านกะดีจีน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษานำมาเป็นชุมชนต้นแบบสันติสุขที่มีความหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อ ที่ประกอบด้วย ๓ ศาสนา ๔ ความเชื่อ ความโดดเด่นของชุมชนกุฎีจีน คือสามารถเป็นพื้นที่ที่สามารถจัดการปัญหาเสพติดในชุมชน และในหมู่เยาวชนได้สำเร็จ โดยมีแกนนำสำคัญคือ ผู้นำที่เป็นสตรีและตำรวจชุมชน คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อความอิสระในการเข้าถึงข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการถอดบทเรียน ผลการศึกษานำมาพบ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในเรื่องเป็นพื้นที่ปลอดภัยเสพติด

๑) การศึกษาสภาพชุมชน เพื่อวิเคราะห์ผู้นำชุมชน ค้นหาใครเป็นผู้นำธรรมชาติที่ชุมชนให้ความเคารพหรือเชื่อถือ และผู้นำที่แต่งตั้งโดยหน่วยงานราชการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู ตำรวจที่ดูแลท้องที่ ผู้นำศาสนา โดยเทคนิคในการเข้าชุมชนต้องไม่เริ่มจากการเข้าไปปราบปราม แต่มุ่งเน้นการเข้าไปช่วยพัฒนาชุมชน^๓

๒) การเข้าถึงและสร้างสัมพันธ์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) หัวใจสำคัญของผู้ที่จะเข้าไปช่วยพัฒนาเยาวชนคือ การให้ความช่วยเหลือกับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นอายุ ๑๘-๒๕ ซึ่งเป็นวัยที่มีความเสี่ยงสูง การลงพื้นที่สร้างสาย

^๓รตท.พิรศักดิ์ รัตนพันธุ์, รองสารวัตรผู้กำกับ สน.บุปผาราม, สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมพันธ์ต้องอาศัยระยะเวลาสร้างความไว้วางใจ พร้อมทั้งจะทุ่มเทให้ความช่วยเหลือ แนะนำ เป็นมิตร แต่จะไม่ช่วยปกป้องความผิด ดังเสียงสะท้อนจากเด็ก ปากต่อปาก ว่า “น้ำขวดพืงได้”^๔

๓) เป้าหมายเน้นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองของเยาวชน ซึ่งสามารถเริ่มต้นจากการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง โดยสังคมชุมชนต้องเป็นสังคมแห่งการให้โอกาส ดังเช่นเสียงสะท้อนว่า “เวลามีกิจกรรมให้เรียกเด็กกลุ่มเสี่ยงให้เข้าวัด ฟังธรรม เข้าร่วมกิจกรรม บทบาทศาสนา พี่ปิ่นจะประสานวัด เวลาวัดจัดงานคนที่จะมาแบกบุษบก ปกติต้องเป็นกลุ่มศรัทธา แต่พี่ปิ่นเสนอให้เด็กกลุ่มนี้มาทำหน้าที่ พลักรรม (ถอดรองเท้าแบกบุษบก) เป็นการสร้างพื้นที่ภาคภูมิใจ ชุมชนให้การยอมรับ มีการแต่งตัวชุดหลวงพ่. . .เวลามีงานวัด ก็ได้แรงงานจากเด็กกลุ่มนี้มาช่วยแบกเต็นท์ ยกเก้าอี้ เด็กๆ จะรู้สึกภาคภูมิใจมีส่วนในพิธีศาสนาที่สำคัญ. . .สำคัญคือเราต้องเชื่อมั่นว่าเด็กเหล่านี้มีเนื้อในที่พัฒนาได้. . .ผู้นำต้องปลุกจิตศรัทธาเด็ก”^๕

๔) การประกาศเป้าหมายลงเดินพื้นที่อย่างจริงจังและสื่อสารสร้างความเข้าใจในชุมชน ผู้นำและผู้ที่จะลงพื้นที่ ต้องหมั่นพบปะกับพ่อแม่พี่น้องในชุมชน เสียงตามสายที่แสดงให้เห็นถึงการเข้าร่วมพัฒนาเยาวชนของชุมชน ให้ความสำคัญพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษา และผู้นำควรตรวจเยี่ยมตามบ้านด้วยการทำงานร่วมกับตำรวจชุมชน เคาะทุกบ้าน และต้องนึกเสมอว่า ไม่ได้ตรวจเพื่อจับกุม บางครั้งหากรู้ข้อมูลก็ต้องหลบตาข้างหนึ่ง โดยทำให้เขาเชื่อว่าจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ทำให้เกิดพื้นที่ไวใจ ไม่ตลบหลังเขา จับเข่าคุยกับบ้านเป้าหมาย^๖

๕) มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนา และการสร้างกิจกรรมมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน หากมีโครงการเอาเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงไปร่วมอบรม และนำพาฝึกปฏิบัติตรง และต้องเอาคนในหมู่บ้านเป็นฐาน สัก ๒-๓ คน มาร่วม เดินเท้ากับเยาวชน นอกจากนี้อาจใช้การอบรมเสริมวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม มีวิทยากร ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์บ้าง และบ่อยๆ ลงชุมชน จากประสบการณ์ให้เด็ก ๕๐ คนลงชุมชน ทำให้เด็กรู้จักกัน มีวิทยากรให้ความรู้ และให้เด็กในพื้นที่ช่วยแนะนำให้เพื่อนๆ ฟัง ให้ไควต้าทุกชุมชน เพื่อให้เด็กรู้จักกัน และรู้จักวิถีชีวิตชุมชนของตนเอง”^๗

๖) ส่งเสริมพัฒนาอาชีพในกลุ่มที่ปรับเปลี่ยนตนเอง กล่าวคือ การส่งเสริมอาชีพ รายได้ให้กับเยาวชนที่พลาดพลั้งให้มีโอกาสมีอาชีพสุจริต และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนช่วยเป็นผู้ให้ความรู้กับน้องๆ ถึงประสบการณ์ที่ผิดพลาด ทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจ เพราะเด็กๆ จะมีอิทธิพล

^๔สัมภาษณ์ รตท.พีรศักดิ์ รัตนพันธุ์, รองสารวัตรผู้กำกับ สน.บุปผาราม, วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ ปิ่นทอง วงษ์สกุล, ประธานชุมชนกุฎีจีน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ รตท.พีรศักดิ์ รัตนพันธุ์, รองสารวัตรผู้กำกับ สน.บุปผาราม, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๗อ้างแล้ว.

ต่อกันโดยเฉพาะพวกรุ่นพี่^{๘๘} สำหรับชุมชนมีการตั้งวินรถจักรยานยนต์ของชุมชน ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้มีบทบาทช่วยสอดส่องชุมชนไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดอีก^{๘๙}

๗) มีมาตรการในชุมชนที่เข้มแข็ง เมื่อชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงการตั้งกฎกติกาเป็นเรื่องสำคัญ ควรมีข้อตกลง การทำความเข้าใจในการที่จะมีเจ้าหน้าที่ตรวจปัสสาวะกลุ่มที่เสี่ยง ซึ่งหากชุมชนไว้ใจ เคยมีว่าชาวบ้านแจ้งให้ไปตรวจบุตรหลานตนเอง ทั้งนี้เพราะเขาเข้าใจว่าเป็นการป้องกันมากกว่าที่จะจับผิดเอาโทษกับเด็กหรือเยาวชน สำหรับโครงการบ้านสีขาว บ้านไหนที่ได้รับการตรวจแล้วจะได้รับป้ายบ้านสีขาว^{๙๐}

กล่าวโดยสรุป จากการลงศึกษาชุมชนต้นแบบ ทำให้คณะผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า การนำหลักทางศาสนาในบริบทที่ชุมชนนับถือ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเรียกศรัทธาของเยาวชน และเสริมศรัทธาความเชื่อมั่นของคนในชุมชน ที่จะมองเห็นและให้โอกาสผู้ผิดพลาดได้พัฒนาตนเอง ผู้นำและการมีส่วนร่วม ตลอดถึงหลักศาสนาเป็นแกนสำคัญที่นำมาใช้สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ซึ่งชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางเป็นชุมชนชาวพุทธ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำกรอบหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในการออกแบบการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

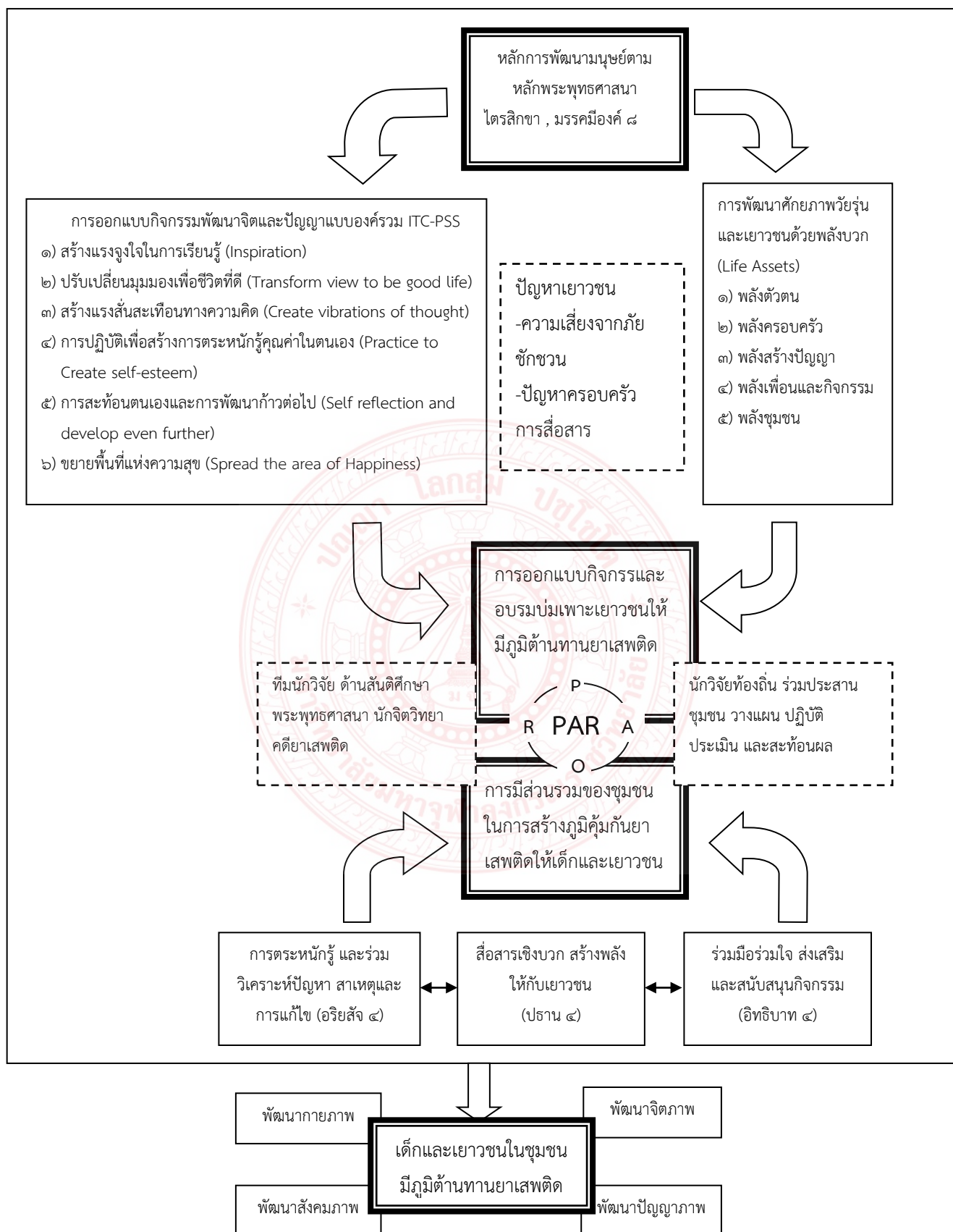
๔.๑.๒ การสร้างกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

จากการศึกษานำร่อง คณะผู้วิจัยได้นำส่วนองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับข้อมูลพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน สรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

^{๘๘}สัมภาษณ์ รตท.พีรศักดิ์ รัตนพันธุ์. รองสารวัตรผู้กำกับ สน.บุปผาราม, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๙}สัมภาษณ์ ปิ่นทอง วงษ์สกุล, ประธานชุมชนภูมิเงิน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๐}อ้างแล้ว.

ภาพที่ ๔.๒ กรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

จากการศึกษาสภาพบริบทชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง พบว่า สิ่งที่ยึดโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนคือ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา แม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ได้แก่ เขมร ส่วย และลาว แต่ทุกชาติพันธุ์ก็ให้ความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา และยังรักษาวัฒนธรรมชาวพุทธ การทำบุญไหว้พระ ตักบาตร และปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา ดังนั้นแกนในการออกแบบการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน คณะผู้วิจัยจึงได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการร่วมกับแนวคิดร่วมสมัย และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยแบ่งกรอบแนวคิดหลักออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑) การสร้างพุทธนวัตกรรมการพัฒนาอบรมบ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด

ผลการศึกษาทั้งเชิงเอกสาร และเชิงพื้นที่ พบว่า สาเหตุหลักที่สำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด คือ การไม่มีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมหรือจริยธรรม การขาดการบ่มเพาะจิตและปัญญาที่มีฐานคำสอนทางหลักศาสนา มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หักห้ามใจ และมีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งครอบคลุม โรงเรียน ชุมชนหรือวัด กล่าวคือ บวร.ต้องมีส่วนร่วมในการบ่มเพาะให้กับเยาวชน แต่หากครอบคลุมไม่เข้มแข็งย่อมทำให้ฐานในการบ่มเพาะอ่อนกำลัง ประกอบกับบริบทของวัดบ้านท่าคอยนาง ยังขาดพระภิกษุที่เป็นแกนหลักประจำในหมู่บ้าน และบริบทของโรงเรียนในหมู่บ้าน มีระดับการศึกษาสูงสุดเพียงประถมศึกษาปีที่ ๖ ทำให้เด็กและเยาวชน เมื่อออกจากโรงเรียนหมู่บ้านแล้ว การติดตามของครูในชุมชน ก็ยิ่งห่างไกล เด็กและเยาวชนจึงมีแนวโน้มที่ไปคบหาเพื่อนที่อาจนำไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้นในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยในฐานะที่มีความเชี่ยวชาญหลายศาสตร์ จึงได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ บ่มเพาะจิตและปัญญา ผ่านการอบรม การทำกิจกรรมโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน ได้แก่ หลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘ และบูรณาการกับแนวคิดเรื่องพลังทุนชีวิต หรือ LIFE ASSETS ตามแนวคิดของ สूरียเดว ทรีปาตี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ต้องเสริมพลังชีวิตทั้ง ๕ ได้แก่ ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน^{๑๑} โดยการออกแบบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาบ่มเพาะเยาวชน คณะผู้วิจัยได้ต่อยอดองค์ความรู้จากการศึกษาเดิม เรื่อง การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ซึ่งได้เสนอหลักการออกแบบกิจกรรมที่เรียกว่า ITC-PSS ๑) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) ๒) ปรับเปลี่ยน

^{๑๑}รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรียเดว ทรีปาตี, การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก <https://www2.nrct.go.th/Portals/0/data/07part1/07part2/07 part3/%E0%B9%82% E0%B8%94%E0%B8%A2%20%E0%B8%A3%E0%B8%A8.%E0%B8%99%E0%B8%9E.%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%A7%20%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%9B%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B5.pdf>. [๒ พ.ค.๒๕๖๒].

มุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) ๓) สร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) ๔) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to Create self-esteem) ๕) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self reflection and develop even further) ๖) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness)^{๑๒} ซึ่งจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนมุมมองชีวิต และการเรียนรู้ที่เกิดจากทักษะและประสบการณ์ การอยู่ร่วมกันสังคม การเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว การสร้างสภาพแวดล้อมที่ใหเยาวชนเป็นกัลยาณมิตรชักชวนกันทำความดี จิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนร่วม และการสำนึกกรักบ้านเกิด

ด้วยกรอบแนวคิดดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้เริ่มต้นจากการจัดกิจกรรมอย่างไม่เป็นทางการ และสำรวจเยาวชนเพื่อวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน เป็นวิธีคิดการระเบิดจากข้างใน โดยแต่ละกระบวนการคณะผู้วิจัยได้สอดแทรกเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม ด้วยการยกตัวแบบที่ดีและการแสดงออกถึงความตั้งใจของทีมนักวิจัยในฐานะกัลยาณมิตรให้กับน้องๆ เยาวชน และชุมชน อย่างไรก็ตามนอกจากการพัฒนาเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักแล้ว จากการศึกษาพบว่าผู้ใหญ่ หรือสมาชิกครอบครัว ชุมชน สังคมสิ่งแวดล้อม ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เยาวชนมีภูมิด้านทานยาเสพติด ดังนั้นกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดจึงต้องมีส่วนของการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) การสร้างพุทธนวัตกรรมการภูมิด้านทานยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

แม้ว่าจากการศึกษาที่ผ่านมา ประกอบกับการลงพื้นที่นาร่อง และประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้คลุกคลีกับชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนางมาหลายปี เนื่องจากเป็นพื้นที่ศึกษาของหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา ผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน จะมีความเข้มแข็งและการอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างสันติแม้ว่าจะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ภาษา ซึ่งนับว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนและเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ทีมนักวิจัยสามารถลงพื้นที่ขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ และกลุ่มผู้นำค่อนข้างมีความชัดเจนในประเด็นปัญหาเรื่องปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความเสี่ยง แต่ก็ยังพบว่า ผู้นำ แกนนำชุมชนยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชนได้อย่างเต็มที่ ดังที่สะท้อนข้อมูลไว้ใน การศึกษานาร่อง ปัญหาการไม่ยอมรับของครอบครัวที่เด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมที่เสี่ยง ทำให้โอกาสในการเข้าไปช่วยแก้ไขไม่เต็มที่ ดังนั้นทีมนักวิจัยจึงได้ทำหน้าที่เป็นบุคคลภายนอกที่เป็นกระจก

^{๑๒} ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ , “พัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม : กรณีศึกษาเอกสารและการสังเคราะห์งานวิจัย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๖๘-๑๘๑.

สะท้อนให้กับชุมชนในการมองเห็นความสำคัญของปัญหา สาเหตุของปัญหา การแก้ไขและหนทางที่จะเดินหน้าร่วมกันของชุมชน กล่าวคือ การใช้หลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งถือว่าเป็นเข็มทิศของการแก้ปัญหา จัดความทุกข์โดยการแก้ที่ต้นเหตุแห่งปัญหา

ประกอบกับการนำหลักการสื่อสารสันติภาพตามหลักปธาน ๔ เป็นเครื่องมือสื่อสารในชุมชน คือ ๑. สังวรปธาน (Resolution) สื่อสารที่ป้องกันความขัดแย้ง ๒. ปหานปธาน (Reconciliation) สื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง ๓. ภาวนาปธาน (Rehabilitation) สื่อสารในเชิงพัฒนาสร้างสรรค์ และ ๔. อนรุกขณปธาน (Prevention) สื่อสารที่นำไปสู่การสร้างพลังการพัฒนาชุมชนให้เจริญและมีความยั่งยืน^{๑๓} ซึ่งปัญหาเรื่องการสื่อสารในชุมชน นับว่าเป็นประเด็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเริ่มห่างไกลจากชุมชนเพราะขาดการสื่อสารที่ดี ส่งผลให้ขาดการรับฟังผู้ใหญ่ในชุมชน

นอกเหนือจากนี้การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ต้องอาศัยชุมชนในการทำความเข้าใจ รักและเอาใจใส่ส่งเสริมเยาวชนอย่างจริงจังและจริงใจ กล่าวคือ หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งเครื่องมือที่คณะผู้วิจัยได้นำมาเป็นสายร้อยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน คือ การใช้หลักการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับการทบทวนสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผล ร่วมประเมิน จึงจะเกิดการพัฒนายั่งยืนและในอนาคตชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม บูรณาการกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔ ปธาน ๔ และหลักอิทธิบาท ๔ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ในการออกแบบดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มีกลไกสำคัญ คือ การมีคนในหรือสมาชิกชุมชน ตัวแทนชุมชน ร่วมเป็นนักวิจัยทำงานร่วมกับทีมวิจัยซึ่งเป็นคนภายนอก เพราะกิจกรรมต่างๆ หากจะทำให้เกิดประสิทธิภาพต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชนหรือพื้นที่ นักวิจัยท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่จะประสานการดำเนินงานระหว่างภายในชุมชน และระหว่างชุมชนกับทีมวิจัย เพื่อสะท้อนข้อมูลการทำงานให้แก่กันและกัน

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน ส่วนของการพัฒนาอบรมบ่มเพาะจิตและปัญญา คณะผู้วิจัยใช้หลักภาวนา ๔ ซึ่งเป็นเครื่องมือชี้วัดในทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้ฝึกตนดีแล้วย่อมสะท้อนพฤติกรรม ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life) การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุและเทคโนโลยี ให้สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่

^{๑๓}พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., บรรยายพิเศษ “สันติศึกษากับการพัฒนาชีวิตและสังคม” แกนีสิตชั้นเรียนปริญญาเอก รุ่น ๑๓ ห้องสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต. ลำไทร อ.วังน้อย จ. พระนครศรีอยุธยา ๒๔ ก.ค. ๒๕๕๙.

แสดงออกทางกายได้อย่างเหมาะสม และกายเป็นสุข ตัวอย่างตัวชี้วัดพฤติกรรม เช่น การกิน การอยู่ การใช้ทรัพยากร การบริโภค ที่สามารถพึ่งพาตนเองเข้าถึงความสุข โดยไม่หลงไปตามกระแสบริโภคนิยม การตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ การบริโภคสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา เป็นต้น

(๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีความสุข (Social Behavioral Development for Happy Social) การพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคม ที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ตัวอย่างตัวชี้วัดพฤติกรรม เช่น การหาเลี้ยงชีพที่มุ่งหมายประโยชน์และคุณค่าแท้ของงานที่ทำ การซื่อสัตย์สุจริต การรักษาศิล หรือการไม่ประพฤติดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้เกียรติ การมีเมตตากรุณาต่อกัน รวมไปถึงการรู้จักหน้าที่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคม เป็นต้น

(๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) เป็นการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสุขอันเกิดจากภายใน เป็นความสงบ การรู้จักระงับอารมณ์ที่เข้ามากระทบได้อย่างมีสติ การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่แสดงให้เห็นถึงความรักและเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การเผชิญปัญหาและอุปสรรคได้โดยไม่ปล่อยจิตของตนให้เป็นทุกข์ ตัวอย่างตัวชี้วัดพฤติกรรม เช่น การรู้จักควบคุมอารมณ์ และจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้อย่างมีความสุข และมีความพอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นคุณค่าของตนเอง และปัจจัยแวดล้อม การมองโลกในแง่บวกและแสดงออกถึงความสุขที่มีพร้อมที่จะแผ่ความสุขให้ผู้อื่น เป็นต้น

(๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) การแสดงออกถึง การนำพลังแห่งการเรียนรู้ฝึกฝนการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม มาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทั้งวิกฤติและโอกาสได้อย่างสร้างสรรค์ เมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคสามารถนำพาตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไปสู่ความผาสุกได้ ตัวอย่างตัวชี้วัดพฤติกรรม เช่น การรู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การคำนึงถึงผู้อื่น คิดก่อนทำและมีความรอบคอบเสียสละ ปัญญาแยกแยะถูกผิด ดีชั่ว การห่างไกลอบายมุข การคบเพื่อนที่ดี เป็นต้น

เมื่อได้กรอบแนวคิดแล้ว คณะผู้วิจัยวางแผนลงพื้นที่ศึกษาในระยะต่อไป คือ การรับฟังความเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้นำได้ร่วมทบทวนปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนในมุมมองของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่ห้วงใยบุตรหลาน เป็นย่างก้าวแรกที่เริ่มเข้าสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

๔.๑.๓ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

ในส่วนนี้เป็นผลการศึกษาจากขั้นตอนการวิจัยช่วงที่ ๒ กล่าวคือ การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมา (PAR) มาเป็นกรอบในการดำเนินงานภาคสนาม ประกอบกับการนำกรอบแนวคิดการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและชุมชน มาวางแผนเพื่อลงพื้นที่ภาคสนาม โดยก้าวแรกคือการค้นหาแนวร่วมสำคัญหรือแกนนำในชุมชนที่จะมาร่วมเป็นทีมวิจัยท้องถิ่นในการวางแผนการดำเนินงาน การประสานงานพื้นที่ การติดตาม ประเมินผล การสะท้อนข้อมูลสำคัญเชิงลึกในประเด็นที่อ่อนไหว (ข้อมูลที่ไม่อาจเปิดเผยได้ในสาธารณะ) เพื่อให้คณะผู้วิจัยสามารถทำงานร่วมกับชุมชน และช่วยให้ชุมชนเกิดการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยสำนึกถึงความสำคัญของปัญหาที่ต้องอาศัยพลังชุมชนเป็นฐานสำคัญ

ผลของการลงพื้นที่ช่วงที่ ๑ นอกจากการวิเคราะห์พื้นที่แล้ว ในขณะเดียวกันก็ดำเนินการค้นหาตัวแทนแกนนำชาวบ้านที่จะมาร่วมทำงานในฐานะนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นักวิจัยท้องถิ่น **ครูสมนึก ศรีเลิศ** ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านและมีใจรักศรัทธาทุ่หมู่เพื่อชุมชน และ **มาลินี ฉิมพินิจ** ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ยินดีที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงาน โดยการนี้เมื่อจะลงพื้นที่ดำเนินการใดๆ คณะผู้วิจัยจะประสานผ่านนักวิจัยท้องถิ่นให้ได้รับรู้และให้คำแนะนำความเหมาะสม ช่วงระยะเวลา พร้อมกับการประสานงานพื้นที่ ในการรายงานผลการศึกษาคณะผู้วิจัยได้เรียบเรียงตามลำดับปฏิบัติการภาคสนามตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ดังนี้

คณะผู้วิจัยได้ร่วมหารือกับนักวิจัยท้องถิ่นทั้ง ๒ ท่าน เพื่อทบทวนทำความเข้าใจในการสื่อสารเพื่อลงพื้นที่ แนวทางการทำงาน การร่วมวางแผนงาน ตามที่วางกรอบดำเนินงาน

กิจกรรมครั้งที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก

เป็นก้าวอย่างที่สำคัญที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการรับรู้และยินดีมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน การช่วยกันหารากเหตุแห่งปัญหา พร้อมกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายในชุมชน โดยคณะผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายแยกเป็น ๒ กลุ่มคือ ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ๒) กลุ่มตัวแทนเด็กและเยาวชน ใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (AIC) การใช้ต้นไม้ปัญหา (Tree Problem) โดยหัวหน้าคณะผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นกระบวนการเชิงพุทธ (Buddhist Facilitator) กล่าวคือ การทำหน้าที่ช่วยกระตุ้น เปิดพื้นที่ นำพาประเด็นการพูดคุยที่นำไปสู่การค้นหา ปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข และผลที่ชุมชนอยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ และการใช้การสื่อสารสันติภาพตามหลักปธาน ๔ เป็นเครื่องมือสื่อสาร

ในชุมชน คือ ๑. สันวรูปธาน (Resolution) สื่อสารที่ป้องกันความขัดแย้ง ๒. ปทานปธาน (Reconciliation) สื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง ๓. ภาวนาปธาน (Rehabilitation) สื่อสารในเชิงพัฒนาสร้างสรรค์ และ ๔. อนุรักษนปธาน (Prevention) สื่อสารที่นำไปสู่การสร้างพลังการพัฒนาชุมชนให้เจริญและมีความยั่งยืน และเสริมพลังให้กับชุมชนเกิดอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน

๑) กลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน

การสร้างการเปิดพื้นที่รับฟังความห่วงกังวลของผู้นำ คณะกรรมการ ในหมู่บ้านเกี่ยวกับปัญหาเยาวชน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๒๕ ท่าน ในการนี้ มีตัวแทนเยาวชน ๑ ท่านที่ผู้วิจัย ท้องถิ่นได้คัดเลือกให้มาร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนในหมู่บ้านท่าคอยนาง การสื่อสารกับชุมชนมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑) หัวหน้าคณะผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง และทีมงาน พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ และเจตนาของ คณะผู้วิจัยในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังที่จะนำความรู้จากทีม นักวิจัยมาเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือพัฒนาแก้ไขปัญหาเรื่องยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

๒) หัวหน้าคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงข้อตกลงเบื้องต้น ในการเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น โดยการรับฟัง ไม่โต้แย้งผู้ที่เห็นต่าง และวางจุดหมายในทางเดียวกันคือ การร่วมแก้ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชน โดยเริ่มต้นจากเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมเสวนา แนะนำตนเองและสะท้อนสิ่งที่ตนเองกังวล หรือมีมุมมอง เกี่ยวกับปัญหาเยาวชนเป็นอย่างไร และสิ่งที่ผู้เข้าร่วมคาดหวังจากการเข้าร่วมเวทีสาธารณะครั้งนี้

๓) หัวหน้าคณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตทำการจดบันทึกและอัดเทป เพื่อนำมาใช้ในการ วิเคราะห์ และเตรียมงานครั้งต่อไป

กระบวนการและผลดำเนินงานของกิจกรรม ดังนี้

๑.๑) ปลุกฉันทะด้วยชุมชนต้นแบบ

ก่อนเข้าสู่ประเด็นสนทนา กระบวนกรได้นำข้อมูลที่สกัดได้จากการศึกษาถอดบทเรียน ชุมชนกุฎีจีนซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถจัดปัญหาเรื่องยาเสพติดได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ชุมชน เกิดแรงบันดาลใจในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนเป็นเรื่องที่ทำได้และมีชุมชนที่สามารถทำได้ สำเร็จสามารถนำมาเป็นแนวทางปรับใช้กับชุมชนได้

๑.๒) ร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยหลักอริยสัจ ๔

เมื่อได้สะท้อนข้อมูลจากชุมชนต้นแบบที่สามารถแสดงให้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนแล้ว กระบวนกรนำเสนอสนทนาเพื่อให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมแก้ไขถึงประเด็นปัญหาของเยาวชน

ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการรับฟังเสียงสะท้อนของตัวแทนในหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วย ๕ คุ่มหมู่บ้าน โดยนำหลักกระบวนการคิดแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ โดยเริ่มต้นจาก ปัญหา (ทุกข์), สาเหตุ (สมุทัย), จุฑหมาย (นิโรธ), แนวทางการแก้ไข (มรรค) ทั้งนี้เสียงสะท้อนจากการชวนสนทนา^{๑๔} ดังนี้

เสียงสะท้อนจากกลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน

ปัญหาของพฤติกรรมเยาวชน : ตัวแทนจากคุ่มที่ ๑ สะท้อนถึง ปัญหาพฤติกรรมเยาวชน มีความเสี่ยงเรื่องยาเสพติด การขับรถจักรยานยนต์เสียงดัง การไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน ชอบเก็บตัวเงียบ ในขณะที่ตัวแทนคุ่ม ๕ และ ๓ ก็สะท้อนพฤติกรรมคล้ายๆ กัน กล่าวคือ การขับขีรถจักรยานยนต์ออกจากบ้านตอนดึกๆ พบว่า มีคนนอกหมู่บ้านมารวมกลุ่มด้วย

สาเหตุของปัญหา : ตัวแทนจากคุ่ม ๒ กล่าวว่า เป็นเพราะขาดผู้นำเยาวชนในทางที่ดี ในขณะที่ตัวแทนคุ่ม ๕ กล่าวว่า ส่วนหนึ่งสาเหตุของปัญหามาจาก การที่รุ่นพี่ที่มีพฤติกรรมเกเรมาชักชวนรุ่นน้อง การมีกลุ่มวัยรุ่นที่อื่นเข้ามาชักชวน ประกอบกับพื้นที่หมู่บ้านหรือชุมชนเป็นรอยต่อที่สามารถเชื่อมโยงออกไปสู่เส้นทางภายนอกได้หลายทางจึงถูกใช้ในการลำเลียงยาเสพติดเพราะหนีการจับกุมได้หลายเส้นทาง นอกจากนี้สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากการที่ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับเยาวชน ขาดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมแสดงออก และส่วนหนึ่งคือ กลุ่มเด็ก เยาวชนที่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระบบการศึกษาปกติ หรือเรียนไม่จบจึงหันไปจับกลุ่มมั่วสุมกินเหล้า และท้ายสุดก็ถูกชักนำไปสู่การเป็นตัวแทนขนส่งยาเสพติด

การแก้ปัญหาที่ผ่านมา

มีเสียงสะท้อนจากแกนนำชุมชนว่า ที่ผ่านมามีกิจกรรมฝึกพัฒนาอาชีพ การเล่นกีฬา กิจกรรมวัฒนธรรม ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนและป้องกันปัญหาเสพติด แต่ก็ยังไม่สำเร็จอาจเป็นเพราะกิจกรรมยังไม่สนุก หรือไม่ถูกใจวัยรุ่น นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนว่า การแก้ไขปัญหามาจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ต่อเนื่องและจริงจัง นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ประสบความสำเร็จในการชักชวนกลุ่มเด็กและเยาวชนมาร่วม เป็นเพราะยังขาดผู้นำเยาวชน ขาดความต่อเนื่องของทีมทำงานเรื่องเยาวชน

สิ่งที่อยากเห็น (เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนในชุมชน)

ทั้งนี้สิ่งที่ตัวแทนชุมชน หรือแกนนำหมู่บ้านอยากให้เกิดขึ้น คือ การที่คนในชุมชนต้องเข้ามาช่วยกันดูแล ให้การสนับสนุนเยาวชน อยากให้มีการขับเคลื่อนเรื่องกิจกรรมเยาวชนที่มาจากพลังชุมชน และการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

^{๑๔}เวทีเสวนารับฟังปัญหาและการพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้าน, ณ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปราจีนบุรี จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๑.

นอกจากการเปิดวงสนทนารับฟังเสียงจากตัวแทน ผู้นำ ชุมชนแล้ว ในวงสนทนายังได้มีตัวแทนของเยาวชนซึ่งได้มาร่วมสะท้อนความรู้สึกของกลุ่มเยาวชน เพื่อให้กลุ่มผู้ใหญ่ได้ทราบมุมมอง ความคิด และความรู้สึกของเยาวชน โดยเสียงสะท้อนมีว่า

เสียงสะท้อนจากตัวแทนเยาวชน

ในขณะที่กลุ่มผู้ใหญ่ได้สะท้อนความห่วงใยความกังวลเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน บุตรหลานในหมู่บ้าน น้องเยาวชนชายซึ่งเป็นตัวแทนในกลุ่มเด็กและเยาวชน ก็สะท้อนความรู้สึกถึงปัญหาของเยาวชนส่วนหนึ่งเกิดจาก ปัญหาการดูแลบุตรหลาน ของผู้ปกครอง วิธีการดูแลควบคุม จากมุมมองของเยาวชนมองว่า ผู้ปกครองไม่มีใครใส่ใจสนใจไม่เข้าใจเยาวชน สำหรับประเด็นกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้ใหญ่จัดขึ้นบางครั้งก็ไม่น่าสนใจเพราะเยาวชนยุคนี้เป็นยุค 4G และในขณะเดียวกันเวลาจัดงานก็ไม่มี การชักชวนประชาสัมพันธ์ให้เยาวชนเข้าร่วม อีกทั้งตอนนี้ในกลุ่มเยาวชนเองก็ขาดผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจจากการสะท้อนความรู้สึกของตัวแทนเยาวชน กล่าวว่า เยาวชนกำลังเฝ้ามองดูผู้ใหญ่อยู่มองว่าใครจะมาช่วยสนับสนุนกิจกรรมเยาวชน และอยากมีผู้นำที่นำพาเยาวชนให้เกิดการรับ ฟัง มีความน่าเชื่อถือ เข้าถึงเยาวชน ความร่วมมือที่เกิดขึ้นโดยมีเยาวชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เยาวชน กล้าแสดงออกเกิดการพัฒนา

ภาพที่ ๔.๓ การเสวนากลุ่มกิจกรรมครั้งที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วม แสวงหาทางออก

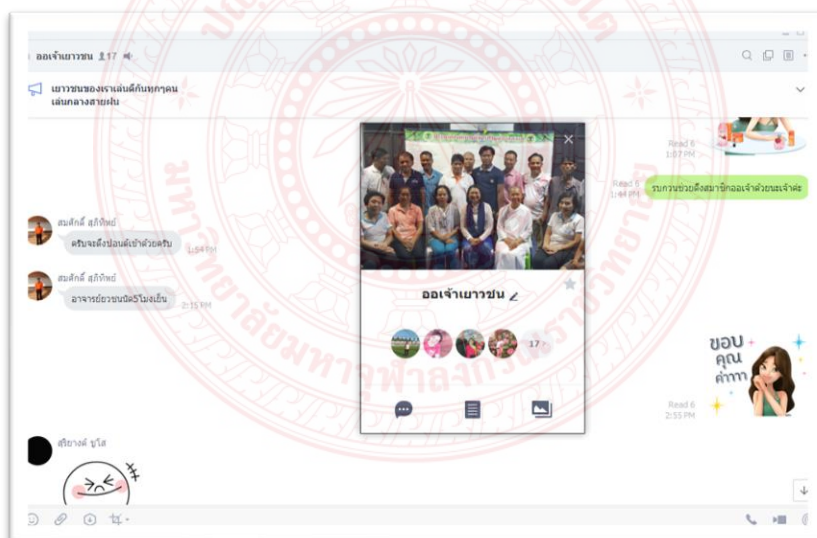
๑.๓) สะท้อนคิดสรุปประเด็นเพื่อก้าวอย่างแห่งการพัฒนาก่อเกิดกลุ่ม “อ้อเจ้าเยาวชน”

ผลการเปิดเวทีรับฟังความเห็นของผู้นำ ผลที่ได้คือ การได้เห็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน ซึ่งถึงแม้จะมีความเห็นและมุมมองบางอย่างที่แตกต่างกันบ้าง แต่อย่างไรผู้นำต่างก็เห็นและกังวลเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในหมู่เยาวชน ทั้งนี้เสียงสะท้อนถึงพฤติกรรมเยาวชนที่ผู้ใหญ่หรือผู้นำในหมู่บ้านกังวล คือ การรวมกลุ่มในยามกลางคืน การไม่มีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนชายกับกิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งตัวแทนเยาวชนได้สะท้อนถึงมุมมองเยาวชนได้อย่างน่าสนใจ โดยมีเสียงสะท้อนว่า เยาวชนในหมู่บ้านไม่เคยได้รับความสนใจ ความเอาใจใส่ กิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านไม่เคยถามว่าเยาวชนอยากเข้าร่วมไหม และกิจกรรมใดที่เยาวชนต้องการ เช่น การเล่นกีฬา และเมื่อได้ร้องขอไปก็ไม่ได้รับการสนับสนุน การรวมกลุ่มกลางคืน เป็นธรรมดาเพราะเยาวชนชอบที่จะสื่อสารในกลุ่มตนเอง เนื่องจากที่บ้านไม่ค่อยรับฟัง ทำให้เยาวชนชายจึงมักรวมกลุ่มกัน แต่ไม่ได้หมายถึงพฤติกรรมของเยาวชนชายจะเป็นดังที่ผู้ใหญ่กังวลทั้งหมด สิ่งที่น่าสนใจคือ

เมื่อตัวแทนเยาวชนได้สะท้อนความรู้สึกให้กลุ่มผู้ใหญ่ฟัง ได้รับความสนใจและสร้างแรงกระตุ้นให้กับกลุ่มผู้นำในการที่จะเปิดพื้นที่รับฟังเยาวชนมากขึ้น และกลุ่มผู้นำเริ่มตระหนักรู้ถึงสาเหตุปัญหาของเยาวชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนชาย เมื่อสิ้นสุดการเปิดเวทีรับฟังความเห็น ได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้นำ เรียกกันว่า “อ้อเจ้าเยาวชน” โดยวัตถุประสงค์ของกลุ่มนี้เพื่อ จะเป็นกลุ่มที่จะมาช่วยสนับสนุนและพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้าน ร่วมกับคณะผู้วิจัย ที่ถูกเรียกว่า “อ้อเจ้าวังน้อย” โดยที่ประชุมมีความเห็นตรงกันว่า ผู้ที่จะเป็นตัวแทนจากอ้อเจ้าเยาวชนไปประสานกับกลุ่มเยาวชนนั้น ต้องมาจากการที่เยาวชนได้เลือกให้มาทำหน้าที่ที่เล็ง ไม่ใช่มาจากการเลือกในกลุ่มผู้ใหญ่กันเอง ซึ่งนับว่าเป็นก้าวสำคัญที่ตัวแทนเยาวชนได้รับทราบถึง ความให้การเอาใจใส่ และให้พื้นที่กับเยาวชนมากขึ้น ทั้งนี้เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มอ้อเจ้าเยาวชนแล้ว ก้าวต่อไปที่คณะผู้วิจัยได้วางแผนร่วมกับกลุ่มอ้อเจ้าเยาวชน คือ การนัดหมายพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน เบื้องต้นได้อาสาสมัครที่สามารถประสานติดต่อเยาวชนได้ ซึ่งนับว่าเป็นก้าวที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจะสานพลังเยาวชนให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม เพื่อให้การสื่อสารในกลุ่มตัวแทนหมู่บ้าน “อ้อเจ้าเยาวชน” เกิดความเคลื่อนไหว รับทราบกิจกรรม และแชร์ปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขร่วมกัน จึงได้จัดทำไลน์กลุ่มเพื่อใช้สื่อสารระหว่างกลุ่มอ้อเจ้าเยาวชน และคณะนักวิจัย

ภาพที่ ๔.๔ รวมพลั้งกลุ่มอ้อเจ้าเยาวชน

ภาพที่ ๔.๕ การสื่อสารไลน์กลุ่ม “อ้อเจ้าเยาวชน”

๒) กลุ่มตัวแทนเด็กและเยาวชน

เช้าวันใหม่หลังจากมีกลุ่มออเจ้าเยาวชน โดยใช้การติดต่อสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม ออเจ้าเยาวชน ได้มีการประสานนัดหมายกลุ่มเด็กและเยาวชนชาย-หญิง ในหมู่บ้านซึ่งมีเยาวชนชาย-หญิง เข้าร่วมกิจกรรมเปิดพื้นที่รับฟังเยาวชนจำนวนทั้งสิ้น ๒๓ คน โดยใช้กระบวนการเช่นเดียวกับกลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความคิดเห็น ความรู้สึก และสิ่งที่เด็กและเยาวชนในชุมชนอยากให้เป็น กระบวนการเปิดเวทีรับฟังความเห็น เริ่มขั้นตอนเช่นเดียวกับกลุ่มตัวแทนชุมชน โดยกระบวนการ (Buddhist Facilitator) นำสนทนาลำดับ ดังนี้

กระบวนการและผลดำเนินงานของกิจกรรม ดังนี้

๒.๑ สื่อสารความห่วงใยจากกลุ่มผู้ใหญ่ในหมู่บ้านด้วยหลักปธาน ๔

จากการสังเกตการณ์และข้อมูลจากนักวิจัยท้องถิ่นพบว่า หัวใจสำคัญ คือ การสื่อสารสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างกลุ่มเยาวชนกับกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งจากการเปิดวงสนทนากลุ่มผู้ใหญ่ แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ การรับรู้และความกังวลของกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กและเยาวชนในแง่ของพฤติกรรมที่น่าเป็นห่วง จึงเป็นการมองแบบจับผิดไม่ได้จับถูก เมื่อกลุ่มผู้ใหญ่ได้รับรู้มุมมองของเยาวชนผ่านตัวแทน ทำให้เกิดความเข้าใจเยาวชนมากขึ้น ดังนั้นในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำหน้าที่เป็นนักพิราบสื่อสาร โดยการสะท้อนข้อมูลที่สำคัญที่ได้รับจากการเสวนาในกลุ่มผู้ใหญ่ เพื่อให้เยาวชนได้เห็นว่าการที่ผู้ใหญ่ขณะนี้มี ความเข้าใจเยาวชนวัยรุ่นมากขึ้น ก่อเกิดกลุ่มออเจ้าเยาวชนที่พร้อมให้การสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามเพื่อสร้างการรับรู้ถึงปัญหาของชุมชนที่ตรงกัน จึงได้นำไปสู่การชวนเยาวชนสะท้อนปัญหาในชุมชน

๒.๒) ร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยหลักอริยสัจ ๔

ทั้งนี้มีความเสี่ยงสะท้อนจากเยาวชนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่า เยาวชนชายรู้สึกว่าคุณผู้ใหญ่มองในแง่ลบ ในขณะที่เยาวชนหญิงก็สะท้อนว่า การแก้ปัญหาในชุมชนอยากให้ผู้ใหญ่รับฟังเยาวชนบ้าง ควรยอมรับและเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่น้องๆ เยาวชนอยากให้มีคือ การส่งเสริมสนับสนุนเรื่องกีฬาอย่างจริงจัง เช่น อุปกรณ์ ลานกีฬา เป็นต้น หรือกิจกรรมวงดนตรี ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้สภาพปัจจุบันของกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนยังขาดการรวมตัวกัน จึงอยากให้กิจกรรมที่เยาวชนสามารถทำร่วมกัน ซึ่งมีเสียงสะท้อนจากอดีตผู้นำเยาวชน เล่าว่า ในอดีตชุมชนมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และมีความสามัคคีในการเข้าร่วมกิจกรรมมีเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมเสมอ แต่ปัจจุบันนี้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเยาวชนชายและหญิงต่างได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความรู้สึกของทุกฝ่าย พบว่า เด็กและเยาวชนไม่ว่าชายหรือหญิงต่างก็อยากเห็นชุมชนเกิดการพัฒนาและอยากมีส่วนร่วม นำไปสู่ประเด็น

ต่อไปว่า จะมีแนวทางใดในการที่เยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อสรุปว่า ควรมีกิจกรรมที่เป็นทางการของเยาวชน และควรมีผู้นำเพื่อประสานและติดตาม ซึ่งเริ่มต้นจากการเสนอการตั้งชื่อกลุ่มและให้เยาวชนแสดงความคิดเห็นต่อชื่อที่เพื่อนนำเสนอ ทำให้ทั้งเยาวชนชายและหญิง ต่างก็มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของชื่อกลุ่ม ซึ่งได้ชื่อกลุ่มว่า WE ARE ONE เยาวชนกล้าพัฒนาชุมชน โดยครั้งนี้ได้มีการให้นำเสนอชื่อผู้นำกลุ่มซึ่งมีผู้อสาเป็นหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งเป็นเยาวชนชายผู้ที่มีอายุมากที่สุดในกลุ่มอาสาทำหน้าที่และน้องๆ ทั้งชายและหญิงก็ให้การยอมรับ

๑.๓) สะท้อนคิดสรุปประเด็น ก้าวอย่างแห่งความหวัง สร้างพลังเยาวชนให้เป็นหนึ่ง (WE ARE ONE)

สิ่งที่สังเกตได้จากกลุ่มเยาวชน คือ การให้ความร่วมมือ การเอาใจใส่ และพลังของเยาวชน ทั้งนี้ เยาวชนได้สะท้อนปัญหาต่างๆ ในมุมมองของเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนชาย ซึ่งรู้สึกไม่สบายใจเมื่อถูกมองจากผู้ใหญ่ในชุมชนว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงเรื่องยาเสพติด และเยาวชนชายยังสะท้อนปัญหาให้ฟังว่า เยาวชนไม่ได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่ ขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รู้สึกไม่มีตัวตนในชุมชน อย่างไรก็ตามเมื่อเยาวชนได้ร่วมสะท้อนปัญหาแล้ว หัวหน้าคณะวิจัยได้นำความคิดโดยให้เยาวชนแสดงออกทางความคิดถึงกิจกรรมที่ตนเองอยากทำ และจุดหมายที่ทำกิจกรรมคืออะไร เยาวชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างไรบ้าง เสียงสะท้อนจากน้องๆ เยาวชนมีความน่าสนใจ เพราะสิ่งที่สื่อออกมาคือ ความรักในท้องถิ่นบ้านเกิด และอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้เมื่อสิ้นสุดกระบวนการรับฟังความเห็น ได้มีการจัดตั้งกลุ่มเรียกว่า “WE ARE ONE” มีสโลแกนว่า เยาวชนกล้าพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมจากทั้งเยาวชนชายและหญิง ทั้งนี้เมื่อมีการคัดเลือกผู้นำ มีน้องเยาวชนชายได้แสดงตนขอเป็นผู้นำกลุ่ม และกลุ่มให้การยอมรับ โดยใช้การสื่อสารในกลุ่มเช่นเดียวกับกลุ่มผู้ใหญ่ คือ การใช้ไลน์กลุ่ม WE ARE ONE นอกจากนี้เยาวชนได้ร่วมกันคัดเลือกตัวแทนผู้ใหญ่ในกลุ่มอาสาเยาวชนที่อยากให้มาเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนกลุ่ม คอยให้คำปรึกษา ซึ่งได้ข้อสรุปเป็นตัวแทนชาย ๑ หญิง ๑ ที่เกิดจากความต้องการของเยาวชน

๔.๖ ภาพกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

๔.๗ ภาพไลน์กลุ่ม “WE ARE ONE”

กลุ่ม WE ARE ONE เริ่มถือกำเนิดขึ้น และมีการจัดตั้งไลน์กลุ่มเพื่อสื่อสารกิจกรรม ทั้งนี้เมื่อนำสิ่งที่ได้พูดคุยในกลุ่มออกเ้าเยาวชน ถึงการคัดเลือกพี่เลี้ยงให้น้องๆ เยาวชน ได้รับการลงมติ ออกเ้าชาย และออกเ้าหญิง มาเป็นพี่เลี้ยงประสานกลุ่มน้อง WE ARE ONE เมื่อมีการร่วมกลุ่มแล้ว พี่เลี้ยงซึ่งเป็นนักวิจัยท้องถิ่น ได้เริ่มต้นชักชวนน้องๆ ร่วมกิจกรรมปลูกป่า หรือปลูกต้นลำดวนใน

หมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมแรกของกลุ่ม WE ARE ONE โดยการประสานนำของครูสมนึก ศรีฤกษ์ นักวิจัยท้องถิ่น

สรุปประเณินผล ถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมครั้งที่ ๑ คณะผู้วิจัยได้เห็นแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด ทั้งนี้การสร้างสายสัมพันธ์และความมีเป้าหมายร่วมกันของกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนกับกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่ต้องใช้กิจกรรมต่างๆ เข้ามาสนับสนุนเป็นตัวเชื่อม ในการวางแผนงานร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น จะมีบทบาทใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน และจะเป็นผู้ที่ประคองน้องๆ เยาวชน พวกกันทำกิจกรรมที่จะนำพลังของเยาวชนมาใช้สร้างสรรค์และมีประโยชน์ จึงเกิด **“กิจกรรมแทรก”** หมายถึง กิจกรรมที่นักวิจัยท้องถิ่นได้ร่วมขับเคลื่อนกับกลุ่ม WE ARE ONE และกลุ่ม ออเจ้าเยาวชน ซึ่งเป็นตัวสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาเยาวชน ซึ่งกิจกรรมแทรกที่เกิดขึ้นหลังจากการรวมกลุ่มพลังชุมชนทั้งกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้ใหญ่ คือ **กิจกรรมการรดน้ำต้นลำดวน** ซึ่งมีการรวมตัวกันของน้องกลุ่ม WE ARE ONE โดยมี ครูสมนึก ศรีฤกษ์ นำพาการหารือการปลูกต้นลำดวนในหมู่บ้าน น้องๆ เยาวชนได้ร่วมออกความคิดเห็นและดำเนินกิจกรรมด้วยความร่วมมือร่วมใจ สะท้อนถึงพัฒนาเชิงกายภาพของเยาวชนที่เชื่อมโยงกับการรักษาธรรมชาติ การมีระเบียบวินัยในการทำหน้าที่ด้วยรักสามัคคี

ภาพที่ ๔.๘ แสงสว่างบนความมืด: การร่วมกลุ่มหารือกิจกรรมปลูกป่าของน้องๆ WE

ARE ONE

น้ำหนึ่งใจเดียว: สานพลัง WE ARE ONE ปลุกป่าร่วมสร้างจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม

จากกิจกรรมปลูกป่า กลุ่มน้องๆ WE ARE ONE ได้ร่วมกันปลูกต้นลำตวน ฟื้นฟูความชุ่มชื้นให้กับหมู่บ้าน โดยมีชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมกับน้องๆ สร้างความรักสามัคคีในชุมชน เสียงสะท้อนจากกิจกรรมนี้ น้องบางท่านสะท้อนว่า รู้สึกดีและภูมิใจที่ทำได้ แม้ว่าแรกๆ จะมีผู้ใหญ่บางท่านเห็นว่าอย่างไรก็ปลูกไม่ขึ้น เคยทำแล้วเดี๋ยวก็ตาย แต่สุดท้ายผู้ใหญ่เหล่านี้ก็ได้มาช่วยน้องๆ ปลูกต้นลำตวน และมีกิจกรรมร่วมรดน้ำลำตวน อันเป็นสายใยแห่งสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมที่ไม่ใช่ใจในการลงทุน ซึ่งนับว่าเป็นย่างก้าวที่สำเร็จในการเปิดพื้นที่กิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้เยาวชนมีเป้าหมายและทางไกลยาเสพติด

ภาพที่ ๔.๙ กิจกรรมปลูกต้นลำตวนนำโดยกลุ่ม WE ARE ONE และความร่วมมือของชุมชน
ทั้งนี้มีเสียงสะท้อนจากเยาวชนถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังการรวมกลุ่ม WE ARE ONE

ดังนี้

กิจกรรมรดน้ำต้นลำตวน

-ตอนเย็นจะตามๆ กันมาช่วยรดน้ำต้นลำตวน

-แต่ก่อนเยาวชนชาย หญิง ยังแยกกัน พอมี we are one การรวมตัวกันดีขึ้น กลุ่มผู้ชายมาช่วยงานกันมากขึ้น เพราะเรามีผู้นำ มาช่วยตามเพื่อนๆ ผู้ชาย ซึ่งแต่ก่อนไม่มีผู้นำผู้ชายก็ยาก ที่จะตามมาช่วยงาน

-น้องๆ รวมตัวกันดี ดีขึ้นกว่าเดิม ให้ความร่วมมือกันดีเมื่อมีโครงการ แต่ก่อนไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ต่างคนต่างอยู่

กล่าวได้ว่า กิจกรรมที่ ๑ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ การสร้างความร่วมมือของชุมชนในการร่วมแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยพลังแห่งความรักที่มีต่อเด็กและเยาวชนในชุมชนด้วยการให้พื้นที่และให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นก้าวแรกของงานวิจัยที่ขับเคลื่อนได้ตามแผนที่วางไว้ แต่อย่างไรก็ตามการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนต้องอาศัยระยะเวลา การบ่มเพาะเพื่อสร้างรากฐานจิตใจที่เข้มแข็งโดยมีชุมชนให้การประคับประคอง จึงต้องมีกิจกรรมในระยะต่อไป ซึ่งเป็นกระบวนการที่สะท้อนถึงวิธีการและผลที่เกิดขึ้นจากการนำพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมสะท้อนผลเพื่อการพัฒนา ทำให้กระบวนการพัฒนาในกิจกรรมตามกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดผลจากการใช้ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ต่อไปที่คณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไป

๔.๒ ผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้เป็นการรายงานผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการเปิดพื้นที่สนทนากลุ่มรับฟังเสียงจากตัวแทนชุมชนและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิต้านทานยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด และสุดท้ายเป็นการสรุปถอดบทเรียนจากคณะผู้วิจัย นักวิจัยท้องถิ่น และตัวแทนชุมชน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

๔.๒.๑ กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน

ในกิจกรรมนี้กลุ่มเป้าหมายหลักคือกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งคณะผู้วิจัยจะเรียกว่า กลุ่ม WE ARE ONE ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้น้องๆ เยาวชนได้เรียนรู้จักชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อนัดหมายการลงพื้นที่เพื่อสอนน้องๆ เยาวชน WE ARE ONE ได้เรียนรู้การทำแผนที่เดินดิน โดยมีกระบวนการดังนี้

๑) การรับฟังเสียงสะท้อนก่อนเริ่มก้าวต่อไป

ทั้งนี้ก่อนการขับเคลื่อนกิจกรรมใดๆ คณะผู้วิจัยจะเปิดพื้นที่การสื่อสารเพื่อทราบความรู้สึกของน้องๆ เยาวชนถึงการรวมพลังกลุ่ม WE ARE ONE ซึ่งมีเสียงสะท้อนว่า

“เกิดการรวมตัวของเยาวชน การทำกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมา กันมากขึ้นเช่นปลูกต้นลำตวน เยาวชนหญิงและชายต่างก็ทำงานร่วมกันมากขึ้น การมีกลุ่ม WE ARE ONE สามารถนำเพื่อนๆ สมาชิกมาร่วมกิจกรรมด้วยความร่วมไม้ร่วมมือมากขึ้น จากเดิมที่ต่างคนต่างอยู่ไม่ค่อยได้รวมตัวกัน นอกจากนี้เยาวชนรู้สึกดีที่ผู้ใหญ่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของเยาวชนในการปลูกต้นลำตวน เกิดภาพการรวมตัวกันด้วยรักสามัคคีในชุมชน และทำให้พิสูจน์ว่ากลุ่ม WE ARE ONE สามารถทำงานเพื่อชุมชนและทำให้ชุมชนมองภาพเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนชายในแง่บวกมากขึ้น”^{๑๕} ตัวอย่างเสียงสะท้อนจากเยาวชนชาย ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้รหัส M01 หมายถึงเยาวชนชายคนที่ ๑ และ W01 หมายถึงเยาวชนหญิงคนที่ ๒

W01: ตอนยังไม่มีกลุ่มรวมตัวกันได้ยาก พอมีกลุ่มจัดตั้งขึ้นมาทำให้มีการรวมตัวกันได้ไว และง่ายขึ้นสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดความสำเร็จในการกิจกรรม เช่น ช่วยงานวัด ปลูกต้นลำตวน ขุดต้นไม้ใหญ่แล้วมาปลูกริมทาง รดน้ำ ช่วยกันดูแล

- การมีกลุ่มต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งจึงจะทำให้กิจกรรมสำเร็จได้
- การรวมกลุ่มทำให้ผู้ใหญ่ที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในการปลูกต้นลำตวน ซึ่งตอนแรกตำหนิว่า ปลูกไปก็ตาย แต่ตอนนี้ได้ออกมาช่วยทำและร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี

M01: แสดงความคิดเห็นว่า น้องๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมให้ความร่วมมือจากการที่มีการจัดตั้งกลุ่ม

M02: ทำให้เยาวชนมีความสามัคคีมากขึ้น แตกต่างจากเมื่อก่อนที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการรวมตัวกัน แต่พอมีโครงการ We are one ขึ้นมาแสดงทำให้รวมตัวกันมากขึ้นและร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดี

M03- ผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับเด็กๆ มากขึ้น เด็กๆ แสดงให้ผู้ใหญ่เห็นว่า “เด็กทำได้” ในขณะที่เดียวกันเด็กๆ ก็ได้ “พิสูจน์ตัวเอง” ว่า “ทำได้จริง”

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้เชิญตัวแทนกลุ่มออบเจ้าเยาวชนเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรม และสะท้อนความรู้สึกถึงกิจกรรมที่น้องๆ WE ARE ONE ได้ทำ ซึ่งมีเสียงสะท้อนว่า

“เห็นน้องๆ สามัคคี พร้อมพัฒนาชุมชน ทำโครงการดี เป็นพลังอนาคตข้างหน้า ในฐานะผู้ใหญ่ทำงานชุมชน พวกเราเหมือนต้นตาลที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรมารองรับโครงการดีๆ ที่ได้ทำไว้ ณ วันนั้นมองเห็น และตั้งใจให้ลูกๆ ตั้งใจทำงาน สำนึกรักบ้านเกิด และมองเห็นว่าน้องๆ หลายคน คนในที่นี้

^{๑๕} สันทนา กลุ่มเยาวชน, ณ สำนักงานช่อสะอาด วัดท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

อนาคตจะได้เป็นผู้นำ เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำด้านต่างๆ ใครยังไม่ได้มาก็อยากให้น้องๆ ชวนเขาค่อยๆ เข้ามา” ^{๑๖}

“รู้สึกดีที่มีกลุ่ม WE ARE ONE ขึ้นมาทำให้เห็นพลังของเยาวชน ชุมชนรู้สึกดีและมีความหวัง ซึ่งได้มองเห็นศักยภาพของคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในอนาคตจะก้าวมาเป็นผู้นำรุ่นต่อไป” ^{๑๗}

“รู้สึกดีที่น้องๆ สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชน เปลี่ยนจากคำว่า “ไม่ได้” ว่าเป็น “ลองทำดู” และคำว่า “ทำได้” ในที่สุด” ^{๑๘}

เลื่อมสร้างอัตลักษณ์: ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE ได้ประสานขอให้มีเลื่อมเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งส่วนนี้คณะผู้วิจัยใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสังเกตการณ์การแสดงออกของน้องเยาวชน การเรียนรู้การมีส่วนร่วม การรับฟังความเห็น โดยให้น้องๆ สรุปแบบเลื่อมที่ต้องการ สีที่ต้องการ และผลจากการติดตามทางไลน์ พบว่า น้องๆ ได้มีการเรียนรู้การแสดงออกทางประชาธิปไตย การรับฟัง การให้เกียรติ การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ สามารถได้เลื่อม WE ARE ONE ที่ทุกคนสามารถใส่ได้ด้วยภาคภูมิใจ

ภาพที่ ๔.๑๐ เลื่อมอัตลักษณ์กลุ่ม WE ARE ONE

^{๑๖} สทนากลุ่ม, ออเจ้าเยาวชน, ณ สำนักงานช่อสะอาด วัดท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} อ้างแล้ว.

^{๑๘} อ้างแล้ว.

๒) เรียนรู้แผนที่เดินดินเกิดอิทธิบาท ๔ รักพัฒนาชุมชน

ทั้งนี้การทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วม และอยากเรียนรู้ในการทำแผนที่เดินดิน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความเป็นจิตอาสาและรักในการเรียนรู้ โดยมีกลไกในการดำเนินงานด้วยหลัก ๓ ส. กล่าวคือ สร้างความรู้ สร้างความเข้าใจ และสร้างแรงจูงใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สร้างความรู้ด้วยวิทยาการจิตอาสา: คณะผู้วิจัยได้เชิญนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาสันติศึกษา พันธรัณยธิดารัตน์ วิชาศักดิ์ข้าราชการบำนาญกองทัพก เป็นวิทยากรจิตอาสา ในการเสริมความรู้ในฐานะผู้มีประสบการณ์การลงพื้นที่ความมั่นคง เพื่อแสดงให้เห็นว่าการทำแผนที่เดินดินมีประโยชน์ต่อชุมชน ต่อสังคม และประเทศชาติอย่างไร แผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้วิถีชุมชน ได้แก่

๑. แผนที่เดินดิน เป็นแผนที่ และองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน เพื่อศึกษาความหมาย และหน้าที่ของแต่ละส่วนต่อชุมชน

๒. ผังเครือญาติ เป็นผังความสัมพันธ์เชิงสายเลือด ครอบครัวที่เป็นหน่วยเล็กที่สุด ซึ่งเป็นรากฐานสู่ความเข้าใจชุมชน

๓. โครงสร้างองค์กรชุมชน เป็นแผนผังโครงสร้างองค์กรที่เป็นทางการ และไม่ทางการเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหน่วยงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจต่างๆ

๔. ระบบสุขภาพชุมชน เป็นระบบและกลไกด้านสุขภาพ ข้อมูลโรค สุขภาพคนในชุมชน อันได้แก่ ระบบแพทย์ชุมชน ระบบแพทย์พื้นบ้าน ระบบแพทย์สมัยใหม่

๕. ปฏิทินชุมชน ปฏิทินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นเครื่องมือวิถีของชุมชนเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันคนในชุมชนรวมถึงประเพณี วัฒนธรรม และกิจกรรมที่สำคัญๆ

๖. ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นผังประวัติศาสตร์ของชุมชนที่แสดงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง

๗. ประวัติชีวิตบุคคลที่น่าสนใจ เป็นคนสำคัญในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวชีวิตของคนในชุมชนได้มากขึ้น

การทำแผนที่เดินดินจึงมีความสำคัญมาก และเป็นสิ่งแรกที่ต้องทำเสมอ เพราะเป็นวิธีที่จะทำให้เราเห็นภาพรวมของชุมชนได้ดีที่สุด เร็วที่สุด และได้ข้อมูลที่มากที่สุดในระยะเวลานั้น อีกทั้งยังทำให้มองเห็น และเข้าใจความหมาย หน้าที่ทางสังคม (Social meaning & Social Function) ของพื้นที่กายภาพเหล่านั้น ทำให้เข้าใจความหมายทางสังคมของลักษณะทางกายภาพ อีกทั้งการเดินดูจะช่วยให้เห็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) เข้าใจหน้าที่ทางสังคม (Social Function) ที่อยู่บนลักษณะทางกายภาพ (Physical Space) ที่จะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้มากขึ้น

สร้างความเข้าใจด้วยการศึกษาตัวอย่าง: ในขั้นตอนนี้เป็นการแสดงตัวอย่างของการทำแผนที่เดินดินซึ่งเป็นแผนที่ที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน โดยผู้ทำแผนที่เดินดินจะต้องเดินสำรวจ และเขียนแผนที่ชุมชนบนกระดาษ แล้วบอกว่าเป็นสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างอะไร ตั้งอยู่ที่ตรงไหน แล้วมองหาปัญหาด้วยปัญญาคอบคลุม ๔ มิติ คือ วัตถุ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ความสำคัญของการทำแผนที่เดินดินในเชิงพัฒนาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

ลักษณะการทำแผนที่เดินดิน

- เดินสำรวจในหมู่บ้าน/สิ่งแวดล้อมที่พบเห็น
- ทำแผนที่ประกอบ
- ควรทำงานเป็นทีม
- มีสถานที่ที่ตนเอง และกลุ่มเพื่อน
- สัญลักษณ์ของหมู่บ้าน (บ้านผู้ใหญ่) หรือศาลาประชาคม
- ควรมีสถานที่สำคัญ/สำคัญอย่างไร (คืออะไร)
- พื้นที่อันตราย (ไม่ดี) ไม่ควรอ้างอิงหรือกล่าวถึง เช่น เรื่องยาเสพติด
- พื้นที่ที่ควรได้รับการพัฒนา
- พื้นที่ที่ทำกิจกรรมของหมู่บ้าน
- บ้านเพื่อนในกลุ่มอยู่ตรงไหน

สร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น: จากการสังเกตการณ์ของคณะผู้วิจัย วิทยากรได้พยายามถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มต่างๆ we are one ให้ความสนใจแต่ยังไม่มั่นใจ และไม่เข้าใจว่าจะให้ทำอะไร เพื่ออะไร บรรยายภาคการให้ความรู้โดยยังไม่ได้ปูฐานใจ หรือเปิดพื้นที่ใจของเยาวชน เป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นจึงได้ใช้กระบวนการ Facilitator เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและอยากทำแผนที่เดินดินที่มาจากความต้องการของเยาวชน วิทยากรกระบวนการจึงปรับกระบวนการโดยใช้การสอบถามความต้องการและความสนใจของเยาวชนต่อการความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นของตน ด้วยการตั้งคำถามสร้างสรรค์นำมาซึ่งการมีส่วนร่วม โดยทีมวิทยากรได้มีการตั้งประเด็นถามเด็กๆ ว่า การทำแผนที่เดินดินนั้นควรตั้งคำถามไว้ ๒ ประเด็นคือ ๑. อยากรู้เรื่องอะไรในชุมชน ๒. อยากให้คนภายนอกรู้เรื่องอะไรในหมู่บ้านที่ตนอยู่

เสียงสะท้อนของน้องๆ เยาวชนมีว่า

- อยากรู้วิธีการทำนา/ หาลา เพราะเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ทำให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้
- อยากรู้พิธีกรรม/ความเชื่อต่างๆของหมู่บ้าน เพราะหมู่บ้านมีหลายเผ่าพันธุ์ ทั้งลาว เขมร ส่วย ทำให้มีหลากหลายวัฒนธรรม

-อยากรู้วิธีการทำอาหารซึ่งมีเสียงกล่าวเสริมว่า ในชาติพันธุ์ลาว “แกงไข่มดแดง” เป็นเมนูเด็ด

-อยากรู้วิธีการทอผ้า จุดเด่นของหมู่บ้านเป็นเรื่องของการทอผ้าไหม เพราะผ้าทอเป็นการถ่ายทอดจากโบราณจนถึงปัจจุบันซึ่งยังมีการสืบทอดการทอผ้า

-อยากรู้วิธีการทำขนม/ การเย็บกระเป๋

-อยากรู้เรียนรู้ดนตรีพื้นเมือง เช่น พิณ ซึ่งในหมู่บ้านมีผู้ที่สามารถให้ความรู้ได้

-อยากรู้วิธีการทำจักสาน การเสริมสวย

-อยากรู้เรียนรู้การวางแผนไทย เพราะเป็นการสร้างรายได้ให้หมู่บ้าน ซึ่งในชุมชนนี้มี “น้ำเกลือ” มีความรู้สามารถถ่ายทอดวิชานี้ได้

-อยากรู้เรื่องภาษาในพื้นที่

-อยากรู้ประเพณีดั้งเดิม ความเป็นอยู่ในครอบครัว เช่น งานแต่ง/งานบวช พิธีการดั้งเดิม ทำกันอย่างไร

-ครอบครัวแต่ละครอบครัวต้องการอะไรเพิ่มเติมมีความเป็นอยู่กันอย่างไร

-อยากรู้ว่าทำคอยนางมีพื้นที่เท่าไร กี่หลังคาเรือน มีกี่ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ร่วมกัน

นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนคล้ายๆ กันของเยาวชนที่อยากทราบความเป็นมาของหมู่บ้านทำคอยนาง

จากการที่ให้เยาวชนตั้งประเด็นที่อยากรู้เกี่ยวกับหมู่บ้าน/ชุมชนของตน ได้ให้เยาวชนช่วยกันจัดกลุ่มประเด็นที่คล้ายๆ กันไว้รวมกัน เป็นการฝึกทักษะการคิดให้เป็นระบบและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง ในระหว่างที่ร่วมคิดจะเกิดการเรียนรู้การสื่อสารที่สร้างสรรค์ การยอมรับฟัง การเคารพผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำงานเป็นทีม ผลการจัดกลุ่มประเด็นที่จะนำไปทำแผนที่เดินดิน ได้ ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. ด้านประวัติศาสตร์/ชาติพันธุ์/ภูมิศาสตร์ของพื้นที่

๒. ประเพณีวัฒนธรรม/อาชีพ

๓. วิธีการดำเนินชีวิต/ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน

จากการศึกษาหมู่บ้านทำคอยนางนั้น แบ่งออกเป็น ๕ คุ่ม โดยให้เด็กๆ แบ่งกลุ่มตามคุ่มที่อยู่ดังนี้

คุ่ม ๑ ชื่อ ธรรมรักษา

คุ่ม ๒ ชื่อ เกษตรรุ่งเรือง

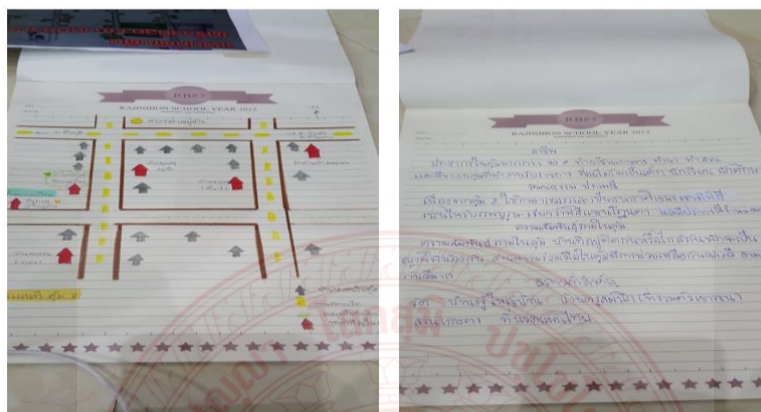
คุ่ม ๓ ชื่อ ดำเนินสะดวก

คุ่ม ๔ ชื่อ ฟาสีทอง

คุ่ม ๕ ชื่อ ทำอุดมทรัพย์

จากนั้นได้ให้เยาวชนจัดทำแผนที่เดินดินในคุ่มที่ตัวเองอาศัยอยู่แล้วแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่จริง โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม ด้วยการสรุปให้เด็กศึกษาค้นคว้าข้อมูลมา

ทำแผนที่เดินดินไว้ ๓ ประเด็นคือ ๑. ประวัติศาสตร์/ภูมิศาสตร์ของพื้นที่คุ้มตนเอง ๒. อาชีพ/ภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ของดีในพื้นที่ตนเอง ๓. ความสัมพันธ์ของคนในคุ้ม ซึ่งในช่วงแรกเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้นโดยให้เยาวชนลงพื้นที่ตามคุ้มแล้วกลับมาลงมือฝึกเขียนโดยมีทีมวิทยากรช่วยเป็นพี่เลี้ยง

ภาพที่ ๔.๑๑ ตัวอย่างการทำแผนที่เดินดินของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

๓) สร้างการยอมรับเปิดพื้นที่การแสดงพลังกลุ่ม WE ARE ONE

นอกจากนี้นักวิจัยท้องถิ่นยังได้ประสานผู้นำหมู่บ้าน ให้มีคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงภาพรวมของการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยนี้ ถือว่าเป็นการจัดเวทีสาธารณะที่ระดมสมาชิกในหมู่บ้านมาร่วมรับรู้ ตอบข้อสงสัย และเชิญน้องๆ WE ARE ONE มาร่วมรับฟังด้วย เป็นย่างก้าวที่ทรงพลังและเห็นแสงสว่างในการแก้ไขปัญหาเสียดในกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการมีส่วนร่วมจากชุมชน เพราะถึงแม้ว่าจะมีการสื่อสารทำความเข้าใจในกลุ่มออบเจ้าเยาวชนซึ่งเป็นตัวแทนผู้นำของหมู่บ้าน ถึงการเคลื่อนไหวกิจกรรมพัฒนาเยาวชนที่ก่อเกิดเป็นกลุ่มเรียกว่า WE ARE ONE และผู้นำไปสื่อสารผ่านการประชุมหมู่บ้านให้ชุมชนรับทราบเป็นเบื้องต้น แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดพลังชุมชนที่เข้มแข็ง และสร้างความมั่นใจ ความภาคภูมิใจให้เยาวชน คณะผู้วิจัยจึงได้หารือกับนักวิจัยท้องถิ่น ในการประสานประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้้องๆ เยาวชน WE ARE ONE ได้มารวมพลังกลุ่มและแสดงพลังเยาวชน ซึ่งนอกจากการมีเสื้อทีมเป็นสัญลักษณ์ พร้อมคำขวัญประจำกลุ่มแล้ว ยังมีเพลงประจำกลุ่มซึ่งน้องเยาวชนชายได้แต่งไว้ และนำมาพร้อมร้องให้ชุมชนฟัง ซึ่งสะท้อนถึงอุดมการณ์ของเยาวชน

เพลง we are one

พวกเราชาว we are one	ร่วมฝ่าฟันปัญหาสู่จุดหมาย
รวมพลังเป็นหนึ่งเดียวทั้งใจกาย	มีเป้าหมายคือสร้างสรรค์และพัฒนา
ภารกิจของหมู่บ้านเราร่วมคิด	เรามีจิตอาสาเดินทางสู้
หากใจหนึ่งเดียวนั้นยังมีอยู่	ที่ปลายอุโมงค์คงมีแสงแห่งความสำเร็จ
we are one ,we are one, we are one	จะร่วมกันฝ่าฟันพัฒนาขยัน
เร่งศึกษาแก้ปัญหาสารพัน	สร้างแดนสวรรค์ที่บ้านเกิดของเรา

ภาพที่ ๔.๑๒ การเปิดพื้นที่สร้างการรับรู้กลุ่ม WE ARE ONE ให้กับชุมชน

ซึ่งกระบวนการนี้นอกจากเป็นการเสริมสร้างพลังใจให้กับเยาวชนแล้ว ยังทำให้เกิดการสื่อสารตามหลักปธาน ๔ เป็นภาวนาปธาน (Rehabilitation) สื่อสารในเชิงพัฒนาสร้างสรรค์ เป็นการร่วมประชุมที่ศาลาประชาชน โดยมีผู้ใหญ่และเยาวชนเข้าร่วมประชุมในเรื่องดังนี้

๑. แจ้งเรื่องกีฬาที่ท่าคอยนาง

๒. หัวหน้าโครงการวิจัยได้ชี้แจงอธิบาย ทำความเข้าใจให้ชาวบ้านทราบถึงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ท่าคอยนาง และเชิญชวนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชนและของคณะผู้วิจัยซึ่งจะมีการจัดอบรมให้เยาวชนและครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมในครั้งหน้า

๓. ตัวแทน WE ARE ONE ได้ออกมาแสดงความรู้สึกของกลุ่ม We are one ซึ่งสะท้อนว่าอยากให้โครงการนี้ ทำให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้นกว่าเดิม

เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำแผนที่เดินดิน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับน้องๆ เยาวชนที่ต้องใช้เวลา และการขอข้อมูลจากชุมชน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้จัดให้มีการประกวดแผนที่เดินดินในแต่ละคุ้ม

๔) สะท้อนคิดสรุปประเด็นผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้น

ในการสะท้อนคิดนี้คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนร่วมกับนักวิจัยชุมชน และตัวแทนกลุ่มอ้อยเจ้าเยาวชน ซึ่งสรุปได้ว่า

ก่อนมีโครงการวิจัย: ผู้ใหญ่มองเด็กๆ ในแง่ลบ และไม่เคยให้ความสำคัญต่อเด็กๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เพราะต่างคนต่างไม่เคยที่จะแสดงความรู้สึกที่มีต่อกันว่าคิดอะไร รู้สึกอย่างไร

เมื่อมีโครงการวิจัย: ในปัจจุบันการรวมตัวของเยาวชนๆ และผู้ใหญ่ของกลุ่มอ้อยเจ้าเยาวชนและ We are one นั้น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและพลังของชุมชนในการที่จะขับเคลื่อนชุมชนไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น โดยมีการแต่งเพลง We are one เพลงเชียร์กีฬา ทำให้เด็กๆ เกิดความภาคภูมิใจที่ผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน

ผลกระทบที่เกิดกับเยาวชน: จากการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนบางคน พบว่า เกิดการพัฒนาด้านสังคม กล่าวคือการสนใจเอาใจใส่และรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งจากการทำกระบวนการสิ่งที่น่าสังเกตคือ เยาวชนจะรู้สึกตื่นตัวและให้ความสนใจในวิถีของชุมชน ซึ่งเยาวชนชายท่านหนึ่ง ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจใคร่รู้ในวิถีชาวนา การเลี้ยงปลา ซึ่งประเด็นที่เยาวชนสะท้อนค่อนข้างขัดต่ออัตลักษณ์ตัวตนของเยาวชนที่เด็กรุ่นใหม่และมีโลกส่วนตัวสูง เยาวชนบางคนสนใจความสัมพันธ์ของชุมชนเครือข่ายที่สัมพันธ์กัน บางเยาวชนสนใจเรื่องวิถีการกินอยู่ อาหาร ขนม ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลายประเด็นที่น้องๆ เยาวชนได้แสดงความเห็นสิ่งที่อยากเรียนรู้ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเยาวชนเชื่อมโยงกับท้องถิ่นชุมชนบนฐานความสนใจของเยาวชนทำให้เกิดความสนใจและอยากศึกษาเรียนรู้

นอกจากนี้จากการสังเกตการณ์ในระหว่างกิจกรรมเรียนรู้การทำแผนที่เดินดินน้องๆ เมื่อได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจกระบวนการทำแผนที่เดินดินและได้รับแรงจูงใจในการทำแล้ว เยาวชนมีความกระตือรือร้นในการลงมือปฏิบัติ ที่น่าสังเกตว่าภูมิคุ้มกันที่ทีมวิจัยได้เพิ่มให้น้องๆ มีสำนึกรักและภาคภูมิใจอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน น้องเยาวชนชายท่านหนึ่งได้เข้ามาหาทีมวิทยากร ด้วยสายตาและความรู้สึกว่าจะอยากทำแผนที่เดินดินให้ดี สะท้อนความสนใจ ใส่ใจ และเปิดใจให้กับทีมวิจัยมากขึ้น ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดีในการสร้างความไว้วางใจในกลุ่มน้องๆ เยาวชนชาย การได้มีพื้นที่แสดงออกในชุมชน จากการสอบถามความเห็นและการสังเกตการณ์เยาวชนมีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมและรู้สึกดีที่มีการให้การสนับสนุน

กรณีสังเกตการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมเยาวชนชายบางท่าน น่าสนใจว่าจากการสนทนากับน้องท่านนี้ ทำให้เห็นว่า น้องได้กลับไปหาหรือกับคุณพ่อ และได้มีการทำงานร่วมกัน กิจกรรมครอบครัวทำให้น้องรู้สึกมีความสุขและศรัทธาในตัวคุณพ่อ สะท้อนให้เห็นว่าการมีพื้นที่สร้างสรรค์กิจกรรมร่วมกับครอบครัวนั้นว่าเป็นหนึ่งในภูมิคุ้มกันที่สำคัญ ความรัก ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติด

สรุปประเมิณผล ถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมครั้งที่ ๒ นับได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ กล่าวคือ เยาวชนได้รู้จักชุมชน ผ่านการทำแผนที่เดินดิน ได้ทักษะการทำงานเป็นทีม ความสามัคคี และยังได้ขยายผลสู่การรวมพลังกลุ่มของเยาวชนกับชุมชนได้อย่างเกินคาด ทั้งนี้ปัจจัยความสำเร็จนอกจากชุมชนมีส่วนร่วมแล้ว การการพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก (Life Assets) คือ ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมนี้สะท้อนให้เห็นการขับเคลื่อนด้วยพลังเพื่อนและกิจกรรมประกอบกับพลังชุมชน อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลคือ การที่คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงและขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมในชุมชนต่อการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเยาวชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้กล่าวถึงงานกีฬาชุมชนที่จะจัดขึ้นในวันที่ ๒๘ พ.ค ๖๑ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการระดมทุน คณะผู้วิจัยจึงได้ให้ทุนสนับสนุนกีฬาชุมชน โดยมีข้อตกลงว่าทุกคนจะต้องช่วยกันมีการซ้อมกีฬาและมีการเสนอชื่อผู้ร่วมในการเล่นกีฬานิตต่างๆ ร่วมกันระหว่างชุมชนกับเยาวชน WE ARE ONE สิ่งที่คุณผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การทำงานวิจัยโดยมีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมในพื้นที่ ทำให้เปิดใจคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี การให้ความร่วมมือกับทีมวิจัยมีมากขึ้น และให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้เสียงตามสายจากผู้นำหมู่บ้านได้มีการกระตุ้นกิจกรรมของเยาวชนมากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นความก้าวหน้าของโครงการ

ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับ และปรับเปลี่ยนความเห็นว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพูดคุยได้ ทำให้แต่ละบ้านเมื่อเยาวชนเริ่มมีปัญหาที่ไม่สามารถยอมรับจึงทำให้การช่วยเหลือจากตัวแทนชุมชนจึงเป็นไปได้ยาก จากการทำงานขับเคลื่อนของนักวิจัยท้องถิ่น ได้มีการชี้แจงกับชุมชนถึงประเด็นนี้และแนะนำทีมวิจัยที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งน่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะมาช่วยแนะนำครอบครัวที่กำลังประสบปัญหาบุตรหลาน จึงนำไปสู่กิจกรรมแรกที่ ๒ การเดินเยี่ยมบ้านโดยคณะผู้วิจัย โดยมีสมาชิกในหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องบุตรหลานติดยาเสพติด หรือคาดว่าจะเสี่ยง ประสานผ่านผู้นำหมู่บ้านในการให้คณะผู้วิจัยได้เยี่ยมบ้านพูดคุย รับฟังปัญหา เพื่อช่วยหาทางแก้ไข โดยมีผู้ประสงค์ให้เข้าพบ ๕ ครอบครัว แต่เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลา จึงเข้าพบได้ ๓ ครอบครัว

ถอดบทเรียนกิจกรรมเดินเยี่ยมบ้าน:

บ้านที่ ๑ บ้านเยาชน A

เสียงสะท้อนจากครอบครัว: คณะผู้วิจัยได้รับฟังเรื่องราวเหตุการณ์ของเยาชน โดยมารดาเล่าว่า ลูกไม่เชื่อฟัง ตามเพื่อนไปเสพยา อดีต ลูกเคยบวชเณรภาคฤดูร้อน เป็นเด็กขี้กวนนอนสอนง่าย เวลาอยู่กับน้องสาวจะน่ารักมากลูกจบ ม.๖ เรียนดีมาตลอด แต่ไม่ยอมเรียนต่อ ถูกจับกุมเรื่องยาเสพติด ต้องไปรายงานตัวให้ครบ ๓ ครั้ง อยู่ระหว่างการคุมความประพฤติตามคำสั่งศาลยังไม่ตัดสิน เป็นการโดนจับครั้งแรก ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาครอบครัวมองว่า การมีบุคคลภายนอกเข้ามาทำให้ไม่กล้าขัดใจเพื่อน และไม่เชื่อฟังพ่อแม่จึงตามเพื่อนไปเสพยา มีพฤติกรรมหายออกจากบ้านไปนานๆ มีเพื่อนมาเรียกก็ตามเพื่อนไป

การเยียวยาเบื้องต้น : ผู้ให้คำปรึกษาได้ให้ข้อคิดว่า ขอให้พ่อแม่บอกรักลูก/ให้ฟังลูกบ้าง/ให้ความสำคัญกับลูก/ให้กำลังใจ รวมทั้งให้ความรู้เรื่องกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง เช่น กระบวนการดำเนินคดี การติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

บ้านที่ ๒ เยาชน B จบ ม.๓ แล้วกำลังเรียน กศน. ต่อ

เสียงสะท้อนจากครอบครัว : ลูกขี้กวนนอนสอนง่าย แต่ช่วงหลังพูดก็เสียง พุดไม่ฟัง ไม่ทำงาน หายออกจากบ้านเป็นวันๆ ตอนเรียนหนังสือก็ไม่เข้าเรียน และลูกมองว่า แม่ชอบบังคับ/ไม่ฟังเขา/ชอบสั่ง ทั้งนี้ลูกเคยทำงาน แต่ออกจากงานมาอยู่บ้าน สังเกตว่าลูกขี้มอมลง น่าจะติดยา ไม่ค่อยกินข้าว เมื่อแม่ถามก็จะถามแม่ แม่ต้องการอะไรจากเขา ไม่ต้องห่วง ไม่ได้คุยกับลูกนานๆ เคยถามลูกเรื่องเสพยา แต่ลูกปฏิเสธ ปัจจุบัน ลูกบอกว่าจะทำตัวให้เป็นคนดี เขารู้ตัวไม่ทำแล้ว เพื่อนๆ บอกว่าตำรวจจะจับตัวเขา โดยรู้จาก อบต. เขาจะกลับตัวเป็นคนดี

การเยียวยาเบื้องต้น: ผู้ให้คำปรึกษาได้ให้ข้อคิดว่า ให้บอกรักลูก/ให้กอดลูก/อย่าบังคับ/ให้กำลังใจลูก การสังเกตและติดตามกำกับพฤติกรรมบุตรหลาน

บ้านที่ ๓ เยาชน C

เสียงความกังวลจากครอบครัว : สงสัยหลานจะติดยา ติดเพื่อน ไป เรียนที่ โรงเรียนกีฬา แต่ความที่ติดเพื่อน ทำให้ต้องออกมาเรียน กศน. เป็นเด็กที่เรียนเก่ง เท่าที่ยายเล่าเป็นความสงสัยของยายเท่านั้นเด็กไม่ได้ประพฤติไปในทางที่ไม่ดี

การเยียวยาเบื้องต้น: ผู้ให้คำปรึกษาได้ให้ข้อคิดว่า ควรที่จะรับฟัง/อย่าตัดสินโดยไม่มีข้อมูล

จากการลงพื้นที่พูดคุยตามบ้านทั้ง ๓ ครอบครัว นี้ คณะผู้วิจัยได้นำมาถอดรหัสสาเหตุที่ทำให้เยาชนมีความเสี่ยงในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และร่วมหารือในการทำกระบวนการ

เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นกิจกรรมต่อไปในการสร้างภูมิคุ้มกันแบบบูรณาการ ซึ่งก่อนจะกล่าวถึงแผนการกระบวนการที่จะพัฒนาต่อไป สิ่งที่ต้องคำนึงจากการรับฟังครอบครัวที่มีบุตรหลานมีพฤติกรรมเสี่ยงกับการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สรุปสาเหตุมูลเหตุได้สาระสำคัญ ดังนี้

วิเคราะห์สาเหตุปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด

๑) ข้อสังเกตที่น่าสนใจ เยาวชนที่มีปัญหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้ง ๓ กรณีเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมที่ดี มีผลการเรียนดี และมักเป็นความหวังของครอบครัว

๒) วิธีการสื่อสารของครอบครัวใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ หรือ ตา ยาย มักจะเป็นการสื่อสารผิดวิธี จ้องจับผิดมากกว่าจับถูก และไม่เข้าใจวิถีพฤติกรรมของเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้เป็นส่วนหนึ่งที่บุตรหลานเกิดความเบื่อหน่ายและประพฤติดนประชดผู้ใหญ่นำให้เกิดช่องว่างของผู้ไม่ปรารถนาดีมาชักชวนให้เยาวชนทำผิดเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด

๓) การขาดความเอาใจใส่อย่างจริงจังของคนในหมู่บ้าน ชุมชน ที่จะช่วยกันป้องกันและแก้ปัญหาเยาวชน ยังเป็นปัญหาของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง ทำให้ครอบครัวเหล่านี้ไม่กล้ายอมรับความจริงและเปิดเผยปัญหาตอนที่เยาวชนเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดและบางกรณีก็ถูกดำเนินคดี การมีโครงการจากหน่วยงานภายนอก ทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นและเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของพลังความร่วมมือ และสิ่งนี้ทำให้ช่วยครอบครัวที่ประสบปัญหาสามารถมีพื้นที่แสดงความรู้สึกทุกขใจได้ สิ่งที่มีวิจัยตั้งข้อสังเกตคือ เมื่อชวนสนทนาถึงความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถช่วยให้จิตใจของครอบครัวที่ประสบปัญหา เข้าใจถึงสัจธรรมคำสอนและการพ้นจากทุกข์ได้ต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนกาย ใจ วาจาให้สะอาด พลังบุญจะช่วยให้บุตรหลานพ้นจากภัยอันตรายผู้ที่มาชักชวน

๔) ธรรมชาติของวัยรุ่นที่อยากรู้อยากเห็น กล้าเสี่ยง ต้องการอิสระ ต้องการการยอมรับ ชอบจับกลุ่มตั้งแก๊งค์ แต่ขาดทักษะในการคิด ตัดสินใจ การเลือกคบเพื่อน ทำให้ถูกเพื่อนที่มีปัญหาพฤติกรรมชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสม ทั้งที่เดิมเป็นเด็กที่มีศักยภาพ มีความสามารถ และเมื่อเกิดปัญหาไม่ปรึกษาพ่อแม่ผู้ปกครอง ปรึกษาเพื่อน คิดแก้ไขปัญหาเองอย่างขาดประสบการณ์ ทำให้เกิดปัญหาที่รุนแรง สลับซับซ้อนและเรื้อรัง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สามารถวิเคราะห์สาเหตุสำคัญที่เป็นเหตุให้เยาวชนติดยาเสพติด หรือมีพฤติกรรมที่เสี่ยงเรื่องยาเสพติด ปัจจัยสำคัญคือ การสื่อสารกับเยาวชนของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ที่มีต่อบุตรหลาน การแสดงออกความรักที่ไม่ถูกทาง การใช้วาจา การแสดงออกที่ผลักดันให้เยาวชนออกจากบ้านไปหาคนอื่นรับฟัง จึงตกเป็นเหยื่อของผู้ค้ายา สิ่งที่น่าสนใจคือ เยาวชนที่ติดยาเสพติดนั้นล้วนแล้วแต่เป็นเด็กที่เรียนดีและเคยเป็นความหวังของบ้าน ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับการลงพื้นที่นาร่อง และการ

สะท้อนจากตัวผู้นำหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อคณะผู้วิจัยได้ถอดรหัสสาเหตุที่ทำให้เยาวชนขาดภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติด และถูกชักชวนได้ง่าย คือ การขาดพื้นที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับเยาวชน การสื่อสารแสดงออกของครอบครัวที่เป็นเกาะป้องกัน การมีส่วนร่วมสร้างระบบป้องกันภัยและความเสี่ยงของเยาวชนในจุดอับที่ทำให้เอื้อให้เกิดการชักชวนเยาวชน ทั้งนี้สิ่งที่ทีมวิจัยได้ออกแบบในกระบวนการวิจัยต่อไป ดังที่กล่าวคือ **ระยะสร้างภูมิคุ้มกันบูรณาการอย่างมีส่วนร่วม** โดยเป็นกิจกรรมที่ ๓ คือ การใช้กระบวนการอบรมแบบบูรณาการ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดในชุมชน โดยมีเป้าหมายในการปลูกฝังการสื่อสารของผู้ใหญ่ และการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้กับเยาวชน ซึ่งจะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติด กระบวนการนี้จะเริ่มดำเนินการพร้อมๆ กับการสำรวจแผนที่เดินดิน

๔.๒.๒ กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก พัฒนาชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดในชุมชน

เป้าหมายของกิจกรรมนี้คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน และตัวแทนครอบครัวที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด โดยใช้เวลาในการอบรม ๓ วัน และ ทำโครงการ ๑ เดือน วัตถุประสงค์เพื่อ สร้างความเห็นอกเห็นใจ ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักตนเอง และสัมพันธ์ภาพกับชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และได้เรียนรู้วิธีสื่อสาร เปิดใจ การมีกัลยาณมิตร ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขา และมรรคมืองค์ ๘^{๑๙} เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางกาย ศีล จิต และปัญญา ตามหลักภavana ๔ อันจะเป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนโดยเยาวชนเกิดความตระหนักรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของนักจิตวิทยาอเมริกา **Helen Nowlis** ซึ่งเสนอการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยการอบรมให้ความรู้ การปลูกฝังค่านิยมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อกระตุ้นให้การใช้ยาเสพติดลดลง^{๒๐} โดยกระบวนการดำเนินการออกแบบกิจกรรมด้วยหลักที่เรียกว่า ITC-PSS ซึ่งเป็นกิจกรรมการออกแบบการเรียนรู้การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ประกอบด้วย ๑) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) ๒) ปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) ๓) สร้างแรงบันดาลใจทางความคิด (Create vibrations of thought) ๔) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to Create self-esteem) ๕) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self reflection and

^{๑๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, หน้า ๖๐ -๖๐ .

^{๒๐}National Institute on Drug Abuse, The health care System and Drugs Abuse Prevention Toward Cooperation and Health Promotion, (U.S. Government Printing Office Washington, D.C., ๑๙๘๐), p 8.

develop even further) ๖) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness)^{๒๑} ทั้งนี้ นอกจากนักวิจัยท้องถิ่นจะเข้าร่วมกิจกรรมยังได้มี คุณครู นางสาวอรกานต์ แหวนเงิน หรือครูเปิ้ล ซึ่งเป็นอดีตเยาวชนในชุมชนจบการศึกษามาเป็นครูที่โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง มาร่วมเป็นผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่น ประสานงานและติดตามน้อง ๆ WE ARE ONE การจัดการอบรมมีรายละเอียดดังนี้

วันที่ ๑ เรียนรู้เข็มทิศชีวิต เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสันติภายใน การปรับเปลี่ยนความคิด การพัฒนาสติ สร้างความเชื่อมั่น รู้จักคุณค่าชีวิตและการค้นหาจุดหมายของตนเอง โดยใช้องค์ความรู้ การพัฒนาจิตและปัญญาแบบบูรณาการที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐานความเชื่อ วิทยาการกระบวนการเชิงพุทธ (คณะผู้วิจัย) ได้ชักชวนให้น้องๆ เยาวชนไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ก่อนเริ่มกิจกรรมใดๆ ทั้งนี้เป็นการสร้างสันติภาวะ และการตอกย้ำให้เยาวชนมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

ภาพที่ ๔.๑๓ ปลุกฝังความเป็นชาวพุทธสวดมนต์ ไหว้พระ ทำใจให้สงบ

กิจกรรมการปรับฐานจิต: ด้วยการฝึกความมีสติ การรู้จักระงับใจ และการรู้ตัวทั่วพร้อม ด้วยการวางเงื่อนไขการใช้เสียงระฆังแห่งสติ เป็น การหยุดความคิด และกิจกรรมต่างๆ ช่วงขณะ (๓-๕ ลมหายใจ) สัญลักษณ์ของการกลับมาดูลมหายใจ โดยทีมวิจัยจะสังเกตการทำตามกติกา (ศีล) ซึ่งจากการสังเกตการณ์ พบว่า เยาวชนสามารถทำตามได้และมีสติในการอยู่กับเสียงระฆังและลมหายใจ เมื่อ

^{๒๑} ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ , “พัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม : กรณีศึกษาเอกสารและการสังเคราะห์งานวิจัย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๖๘-๑๘๑.

ฝึกความพร้อมของจิตและสมาธิแล้ว จึงเริ่มกระบวนการสร้างความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) ด้วย กิจกรรมการรู้จักคุณค่าชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

กิจกรรมรู้จักคุณค่าชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา: เป้าหมายการพัฒนาชีวิตตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา คือ หลักคำสอน รวมอยู่ใน ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป้าหมายชีวิตในพระพุทธศาสนา มี ๓ ชั้น ได้แก่

- ๑) เป้าหมายพื้นฐาน คือ ละความชั่วทุกชนิด
- ๒) เป้าหมายระดับรอง คือ ทำประโยชน์แก่ตน ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น
- ๓) เป้าหมายสูงสุด คือ ทำจิตให้ผ่องใสจิตมีอิสรภาพ (หลุดพ้นสู่พระนิพพาน)

กระบวนการที่ใช้นำความคิดเยาวชน คือ การใช้ภาพ สื่อ และการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการสั่นสะเทือนความคิด การฝึกการแสดงออก การรับฟัง การคิดวิเคราะห์การใช้เหตุผล โดยน้อมนำบุคคลต้นแบบ คือ พระพุทธเจ้า เพื่อปลูกฝังศรัทธาให้กับเยาวชนในการเดินตามคำสอนของพระองค์ เป็นกระบวนการปลูกใจให้เยาวชนเรียนรู้จักชีวิตคืออะไร และเป้าหมายการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ มีศีลขั้นต่ำคือ ศีล ๕ ดังนั้น หลังจากฟังบรรยาย และร่วมพูดคุย วิทยากรให้น้องๆ ตั้งเป้าหมายการปฏิบัติตามศีล ๕ โดยให้เขียนใบอธิษฐาน ศีล ข้อที่อยากปฏิบัติให้ได้ (ยังพร่องอยู่) แล้วไปถวายที่หน้าพระพุทธรูป คำตอบของน้องๆ เยาวชน

-อยากปรับปรุงการไม่ฆ่าสัตว์ และพยายามไม่ดื่มสุรา

-สิ่งที่ปรารถนาคือ ต้องการเลิกเหล้า แต่บางครั้งปัญหาที่รุ่มร่า ทำให้เราต้องการเพื่อนที่ช่วยแก้ปัญหาในยามที่เรามีปัญหา เหล้าทำให้เราหลับและลืมเลือนปัญหาเดิมๆ ไปชั่วขณะ

-อยากปรับปรุงศีลข้อ ๕

-จะพยายามไม่พูดเท็จ เพราะบางครั้งเราก็กทำผิดแล้วไม่ยอมบอกผู้ปกครอง จึงใช้การ

โกหก

-พยายามไม่ฆ่าสัตว์

-จะพยายามไม่ฆ่าสัตว์ เพราะทุกชีวิตรักตนเอง

-ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดปด

-อยากปรับปรุง พยายามไม่ฆ่าสัตว์

-หวังว่าจะไม่พูดปด หรือส่อเสียด ทำให้ผู้อื่นเสียความรู้สึก

-ไม่พูดปด ไม่ฆ่าสัตว์

-อยากปรับปรุงตนให้ดีขึ้น เวลาเจอเพื่อนรวมกลุ่มกับเพื่อนมีกิจกรรม วันหยุด ก็นัดรวมตัวกันมีการสร้างสรรค์ เล็กๆ น้อยๆ ตลอด แต่ไม่ได้ดื่มเมา จนขาดสติ แต่ก็ดื่ม ก็อยากจะเปลี่ยนจากแอลกอฮอล์ ก็อยากให้เป็นน้ำอ่าอื่น แต่ไม่รู้จะได้ไหม

-อยากปรับปรุงข้อ ๔ คือ ไม่พูดปด และข้อ ๕ อยากให้ไม่ดื่มเลย (ปกติก็ไม่ดื่ม นานๆ ที่นิดเดียว)

-ไม่อยากพูดปด ปกติชอบโกหกเพื่อน ถึงจะไม่ได้ตั้งใจแต่คำพูดก็ทำร้ายคนรอบข้างได้ ทำร้ายความรู้สึกเพื่อน

-ไม่ฆ่าสัตว์ และพยายามไม่โกหก

-อยากเลิกบุหรี่ และเหล้า และจะพยายามเลิกพูดโกหก

ภาพที่ ๔.๑๔ ตั้งจิตอธิษฐานพัฒนารักาศิล ๕

จากคำอธิษฐานของเยาวชน สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเรื่องการละเมิดศีลข้อที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับสุราของมีนเมา ซึ่งพบทั้งในกลุ่มชายและหญิง การกล่าวคำโกหก การฆ่าสัตว์ กิจกรรมนี้เป็นการเปิดพื้นที่ให้น้องๆ มองเห็นข้อพร่องศีลของตนเอง และอยากจะพัฒนาปรับปรุง โดยน้อมจิตไปที่พระพุทธเจ้าซึ่งนับว่ามีผลต่อจิตใจของเยาวชนสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น กิจกรรมต่อไป คือ การนำพาเยาวชนให้มอย้อนไปที่ตนเอง รู้จักตนเองอย่างแท้จริง ด้วยกิจกรรมค้นหาชีวิต (เราเกิดมาทำไม)

กิจกรรม ค้นหาชีวิต (เราเกิดมาทำไม): เป็นกิจกรรมที่สอนให้น้องเยาวชน เรียนรู้ที่จะกำหนดเป้าหมายชีวิต สร้างพลังการเปลี่ยนแปลง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป้าหมายของกันและกัน เพื่อเติมพลังให้กันและกัน อีกทั้งการได้แบ่งปันความฝัน เป้าหมาย เป็นการเปิดพื้นที่แบ่งปันความสุขร่วมกัน และทำให้ได้เรียนรู้ว่าสุดท้ายแล้วใครคือคนที่เราอยากให้เห็นความสำเร็จ การกระตุ้นการตระหนักคุณค่าของตนเอง เป็นหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งที่ความรักพอ แม้จะเป็นเกราะป้องกัน

เยาวชนจากยาเสพติดและสิ่งไม่ดีไม่งามที่เข้ามาล่อลวง โดยกิจกรรมนี้เริ่มต้นจากการที่วิทยากรได้แบ่งปันประสบการณ์ การวางแผนเป้าหมายชีวิต เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้เห็นว่าหากมีการตั้งเป้าหมายและไม่ละความพยายาม การวางแผนในวิถีที่งดงาม กุศลเหล่านั้นจะนำพาชีวิตไปในทางที่งดงาม วิทยากรให้เยาวชน เขียนเป้าหมาย ระยะสั้น กลาง ยาว จากนั้นนำไปแปะผนัง ให้เพื่อน ๆ เดินอ่าน เป้าหมายของกันและกัน ตัวอย่างของเป้าหมายของเยาวชน ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ เป้าหมายของเด็กและเยาวชน WE ARE ONE

เยาวชน	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
W01	เรียนจบ มีงานทำ	ประสบความสำเร็จมีงานที่ดี ทำให้พ่อแม่มีความสุข หมดทุกข์ ทำให้แม่สบาย	การทำให้เป้าหมายที่ตั้งไว้สำเร็จ และจะทำให้ฝันได้สำเร็จ
W02	เป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ตั้งใจเรียนหนังสือ	ตั้งใจเรียน สอบ เข้ามหาวิทยาลัยดีๆ ให้ได้	เรียนให้จบ เอาปริญญาและความสำเร็จให้พ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ภูมิใจ
M01	ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว	เก็บเงินสร้างบ้านหลังใหญ่	ได้เป็นทหารเหมือนพี่ชาย
M02	ครอบครัวมีความสุข มีรายได้ที่ดี		
W03	เทอม ๒ จะตั้งใจเรียนให้ได้เกรดดีกว่าเดิม เป็นเด็กดีของพ่อแม่	เมื่อมีงานทำจะตั้งใจทำงาน เลี้ยงดู พ่อ แม่ ทำให้พ่อแม่มีความสุข	ใช้ทักษะประสบการณ์สอนผู้อื่น
W04	ตั้งใจเรียน เชื่อฟัง พ่อ แม่	ตั้งใจทำงาน	อยู่อย่างมีความสุข
W05	จบ ม.๖ อยากสอบเข้าเรียนต่อ มศว.ได้ คณะมนุษยศาสตร์ และไปต่างประเทศ มีความสุขในชีวิตด้วยเรียน	เรียนจบ มีงานที่ดี มั่นคง มีครอบครัว	มีเงินเก็บ อยู่บ้าน พักผ่อนทำสวน
W06	เทอมหน้าจะตั้งใจเรียนให้ได้เกรดดีกว่าเทอมนี้	อยากสอบเข้ามหาวิทยาลัยดีๆ และเรียนจบได้งานทำดีๆ มีเงินเก็บมากๆ	มีฐานะที่พอตัว มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความสุข
M03	ทำสิ่งปัจจุบัน สิ่งที่อยู่ข้างหน้าให้ดีที่สุด	อยากทำความฝันให้เป็นจริง คือ อยากเป็นศิลปิน	เมื่อประสบความสำเร็จแล้วอยากแบ่งความสุขให้คนที่รัก และเพื่อนมนุษย์ โดยการทำบุญทำดีเพื่อสังคม

เยาวชน	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
M04	อยากได้บ้าน ได้รถ	มีครอบครัว เป็นเจ้าคนนายคน อยู่อย่างสบาย	อยู่เฉยๆ สบายๆ
W07	เข้ามหาวิทยาลัยได้ ตั้งใจเรียน เข้าคณะที่ชอบได้	ต้องมีงานที่ดีทำ มีเงินเดือนที่ดี	เลี้ยงดูพ่อแม่ได้ พ่อแม่ต้องสบาย
W08	การเข้ามหาวิทยาลัย เรียนคณะที่ชอบ	มีงานทำ ทำในสิ่งที่ชอบ	มีความสุขที่ตนเองมี และมีครอบครัวอบอุ่น

ภาพที่ ๔.๑๕ เขียนเป้าหมายชีวิตและแลกเปลี่ยนความฝัน

วิทยาการสรุปสะท้อนคิด สิ่งที่น่าสนใจ เยาวชนวางแผนเป้าหมายไว้จะเป็นจริงได้ต้องปรับเปลี่ยนตนเองอย่างไร และสุดท้ายแล้วชีวิตทุกคนต้องการความสุข ความรัก ความอบอุ่น อยู่กับคนที่เรารัก และตั้งคำถามว่าทำไมเรารักกันแต่แสดงออกต่อกัน (สื่อสาร) ไม่ได้ ซึ่งจะเป็นประเด็นการเรียนรู้สำหรับพรุ่งนี้

วันที่ ๒ เรียนรู้พลังแห่งการสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสันติภายใน ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง ฝึกการสื่อสารอย่างสันติ ฝึกการแสดงความรักด้วยการกอด ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุหนึ่งที่เยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดคือ การสื่อสารของคนในครอบครัว ช่องว่างการสื่อสารระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ การแสดงออกของความรักความห่วงใย กิจกรรมนี้จึงได้เชิญตัวแทนครอบครัวบ้านที่มีปัญหาเยาวชนมาร่วมเรียนรู้การสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับน้องๆ เยาวชน วิทยาการใช้สื่อสารเชิงพุทธ ยกตัวอย่างการสื่อสารของพระพุทธเจ้า ในการสื่อสารกับตนเองและผู้อื่น การสื่อสารอย่างสันติ การฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening)

ทั้งนี้หลังจากสวดมนต์ ไหว้ พระ นั่งสมาธิ วิทยากรได้ใช้กระบวนการ AAR เพื่อเข้าถึงการสะท้อนความรู้สึกของเยาวชนในวันนี้ ซึ่งเริ่มใช้กติกาการสื่อสารแสดงออกโดยใช้ปากกาภาษาสีทึบ (สมมุติว่าเป็นไม้ค้ำ) ความกังวลและคาดหวังของเยาวชน และตัวแทนครอบครัวที่มาร่วมกิจกรรมซึ่งมีตัวอย่างเสียงสะท้อนว่า

W02 : “กังวลเยาวชนหมู่บ้านที่ยังไม่รวมกลุ่มกัน ปัญหายาเสพติด บริบทความปลอดภัย ไฟ ถนน ในหมู่บ้าน และคาดหวัง อยากให้เยาวชนมาร่วมกลุ่มกัน ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัย”

M04 : “สิ่งที่กังวลในหมู่บ้านไม่มี แต่ที่กังวลสิ่งก็คือตัวเอง ว่าได้เผลอทำสิ่งที่ไม่ดีหรือเรื่องที่ไม่ดีพลาด เราต้องควบคุมตนเองให้ดีกว่าคนอื่นที่เขาผิดพลาด ความคาดหวัง ว่าอยากให้เยาวชนไทยพยายามทำสิ่งที่ดีเหมือนที่เรา กำลังทำ และต้องรู้จักรักตนเองให้มากที่สุด เหมือนที่เราจะรักคนอื่น”

ในขณะที่เสียงจากตัวแทนครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรม กล่าวว่า “กังวลเรื่องยาเสพติด กลุ่มเยาวชนบางคนที่ยับกลุ่มกัน และอยากให้ผู้นำยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้านออก”

กล่าวได้ว่า ปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นประเด็นที่ทั้งกลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ต่างก็เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ควรเร่งแก้ไข

วิทยากรนำเข้าสู่กิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ โดยฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง ให้น้องๆ จับคู่ แบ่งปันแลกเปลี่ยนปัญหาการสื่อสารของกันและกัน การเรียนรู้การแสดงออกของความรักด้วยการกอด โดยวิทยากรได้ส่งพลังรักด้วยการกอดน้องๆ พบว่า น้องๆ บางท่านโยนหาการแสดงออกถึงความรักที่นุ่มนวล การกอดเป็นภูมิदानทานที่ดีให้กับเยาวชน นอกจากนี้ น้องๆ เยาวชนและตัวแทนครอบครัวได้ส่งพลังรักด้วยการกอด ซึ่งมีเสียงสะท้อนถึงความรักความหวังกับกลุ่มน้องๆ เยาวชนกลุ่มนี้ การฝึกผู้ใหญ่ให้สื่อสารที่สร้างสรรค์ด้วยรัก

ภาพที่ ๔.๑๖ จับคู่ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ ๔.๑๗ ส่งพลังรักด้วยกอด

ทั้งนี้ในระหว่างการทำกิจกรรม วิทยากรยังใช้เสียงระฆังแห่งสติ ฝึกความรู้สึกตัวของน้องๆ เยาวชน ซึ่งจากการสังเกตการณ์เยาวชนมีความตั้งใจและรู้ตามเสียงระฆังดีขึ้น ประเด็นที่สำคัญการ สร้างบรรยากาศ การใช้เสียงเพลง ช่วยปรับคลื่นความคิดของเยาวชน การผ่อนคลายด้วยการนำเพลง WE ARE ONE มาร้องเป็นการเปิดพื้นที่ให้น้องเยาวชนชายได้แสดงออก และเป็นบรรยากาศแบบ กันเองไม่ตึงเครียด

วันที่ ๓ เรียนรู้พลังบวก สร้างสรรค์เยาวชน เป็นกิจกรรมฝึกเยาวชนในการแสดงออก เวทีสาธารณะ ปฏิบัติการเยาวชนนำเสนอแผนที่เดินดิน ซึ่งกิจกรรมนี้ฝึกให้เยาวชนเกิดทักษะการทำ แผนการขับเคลื่อนกลุ่ม WE ARE ONE การกำหนดวิสัยทัศน์ การทำกิจกรรมหลัก การทำโครงสร้าง กลุ่ม และนำเสนอต่อหน้าสาธารณะในเวทีชุมชน พร้อมกับการประกวดการนำเสนอแผนที่เดินดินของ น้องเยาวชนทั้ง ๕ คุ่ม ดังนั้นกิจกรรมในวันนี้จึงแบ่ง ๒ ภาค กล่าวคือ การฝึกนำเสนอและการพัฒนา โครงสร้างกลุ่ม WE ARE ONE ในห้องอบรม และการฝึกนำเสนอเวทีชุมชน ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับการ สนับสนุนจากภาคเอกชน ตัวแทนจำหน่ายฮอนด้า **คุณอัจฉรา นิลรัตน์** ผู้จัดการสาขา หจก.ชุมพร เหมริญทองมอเตอร์ และนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาสันติศึกษา ได้เห็นประโยชน์ของโครงการ พัฒนาเยาวชนจึงได้ให้การสนับสนุนเชื่อมกับน้องๆ WE ARE ONE กล่าวได้ว่า กิจกรรมนี้เป็นการนำ หลักพลังชุมชน พลังเพื่อนและกิจกรรม ตามแนวคิดทุนชีวิต LIFE ASSETS ของ รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี^{๒๒} มาใช้สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน โดยเชื่อว่าสภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลต่อ พัฒนาการของเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกลุ่มเพื่อนที่ชักชวนกันทำสิ่งที่เป็นประโยชน์และ สร้างสรรค์

กิจกรรมในวันนี้นอกจากใช้กระบวนการเริ่มต้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสองวันแรกแล้ว กิจกรรม เริ่มต้นวิทยากรได้ให้น้องๆ ตัวแทนคุ่มได้ฝึกการนำเสนอแผนที่เดินดิน โดยเริ่มต้นด้วยการทำ Appreciation-Influence-Control (A-I-C) ซึ่งมีเสียงสะท้อนความกังวลของเยาวชนว่า

- กังวลต้นลำตวน ไม่มีใครดูแล คาดหวังว่าอยากให้ต้นลำตวนโต
- กังวลเรื่องเพื่อนกลุ่มผู้ชาย ที่ติดเพื่อนนอกหมู่บ้าน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ก็จะไปทำเรื่อง ผิดๆ อยากให้มาร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน
- กังวลถนนในหมู่บ้านมืด ควรให้ดีกว่านี้
- กังวล การกินเหล้าของเพื่อนๆ (ชาย) ไม่สดชื่น เวลามาทำงาน คาดหวัง การร่วมตัวกัน จะทำให้เรารวมกลุ่มกันมากขึ้น เห็นความสำคัญของชุมชน

^{๒๒}สุริยเดว ทรีปาตี, “การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก”, <https://www2.nrct.go.th/Portals/0/data/07part1/07part2/07_part3.pdf>, 2 May 2019.

-กังวล เสไฟฟ้า ไม่สว่าง ไม่ค่อยเปิดไฟกลางคืน เปิดน้อยหลัง ไฟตรงสี่แยกไม่ติด ทั้งแทบ
บางที่ไม่มีไฟ อยากให้ติดไฟเพิ่มขึ้น

-ปัญหาการว่างงาน บางคนไม่มีงาน อยากให้ทุกคนมีงานทำ วิทยุรุ่นที่ไม่ได้เรียนแล้ว เรียน
กศน. ไปทำงานนอกหมู่บ้าน

สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจเอาใจใส่ของเยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE ที่มีต่อชุมชน นับว่า
เป็นพัฒนาการที่ดีที่เยาวชนเชื่อมโยงตนเองกับสังคมแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเปิดใจ แสดง
การสื่อสารด้วยรักของน้องๆ กลุ่ม WE ARE ONE ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นจุดที่สำคัญ คือ การแสดง
ความเป็นกัลยาณมิตรของน้องๆ ที่มีให้แก่กัน โดยมีประธานเยาวชน ได้สะท้อนเสียงแห่งความห่วงใย
ของน้องๆ และเตือนเยาวชนไม่ให้ไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากนี้มีตัวแทนน้องเยาวชนชายได้
สะท้อนความห่วงใยเรื่องการดื่มสุราเช่นเดียวกัน ความคาดหวังของน้องๆ ที่มีต่อประธานชุมชน ซึ่ง
ถึงแม้ว่าจะมีติดเรื่องของการดื่มสุราอยู่ แต่ในอีกมิติหนึ่งประธานเป็นที่รักของน้องๆ และมีความเป็น
จิตอาสาเสียสละ ทำงานเพื่อส่วนร่วม กัลยาณมิตรที่น้องๆ แสดงออกต่อกันด้วยความจริงใจ เป็นภาพ
ที่สร้างความประทับใจและเป็นการเปิดใจให้น้องๆ รับฟังความห่วงใย การตักเตือนของเพื่อนที่
ปรารถนาดี

ภาพที่ ๔.๑๘ กัลยาณมิตรด้วยรักและห่วงใย

กิจกรรมฝึกนำเสนอแผนที่เดินดิน : สำหรับการนำเสนอแผนที่เดินดิน ๔ คุ่มจาก ๕ คุ่ม
ซึ่งสรุปประเด็นนำเสนอพอเป็นสังเขป ดังนี้

คุ่ม ๒ เกษตรรุ่งเรือง มี ๒๓ ครัวเรือน บ้านผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ บ้านคนแก่ ได้ถามว่า มี
สวนของหมู่บ้าน ลำไย มีองค์ประกอบทุ่งนา มีถนนเส้นหลักออกไปเส้นอื่น อาชีพ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร

รับราชการ ๒ – ๓ หลัง ส่วนใหญ่ลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัด จุดนี้มีเรื่องเสาไฟ มีบ้านเดี่ยว เป็นไฟที่ครัวเรือนต่อไป บางครอบครัวประหยัดไฟ ไม่เปิดไฟ หลอดไฟเป็นกองทุนหมู่บ้าน ปัญหาอุปสรรคที่พบ ความซับซ้อนของเครือญาติ บางบ้านไม่มีป้าย ป้ายบ้านหัก จุดแข็งคุ้ม ๒ คือ มีศูนย์รวมเป็นบ้านผู้ใหญ่บ้าน ครู ป้าอู๋ ทำอาหารในหมู่บ้านช่วยงานชุมชน ได้เรียนรู้ว่า บ้านไหนเป็นเครือญาติ กันบ้าง เดิมรู้จักแต่ไม่รู้รายละเอียด คุ้ม ๒ มีปัญหาเรื่องจุดยาเสพติด เยาวชนน้อย เป็นปัญหายาเสพติดมาจากหมู่บ้านอื่น สินค้าที่โดดเด่น คือ ไม้กวาดจากก้านมะพร้าว^{๒๓}

ภาพที่ ๔.๑๙ แผนที่เดินดินคุ้ม ๒ เกษตรรุ่งเรือง

คุ้ม ๓ ดำเนินสะดวก มี ๒๓ ครัวเรือน อยู่ ๑๔ หลังคาเรือน มี ๕๒ คน มีบ้านเลี้ยงไหม บ้านผู้ใหญ่บ้านคนแรก อาชีพส่วนใหญ่รับราชการ พยาบาล ปลัด และนอกนั้นเป็นเกษตรกร ปัญหาที่พบ ยาเสพติด หลอดไฟ ไม่เพียงพอ บางบ้านไม่เปิดไฟเลย เปลี่ยว ทำให้เป็นจุดส่ง นดยาเสพติด มีบ้านร้าง บ้านไม่มีคนอยู่ ๒ หลัง เลยเป็นจุดที่ส่งยามากที่สุด คนนอกหมู่บ้านมาซื้อยาคนในหมู่บ้าน มีเสียงรุดตกลางคืนรบกวนการนอนคนในหมู่บ้าน มีทั้งนอกและในหมู่บ้าน จุดแข็งคุ้ม ๓ คือ มีศาลารวมตัวของหมู่บ้าน มีการเลี้ยงไหม ทอผ้า น่าจะเป็นสินค้าในหมู่บ้าน^{๒๔}

^{๒๓}ตัวแทนเยาวชนคุ้ม ๒ นำเสนอแผนที่เดินดิน, ณ.สำนักงานช่อสะอาด วัดบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ. ปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔}ตัวแทนเยาวชนคุ้ม ๓ นำเสนอแผนที่เดินดิน, ณ.สำนักงานช่อสะอาด วัดบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ. ปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑

ภาพที่ ๔.๒๐ แผนที่เดินดินคุ้ม ๓ ดำเนินสะดวก

คุ้ม ๔ ฟาสีทอง มี ๒๐ ครัวเรือน มีอาศัย ๘ ครัวเรือน ปัญหาความสว่าง หลอดไฟมีแค่ตรงสี่แยกจุดเดียว ตอนกลางคืนวัยรุ่นไม่นอน ก็เดินทำให้สุนัขเห่า รบกวนการนอน และชาวบ้านกลัวของหาย เพราะเวลาเดินผ่านก็มองไม่เห็นหน้ากัน ภูมิปัญญา เลี้ยงสัตว์ ขายของ ส่วนใหญ่เป็นคนแก่สูงวัยผู้หญิง ได้เรียนรู้ ความสัมพันธ์ในหมู่บ้านจะมีการแลกเปลี่ยนอาหารที่ทำกัน จุดเด่นของหมู่บ้านคือ มีชายใบพลู^{๒๔}

ภาพที่ ๔.๒๑ แผนที่เดินดินคุ้ม ๔ ฟาสีทอง

^{๒๔} ตัวแทนเยาวชนคุ้ม ๔ นำเสนอแผนที่เดินดิน, ณ สำนักงานช่อสะอาด วัดบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑.

คุ้ม ๕ ทำอุตสาหกรรม มี ๒๗ ครัวเรือน ไม่มีคนอยู่ ๒ เรือน ไฟฟ้า ไม่ค่อยสว่าง จุดแข็งคือ
ปู้ตา บ้านทำไม้กวาด ความสัมพันธ์มีการช่วยเหลือกัน ปัญหาเรื่องยาเสพติด ความเปลี่ยวของทางเดิน
ตรงป่าไผ่ มีบ้านวัฒนธรรม เปาแคน แต่ไม่ได้สอนเด็กในหมู่บ้าน ไม่มีทนายทต่อ หลานก็ไม่เอา^{๒๖}

ภาพที่ ๔.๒๒ แผนที่เดินดิน คุ้ม ๕ ทำอุตสาหกรรม

ภาพที่ ๔.๒๓ แผนที่เดินดิน คุ้ม ๑ ธรรมรักษา

^{๒๖} ตัวแทนเยาวชนคุ้ม ๕ นำเสนอแผนที่เดินดิน, ณ สำนักงานช่อสะอาด วัดบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย
อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑.

เมื่อแต่ละคุ่มได้นำเสนอแผนที่เดินดินแล้ว วิทยากรให้น้องๆ เยาวชนเขียนสิ่งที่ต้องการเห็นในชุมชน ระยะเร่งด่วน อนาคต สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ เป้าหมายพัฒนาชุมชนของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

เยาวชน	ระยะเร่งด่วน	อนาคต
W09	อยากให้คนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	อยากให้มีความสว่างเพิ่มมากขึ้น และมีความสามัคคี
W08	อยากให้ชุมชนช่วยกันพัฒนาชุมชน	อยากให้มีความสะอาดที่สวนสาธารณะ
M04	อยากให้โรงเรียนพัฒนาในการเพิ่มระดับชั้น เป็นมัธยมอย่างเร่งด่วนอยากทำได้	แหล่งท่องเที่ยว
M03	อยากเห็นการพัฒนาเยาวชนเพื่อสร้างอาชีพ หรือการเอาตัวรอดในสังคม	อยากให้เยาวชนกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน เหตุที่เริ่มต้นจากเยาวชน เพราะการที่จะไปตัดไม้แก เป็นเรื่องยากและยังมีความคิดที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาที่เยาวชนคิดขึ้นมา
W07	อยากให้ทุกคนในชุมชน มีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	ทุกคนมีอาชีพ มีรายได้ ที่มั่นคง ทุกคนรักและสามัคคีกัน ทุกคนอยู่ดี กินดี
M05	เยาวชนร่วมมือกัน พัฒนาชุมชน และสามัคคี รักกันไม่ทะเลาะกัน ใช้ความคิดเดียวกัน ไม่ขัดกัน จับมือกัน แล้วทำฝันของเราให้เป็นจริง	อยากให้ชุมชนเจริญ
W05	เยาวชนรวมตัวกันช่วยกัน รักกัน ช่วยกัน ทำงานส่วนร่วม	อยากให้ยาเสพติดหมดไป จากชุมชน
W03	อยากให้คนในชุมชน มีความสามัคคีกันมากขึ้น	อยากให้ยาเสพติดหายไปจากชุมชน อยากให้ไฟติดทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อลดอุบัติเหตุ
M06	อยากเห็นคนในชุมชนรักกัน มีความสุข แบบเมื่อก่อน ไม่ว่าจะมาวัดทำบุญ มีกิจกรรมในหมู่บ้านก็ช่วยกัน	อยากให้ความร่วมมือของชุมชน วัยรุ่นหญิงชาย ร่วมกันช่วยงาน ทำงานร่วมกัน
W02	เห็นการรวมกลุ่ม ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน เป็นหนึ่งเดียว	มีความสามัคคีในชุมชน พัฒนาชุมชนอย่างร่มเย็นเป็นสุข และนำสิ่งไม่ดีในชุมชนออกไปให้หมด
W06	อยากให้หมู่บ้านมีความสามัคคีมากยิ่งขึ้น และไม่ทะเลาะกันและมีการพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆ	อยากให้หมู่บ้านปราศจากยาเสพติดและเหล้า และเยาวชนมีความรัก ความผูกพัน และสามัคคีร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้า
M02	ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาชีพเป็นของตนเอง	

วิทยากรให้เยาวชนร่วมกันอ่านและจับกลุ่ม คำที่สำคัญที่ทุกคนอยากเห็นจากเป้าหมายที่ทุกคนเขียนไว้ แล้วนำมาสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

- ๑) มีแสงสว่างตรงทางเข้าหมู่บ้าน
- ๒) อยากให้เยาวชนกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน
- ๓) ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- ๔) พัฒนาอาชีพ
- ๕) พ่อแม่เข้าใจและใส่ใจลูกมากขึ้น
- ๖) ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ๗) ให้อาเสพติดหมดไป
- ๘) ความสามัคคี

กิจกรรมกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาชุมชนของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

ทั้งหมดเป็นประเด็นที่น้องๆ ในกลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นประเด็นสำคัญที่อยากให้เกิดการพัฒนาในชุมชน วิทยากรนำพาเยาวชนแลกเปลี่ยนความเห็นร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค A-I-C เพื่อให้เยาวชนได้แสดงความเห็นและมีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยการขับเคลื่อนของเยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE (เยาวชนกล้าพัฒนาชุมชน) เยาวชนทั้งชายและหญิงได้ร่วมเสนอวิสัยทัศน์ (VISION) ของกลุ่ม ได้ข้อสรุปวิสัยทัศน์ว่า “เยาวชนเข้มแข็ง ร่วมแรงพัฒนา” กระบวนการนี้เยาวชนได้แสดงออกถึงการรับฟังความเห็น การกล้าแสดงทัศนะ และการเคารพให้เกียรติ จนนำไปสู่ความยอมรับและภาคภูมิใจของการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน

เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์แล้ว วิทยากรได้ชวนน้องๆ คิดการทำโครงการหรือกิจกรรมที่เยาวชนสามารถเริ่มต้น น้องเยาวชนได้แสดงทัศนะด้วยความกระตือรือร้นและมีความสุขที่จะทำงานร่วมกัน กิจกรรมที่นำเสนอได้แก่

๑) กิจกรรมหารายได้ : ด้วยการขายสินค้า “ของดี ศรีท่าคอยนาง” ที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ได้แก่ ข้าวสาร ขนดอกจอก เนื่องจากบ้านท่าคอยนางเป็นศูนย์การเรียนรู้ของหลักสูตรสันติศึกษา และหลักสูตร นยปส. ทำให้มีผู้เดินทางมาดูงานและร่วมบุญกับวัด เป็นโอกาสที่เยาวชนสามารถนำสินค้ามาขายได้

๒) กิจกรรมรวมพลังชุมชน : ด้วยการเดินออกกำลังกายของชุมชนโดยการนำของน้องกลุ่ม WE ARE ONE เรียกกิจกรรมว่า “โยกนิดขยับหน่อย ช่วยลดไขมัน” เพราะน้องๆ เห็นว่า เป็นการทำให้ชุมชนออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน และทำให้ร่างกายแข็งแรง จะได้มีพื้นที่ให้เยาวชนและผู้ใหญ่ได้มาทำร่วมกัน

เพื่อให้น้องเยาวชนได้เรียนรู้การทำงานที่มีระบบและการบริหารจัดการ จึงได้นำเสนอการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งกลุ่ม WE ARE ONE จะประกอบด้วยประธานกลุ่ม เลขากลุ่มแล้ว ใน

กิจกรรมต่างๆ จะมีเจ้าภาพเพื่อนำเพื่อนๆ ขับเคลื่อน และการมีฝ่ายบัญชีรวบรวมรายรับ-รายจ่าย การทำแผนต้นทุน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้มอบทุนสำหรับน้องๆ ในการผลิตสินค้าเพื่อหารายได้จำนวนหนึ่ง โดยมีผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่น ครูเปิ้ล มาเป็นพี่เลี้ยงภาคสนามให้กับน้องๆ เยาวชน และจะนัดหมาย ๑ เดือนธันวาคม เพื่อติดตามประเมินผล

ภาพที่ ๔.๒๔ รวมพลัง วิสัยทัศน์ WE ARE ONE

กิจกรรมสร้างพลังบวก WE ARE ONE ร่วมพัฒนาชุมชน

เป็นกิจกรรมสุดท้ายของการอบรม เพื่อส่งมอบความรู้จากการทำแผนที่เดินดินของน้อง WE ARE ONE ให้กับชุมชน โดยเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะที่มีทั้งผู้นำหมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน นายก อบต. สมาชิกชุมชนมาร่วมรับฟังเยาวชน WE ARE ONE นำเสนอ พร้อมกันนี้คณะผู้วิจัยได้ให้ ผู้อำนวยการโรงเรียน และกรรมการหมู่บ้าน ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องความสัมพันธ์กับตัวแทนที่นำเสนอ เพื่อคัดเลือกรางวัลการนำเสนอซึ่งมี ๕ รางวัล กล่าวโดยสรุปเยาวชนอยากให้ได้แบ่งรางวัลได้ทุกกลุ่ม ตามความสามารถ จากการสังเกตการณ์พบว่า ชุมชนให้ความสนใจและร่วมมือ กระตือรือร้นที่จะมารับฟังการนำเสนอของน้องเยาวชน WE ARE ONE ทั้งนี้ก่อนที่จะให้น้องๆ นำเสนอ คณะผู้วิจัยได้ทำสรุปวิดิทัศน์ กิจกรรมที่ทำร่วมกับเยาวชน WE ARE ONE เพื่อสะท้อนข้อมูลให้กับชุมชน และสร้างการรับรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เยาวชนทำ

จากกิจกรรมการพัฒนาอบรมเยาวชน และการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมา เมื่อถึงอย่างก้าวนี้ พบว่า เยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE มีพัฒนาการพฤติกรรมด้านต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป มีความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนมากกว่าอดีต และรวมกลุ่มกันมากขึ้น ทำให้เยาวชนมีความเข้มแข็งและมีภูมิต้านทานยาเสพติดโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เสียงชื่นชมยินดีและเกิดการยอมรับจากกลุ่มผู้ใหญ่ในหมู่บ้านช่วยเสริมแรงให้เยาวชน WE ARE ONE สามารถก้าวต่อไปด้วยความมั่นใจ

ภาพที่ ๔.๒๕ เวทีชุมชนเสริมพลังบวกเยาวชน WE ARE ONE

สรุปประเมินผล: คณะผู้วิจัยประเมินจากการตอบทริเียนของน้องๆ เยาวชน ถึงกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งมีเสียงสะท้อนว่าเยาวชนได้เรียนรู้อะไร และได้อะไรจากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้

“การให้กำลังใจเป็นสิ่งที่ดีที่สุด”

“รู้สึกอบอุ่น จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้หลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน”

“สิ่งที่เราเป็นอยู่เผชิญอยู่ บางคนก็ยังอยู่สถานการณ์ที่แย่กว่าเรา ดังนั้นจงอย่าหมดหวัง”

“ได้รู้ปัญหาชุมชน การพัฒนาหมู่บ้าน และได้เรียนรู้ว่าอย่าหมดหวัง”

“ได้รู้เกี่ยวกับชุมชน บริบทในคัมของตนเองมีอะไรบ้าง มองว่าความอบอุ่นในครอบครัวเป็นสำคัญ ครอบครัวอื่นอาจไม่มี การให้กำลังใจด้วยการกอดเป็นสิ่งที่ดีที่สุด”

“วันนี้รู้สึกดีที่ได้มาร่วม แม้วันนี้จะติดงาน แต่ก็เลือกมาตรงนี้เพราะอยากมีส่วนร่วม มาพูดคุยกันกับเพื่อนๆ”

“รู้สึกดีที่เพื่อนๆ และน้องได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงจุดมุ่งหมายของตนเองว่าอยากทำอะไร ดีใจที่เพื่อนๆ เห็นว่าเราอยากได้อะไร เราต้องมาช่วยกันทำก่อน”

“มีความสุข อบอุ่น”

“ได้รู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์ชุมชน การเรียนรู้วันนี้ คือ การเป็นผู้ให้ ถ้าเราสมควรเป็นผู้ให้”

“ได้รับรู้ว่า ปัญหาของแต่ละคนเป็นอย่างไร”

“ได้รู้ว่าชุมชนเรามีอะไรดี และการตั้งปณิธานสิ่งที่เรายังทำไม่ได้ให้ทำได้ (ศีล)”

“ได้ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านเรา คุ่มอื่นๆ ภาควิชา ดุคลิปแล้วมีกำลังใจ และเราไม่ควรท้อ แม้จะยังไม่มีเท่าคนอื่น แต่เราก็มีร่างกายครบ”

“ได้รับความอบอุ่นจากพี่น้อง ครู อาจารย์ และมีความสุข”

“รู้สึกดี ที่ทุกคนได้มาแลกเปลี่ยนกัน เป็นความประทับใจ”

“ดีใจที่ได้อยู่ร่วมกับเพื่อน ดุคลิปแล้วตนเองมีกำลังใจมากขึ้น”

จากการสังเกตการณ์และการประเมินโดยคณะผู้วิจัย นักวิจัยท้องถิ่น ตลอดจนเสียงสะท้อนจากตัวแทนชุมชน กล่าวได้ว่า เยาวชนได้รับการพัฒนาทั้งด้าน (๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life) (๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (๓) พัฒนาจิตใจเข้าสู่ความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) (๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้แม้ว่าจะแสดงถึงผลลัพธ์การนำพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการร่วมกิจกรรม ร่วมติดตาม ร่วมสะท้อนผล เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และพัฒนาภูมิคุ้มกันให้มีเพิ่มขึ้น การทำงานร่วมกันโดยผ่านกิจกรรมกลุ่มหรือเรียกว่าโครงการ จะเป็นอีกตัวชี้วัดของความเข้มแข็งของภูมิคุ้มกันที่ได้นำไปให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นก้าวแห่งการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนของกลุ่มเยาวชน

ทั้งนี้ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมขั้นตอนนี้ มีกิจกรรมแทรก ๓ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากข้อมูลของนักวิจัยท้องถิ่น ประสานแจ้งถึงเรื่องการจัดกีฬาของโรงเรียนซึ่งคณะผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมโดยมอบเป็นปัจจัยสนับสนุน และนอกจากนี้ยังได้ประสานเครือข่ายนิสิตปริญญาเอก สาขาสันติศึกษา ร่วมสมทบปัจจัยในการส่งเสริมอุปกรณ์ดนตรีของโรงเรียนได้แก่

กลองชุด ซึ่งชำรุดเสียหาย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ประสานเป็นตัวแทนมอบเงินให้กับผู้อำนวยการโรงเรียน บ้านท่าคอยนาง และไปร่วมกิจกรรมกีฬาของโรงเรียน เพื่อสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมบริบทเด็ก และเยาวชน ตลอดจนถึงพฤติกรรมของผู้ปกครอง ซึ่งพบว่า กิจกรรมโรงเรียนนับว่าเป็นศูนย์รวมของ ชุมชน ทำให้เกิดการพบปะ สังสรรค์ และร่วมพัฒนาเยาวชน

ภาพ ๔.๒๖ กิจกรรมกีฬาโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง^{๒๗}

๔.๒.๓ กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัย จากยาเสพติด

สำหรับกิจกรรมนี้นับว่าเป็นขั้นตอนกิจกรรมสุดท้ายที่ได้วางแผนไว้ เป็นการติดตาม ดำเนินงานกิจกรรมของเยาวชนหลัก ๒ กิจกรรมที่เยาวชนได้วางแผนไว้ในการลงพื้นที่กิจกรรมครั้งที่ ๓ ของคณะผู้วิจัย กล่าวคือ กิจกรรมหารายได้ ของดี ศรีท่าคอยนาง และกิจกรรมรวมพลังชุมชน “โยกนิดขยับหน่อย ช่วยลดไขมัน” นอกจากติดตามความสำเร็จของโครงการแล้ว ยังเป็นการถอดบทเรียนการทำงานของเยาวชน และถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อส่งมอบไม้ต่อให้กับตัวแทน ชุมชน ดังนั้นในกระบวนการนี้ จึงเริ่มต้นจากการถอดบทเรียนการทำงานของน้องๆ เยาวชน WE ARE ONE จากมุมมองของตัวแทนกลุ่มอ่อเจ้าเยาวชน

ถอดบทเรียนจากตัวแทนกลุ่มอ่อเจ้าเยาวชน

ในการประเมินกระบวนการทั้งหมดที่คณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนการสร้างพุทธรูปวัฒนธรรม สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคณะผู้วิจัยได้เชิญ

^{๒๗} ร่วมกิจกรรมกีฬาโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๕ ตุลาคม

ตัวแทนกลุ่มออเจ้าเยาวชน จำนวน ๘ ท่าน^{๒๘} ซึ่งมี ๒ ท่านเป็นนักวิจัยท้องถิ่นที่ทำงานประสานกับคณะผู้วิจัย สรุปรายการสนทนากลุ่มได้ ๒ ประเด็น สำคัญดังนี้

พฤติกรรมและผลที่เกิดกับเยาวชน

๑) ความเข้มแข็งของกลุ่มเยาวชน : พบว่า การมีโครงการวิจัยมาช่วยพัฒนาเยาวชนทำให้เกิดกิจกรรมในกลุ่มเยาวชน ซึ่งในอดีตไม่มีการรวมตัวกันทำให้เยาวชนไม่เข้มแข็ง เมื่อมีกลุ่ม WE ARE ONE ทำให้การรวมตัวของเยาวชนดีขึ้นและเมื่อชุมชนต้องการกำลังเยาวชนก็สามารถเรียกกลุ่มได้ดีและสามารถเป็นพลังจิตอาสาช่วยพัฒนาชุมชน เช่น การดูแลต้นลำดวนในพื้นที่ที่ร่วมกันปลูก อีกทั้งเยาวชนชายและหญิงร่วมมือกันทำงานกลุ่มของชุมชนดีขึ้น ทั้งนี้มีเสียงสะท้อนว่า เป็นสิ่งที่ดีต่อเยาวชนในการรวมตัวกันทำให้เด็ก ๆ และเยาวชนมีทิศทางในการดำเนินชีวิต และช่วยกันแนะแนวทางในทางที่ถูกต้อง

๒) การพัฒนาศักยภาพของเยาวชน : พบว่า เยาวชนได้รับการพัฒนา กล้าแสดงความคิดเห็น มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมส่วนร่วมมากขึ้น มีความเป็นจิตอาสา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำมองเห็นได้ชัดว่าเยาวชนพัฒนาดีขึ้นเห็นได้ชัดสะท้อนจากความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย การทำงานร่วมกันระหว่างเยาวชนชายและหญิงทำให้เกิดการพัฒนาทั้งในแง่ของเยาวชนชายแม้จะใจร้อนและมีความเป็นผู้ใหญ่พอสมควร ในขณะที่เยาวชนหญิงจะมีความคิดสร้างสรรค์ และพบว่า บางคนสะท้อนถึงศักยภาพที่มี ในการวางแผนบริหารงานกลุ่ม และบางคนแม้จะไม่ถนัดบริหารก็สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีและสำเร็จผล อย่างเช่น การทำโครงขนมดอกจอก การบรรจุข้าวสาร ซึ่งเป็นของดี ศรีท่าคอยนาง เห็นได้ชัดว่า เยาวชนรวมตัวกันทำงานได้ดี ทำให้เห็นถึงศักยภาพในการทำงานของเด็ก ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีเสียงสะท้อนถึงพัฒนาการของเยาวชนชายที่มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นรวมตัวกันทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์กับชุมชนมากขึ้น สำหรับกิจกรรมที่เยาวชนทำ sport day มีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี ชุมชนมองเห็นเยาวชนในทางที่ดีขึ้นและเห็นความสามารถของแต่ละคนซึ่งเป็นอนาคตของชุมชน

ภาพอนาคตเพื่อการป้องกันยาเสพติดและพัฒนาชุมชน

แม้ว่าโครงการพัฒนาเยาวชนนี้จะมีความก้าวหน้าไปมาก และเกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้อย่างชัดเจน ชุมชนรู้สึกดีที่เกิดพลังเยาวชนรวมตัวกันทำสิ่งที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์อันจะเป็นเครื่องนำพาให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติด อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การพัฒนาเยาวชนมี

^{๒๘} สทนากลุ่มตัวแทนออเจ้าเยาวชน, ๑) คุณสมยงค์ เจริญยิ่ง ๒) คุณสมยงค์ ชูโส ๓) ผู้ใหญ่มาลีณี นิธิพิณ ๔) คุณบัวชัย บุญสูง ๕) เสี่ยม จันทร์แจ่ม ๖) คุณสุริยา ฐิติพร ๗) ผอ.สาม รักษา ๘) ครูสมนึก ศรีเลิศ, ณ ศาลากลางหมู่บ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ความต่อเนื่อง และป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ในระยะยาว จากการพูดคุยหารือระหว่าง คณะผู้วิจัย และตัวแทนกลุ่มอ้อยเยาวชน ซึ่งเป็นอาสาสมัครของกลุ่มที่จะมาช่วยติดตามส่งเสริม เยาวชน WE ARE ONE ต่อจากคณะผู้วิจัย สรุปเป็น ๒ ประเด็น กล่าวคือ แนวทางเชิงป้องกัน และ แนวทางเชิงพัฒนา

แนวทางการป้องกัน

- ๑) ควรให้มีการตรวจสอบปัสสาวะในชุมชนในทุกๆ เดือน กับเยาวชนเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด และกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยง
- ๒) ควรติดไฟในชุมชนให้สว่าง โดยนำระบบโซลาร์เซลล์มาช่วย

แนวทางการพัฒนา

- ๑) ควรมีมาตรการในการดูแลเด็กด้วยการ ๑. ล้อมรั้ว ๒. ส่งเสริม เพื่อเป็นการกำหนด ทิศทางว่าควรทำอะไรและอย่างไรในปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้น
 - ๒) ใช้กิจกรรม เช่น กีฬาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี และการส่งเสริมดนตรี อาจหาครูมา ช่วยสอน ซึ่งทั้งสองอย่างเป็นสิ่งที่เยาวชนชายสะท้อนมา
 - ๓) ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ควรให้มีพื้นที่ที่เยาวชนได้เข้ามาร่วมรับรู้ รับทราบ และมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
 - ๔) ในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของเยาวชน ควรมีผู้ใหญ่ที่เป็นพี่เลี้ยงคอยสังเกตการณ์ให้ คำแนะนำ สิ่งใดควรไม่ควร ซึ่งต้องมีการกำหนดกติการ่วมกัน
 - ๕) ควรทำข้อตกลงกับผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมรับรู้กิจกรรมและความต้องการของเยาวชน พัฒนาการสื่อสารทางบวกกับบุตรหลาน
- ทั้งนี้ ข้อคิดเห็นทั้งหมดจะถูกนำไปขับเคลื่อนสร้างความเข้าใจในคณะกรรมการหมู่บ้าน และชี้แจงชุมชน

ภาพที่ ๔.๒๗ การสนทนากลุ่มถอดบทเรียนโครงการกับกลุ่มตัวแทนอเจ้าเยาวชน

ถอดบทเรียนการทำกิจกรรมกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

ทั้งนี้กิจกรรมที่เยาวชนวางแผนไว้มี ๒ กิจกรรมใหญ่ คือ ๑) กิจกรรมหารายได้ : ด้วยการขายสินค้า “ของดี ศรีท่าคอยนาง” ที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ได้แก่ ข้าวสาร ขนดอกจอก ๒) กิจกรรมรวมพลังชุมชน : ด้วยการเดินออกกำลังกายของชุมชนโดยการนำของน้องกลุ่ม WE ARE ONE เรียกกิจกรรมว่า “โยกนิดขยับหน่อย ช่วยลดไขมัน” ซึ่งกิจกรรมที่ ๑ มีการสนับสนุนปัจจัยเพื่อเป็นทุนก่อตั้งการทำงานของเยาวชน ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์ถึงกำไรหรือรายได้ที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ การร่วมมือกันทำงานโดยการขับเคลื่อนของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม ดังนั้นในการประเมินและติดตามนอกจากจะรับฟังข้อมูลจากนักวิจัยท้องถิ่นและผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่นแล้ว สิ่งที่จะสะท้อนพัฒนาการของเยาวชนได้ดีที่สุด คือ การถอดบทเรียนร่วมกันในกลุ่มเยาวชน ซึ่งพบว่า

“ทุกคนร่วมงาน มีความสามัคคี แก้ปัญหากันได้มากขึ้น ตามความรู้สึกของตนเองสามารถทำอะไรได้มากขึ้น เช่น ประสบการณ์การทำขนมขายได้นำข้อผิดพลาดมาแก้ปัญหา

“เห็นถึงความสามัคคีของหมู่คณะ ทำให้เข้าใจและร่วมงานกันได้มากยิ่งขึ้น และอยากให้มีการจัดตั้งวงดนตรี เพราะชอบร้องเพลงสตริง”

“การได้ไปเรียนดนตรีมากขึ้นและได้เข้าปฏิบัติธรรม ๗ วัน ทำให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น รู้ความต้องการและเป้าหมาย มีความสุขและความสำเร็จ มีประสบการณ์ในการทำงาน การวางแผน อีกทั้งความสามัคคีที่เกิดขึ้น ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปด้วยดีเกิดความสามัคคีและแก้ปัญหา ร่วมกัน”

“ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนๆ มีประสบการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้น มีการเรียนรู้ การปรับปรุงแก้ไข”

“มีความเห็นว่า วิธีการแก้ปัญหาจะช่วยให้เราได้ในเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อการทำงาน การทำขมนร่วมกันครั้งนี้ทำให้เห็นความถนัดของแต่ละคน มีการแบ่งหน้าที่ รวมทั้งการบริหารจัดการได้ทำให้การทำงานราบรื่น การรวมตัวกันทำให้ได้ประโยชน์ทำให้รู้จักกันมากยิ่งขึ้น มีความสุข”

“เมื่อมีการรวมกลุ่มกันทำให้ได้พูดคุยกันมากขึ้น และรวมตัวได้ง่ายขึ้น”

“รู้สึกที่ได้มารวมตัว พบพูดคุยกัน เข้าใจเพื่อนมากขึ้น ได้เรียนรู้อุปนิสัยเพื่อนมากขึ้น”

“มีความสามัคคีกันมากขึ้น มีการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์W

“มีความสามัคคีมากขึ้น”

“ได้รับประสบการณ์ใหม่ เข้าใจเพื่อนๆมากขึ้น รู้จักใช้คำพูดที่ดีกับเพื่อนเมื่อเกิดปัญหา ใช้เป้าหมายเป็นหลักในการทำงานด้วยการรักในสิ่งที่ทำ มีความสามัคคี มีความอดทนและใส่ใจ”^{๒๙}

ภาพที่ ๔.๒๘ การสนทนากลุ่มถอดบทเรียนโครงการกับกลุ่มตัวแทน WE ARE ONE

^{๒๙} สนทนากลุ่มถอดบทเรียนเยาวชน วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ บ้านครูสมนึก ศรีเลิศ

เสียงสะท้อนจากตัวแทนเยาวชน เหล่านี้เป็นไปในทางเดียวกับผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่น ครู เปิ้ล ที่มารับบทบาทพี่เลี้ยงใกล้ชิดกับเยาวชน เนื่องจากวัยไม่แตกต่างกันมาก และเยาวชนให้ความสนใจ สนับสนุนทั้งเยาวชนชายและหญิง ผลประกอบการในการขายข้าว และขนมดอกจอก พบว่า น้องๆ สามารถบริหารจัดการมีกำไร และมีการจัดสรรรายได้ที่ทำร่วมกันด้วยความยุติธรรม โดยใครที่ใช้เวลาให้กับกลุ่มมากก็จะจัดสรรผลกำไรตามสัดส่วนเนื่องานที่ลงมือ ลงแรงกันทำ

ทั้งหมดสะท้อนถึงวิถีคิด การปรับตัว การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การให้ความเอาใจใส่เพื่อนในกลุ่ม แม้จะมีเสียงสะท้อนถึงความขัดแย้งระหว่างเยาวชนหญิงกับประธานกลุ่ม ซึ่งก็สามารถเปิดใจ แก้ไขกันได้ และกลับมารวมตัวกันเป็นกลุ่มได้ทั้งนี้ เป็นเพราะหัวใจรักสามัคคี และอยากเห็นชุมชนเกิดการพัฒนา ภาพกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยได้ติดตามผ่านไลน์กลุ่ม WE ARE ONE สามารถสะท้อนถึงผลที่เกิดขึ้นกับการร่วมกันผลิตขนมดอกจอกของเยาวชนทั้งชายและหญิง

ภาพที่ ๔.๒๙ เยาวชนร่วมกันทำขนมดอกจอก ของดีศรีท่าคอยนาง

ภาพที่ ๔.๓๐ ภาพสินค้าของดีศรีท่าคอยนาง ผลผลิตของเยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE

สำหรับกิจกรรมการเต้น หรือ Sport day ที่นำโดยน้องเยาวชน ยังไม่สำเร็จผล ทั้งนี้ต้องมีการเปิดพื้นที่รวมพลให้เยาวชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ประสานนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อแจ้งข่าวสารให้ชุมชนมาร่วมกิจกรรมอย่างเป็นทางการ โดยมีน้องเยาวชนเป็นแกนนำเต้น กำหนดวันเสาร์ตอนเย็นที่ศาลากลางหมู่บ้าน พบว่า ได้รับการตอบรับจากชุมชนเป็นอย่างดี และมีชาวบ้านหญิงหลายคนที่จะมาร่วมกิจกรรมเต้นกับน้องๆ

ภาพที่ ๔.๓๑ กิจกรรม Sport day “โยกนิดขยับหน่อย ช่วยลดไขมัน”

เสียงสะท้อนจากผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่น

“การเข้าร่วมกิจกรรมเปิดใจ ทำให้ได้เข้าใจ เพื่อน พี่น้อง รวมถึงเข้าใจ ตนเองมากขึ้น ตนเอง คณะผู้วิจัย ได้พาน้องๆ รวมถึง ตัวดิฉันเอง เปิดใจคุยกัน มอบกำลังใจผ่านการกอด การคิดดี ทำดี ดิฉันได้เห็นความคิดของน้องๆหลายคน ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จากน้องผู้ชายที่เป็นคนพูดน้อยๆ

น้อย ได้มาแลกเปลี่ยนเปิดใจ ทำให้ได้รู้แนวคิดของน้องผู้ชายมากขึ้น น้องหลายคน ความคิดดีแต่ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและทำอย่างเต็มตัว โครงการสร้างกิจกรรมดี ๆ แบบนี้ ทำให้น้องๆ หลายคน มีคุณค่าในตัวเอง ได้เห็นว่าตัวเองทำอะไรต่างๆได้มากมาย รวมถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เห็นน้องทั้งผู้หญิงและชาย เข้าร่วมงานกับชุมชน เห็นความสามัคคีกันมากขึ้น เยาวชนเกาะตัวกันเป็นกลุ่มมากขึ้น ทำให้เกิดผลดีต่อชุมชน เป็นพลังให้กับชุมชน ในการพัฒนาหมู่บ้าน มีความสามัคคีกันในหมู่บ้านรักใคร่กลมเกลียวกัน และห่างไกลจากสิ่งเสพติด”^{๓๐}

นอกจากนี้ยังมี ภาพสะท้อนผลที่เกิดกับชุมชนเมื่อมีกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

ดังเสียงสะท้อนจากสมาชิกชุมชนว่า “ไม่ได้เห็นภาพกิจกรรมเยาวชนในชุมชนมานานแล้ว ทำให้หมู่บ้านมีพลังรักสามัคคีมากขึ้น”

ภาพที่ ๔.๓๒ การรวมตัวของชุมชนในงานกีฬาหมู่บ้าน

^{๓๐} บันทึกถอดบทเรียน, อรกานต์ แหวนเงิน, ครูโรงเรียนท่าคอนาง อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

การได้รับการยอมรับกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE จากเครือข่ายชุมชน

นอกจากมีพื้นที่แสดงออกอย่างภาคภูมิใจในชุมชนแล้ว ยังได้รับความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาในนามเยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE นำพาความภาคภูมิใจให้กับเยาวชนและชุมชน จนนำไปสู่การร่วมมือกับอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) ในการเป็นจิตอาสาของน้องๆ WE ARE ONE ในโครงการรณรงค์จัดลูกน้ำยุงลายในชุมชน

ภาพที่ ๔.๓๓ การรวมกลุ่ม WE ARE ONE ทำงานเพื่อสังคม

๔.๒.๔ ประเมินผลพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน

ทั้งนี้การประเมินผลคณะผู้วิจัยใช้การประเมินเชิงคุณภาพ โดยอาศัยกรอบเกณฑ์ชี้วัดสำหรับการพัฒนาเยาวชนด้วยหลักทฤษฎี ๔ (กาย สังคม จิต และปัญญา) และเกณฑ์ชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้กำหนดไว้ในบทที่ ๓ โดยวิธีการประเมินจะใช้การตรวจสอบสามเส้าโดยนักวิจัยที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญหลายสาขา การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มตัวแทนชุมชน และนักวิจัยท้องถิ่น

ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงผลจากที่เยาวชนได้รับจากพุทธนวัตกรรม

(๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ พฤติกรรมความพึงพอใจในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ การไม่ติดในวัตถุนิยม การเห็นคุณค่าของธรรมชาติ การรู้จักบริโภคสิ่งต่างด้วยปัญญา พึงพาตนเองให้เข้าถึงความสุขได้

(๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีความสุข (Social Behavioral Development for Happy Social) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ การเห็นคุณค่าแท้งงานที่ทำ ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาศีล หรือการไม่ประพฤติเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้เกียรติ การมีเมตตากรุณาต่อกัน รวมไปถึงการรู้จักหน้าที่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคม

(๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ การรู้จักควบคุมอารมณ์ ความพอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นคุณค่าของตนเอง และปัจจัยแวดล้อม การมองโลกในแง่บวกและแสดงออกถึงความสุขที่มี พร้อมที่จะเผื่อแผ่ความสุขให้ผู้อื่น

(๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ การรู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การคำนึงถึงผู้อื่น คิดก่อนทำและมีความรอบคอบ เสียสละ ปัญญาแยกแยะถูกผิด ดีชั่ว การห่างไกลอบายมุข การคบเพื่อนที่ดี

จากการประเมินผล พบว่า เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เป็นไปในทางเดียวกันของนักวิจัย และสอดคล้องกับเสียงสะท้อนจากการสะท้อนคิด การถอดบทเรียนกับกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ในด้านของการพัฒนาทางกาย อาจไม่ได้สะท้อนออกมามากนัก เป็นเพราะกลุ่มศึกษาเป็นเด็กและเยาวชนในชนบท พฤติกรรมการกิน การอยู่ การดู ยังสนใจกับธรรมชาติและบริบทอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ปัญหาเยาวชนน้อยในเรื่อง พฤติกรรมติดเกม การบริโภคนิยม

จากการขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE ได้เป็นสะพานบุญนำเยาวชนไปสู่การปฏิบัติธรรม ซึ่งมีน้องๆ WE ARE ONE ไปร่วมปฏิบัติธรรมสวดมนต์ภาวนาในวารดิถีปีใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ดีของชุมชนที่เยาวชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม

ภาพที่ ๔.๓๔ การเข้าร่วมปฏิบัติธรรมของกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE

ประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการกุ้มกันยาเสพติดใน
เด็กและเยาวชน

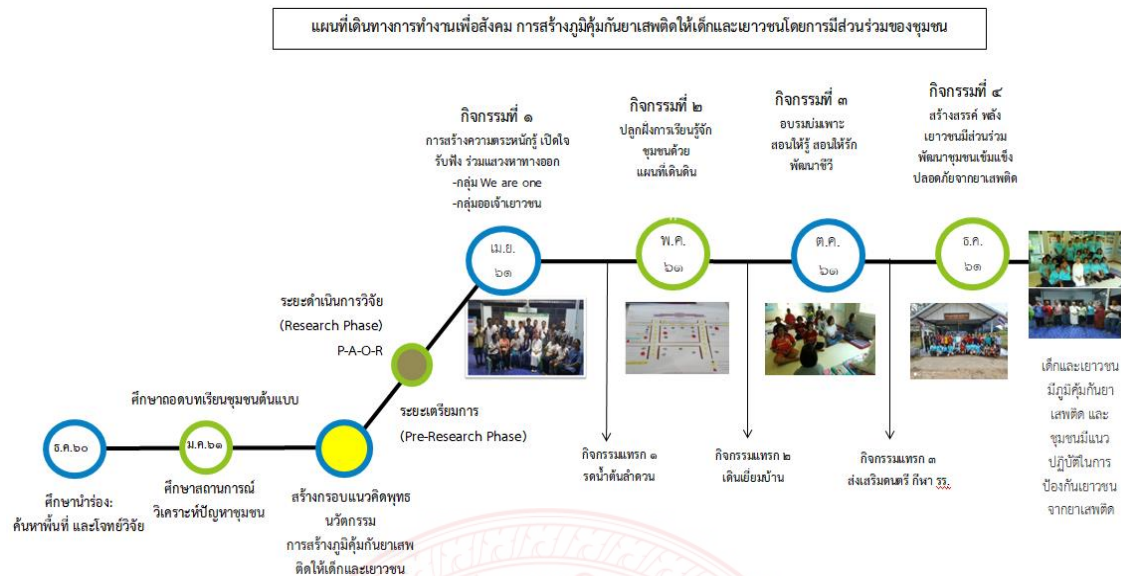
ตารางที่ ๔.๓ ประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม	กิจกรรม ๑ การสร้างความ ตระหนักรู้	กิจกรรมที่ ๒ ปลูกฝังการเรียนรู้ จากชุมชนด้วย แผนที่เดินดิน	กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้ รัก พัฒนาชีวิต	กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลัง เยาวชนมีส่วน ร่วมพัฒนา
๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)				
.การให้ข้อมูล	√	√		√
การแสดงความเห็น	√	√	√	√
การร่วมคิดพัฒนา	√	√		√
๒) การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน (Implementation)				
การรับรู้ของชุมชน	√	√	√	√
การสื่อสาร	√	√	√	√
การร่วมกิจกรรม	√	√	√	√

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม	กิจกรรม ๑ การสร้างความรู้ ตระหนักรู้	กิจกรรมที่ ๒ ปลูกฝังการเรียนรู้ จักชุมชนด้วย แผนที่เดินดิน	กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้ รัก พัฒนาชีวิต	กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลัง เยาวชนมีส่วน ร่วมพัฒนา
๓) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits)				
ความรู้สึกรักพอใจ	✓	✓	✓	✓
การเห็นคุณค่า	✓	✓	✓	✓
ได้รับประโยชน์ของโครงการ	✓	✓	✓	✓
๔) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation)				
การสะท้อนความเห็น	✓	✓	✓	✓
การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นชุมชน	✓	✓	✓	✓

๔.๓ องค์ความรู้จากงานวิจัย

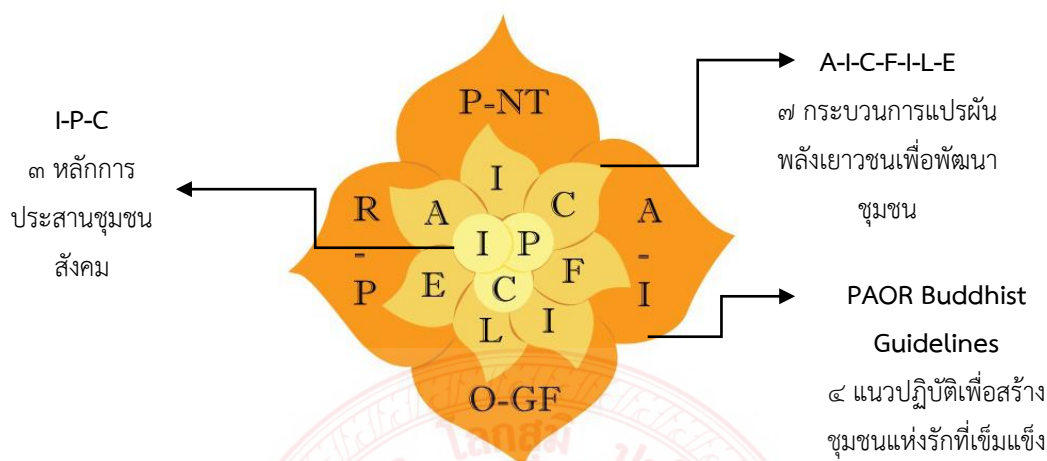
ตลอดเส้นทางการทำงานร่วมกับชุมชน คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้และพัฒนาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน การนำกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่ได้จากการสังเคราะห์งานเอกสาร การถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ การวิเคราะห์ชุมชน ไปใช้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งพบว่า กลไกขับเคลื่อนและประสานที่มียุทธศาสตร์กับชุมชน คือ การมีนักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็นแกนนำในชุมชน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้มีนักวิจัยท้องถิ่น ๒ ท่านมาช่วยประสานและขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ ๑ ของแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)และนำไปสู่การปฏิบัติการในกิจกรรมที่ ๒, ๓, และ ๔ สรุปเป็นแผนที่เดินทางการสร้างการมีส่วนร่วมดังนี้

ภาพที่ ๔.๓๕ สรุปแผนที่กิจกรรมการทำงานปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

จากการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนมีกลุ่มเยาวชน **WE ARE ONE** ที่มีคำขวัญประจำกลุ่มว่า **เยาวชนกล้า พัฒนาเยาวชน** ซึ่งจุดเริ่มต้นของโครงการวิจัยนี้แม้ว่าจะมีโจทย์วิจัยที่เริ่มต้นจากการต้องการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้าน โดยมีฐานคิดจากการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้นำทางในการพัฒนาเยาวชนและชุมชน ผลผลิตที่เกิดจากก้าวของการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ กระบวนการนำทฤษฎี นวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้น เมื่อถอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น พบว่า เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับหลักมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ย่อยรวมอยู่ในหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของชาวพุทธที่ต้องหมั่นศึกษาและพึงปฏิบัติเพราะการศึกษาเรียนรู้จะเป็นภูมิคุ้มกันโรคพิษทางจิตวิญญาณต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงปัญหายาเสพติด ซึ่งเมื่อพิจารณาที่รากเหง้าของปัญหาแล้ว มาจากมิจฉาทิฐิ หรือการหลงผิด โดยมีต้นเหตุ มาณะ และทิฐิ ชักใยเด็กและเยาวชน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ ที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็กหรือเยาวชน ที่เป็นช่วงที่มีสภาวะอารมณ์ที่อ่อนไหว พร้อมทั้งจะถูกชักจูงได้ง่าย ดังนั้นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนจึงไม่ได้มุ่งที่จะแก้เฉพาะที่เด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาผู้ใหญ่ทั้งครอบครัวใกล้ชิด และชุมชน ผนึกกำลังกันพร้อมที่จะปรับปรุงพัฒนาเพื่อบุตรหลานจะได้ห่างไกลจากยาเสพติด ดังนั้นองค์ความรู้ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอ ๓-๗-๔ BCP Model's ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ ๓-๗-๔ BCP Model's ประกอบด้วย ๓ หลักการประสานชุมชน สังคม, ๗ กระบวนการแปรรูปพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน ๔ และแนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง

ภาพที่ ๔.๓๖ สรุปแผนภาพ ๓-๗-๔ BCP Model's

๓ หลักการประสานชุมชน สังคม I-C-P

๑) สร้างความเห็นถูกปลูกปัญญา (Creating a Right view and Right thought to cultivate **Intelligently**) : กล่าวได้ว่า เป็นก้าวอย่างแรกที่จะนำพาซึ่งพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง เพราะการที่ยาเสพติดแพร่ระบาดในเด็กและเยาวชน รากเหง้าของปัญหา คือ การขาดความรักความอบอุ่นของครอบครัวและกัลยาณมิตรจากสังคมชุมชนใกล้ชิด ที่สามารถช่วยประคองให้เยาวชนไม่ไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดได้ การที่ชุมชน สังคม หนึ่งเดียว ไม่ได้สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อเฟื้อด้วยรักและเข้าใจ จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนห่างไกลจากชุมชน สังคม และถูกชักชวนได้ง่าย ในขณะเดียวกันก็ต้องมีพื้นที่สังคมเยาวชนที่เข้มแข็ง กัลยาณมิตรจึงเป็นปัจจัยสำคัญ สำหรับชุมชนการมีองค์ความรู้จากเครือข่ายภายนอกจะช่วยเป็นพลังผลักดัน และชี้แนวทางพร้อมกับเป็นกระจกสะท้อนให้ชุมชนตระหนักถึงรากเหง้าปัญหาที่แท้จริง ในขณะเดียวกันชุมชนเอง ก็เป็นกัลยาณมิตรให้กับเด็กและเยาวชนการให้การยอมรับ ให้ความรักความเข้าใจ และท้ายสุดคือ การยอมรับปัญหาปรับปรุงแก้ไขตนเองและยอมรับการให้ความช่วยเหลือจากชุมชน สังคมของผู้ปกครอง ทั้งหมดต้องอาศัยบรรยากาศของกัลยาณมิตรช่วยประคอง ดังนั้นเมื่อทุกฝ่ายเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) การคิดถูก (สัมมากัมมันตะ) ก็เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

๒) สร้างเสริมบ่มเพาะการเข้าถึงสันติวิถี (Strengthen access to the way of **Peace**): คำว่าสันติวิถีในที่นี้หมายถึง การเรียนรู้ทำให้เกิดความสงบ มีพลัง มั่นคงในการทำคามดีมีจิตที่เมตตากรุณาต่อตัวเอง และต่อบุคคล สภาพล้อมรอบตัว ซึ่งต้องอาศัยการบ่มเพาะ กล่าวคือ

ต้องหมั่นเจริญจิตด้วยการฝึกสติ สมาธิ ให้ยิ่งๆ ขึ้น ทั้งนี้มีได้หมายถึงจำเพาะแต่การเจริญฝึกฝนด้วยภาวนาในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น สามารถนำกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้เยาวชนสามารถจดจ่อ และใส่ใจปฏิบัติที่มองเห็นคุณค่าและสร้างพลังใจ ทำให้จิตใจไม่ไปอวกแวกกับสิ่งชักจูงอื่นๆ ดังนั้นชุมชนสังคม ครอบครัวใกล้ชิด ต้องเข้าใจ เข้าถึง จิตใจของเยาวชน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อและส่งเสริมปลูกเร้าให้เด็กและเยาวชนอยากทำแต่ความดี กล่าวได้ว่า เป็นการร่ำหลักสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ มาใช้ให้เป็นวิธีผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เยาวชนและชุมชนร่วมกันบ่มเพาะเพื่อให้เกิดความเจริญ พัฒนา ทั้งต่อตัวเยาวชนเองและชุมชน

๓) สร้างเสริมชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง (Strengthening community of loving and Compassion): เป็นเรื่องที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติต่อกันไม่ว่าระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ หรือการปฏิบัติต่อกันในชุมชน โดยเริ่มจากการสื่อสารด้วยรัก (สัมมาวาจา คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพื่อแฉ และไม่พูดคำหยาบ) ทั้งนี้จากการศึกษาทั้งภาคสนามและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะพบว่าปัญหาการสื่อสารเป็นเรื่องใหญ่ที่ทำให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเยาวชน ผลักดันให้เยาวชนออกห่างและหันไปเชื่อคำพูดชักชวนจากผู้อื่นด้วยคิดว่าเขาปรารถนาดีและเข้าใจตนมากกว่าครอบครัว และเมื่อสื่อสารได้ถูกต้อง (ด้วยรัก เข้าใจ รับฟังอย่างลึกซึ้ง และยอมรับความเห็นที่แตกต่าง) ก็การแสดงออกก็ต้องถูกต้อง (สัมมากรรมมันตะ) คือ การกระทำต่อกันที่แสดงออกถึงความรักและห่วงใย ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้ “กอด” ด้วยรัก ซึ่งพบว่า สังคมไทยยังขาดการแสดงออกในเรื่องเหล่านี้ ทำให้เด็กและเยาวชนเมื่ออยู่ในภาวะวัยว้าวุ่นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลง แต่ไม่ได้รับการถ่ายทอดสัมผัสด้วยรัก นอกจากนี้การปฏิบัติในศีล ๕ นับว่าเป็นการแสดงออกทางสังคมที่ไม่เบียดเบียนกัน ผู้ใหญ่ต้องเป็นต้นแบบ และควรน้อมนำเรื่องนี้มาสื่อสารกับเยาวชนให้เห็นคุณค่าของศีลจนรู้สึกว่ายากปฏิบัติด้วยตนเองไม่ใช่เฉพาะรับศีลในพิธีกรรม สุดท้ายคือ การประกอบสัมมาอาชีวะ กล่าวคือ เมื่อชุมชนไม่อยากให้เด็กและเยาวชนไปข้องเกี่ยวกับอบายมุข สิ่งเสพติด สภาพแวดล้อมชุมชนก็ต้องสะอาด ปราศจากสิ่งล่อลวงไปสู่อบาย ทั้งนี้ในส่วนนี้จะต้องกล่าวถึง การวางกฎระเบียบ กติกา ของชุมชน ที่มุ่งเน้น ภาย วาจา และอาชีวะที่สุจริต มีการวางมาตรการป้องกันภัยยาเสพติดที่ชุมชนให้การยอมรับและร่วมมือปฏิบัติ ส่งเสริมกิจกรรมที่ดีเป็นประโยชน์ให้เยาวชนได้ร่วมพัฒนากับผู้ใหญ่

ทั้ง ๓ หลักการนี้ นำไปสู่วิธีการที่ทำให้เกิดกระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน ๗ กระบวนการ ดังนี้

๗ กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน

๑) ชุมชนตื่นตัว ตื่นรู้ (Awakening of communities have awareness) : การวิเคราะห์บริบทพื้นที่และแสวงหากลไศยความร่วมมือ จนเกิดพลวัตรแห่งการเปลี่ยนแปลงในชุมชน คือ การสามารถเปิดพื้นที่ให้ผู้นำและกลุ่มผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ได้ตระหนักเห็นปัญหาของเยาวชนและปรับวิธี

คิดในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยการแสดงให้เห็นว่าปัญหาเยาวชนมีความเสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มิใช่ปัญหาของครอบครัวครอบครัวยุติแต่เป็นปัญหาของคนในชุมชนที่ต้องหันมาร่วมมือ เอาใจใส่ และให้ความสำคัญอย่างจริงจังในการแก้ปัญหา โดยมีกลุ่มผู้ใหญ่อาสาเป็นพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือ รับฟังเยาวชน และเป็นสะพานเชื่อมโยงเยาวชนกับชุมชน

๒) ถักทอกลุ่มที่มีอัตลักษณ์และพลัง (Weaving a power group with Identity) :

กล่าวได้ว่า การสร้างกลุ่มเยาวชน WE ARE ONE ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชน เกิดอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มก้อน การมีพื้นที่ในสังคมทำให้เกิดพลวัตในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นจิตอาสาของเยาวชน ก้าวแรกๆ ยังมีตัวแทนพี่เลี้ยงจากชุมชนเป็นแกนนำ นำพาน้องๆ เยาวชนรวมกลุ่มกันทำงานจิตอาสาในชุมชน ด้วยการปลูกต้นลำดวนในถนนทางเดินหมู่บ้าน และมีเสียงสะท้อนจากน้องๆ ว่าการมีกลุ่ม WE ARE ONE ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกดีที่มีเพื่อนมารวมเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานจิตอาสาพัฒนาชุมชน น้องเยาวชนชายได้มีพื้นที่และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการทำกิจกรรมต่างๆ เกิดความกระตือรือร้นในการใช้พลังวัยหนุ่มสาวรวมเป็นพลังทำสิ่งที่ดีงาม สร้างพื้นที่ภาคภูมิใจดังภาพสะท้อนการทำงานจิตอาสาที่อาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.)

๓) สื่อสารทรงพลังเชื่อมสัมพันธ์ชุมชน (Power of Communication to good relationship community) :

เห็นได้ว่า เมื่อเยาวชนรวมกลุ่มในการทำงานจิตอาสา ซึ่งเป็นกิจกรรมแรกที่สร้างสีสันและสื่อสารถึงพลังความเชื่อมั่น ความตั้งใจ ในการปลูกต้นลำดวนริมถนนในหมู่บ้าน น้องๆ ได้มีกระบวนการชักชวนออกไปรดน้ำอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ออกมาร่วมกิจกรรมและเกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชนในหมู่บ้าน ได้มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น จากเดิมน้องเยาวชนเล่าว่าเมื่อเลิกเรียนมาก็เข้าบ้าน ต่างคนก็ต่างมีโลกของตนเองคบหากลุ่มเฉพาะตน แต่พอมีกลุ่ม WE ARE ONE ทำให้น้องๆ ในหมู่บ้านได้รู้จักพูดคุยแลกเปลี่ยนและมีความคุ้นเคยกันมากขึ้น ทำให้เยาวชนชายได้เรียนรู้การทำงานของเยาวชนหญิงที่มีความเป็นจิตอาสาสูง และการยอมรับให้เกียรติกัน การห่วงใยกันและกันของน้องๆ กล่าวได้ว่า พลังจากการทำกิจกรรมของน้องเยาวชนได้ทำให้ผู้ใหญ่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ชุมชนที่เข้มแข็ง

๔) กัลยาณมิตรภายในและภายนอกเสริมพลังเยาวชน (Empowerment of child and youth with internal and external good Friends):

การมีเครือข่ายการศึกษาที่นำงานวิจัยเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยเหลือพัฒนาชุมชน ด้วยความอุทิศตนและตั้งใจ นับว่าเป็นกัลยาณมิตรที่มีบทบาทเสริมพลังให้ชุมชน และสร้างพลังผ่านการปลูกฝังการเรียนรู้ที่เกิดสัมมาทิฐิให้กับเยาวชน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่นักวิจัยลงพื้นที่ปฏิบัติการนอกจากนำองค์ความรู้ไปพัฒนาเยาวชนและชุมชนแล้ว ยังได้มอบความรักและปรารถนาดีให้กับเยาวชนและชุมชนอย่างจริงใจ ทำให้ได้รับการยอมรับและความร่วมมือ ไว้วางใจจากชุมชน นอกจากนี้การมีนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นกัลยาณมิตร

ในชุมชน ที่อุทิศตนเสียสละ และพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับทีมวิจัยภายนอก เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน และเป็นพี่เลี้ยงที่ทำงานใกล้ชิดกับเยาวชน

๕) การระเบิดความต้องการจากด้านในนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Explosive of needs from the inside leads to **Inspiration** for child and youth change) : จากเสียงสะท้อนของเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนต้องการการรับฟังการยอมรับ และไม่ชอบการบังคับจากผู้ใหญ่ ดังนั้นในการทำกิจกรรมใดๆ ก็ตาม คณะนักวิจัยจึงเน้นการกระตุ้นเยาวชนให้คิด สร้างบรรยากาศเรียนรู้ที่มาจากความสนใจของเยาวชน ทำให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าในกิจกรรมที่ทำ เพราะเกิดจากความต้องการภายใน ทั้งนี้นอกจากทีมงานวิจัยภายนอกต้องเข้าใจประเด็นนี้แล้ว ในขณะเดียวกันตัวแทนชุมชนที่ประสานงานร่วมกับทีมวิจัย ต้องทำงานในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้การสร้างแรงจูงใจภายในเพื่อให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจเชื่อมั่นในตนเอง จะเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยป้องกันเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด และความภูมิใจนี้ส่งผลไปสู่การสร้างพลังความร่วมมือในชุมชน ผู้ใหญ่และเยาวชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์และมีพื้นที่ใส่ใจกันและกัน

๖) การส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน (Encouraging child and youth to **Learn** about the community by using a Geo-social mapping): ในการมีกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้กลับไปยังจุดเริ่มต้น กล่าวคือ การรู้จักชุมชนของตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นบ้านเกิดและเป็นการสร้างให้เยาวชนได้รู้จักรับรู้ปัญหาด้วยมุมมองการรับรู้ของตนเอง ทำให้เกิดการตระหนักรู้และอยากมีส่วนร่วมแก้ปัญหา

๗) การสร้างเวทีพื้นที่การแสดงออกของเยาวชนโดยชุมชนให้การส่งเสริม (Creating public spaces for the **Expression** of child and youth area by the community support): ทั้งนี้กิจกรรมต่างๆ ที่เยาวชนได้เริ่มทำ สิ่งที่ยาวชนยังไม่เคยได้รับจากชุมชนคือ การมีเวทีการแสดงออกที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มเยาวชน ดังนั้นเมื่อมีการขับเคลื่อนกิจกรรมของเยาวชน ควรต้องสร้างพื้นที่เวทีชุมชน ให้เยาวชนรู้สึกว่ามีผู้ใหญ่ให้การสนับสนุน และไม่ปล่อยให้เยาวชนเดินหน้าทำเพียงลำพัง เหล่านี้เป็นกำลังใจที่แสดงถึงพลังชุมชนและพลังกิจกรรม ช่วยเสริมให้ต้นทุนชีวิตเยาวชนดีขึ้นและช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทั้งจากยาเสพติดและสิ่งที่เป็นภัยทั้งหลาย

ทั้งนี้ ๗ กระบวนการจะสำเร็จมรรคผลได้ ต้องมีแนวปฏิบัติที่ดี ๔ อย่าง ซึ่งมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน จากการลงพื้นที่ชุมชนคณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนเมื่อทำกิจกรรมใดยังขาดแนวปฏิบัติที่ดี จึงทำให้การแก้ปัญหาต่างๆ ที่ผ่านมามีไม่สำเร็จผลโดยไม่ทราบสาเหตุจากอะไร จึงได้ทำกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง

๔ แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง (4 Buddhist Guidelines (PAOR)

๑) ร่วมคิดวางแผนด้วยอริยสัจ ๔ (Co-ordinate the Plan with the Four Noble Truths.) / P-NT ทั้งนี้ในการพัฒนาเยาวชนต้องอาศัยผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย นับจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เด็กและเยาวชน คือ ครอบครัว ครู เพื่อน ผู้นำ แกนนำชุมชน ตลอดจนสมาชิกชุมชน ต้องหันหน้าเข้าหากัน รับฟัง เปิดใจ ยอมรับ และร่วมเปลี่ยนแปลงพัฒนา ทั้งนี้อาจมีเครือข่ายภายนอกมาร่วมวางแผนกับชุมชน เพื่อเชื่อมประสานและสะท้อนความรู้จากภายนอกมาช่วยชุมชน เครื่องมือสำคัญในแนวปฏิบัตินี้คือ การร่วมคิดวิเคราะห์ด้วยหลักอริยสัจ ๔ คือ การค้นหาปัญหา สาเหตุ เป้าหมาย และวิธีปฏิบัติ

๒) ร่วมปฏิบัติด้วยอิทธิบาท ๔ (Action with the Iddhipada 4)/ A-I จากประสบการณ์ที่ผ่านมา พบว่า เมื่อมีการวางแผนร่วมกันแล้ว สำคัญคือ การร่วมปฏิบัติ ซึ่งปัจจัยสำคัญคือ การมีเจ้าภาพหรือผู้รับผิดชอบหลักในกิจกรรมเหล่านั้นที่ต้องมาจากความตั้งใจอุทิศตน มิใช่แค่หน้าที่ หรือภาระที่ได้รับมอบหมายมา จากกระบวนการวิจัย พบว่า การมีกลุ่มจิตอาสาของผู้ใหญ่ และมีผู้อาสาเป็นแกนหลักในการประสานกับเยาวชน ทำให้เมื่อลงปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จึงบรรลุผลได้รับการร่วมมือ นอกจากนี้ต้องมีการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สมาชิกรับทราบทั่วกัน และการกระตุ้นเร้าให้ชุมชนเห็นว่า ปัญหานี้ทุกคนมีส่วนร่วมและได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม การปฏิบัติกิจได้สำเร็จได้ต้องมีอิทธิบาท ๔ กล่าวคือ ฉันทะ (ยินดี พอใจ) วิริยะ (เพียร) จิตตะ (จดจ่อ มุ่งมั่น) วิมังสา (ตรวจทานแก้ไข)

๓) ร่วมสังเกตการณ์ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร (Co-observe with Good Friends)/O-GF กล่าวได้ว่า ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันสอดส่อง เห็นการเปลี่ยนแปลง และมีการรายงานผลให้ผู้รับผิดชอบทราบ ทั้งนี้การสังเกตการณ์ต้องมาจากสังเกตด้วยรักและห่วงใย มิใช่จ้องจับผิด แต่ควรใช้การจับถุ๊ก เพราะจะช่วยให้นำมาวิเคราะห์ผลของกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างตรงไป ตรงมา อย่างไรก็ตามหากมีการมอบหมายเจาะจงในการเป็นผู้สังเกตการณ์ย่อมจะช่วยให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น หลักกัลยาณมิตรจะช่วยให้การสังเกตการณ์เป็นไปเพื่อความดีงามและสร้างสรรค์ด้วยประโยชน์

๔) ร่วมสะท้อนผลด้วยปธาน ๔ (Reflect the results with Padhàna 4)/ R-P ประเด็นนี้สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการวางแผน และบางชุมชนถือว่าเป็นจุดอ่อน คือ การทำกิจกรรมใดขาดการถอดบทเรียนร่วมกันทำให้ข้อมูลที่สำคัญไม่ได้ถูกนำมาสะท้อนเพื่อการพัฒนา นอกจากนี้การสะท้อนผลจะต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะหากสื่อสารตรงแต่อาจตักท้วงใจคนทำงานได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อจะสะท้อนผลการสื่อสารต้องนำหลักปธาน ๔ กล่าวคือ ๑. สังวรปธาน (Resolution) พยายามระวังป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ๒. ปหานปธาน (Reconciliation) พยายามที่จะละและกำจัดทิ้ง ความขัดแย้งระหว่างกัน ๓. ภาวนาปธาน (Rehabilitation) พยายามที่จะเยียวยารักษา

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สร้างความสมานฉันท์ ๔. อนุรักษ์ขนบฐาน (Prevention) พยายามที่จะรักษา
สัมพันธภาพและความสุขในการทำงานร่วมกัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นงานวิจัยเพื่อสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ๒) เพื่อนำเสนอผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกลไกเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมระหว่างทีมวิจัยและชุมชนที่ศึกษา โดยแบ่งการศึกษาเป็น ๒ ระยะ คือระยะค้นหาพื้นที่และโจทย์วิจัย และระยะดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการวางแผน การปฏิบัติการตามแผน การสังเกตผล และการสะท้อนผล พร้อมกับการส่งมอบข้อมูลคืนกลับชุมชนเพื่อการพัฒนา โดยการสรุปผลและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยนำเสนอเรียบเรียงสาระสำคัญตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาในวัตถุประสงค์นี้ มี ๓ ประเด็นที่นำเสนอ โดยได้เรียบเรียงการนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๑) **ศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหาชุมชนพบว่า** ชุมชนประสบปัญหาเริ่มมีเยาวชนบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเยาวชนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการค้าหรือขนส่งยาเสพติด มีพฤติกรรมติดเพื่อน ไม่ค่อยอยู่บ้าน ไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนใช้เวลาว่างไม่เหมาะสมทำให้เกิดปัญหาการเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านติดยาเสพติดซึ่งชุมชนมีความวิตกกังวลและเป็นห่วง ทั้งนี้สาเหตุที่เยาวชนเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า มาจาก ๒ ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว ปัญหาจากการเลี้ยงดู การสื่อสารในครอบครัว การทำหน้าที่ของครอบครัวซึ่งเยาวชนที่ติดยาเสพติดส่วนหนึ่งอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย เพราะบิดา มารดา ไปทำงานนอกหมู่บ้านทำให้ขาดความใกล้ชิด เอาใจใส่ และผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูไม่สามารถสื่อสารเข้าใจกลุ่มวัยรุ่นเมื่อวัยรุ่นเกิดปัญหา ผู้ปกครองไม่สามารถจัดการหรือแก้ไขได้อย่างถูกวิธี เป็นสาเหตุหนึ่งที่เยาวชนเริ่มติดเพื่อนและมีพฤติกรรมเสี่ยงที่จะใช้ยาเสพติด (๒) ปัจจัยภายนอก คือ การถูกชักชวนโดยวัยรุ่นจากหมู่บ้านอื่น

และการชักนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชนจากผู้ที่มาแต่งงานเป็นสมาชิกใหม่ของชุมชนซึ่งไม่ใช่คนท้องถิ่น แม้ว่าที่ผ่านมาชุมชนจะมีการแก้ปัญหาในระดับหนึ่งแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จไม่ต่อเนื่อง เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคือความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนเรื่องยาเสพติด คือ ความร่วมมือของผู้ปกครอง โรงเรียน ครู ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีแกนนำเยาวชนที่ทำให้เกิดการยอมรับและเข้าถึงกลุ่มเยาวชนชายที่ค่อนข้างมีพฤติกรรมแนวโน้มเสี่ยงมากกว่าเยาวชนหญิง

ในระยะศึกษานำร่องนี้ได้มีการศึกษาถอดบทเรียนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาพื้นที่วิจัย โดยการถอดบทเรียนต้นแบบชุมชนปลอดภัยยาเสพติด ชุมชนกุฎีจีน พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน คือ ๑) การศึกษาสภาพชุมชน ๒) การเข้าถึงและสร้างสัมพันธ์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) ๓) เป้าหมายเน้นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองของเยาวชน ๔) การประกาศเป้าหมายลงเดินพื้นที่อย่างจริงจังและสื่อสารสร้างความเข้าใจในชุมชน ๕) มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนา และการสร้างกิจกรรมมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ๖) ส่งเสริมพัฒนาอาชีพในกลุ่มที่ปรับเปลี่ยนตนเอง ๗) มีมาตรการในชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งทำให้ได้แนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

๒) การสร้างกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนจากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบการถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบปลอดภัยยาเสพติด ทำให้ได้กรอบแนวคิดที่นำไปสู่การสร้างเครื่องมือเชิงปฏิบัติการโดยใช้ฐานคิดการพัฒนาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ยึดโยงสายสัมพันธ์ของคนในชุมชน มาบูรณาการสร้างกรอบแนวคิดหลักออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๒.๑) การสร้างพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาอบรมบ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้มีภูมิต้านทานยาเสพติด โดยการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ บ่มเพาะจิตและปัญญา ผ่านการอบรม การทำกิจกรรมโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน ได้แก่ หลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘ และบูรณาการกับแนวคิดเรื่องพลังทุนชีวิต (LIFE ASSETS) ที่ต้องเสริมให้กับเยาวชน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน และในการออกแบบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาบ่มเพาะเยาวชน คณะผู้วิจัยได้ต่อยอดองค์ความรู้จากการศึกษาเดิม เรื่อง การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ซึ่งได้เสนอหลักการออกแบบกิจกรรมที่เรียกว่า ITC-PSS ๑) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) ๒) ปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) ๓) สร้างแรงบันดาลใจบนทางความคิด (Create vibrations of thought) ๔) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to Create self-esteem) ๕) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self

reflection and develop even further) ๖) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness) ซึ่งจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนมุมมองชีวิต และการเรียนรู้ที่เกิดจากทักษะและประสบการณ์ การอยู่ร่วมกันสังคม การเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว การสร้างสภาพแวดล้อมที่ใหเยาวชนเป็นกัลยาณมิตรชักชวนกันทำความดี จิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนร่วม และการสำนึกรักบ้านเกิด

๒.๒) การสร้างพุทธนวัตกรรมภูมิด้านทานยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการนำผลการศึกษาวิจัยพื้นที่นำร่องและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม พบว่า หลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งถือว่าเป็นเข็มทิศของการแก้ปัญหา จัดความทุกข์โดยการแก้ที่ต้นเหตุแห่งปัญหา และการประสานงานในชุมชนควรสื่อสารตามหลักปธาน ๔ เป็นเครื่องมือสื่อสารในชุมชน คือ ๑. สังวรปธาน (Resolution) สื่อสารที่ป้องกันความขัดแย้ง ๒. ปหานปธาน (Reconciliation) สื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง ๓. ภาวนาปธาน (Rehabilitation) สื่อสารในเชิงพัฒนาสร้างสรรค์ และ ๔. อนรุกขณปธาน (Prevention) สื่อสารที่นำไปสู่การสร้างพลังการพัฒนาชุมชนให้เจริญและมีความยั่งยืน นอกเหนือจากนี้การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ต้องอาศัยชุมชนในการทำความเข้าใจ รักและเอาใจใส่ส่งเสริมเยาวชนอย่างจริงจังและจริงจัง กล่าวคือ หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งเมื่อนำมาบูรณาการกับแนวคิดการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผล ร่วมประเมิน จึงจะเกิดการพัฒนายั่งยืนและในอนาคตชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการนำกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ประกอบด้วย ๑) ตัวชี้วัดการพัฒนาอบรมบ่มเพาะจิตและปัญญาแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด ด้วยด้วยหลักภาวนา ๔ ซึ่งเป็นเครื่องมือชี้วัดในทางพระพุทธศาสนา สำหรับผู้ที่ฝึกตนดีแล้วย่อมสะท้อนพฤติกรรม ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life) (๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีความสุข (Social Behavioral Development for Happy Social) (๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) (๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) และ ๒) ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ร่วมคิด (plan) ร่วมปฏิบัติ (action) ร่วมสังเกตการณ์ (observation) และร่วมสะท้อนผล (reflection)

๓) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน

การนำกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนไปใช้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งพบว่า กลไกขับเคลื่อนและประสานที่มีวิจัยกับชุมชน คือ การมีนักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็นแกนนำในชุมชน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้นักวิจัยท้องถิ่น ๒ ท่านมาช่วยประสานและขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ ๑ ของแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ผลการศึกษาพบว่า

กิจกรรมครั้งที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ การสร้างความร่วมมือของชุมชนในการร่วมแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยพลังแห่งความรักที่มีต่อเด็กและเยาวชนในชุมชนด้วยการให้พื้นที่และให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ การมีกลุ่มอ้อเจ้าเยาวชน ซึ่งเป็นแกนนำจิตอาสาที่เกิดขึ้นหลังเกิดกิจกรรม กลุ่มอ้อเจ้าเยาวชนนี้จะมาร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหา และให้การสนับสนุนเยาวชนและเกิดกลุ่ม WE ARE ONEเยาวชนกล้า พัฒนาชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นโดยความต้องการของเด็กและเยาวชนที่ต้องการรวมตัวกันทำกิจกรรมจิตอาสาและพัฒนาชุมชน เกิดกิจกรรมแทรกซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ ๑ คือ กิจกรรมรดน้ำต้นลำดวน เป็นก้าวที่เยาวชนได้จุดประกายให้กับชุมชนในการมีส่วนร่วมและมองเห็นความตั้งใจของเยาวชน เป็นก้าวอย่างที่เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน กระบวนการที่สะท้อนถึงวิธีการและผลที่เกิดขึ้นจากการนำพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมสะท้อนผลเพื่อการพัฒนา ทำให้กระบวนการพัฒนาในกิจกรรมตามกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดผลจากการใช้ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ต่อไป

๕.๑.๒ ผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้เป็นการรายงานผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการเปิดพื้นที่สนทนากลุ่มรับฟังเสียงจากตัวแทนชุมชนและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิด้านทานยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด และสุดท้ายเป็นการสรุปถอดบทเรียนจากคณะผู้วิจัย นักวิจัยท้องถิ่น และตัวแทนชุมชน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน

ในกิจกรรมนี้กลุ่มเป้าหมายหลักคือกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งคณะผู้วิจัยจะเรียกว่า กลุ่ม WE ARE ONE ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้น้องๆ เยาวชนได้เรียนรู้จักชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อนัดหมายการลงพื้นที่เพื่อสอนน้องๆ เยาวชน WE ARE ONE ได้เรียนรู้การทำแผนที่เดินดิน ผลการถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมครั้งที่ ๒ นับได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ กล่าวคือ เยาวชนได้รู้จักชุมชน ผ่านการทำแผนที่เดินดิน ได้ทักษะการทำงานเป็นทีม ความสามัคคีรักบ้านเกิด และยังได้ขยายผลสู่การรวมพลังกลุ่มของเยาวชนกับชุมชนได้อย่างเกินคาด ทั้งนี้ปัจจัยความสำเร็จนอกจากชุมชนมีส่วนร่วมแล้ว การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก (Life Assets) คือ ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมนี้สะท้อนให้เห็นการขับเคลื่อนด้วยพลังเพื่อนและกิจกรรมประกอบกับพลังชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการสะท้อนคิดของชุมชนและเยาวชน คือ

ก่อนมีโครงการวิจัย: ผู้ใหญ่มองเด็กๆ ในแง่ลบ และไม่เคยให้ความสำคัญต่อเด็กๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เพราะต่างคนต่างไม่เคยที่จะแสดงความรู้สึกที่มีต่อกันว่าคิดอะไร รู้สึกอย่างไร

เมื่อมีโครงการวิจัย: ในปัจจุบันการรวมตัวของเยาวชนๆ และผู้ใหญ่ของกลุ่มออเจ้า เยาวชนและ We are one นั้น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและพลังของชุมชนในการที่จะขับเคลื่อนชุมชนไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น โดยมีการแต่งเพลง We are one เพลงเชียร์กีฬา ทำให้เด็กๆ เกิดความภาคภูมิใจที่ผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนผู้ใหญ่เข้าใจและยอมรับเยาวชนมากขึ้น มองเห็นความสามารถของเยาวชน

ผลกระทบที่เกิดกับเยาวชน: จากการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนบางคน พบว่า เกิดการพัฒนาด้านสังคม กล่าวคือการสนใจเอาใจใส่และรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งจากการทำกระบวนการสิ่งที่น่าสังเกตคือ เยาวชนจะรู้สึกตื่นตัวและให้ความสนใจในวิถีของชุมชน ซึ่งเยาวชนชายท่านหนึ่ง ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจใคร่รู้ในวิถีชาวนา การเลี้ยงปลา ซึ่งประเด็นที่เยาวชนสะท้อนค่อนข้างขัดต่ออัตลักษณ์ตัวตนของเยาวชนที่เด็กรุ่นใหม่และมีโลกส่วนตัวสูง เยาวชนบางคนสนใจความสัมพันธ์ของชุมชนเครือข่ายที่สัมพันธ์กัน บางเยาวชนสนใจเรื่องวิถีการกินอยู่ อาหาร ขนม ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลายประเด็นที่น้องๆ เยาวชนได้แสดงความเห็นสิ่งที่อยากเรียนรู้ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเยาวชนเชื่อมโยงกับท้องถิ่นชุมชนบนฐานความสนใจของเยาวชนทำให้เกิดความสนใจและอยากศึกษาเรียนรู้

นอกจากนี้เกิดกิจกรรมแทรก ๒ คือ การเดินเยี่ยมบ้านที่เยาวชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ทำให้พบว่า ทีมวิจัยได้รับความไว้วางใจจากชุมชนและได้รับทราบปัญหาเชิงลึกที่นำไปสู่การวางแผน ป้องกันเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างภูมิป้องกันยาเสพติดโดยถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา

กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก พัฒนาชีวิตสร้างภูมิด้านทานยาเสพติด ในชุมชน

เป้าหมายของกิจกรรมนี้คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน และตัวแทนครอบครัวที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด โดยใช้เวลาในการอบรม ๓ วัน และ ทำโครงการ ๑ เดือน วัตถุประสงค์เพื่อ สร้างความเห็นอกเห็นใจ ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักตนเอง และสัมพันธ์ภาพกับชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และได้เรียนรู้วิธีสื่อสาร เปิดใจ การมีกัลยาณมิตร ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขา และมรรคมืองค์ ๘ เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาเยาวชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางกาย ศีล จิต และปัญญา ตามหลักภavana ๔ อันจะเป็น วิธีการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนโดยเยาวชนเกิดความตระหนักรู้ด้วยตนเอง และกระบวนการดำเนินออกแบบกิจกรรมด้วยหลักที่เรียกว่า ITC-PSS ซึ่งเป็นกิจกรรมการออกแบบ การเรียนรู้การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมตามกรอบแนวคิดที่ออกแบบไว้กิจกรรม ๓ วัน ประกอบด้วย

วันที่ ๑ เรียนรู้เขมิตติชีวิต เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสันติภายใน การปรับเปลี่ยนความคิด การพัฒนาสติ สร้างความเชื่อมั่น รู้จักคุณค่าชีวิตและการค้นหาจุดหมายของตนเอง โดยใช้องค์ความรู้ การพัฒนาจิตและปัญญาแบบบูรณาการที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐานความเชื่อ ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมการปรับฐานจิต กิจกรรมรู้จักคุณค่าชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา กิจกรรม ค้นหาชีวิต (เราเกิดมาทำไม)

วันที่ ๒ เรียนรู้พลังแห่งการสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสันติภายใน ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง ฝึกการสื่อสารอย่างสันติ ฝึกการแสดงความรักด้วยการกอด ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุหนึ่งที่เยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดคือ การสื่อสารของคนในครอบครัว ช่องว่างการ สื่อสารระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ การแสดงออกของความรักความห่วงใย กิจกรรมนี้จึงได้เชิญตัวแทน ครอบครัวบ้านที่มีปัญหาเยาวชนมาร่วมเรียนรู้การสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับน้องๆ เยาวชน วิทยากรใช้สื่อสารเชิงพุทธ ยกตัวอย่างการสื่อสารของพระพุทธเจ้า ในการสื่อสารกับตนเองและผู้อื่น การสื่อสารอย่างสันติ การฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening)

วันที่ ๓ เรียนรู้พลังบวก สร้างสรรค์เยาวชน เป็นกิจกรรมฝึกเยาวชนในการแสดงออก เหวทีสาธารณะ ปฏิบัติการเยาวชนนำเสนอแผนที่เดินดิน ซึ่งกิจกรรมนี้ฝึกให้เยาวชนเกิดทักษะการทำ แผนการขับเคลื่อนกลุ่ม WE ARE ONE การกำหนดวิสัยทัศน์ การทำกิจกรรมหลัก การทำโครงสร้าง กลุ่ม และนำเสนอต่อหน้าสาธารณะในเวทีชุมชน พร้อมกับการประกวดการนำเสนอแผนที่เดินดินของ

น้องเยาวชนทั้ง ๕ คุ่ม ดังนั้นกิจกรรมในวันนี้จึงแบ่ง ๒ ภาค กล่าวคือ การฝึกนำเสนอและการพัฒนาโครงสร้างกลุ่ม WE ARE ONE ในห้องอบรม และการฝึกนำเสนอเวทีชุมชน

กิจกรรมที่ ๓ นี้ผลที่เกิดขึ้นนอกจากเป็นการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนให้เกิดกายเป็นสุข สังคมเป็นสุข จิตเป็นสุข และปัญญาสร้างสุข แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นคือ การมีแผนที่เดินดินที่เยาวชนได้สะท้อนเพื่อให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว ตื่นรู้ เร่งแก้ไข ป้องกันจุดเสี่ยงของยาเสพติด และยังได้ทำให้เห็นศักยภาพของเด็กและเยาวชนในชุมชน การพัฒนากลุ่ม WE ARE ONE ได้แนวทางการที่ชัดเจนที่สามารถนำไปต่อยอดในชุมชนได้เองเมื่อโครงการวิจัยสิ้นสุดลง เกิดวิสัยทัศน์ และการกำหนดกิจกรรมที่จะเป็นแนวทางป้องกันยาเสพติดในชุมชน ทั้งในเชิงการหารายได้ และการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ในชุมชนที่มีเด็กและเยาวชนขับเคลื่อนโดยมีกลุ่มออเจ้าเยาวชนหรือผู้ใหญ่ให้การสนับสนุน

กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด

สำหรับกิจกรรมนี้นับว่าเป็นขั้นตอนกิจกรรมสุดท้ายที่ได้วางแผนไว้ เป็นการติดตามดำเนินงานกิจกรรมของเยาวชนหลัก ๒ กิจกรรมที่เยาวชนได้วางแผนไว้ในการลงพื้นที่กิจกรรมครั้งที่ ๓ ของคณะผู้วิจัย กล่าวคือ กิจกรรมหารายได้ ของดี ศรีท่าคอยนาง และกิจกรรมรวมพลังชุมชนเป็นกิจกรรมกีฬาที่มีเยาวชนเป็นแกนนำต้น “โยกนิดขยับหน่อย ช่วยลดไขมัน” ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมและผลที่เกิดกับเยาวชน ๑) ความเข้มแข็งของกลุ่ม ๒) การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนนำไปสู่การสร้างภาพอนาคตเพื่อการป้องกันยาเสพติดและพัฒนาชุมชน สรุปเป็น ๒ ประเด็น กล่าวคือแนวทางเชิงป้องกัน และแนวทางเชิงพัฒนา ข้อตกลงร่วม มาตรการร่วมกับเยาวชน

๑. มาตรการป้องกันเชิงนโยบาย

- ก) เรื่องแสงสว่าง ควรให้มีการเปิดไฟหรือทำ Solar Cell
- ข) เรื่องการตรวจฉีดยาผู้ขายทุกเดือนด้วยโครงการรักและห่วงใย

๒. การส่งเสริมด้วยการมีส่วนร่วม sport day

- ก) ดนตรี
- ข) กีฬา
- ค) ออกกำลังกาย

การประเมินผลพหุทธวัตรกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนากายให้เป็นสุข (Physical Development for Happy Life) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ พฤติกรรมความพึงพอใจในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ การไม่ติดในวัตรนิยม การเห็นคุณค่าของธรรมชาติ การรู้จักบริโภคสิ่งต่างด้วยปัญญา พึ่งพาตนเองให้เข้าถึงความสุขได้(๒)

พัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมอย่างมีความสุข (Social Behavioral Development for Happy Social) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ การเห็นคุณค่าแท้ของงานที่ทำ การซื่อสัตย์สุจริต การรักษาศีล หรือการไม่ประพฤติเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้เกียรติ การมีเมตตากรุณาต่อกัน รวมไปถึงการรู้จักหน้าที่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคม (๓) พัฒนาจิตใจเข้าสู่ความสุขด้านใน (Mind Development for Happy Mind) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ การรู้จักควบคุมอารมณ์ ความพอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นคุณค่าของตนเอง และปัจจัยแวดล้อม การมองโลกในแง่บวกและแสดงออกถึงความสุขที่มีพร้อมที่จะเผื่อแผ่ความสุขให้ผู้อื่น (๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wisdom Development for Happy Creativity) ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ได้แก่ การตระหนักรู้การรู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุมีผลภาคภูมิใจในตนเองการคำนึงถึงผู้อื่น คิดก่อนทำและมีความรอบคอบเสียสละ ปัญญาแยกแยะถูกผิด ดีชั่ว การห่างไกลอบายมุข การคบเพื่อนที่ดี

ประเมินผลความร่วมมือของชุมชนในการสร้างพุทธนวัตกรรมภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน

พบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทั้งหมดที่คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ ๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)พบว่า ชุมชนมีการให้ข้อมูล การแสดงความเห็น และการร่วมคิดพัฒนา ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)พบว่า ชุมชนมีการรับรู้ การสื่อสารกิจกรรมที่ทำ และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มใจ และใส่ใจ ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ชุมชนเกิดความรู้สึกพอใจการเห็นคุณค่าและได้รับประโยชน์ของโครงการ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)พบว่า ชุมชนมีการสะท้อนความเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ และรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน

๕.๑.๓ องค์ความรู้จากงานวิจัย

พบว่า การนำองค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับกระบวนการมีส่วนร่วม และการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ สามารถสร้างเกราะหรือภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนได้ ประกอบด้วย ๓ หลักการ ๗ กระบวนการ ๔ แนวปฏิบัติ ดังนี้

๓ หลักการประสานชุมชน สังคมประกอบด้วย ๑) สร้างความเห็นถูกปลูกปัญญา ๒) สร้างเสริมบ่มเพาะการเข้าถึงสันติวิธี๓) สร้างเสริมชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง

๗ กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนต้นตัว ต้นรู้ ๒) ถักทอกลุ่มที่มีอัตลักษณ์และพลัง๓) สื่อสารทรงพลังเชื่อมสัมพันธ์ชุมชน ๔) กัลยาณมิตรภายในและภายนอกเสริมพลังเยาวชน๕) การระเบิดความต้องการจากด้านในนำไปสู่การเกิดแรงจูงใจในการ

เปลี่ยนแปลง ๖) การส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน ๗) การสร้างเวทีพื้นที่การแสดงออกของเยาวชนโดยชุมชนให้การส่งเสริม

๔ แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็งประกอบด้วย ๑) ร่วมคิดวางแผนด้วยอริยสัจ ๔๒) ร่วมปฏิบัติด้วยอิทธิบาท ๔ ๓) ร่วมสังเกตการณ์ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร๔) ร่วมสะท้อนผลด้วยปธาน ๔

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลคณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้วิจัยซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีประเด็นสำคัญดังนี้

๓ หลักการประสานชุมชน สังคมซึ่งประกอบด้วย ๑) สร้างความเห็นถูกปลูกปัญญา๒) สร้างเสริมบ่มเพาะการเข้าถึงสันติวิธี ๓) สร้างเสริมชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักมรรคมีองค์ ๘ ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นเส้นทางเอกของการดำเนินวิถีชีวิตที่ดีงาม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่จะหยั่งรากและแก้ปัญหาที่พึ่งพาตนเอง กล่าวคือ การทำชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ๒๕๕๘-๒๕๖๒ ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่มุ่งเน้นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ๑) ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People center) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน๒) แก้ปัญหาในเชิงพื้นที่ (Area based approach) ๓) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง (Participation oriented) ในกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล๔) แก้ปัญหาแบบองค์รวม (Holistic approach) โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันยาเสพติด และยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน จะเห็นได้ว่า ๓ หลักการประสานชุมชน สังคม ตอบสนองยุทธศาสตร์ในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนักจิตวิทยาอเมริกา Helen Nowlisหนึ่งในรูปแบบที่นำมาแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติดคือ รูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรม (The social-culture model) เป็นการนำเสนอในมิติของการใช้ปัจจัยบริบททางสังคมประยุกต์ใช้ในการกีดกันพฤติกรรมส่วนบุคคลให้ใช้ยาเสพติดลดลง มุ่งเน้นการศึกษาปรับปรุงสภาพแวดล้อมกระบวนการทางสังคมมีศูนย์การให้คำแนะนำ การสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อกีดกันให้การใช้ยาเสพติดลดลง และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้สร้างสังคมปลอดยาเสพติดสอดคล้องกับการศึกษาของ สหทัยา วิเศษ และคณะ ที่กล่าวถึงหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ได้แก่ หลักโอวาทปาติโมกข์ หลักศีล ๕ หลักอริยสัจ ๔ -หลักอปริหานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักทิศ ๖ หลักประโยชน์ ๓ หลัก

ไตรสิกขา หลักการคบมิตร หลักปัญญาและผลการศึกษาของ **เพ็ญศรี จิรินัง** ก็กล่าวไว้เช่นกันถึงการนำหลักศาสนาเป็นแนวทางป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

๗ กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย ๑) ชุมชนต้นตัว ต้นรู้ ๒) ถักทอกลุ่มที่มีอัตลักษณ์และพลัง ๓) สื่อสารทรงพลังเชื่อมสัมพันธ์ชุมชน ๔) กัลยาณมิตรภายในและภายนอกเสริมพลังเยาวชน ๕) การระเบิดความต้องการจากด้านในนำไปสู่การเกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง ๖) การส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน ๗) การสร้างเวทีพื้นที่การแสดงออกของเยาวชนโดยชุมชนให้การส่งเสริมประเด็นที่จะนำมาอภิปรายเพิ่มเติม คือ การถักทอกลุ่มที่มีอัตลักษณ์และทรงพลัง ซึ่ง **Helen Nowlis** กล่าวว่า การสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรสามารถเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ช่วยกดดันให้การป้องกันยาเสพติดและทำให้การใช้ยาเสพติดลดลง และการสร้างเวทีพื้นที่การแสดงออกโดยชุมชนให้การส่งเสริม สอดรับกับการศึกษาของ **พระสุทัศน์ พันธุ์ศุภผล** กล่าวว่า ควรมีการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชน สอดรับกับแนวคิดของ **สุริยเดว** ธีรปาตี การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก (Life Assets) คือ ๑) พลังตัวตน ๒) พลังครอบครัว ๓) พลังสร้างปัญญา ๔) พลังเพื่อนและกิจกรรม ๕) พลังชุมชน เพราะปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมเยาวชนไทยลดน้อยถอยลงทำให้เกิดความเสี่ยงในการเข้าไปข้องเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม เป็นเพราะพลังทุนชีวิตของเด็กและเยาวชนไทยไม่ได้รับอย่างเต็มที่ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหรือกระบวนการทั้ง ๗ ประการ นำหลักพลังทุนชีวิตมาใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน และการนำกระบวนการเรียนรู้มาอบรมบ่มเพาะเยาวชนนั้น ช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดการตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพ การยอมรับจากสังคม ซึ่งผลการศึกษาของ **นเรนทร์ ตุนทกิจ, รังสิริศม์ วงศ์อุปราข และคณะ, และกนิษฐา ไทยกล้าและคณะ** ได้ใช้เป็นแนวทางในการอบรมเยาวชนเพื่อแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติด ทั้งนี้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม ครอบครัว และเพื่อน ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับความสนใจและตอบรับจากเยาวชนได้ เป็นเพราะการออกแบบกิจกรรมที่นำหลัก ITC-PSS ของ **ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ** ซึ่งเป็นการสกัดจากองค์ความรู้การทดลองอบรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ผลการศึกษานี้จึงยืนยันให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่จะพัฒนาจิตและปัญญา ต้องเกิดจากการสร้างแรงจูงใจ การปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี การสร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้ค่าในตนเอง การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป และสุดท้ายคือ การขยายพื้นที่แห่งความสุข จะพบว่ากิจกรรมที่ ๒ การบ่มเพาะอบรมได้ใช้หลักการนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาที่ดีขึ้นอันเกิดจากการดึงพลังส่วนลึกที่มีความดีงามรักท้องถิ่นมาใช้ทำงานเพื่อชุมชน

๔ แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย ๑) ร่วมคิดวางแผนด้วย **อริยสัจ ๔** ๒) ร่วมปฏิบัติด้วย **อริยบท ๔** ๓) ร่วมสังเกตการณ์ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ๔) ร่วมสะท้อนผลด้วย **ปธาน ๔** สำหรับแนวปฏิบัตินี้มาจากหลักแนวคิดการมีส่วนร่วมที่ **United Nations**

อธิบายไว้ คือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ และสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. และสอดคล้องการศึกษาของ เอกรัตน์ หามนตรี กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยภายในได้แก่ ปัจจัยภายใน ได้แก่ เยาวชน ครอบครัว ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น องค์กรภายในชุมชน ปัจจัยภายนอกได้แก่ เครือข่ายชุมชนยาเสพติด องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เห็นได้ว่า องค์ความรู้จากทีมนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลาย ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และสำคัญคือ การสร้างการมีส่วนร่วมต้องดึงผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับมาร่วมกันพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนซึ่งปียลักษณ์โพธิวรรณ กล่าวไว้ในผลการศึกษาว่า ความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนมาใช้ในการจัดการแก้ปัญหาชุมชนให้สำเร็จได้นั้นต้องเกิดจากจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน การตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น และดำเนินการภายในด้วยชุมชนเอง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำหรับด้านการศึกษา องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเป็นพื้นที่หรือกรณีศึกษาให้กับผู้เรียนด้านสังคมศาสตร์ ด้านศึกษาศาสตร์ ด้านพัฒนาสังคม ด้านสันติศึกษา หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่นโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้นอกห้องเรียน

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น หน่วยงานบริหารองค์กรท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรมกระทรวงสาธารณสุข ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อยอด และถอดบทเรียนกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากร ที่จะช่วยพัฒนาระบบเครือข่ายด้านการป้องกันช่วยเหลือ แก้ไข พื้นฟูวัยรุ่น ในลักษณะของ สหวิชาชีพ มีการบูรณาการทั้งด้านองค์ความรู้ บุคลากรงบประมาณ ฯลฯ โดยเชื่อมโยงเครือข่ายที่กำลังขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่ เช่น มูลนิธิต่อต้านทุจริต ซึ่งมีโครงการตำบลสะอาด ยุวนารีสะอาด เป็นต้น นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำหลัก ITC-PSS ตลอดจนรูปแบบ/แนวทางการดำเนินกิจกรรมไปใช้ในการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งส่งเสริม และฟื้นฟูวัยรุ่นที่มีปัญหาเสพติด ตลอดจนกลุ่มเสี่ยง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐควรให้ทุนวิจัยสนับสนุนการศึกษาในรูปแบบที่ไปพัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงทางการศึกษาและการแก้ปัญหาสังคม

๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรท้องถิ่น ควรส่งเสริมอบรมให้ความรู้ สร้างทักษะของการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่นำหลักศาสนาไปปลูกเร้าให้เห็นคุณค่าของงานที่ทำ มิใช่เพียงแต่ทำตามหน้าที่ ทักษะการนำกระบวนการหรือ Facilitator จะช่วยให้ประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของชุมชนมีพลังยิ่งขึ้น ซึ่งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานการศึกษา ควรถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ พร้อมๆ กับการนำหลักศาสนามาสอดแทรกเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

๓) หน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลต่อปัจจัยความเสี่ยงเรื่องยาเสพติด ควรเข้าร่วมพัฒนาชุมชน เช่น ความสว่างในชุมชน การมีระบบตรวจจับ การมีระบบสาธารณสุขในชุมชนทำหน้าที่ตรวจสอบสารเสพติด การมีหน่วยงานการศึกษาเข้าไปให้คำแนะนำ เพราะเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมักจะเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

๔) ขยายผลโดยการพัฒนาวิทยากรตัวคูณ

๕) มีการกำหนดให้มีกิจกรรมหรือหลักสูตรพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา หรือ หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน NGO ที่ทำงานกับเด็กหรือเยาวชน เช่น สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัว บ้านพักเด็ก

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) การนำผลองค์ความรู้จากการนำหลักศาสนาไปแก้ปัญหา ยาเสพติด ไปขยายผลการวิจัยในประเด็นปัญหาสังคมด้านอื่นๆ หรือในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาตลอดจนนำไปวิจัยเพื่อการประเมิน เพื่อสืบค้นปัญหา การติดตามประเมินผลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

๒) จากการสรุปถอดบทเรียนกระบวนการส่วนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า เยาวชนมักจะติดเพื่อนและไม่มั่นใจตนเอง การรู้ไม่เท่าทันภัยล่อลวงที่จะนำไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้น โครงการวิจัยในระยะต่อไปสิ่งที่ควรพัฒนาต่อเนื่องคือ การขยายโครงการ WE ARE ONE หนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งตำบล เป็นหนึ่งตำบล โดยเริ่มจาก ตำบลสวาย ที่มี ๑๐ หมู่บ้าน จากนั้นจึงเชื่อมเครือข่ายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น To Be Number One เพื่อยกระดับสู่ อำเภอและจังหวัด เป็นจังหวัดนำร่องก่อนขยายผลสู่ภูมิภาค กลไกในการขับเคลื่อนโครงการจะถูกออกแบบให้เชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องมากขึ้น

บรรณานุกรม

๑ ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

๑. หนังสือทั่วไป

ถวิลฤดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. สถาบันพระปกเกล้า.

ปรัชญา เวสารัชช์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๖.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: บ.
สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๒.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์,
๒๕๕๕.

วรวิทย์ ฤทธิพิศ. หลักกฎหมายการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ ๓. วิญญูชน:
กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓.

วันชัย วัฒนศัพท์. ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า
๒๕๕๐.

อัจฉริยา ชูตินันท์. กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ ๓. วิญญูชน:
กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒.

๒. หนังสือแปล

James L. Creighton. A guide book for involving citizens in community decision making.
วันชัย วัฒนศัพท์ (ผู้แปล). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน**.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓.

๓. บทความ

นเรนทร์ ตุนทกิจ. การป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงนอก สถานศึกษา: กรณีศึกษาโครงการ
เยาวชนอาสาพลัง แผ่นดินตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. **วารสารวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๘): ๑๑๓-๑๑๖.

นิภาภัทร อยู่พุ่ม และคณะ. ยุทธศาสตร์บูรณาการเชิงพุทธเพื่อสร้างสังคมปลอดยาเสพติดในประเทศไทย. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน
๒๕๖๑): ๒๔๑-๒๕๘.

ประยงค์ แส่นบูรณ. การป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดสารเสพติดด้วยพุทธธรรม. **วารสาร
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๓ ก.ย. - ธ.ค. ๒๕๕๕): ๒๖๔-๒๘๑.

พระสุทัศน์ พันธุ์สุภผล. รูปแบบการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของ
เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชลบุรี. **JOURNAL OF
NAKHONRATCHASIMA COLLEGE**, Vol.10 No.1.(January – June 2016):
๑๘๔-๑๙๕.

เพ็ญศรี ฉิรินัง. แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน พื้นที่เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร.
วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑
(มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): ๑๘๔-๑๙๕.

ภาดา ทาสีเงิน. แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนใน
จังหวัดอุดรธานี. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์**, ฉบับที่ ๑๐ (๑), (ม.ค.-มิ.ย.
๒๕๕๘): ๖๗-๗๖.

รังสิริศม์ วงศ์อุปราช. พืธ วงศ์อุปราช. และอุไรรัตน์ แยมชุติ. แนวทางการพัฒนาโครงการป้องกันแก้ไข
ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๙, (พฤษภาคม – สิงหาคม,
๒๕๕๘): ๗๖-๙๓.

รุ่งทิพา ใจจา. การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน.
วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๐). หน้า ๙-๒๕.

วัฒนา พุฒิชชาติ. การพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านชายแดนไทย
ลาว.วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน
๒๕๕๘): ๑-๑๑.

วิชา สมิงไพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๙ จังหวัดสุพรรณบุรี,
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๘): ๙-๒๕.

วีระยุทธ สุโขะชัย.ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนต่อการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและ
สถานการณ์การใช้ยาเสพติดของชุมชนในเขตตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย.วารสาร
วิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.Vol 11 No 37 (๒๐๑๖), (กรกฎาคม -
กันยายน ๒๕๕๙): ๘๐-๙๙.

อมารสี อัมพัน ศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : ลักษณะสำคัญ
และการประยุกต์ใช้ในชุมชน.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๖. (พฤศจิกายน – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๙๒-๒๐๒.

เอกรัตน์ หามนตรี. ความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยง
ต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง. วารสาร มหาคุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒
(พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑): ๔๓๔-๔๓๕.

๔. รายงานการวิจัย

กนิษฐา ไทยกล้า และคณะ. สถานการณ์ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาด และผลกระทบในกลุ่ม
เด็กและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยว :ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูน.รายงาน
วิจัย. ศูนย์วิจัยด้านสารเสพติดสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๕.

ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ . พัฒนাজิตและปัญญาแบบองค์รวม : กรณีศึกษาเอกสารและ
การสังเคราะห์งานวิจัย. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ฐิยาพร กันตารณวัฒน์. กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของชุมชนใน
เขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖.

ฐิยาพร กันตารณวัฒน์. กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของ
ชุมชนในเขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ, ๒๕๕๖.

บัณฑิตา จินดาทอง. กลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๕๕.

ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ. ศักยภาพชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามโครงการกองทุนแม่
ของแผ่นดิน บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. รายงานวิจัย.
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ๒๕๕๗. การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน
ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๗ “Rethink : Social Development for Sustainability in
ASEAN Community” ๑๑-๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗.

มนัสธิดาจันทร์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่
ตำบลเหมือง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา
การบริหารงานยุติธรรมและสังคม. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
๒๕๕๗.

รอฮานี เจอะอาแซ และคณะ. รูปแบบการป้องกันยาเสพติดโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษา
ชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และชุมชนมัสยิด
บ้านลุ่ม ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. รายงานวิจัย. คณะ
แพทยศาสตร์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๙.

สมเกียรติ มีธรรม. โครงการศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติด
ในชุมชน กรณีศึกษา ; บ้านแม่แฮใต้ หมู่ที่ ๙ ต.ปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่.
รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒.

สหทัยา วิเศษ. ธาดา เจริญกุล. ดำเนิน หมายดี และนภาพร หงส์ทอง. รูปแบบและกระบวนการ
สร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ. รายงานวิจัย.
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

สายสุตา สุขแสง และคณะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสงขลา. รายงานวิจัย. สังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัย
หาดใหญ่, ๒๕๕๘.

๕. จุลสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

พระพรหมบัณฑิต. ศ. ดร.. บรรยายพิเศษ “สันติศึกษากับการพัฒนาชีวิตและสังคม” แก่นิสิตชั้นเรียน
ปริญญาเอกรุ่น ๑ ณ ห้องสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต. ลำ
ไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๒๔ ก.ค. ๒๕๕๙.

สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน. งานพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน ครั้งที่ ๑๐. หัวข้อ “พลังชุมชนในการแก้ปัญหาสิ่งเสพติด. ห้องประชุมบุญศิริ สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๕.

๖. บทสัมภาษณ์

กิตติศักดิ์ ทวีกุล. รองนายก อบต.สวาย (ชาติพันธุ์ลาว)หมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ตัวแทนกลุ่มออเจ้าเยาวชน. ณ สำนักงานช่อสะอาด วัดท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ตัวแทนผู้นำชุมชน ณ โรงเรียนบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑

ปิ่นทอง วงษ์สกุล. ประธานชุมชนภูฎิณ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑. มาลินี นิธิพินิจ. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านท่าคอยนาง หมู่บ้านท่าคอยนางอ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ. สัมภาษณ์ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

รตท.พีรศักดิ์ รัตนพันธุ์. รองสารวัตรผู้กำกับ สน.บุปผาราม. สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

เวทีเสวนารับฟังปัญหาและการพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้าน. ณ ศาลากลางหมู่บ้าน บ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ เมษายน ๒๕๖๑.

สมนึก ศรีเลิศ. ครูบ้านท่าคอยนาง. หมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สุริยงค์ ชูโส. อดีตผู้ใหญ่บ้าน (ส่วย) ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ . หมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สมนึก ศรีเลิศ. ครูโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

กลุ่มผู้นำชุมชน. หมู่บ้านท่าคอยนางต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ. สนทนากลุ่ม, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

กลุ่มเยาวชน. ณ สำนักงานช่อสะอาด วัดท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. สนทนากลุ่ม, ๑๔ พ.ค.๒๕๖๑

กลุ่มออเจ้าเยาวชน. ๑) คุณสมยศ เจริญยิ่ง ๒) คุณสมยศ ชูโส๓) ผู้ใหญ่มาลินี นิธิพินิจ ๔) คุณบัวชัย บุญจูง ๕) เสี่ยม จันทร์แจ่ม ๖) คุณสุริยา จิตติพร ๗) ผอ.สาม รักษา ๘) ครูสมนึก ศรีเลิศ ณ ศาลากลางหมู่บ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. สนทนากลุ่ม, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๑

๗. สารนิเทศจากเว็บไซต์ไวด์เว็บ (World Wide Web)

จุฬาพัฒน์ ช่างเกตุ. “กฎหมายเกี่ยวกับกัญชา”. บทความที่ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภารายการเจตนารมณ์กฎหมายสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. <https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2247>. 17 October 2019.

ดร.เวอร์จิเนีย แมคโดนัลด์และ สุภัทธา นาควะพิว. “เอกสารสรุป การปราบปรามยาเสพติดและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในประเทศไทย”. (International Drug Policy Consortium: UK, ๒๕๕๖). <<http://www.idpc.net>>. 30 December 2017.

ติดตามภารกิจ สนช. “แนวทางการติดตามการแก้ไขปัญหายาเสพติด”. <http://click.senate.go.th/?p=4555>. 1 August 2014.

นภดล จำรัส. การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด : กรณีศึกษาชุมชนบ้านดอกบัว ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. <ฐานข้อมูลชุมชนและประชาสังคม>, <<https://www.ldm.in.th/cases/3127>>. 1 December 2017.

บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๑). หน้า ๘-๙. <<http://www.rlpd.go.th>>, 3 August 2016.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๖๒, <<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C207/%C207-20-2543-a0002.htm>>. 17 October 2019.

ราชกิจจานุเบกษา. “ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐)”. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF>, 17 October 2019.

วชิระ เพ็งจันทร์. ธรรมชาติช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น. <http://www.thaihealth.or.th/Content/3154>. 16 April 2018.

ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ. <กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม>. ร้อยละของเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ประจำปี ๒๕๕๘”. <<http://www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011>>, 30 December 2017.

ศิริสุข ยืนหาญ. สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ระยะ ๒๐ ปี”. <สำนักยุทธศาสตร์: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด>, <<https://bdn.go.th/attachment/services/download.php?WP=q3MZp21CM500hJatrTgWz00qmqZZz1CM500hJatrTDo7o3Q>>. 18 October 2019.

สุริยเดว ทรีปาตี. การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก. https://www2.nrct.go.th/Portals/0/data/07part1/07part2/07_part3pdf>. 2 May 2019.

สินหา วังคะฮาด. ภาวะหลายภาษาที่ชุมชนภาษาที่บ้านท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. <http://www.tnrr.in.th/?page=result_search&record_id=324395>, 2 October 2016.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. แนวทางการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ปี ๒๕๖๒. <<http://www.skp.moe.go.th/attachments/article/67.pdf>>. 18 October 2019.

องค์กรบริหารส่วนตำบลสวาย. <http://www.tambon-sawai.go.th/default.php?modules=otop3&view_id=127>. 23 September 2017.

Donnaya Suwetwethin. เผยสถิติ ๑.๔ ล้านคน ทาสยาเสพติด. 19 March 2019. <<https://www.thaihealth.or.th/Content/.html>>. 18 October 2019.

TCIJ ทำความจริงให้ปรากฏ. คนไทยรู้หรือยัง: อัปเดตสถานการณ์ยาเสพติดโลกและไทย. 6 April 2018. <<https://www.tcjthai.com/news/2018/06/scoop/7878>>. 17 October 2019.

United Nations office on Drugs and Crime (UNDOC). การบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับผู้ติดยาเสพติดและติดยาเสพติด. เอกสารการบรรยายสรุปการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับผู้ติดยาเสพติดและติดยาเสพติด สำหรับทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. <<https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/cbtx/cbtx-brief-TH.pdf>>. 22 August 2018.

ภาษาอังกฤษ

Books

Cohen. J and Uphoff.D. **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation Rural Development Center.** New York: Cornell University, 1980.

Cohen. John M. and Uphoff. Norman T.. **Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design. Implementation and Evaluation.** New York: the Rural Development Committee Center for international studies. Cornell University, 1977.

DRUG ABUSE Selected Contemporary Perspectives. U.S. Government Printing Office Washington. D.C..1980.

G.E. Berkley. **The Craft of Public Administration**. Boston: Allyn and Bacon, 1975.

National Institute on Drug Abuse. **The health care System and Drugs Abuse Prevention Toward Cooperation and Health Promotion**. (U.S. Government Printing Office Washington. D.C., 1980.

United Nations. **Yearbook of International Trade Statistics**. United Nations: UN Press, 1981.

William.E. **Participation management: Concept. theory. and Implementation** Atlanta. GA: Georgia State University, 1976.

Articles

Arnstien. S.R..A Ladder of Citizen Participation. **Journal of the American Institute of Planners**. 35(4): 1969 p. 216-224.

DAN J. LETTIERI. MOLLIE SAYERS HELEN WALLENSTEIN PEARSON. **THEORIES ON DRUG ABUSE Selected Contemporary Perspectives**, U.S. Government Printing Office Washington, D.C.,1980 p.xx-xxiii.

Website

ASEAN Narcotics Cooperation Center (ASEAN-NARCO). “ASEAN DRUG MONITORING REPORT 2 0 1 6 . <<http://asean.org/storage/2016/10/Doc6-ADM-Report-2016-as-of-15-November-2017-FINAL.pdf>>. 2 September 2018.

NATIONAL YOUTH POLICY 2003.<http://www.youthpolicy.org/national/India_2003_National_Youth_Policy.pdf>. 17 October 2019.

UNFPA,. FRAMEWORK FOR ACTION ON ADOLESCENTS & YOUTH OPENING DOORS WITH YOUNG PEOPLE: 4 KEYS. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/framework_youth.pdf>. 17 October 2019.

United of Nations Department of Economic and Social Affairs Youth, <<https://www.un.org/development/desa/youth/what-we-do/faq.html>>. 17 October 2019.

UNODC. World Drug Report 2017. <https://www.unodc.org/wdr_2017/press/WDR_Press_Release.pdf>.16 October 2019.

UNODC.FACT SHEET ON STATISTICS AND TRENDS IN ILLICIT DRUGS” , <World Drug Report2017>.<https://www.unodc.org/wdr2017/press/WDR_Press_Release.pdf>, 16 October 2019.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวัดผลการเปลี่ยนแปลงผลจากที่เยาวชนได้รับจากพุทธนวัตกรรมภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดย

การมีส่วนร่วมของชุมชน*

ตารางการสังเกตการณ์ของคณะผู้วิจัย

ภานา ๔	นักวิจัย ท่านที่ ๑	นักวิจัย ท่านที่ ๒	นักวิจัย ท่านที่ ๓	นักวิจัย ท้องถิ่น ๑
(๑) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางกายให้เป็นสุข				
ความพึงพอใจในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่				
การไม่ติดในวัตถุนิยม				
การเห็นคุณค่าของธรรมชาติ				
การรู้จักบริโภคสิ่งต่างด้วยปัญญา				
พึ่งพาตนเองให้เข้าถึงความสุขได้				
(๒) พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข				
ความซื่อสัตย์สุจริต				
การรักษาศีล หรือการไม่ประพฤติเบียดเบียนซึ่งกันและกัน				
การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพการให้เกียรติ				
การมีเมตตากรุณาต่อกัน				
การรู้จักหน้าที่				
การควบคุมตนเองให้อยู่ในวินัยหรือกฎระเบียบทางสังคม				
(๓) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน				
การรู้จักควบคุมอารมณ์				
ความพอใจในสิ่งที่ตนมี				
เห็นคุณค่าของตนเองและปัจจัยแวดล้อม				
การมองโลกในแง่บวก				
แสดงออกถึงความสุขที่มีพร้อมที่จะแผ่ความสุขให้ผู้อื่น				

ภาวนา ๔	นักวิจัย ท่านที่ ๑	นักวิจัย ท่านที่ ๒	นักวิจัย ท่านที่ ๓	นักวิจัย ท้องถิ่น ๑
(๔) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำ สิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์				
การรู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา				
ความคิดสร้างสรรค์				
การคำนึงถึงผู้อื่น เสียสละ				
คิดก่อนทำและมีความรอบคอบ				
ปัญญาแยกแยะถูกผิด ดีชั่ว				
การห่างไกลอบายมุข สิ่งเสพติด				
การคบเพื่อนที่ดี				

*ปรับปรุงเครื่องมือจากงานวิจัย “การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมการสังเคราะห์
งานวิจัย: การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม” ของ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, โกนิษฐ์ ศรีทอง, แม่ชี
สุดา โรจนอุทัย, ชนนภรณ์ อารีกุล,และ แม่ชีสุดา โรจนอุทัย

เครื่องมือวัดผลการแสดงออกถึงความร่วมมือของชุมชน*

ตารางการสังเกตการณ์ของคณะผู้วิจัย

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม	กิจกรรม ๑ การสร้างความตระหนักรู้			
	นักวิจัย ท่านที่ ๑	นักวิจัย ท่านที่ ๒	นักวิจัย ท่านที่ ๓	นักวิจัย ท้องถิ่น ๑
๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)				
.การให้ข้อมูล	√	√		√
การแสดงความเห็น				
การร่วมคิดพัฒนา				
๒) การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน (Implementation)				
การรับรู้ของชุมชน				
การสื่อสาร				
การร่วมกิจกรรม				
๓) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits)				
ความรู้สึกรพอใจ				
การเห็นคุณค่า				
ได้รับประโยชน์ของโครงการ				
๔) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation)				
การสะท้อนความเห็น				
การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นชุมชน				

*พัฒนาจากแนวคิด Cohen, J.M., & Uphoff, N.T

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม	กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน			
	นักวิจัย ท่านที่ ๑	นักวิจัย ท่านที่ ๒	นักวิจัย ท่านที่ ๓	นักวิจัย ท้องถิ่น ๑
๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)				
.การให้ข้อมูล				
การแสดงความเห็น				
การร่วมคิดพัฒนา				
๒) การมีส่วนร่วมในการ ดําเนินงาน (Implementation)				
การรับรู้ของชุมชน				
การสื่อสาร				
การร่วมกิจกรรม				
๓) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits)				
ความรู้สึกพอใจ				
การเห็นคุณค่า				
ได้รับประโยชน์ของโครงการ				
๔) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation)				
การสะท้อนความเห็น				
การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นชุมชน				

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม	กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก พัฒนาชีวิต			
	นักวิจัย ท่านที่ ๑	นักวิจัย ท่านที่ ๒	นักวิจัย ท่านที่ ๓	นักวิจัย ท้องถิ่น ๑
๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)				
.การให้ข้อมูล				
การแสดงความเห็น				
การร่วมคิดพัฒนา				
๒) การมีส่วนร่วมในการ ด ำ เนิ น ง า น (Implementation)				
การรับรู้ของชุมชน				
การสื่อสาร				
การร่วมกิจกรรม				
๓) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits)				
ความรู้สึกรักพอใจ				
การเห็นคุณค่า				
ได้รับประโยชน์ของโครงการ				
๔) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation)				
การสะท้อนความเห็น				
การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นชุมชน				

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม	กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาฯ			
	นักวิจัย ท่านที่ ๑	นักวิจัย ท่านที่ ๒	นักวิจัย ท่านที่ ๓	นักวิจัย ท้องถิ่น ๑
๑) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ (Decision Making)				
.การให้ข้อมูล				
การแสดงความเห็น				
การร่วมคิดพัฒนา				
๒) การมีส่วนร่วมในการ ดําเนินงาน (Implementation)				
การรับรู้ของชุมชน				
การสื่อสาร				
การร่วมกิจกรรม				
๓) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits)				
ความรู้สึกพอใจ				
การเห็นคุณค่า				
ได้รับประโยชน์ของโครงการ				
๔) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation)				
การสะท้อนความเห็น				
การรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นชุมชน				

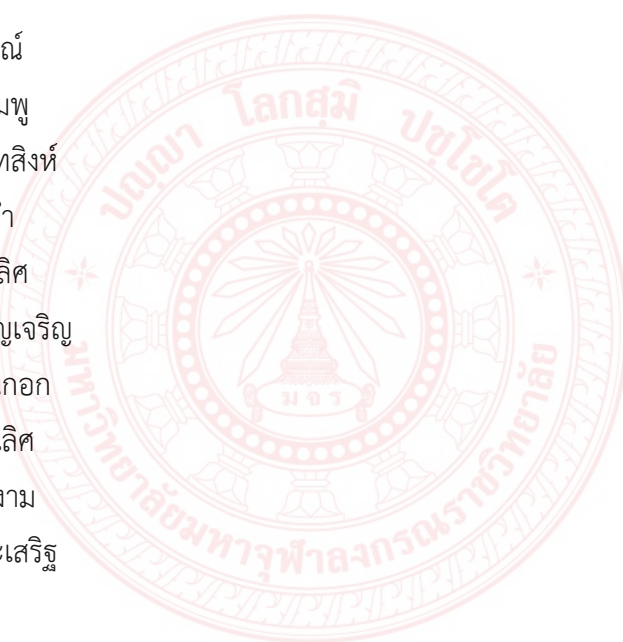
ภาคผนวก ข
หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล

รายนามกลุ่มแกนนำชุมชน

- ๑) ผู้ใหญ่มาลีณี
- ๒) ครูสมนึก ศรีฤกษ์
- ๓) ประสาน ใจสว่าง ผู้ช่วยผู้ใหญ่คุ้ม ๓
- ๔) เสรี กรรมการหมู่บ้านคุ้ม ๕
- ๕) สุริยงค์ กรรมการวัดและกรรมการหมู่บ้านคุ้ม ๕
- ๖) กิตติศักดิ์ อบต.สวาย คุ้มดำเนินสะดวก
- ๗) เสี่ยม กรรมการคุ้ม ๓
- ๘) สกฤตสุข กรรมการคุ้ม ๓
- ๙) สมศักดิ์ แพทย์ตำบลดสวาย คุ้ม ๓
- ๑๐) ชวิน ตัวแทนเยาวชนคุ้ม ๓
- ๑๑) พิพัฒน์ คุ้มดำเนินสะดวก
- ๑๑) สมพงษ์ กรรมการหมู่บ้านคุ้ม ๒
- ๑๒) บุญเหลือ คุ้ม ๒
- ๑๓) วีรชัย เลขานายก คุ้ม ๔
- ๑๔) ปิ่น ไวยาวัจจกร คุ้ม ๑
- ๑๕) ผอ.สาม คุ้ม ๑
- ๑๖) นางสาวอรกานต์ แหวนเงิน

รายนามเด็กและเยาวชน

- ๑) ด.ญ.ธันชพร บุญประเสริฐ
- ๒) ด.ญ.สายน้ำผึ้ง สุทธิพิทย์
- ๓) ด.ญ.ธันวพร อุตสาหะ
- ๔) น.ส.จันยาลักษณ์ เจริญยิ่ง
- ๕) น.ส.เพชรรา แสงอุ่น
- ๖) น.ศ.รัตนภรณ์ ฉิมพินิจ
- ๗) น.ส.โสธยา ศรีเลิศ
- ๘) นายธนภัทร สิงขรณ์
- ๙) นายณัฐวุฒิ ดวงชมพู
- ๑๐) นายพงศกร นันทสิงห์
- ๑๑) นายปรีชา แสงคำ
- ๑๓) นายจุติเทพ ศรีเลิศ
- ๑๔) นายวัชรพงษ์ บุญเจริญ
- ๑๕) นายชิน คงโนนกอก
- ๑๖) น.ส.ณัฐชยา ศรีเลิศ
- ๑๗) น.ส.วิศรา ไทรงาม
- ๑๘) นายสุชาติ ดีประเสริฐ

ภาคผนวก ค
ภาพถ่ายการลงพื้นที่การทำวิจัย,สัมภาษณ์

ลงพื้นที่สำรวจสภาพบริบท ปัญหาโดยรอบของชุมชน และตำบล
วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

ค้นหาข้อมูลเชิงลึกกับผู้ใหญ่บ้าน บ้านท่าคอยนาง และผู้ช่วยผู้บ้าน บ้านแสนแก้ว

ลงพื้นที่ถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบปลอดภัยเสพติด(ชุมชนสีชาวปลอดภัยเสพติด)

ชุมชนกุฎีจีน ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

ลงพื้นที่ กิจกรรมครั้งที่ ๑ การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก
วันที่ ๕-๖ เมษายน ๒๕๖๑

ลงพื้นที่ กิจกรรมที่ ๒ ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน
วันที่ ๑๔-๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ลงพื้นที่กิจกรรมที่ ๓ อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก พัฒนาชีวิต สร้างภูมิด้านทานยาเสพติดใน
ชุมชน

วันที่ ๕-๘ ตุลาคม ๒๕๖๑

ส่งมอบเงินสนับสนุนเครื่องดนตรีโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง
จากเครือข่ายนิสิตสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพสินค้าของดีศรีท่าคอยนาง
ผลผลิตของเยาวชนกลุ่ม WE ARE ONE

ภาพเบื้องหลังการมีส่วนร่วมทำงานของกลุ่ม WE ARE ONE

ลงพื้นที่กิจกรรมที่ ๔ สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง
 ปลอดภัยจากยาเสพติด
 วันที่ ๒๘-๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๒

ภาคผนวก ง
การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่...๒..ธันวาคม..๒๕๖๒.....

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.....

ข้าพเจ้า.....นางสาวรุ่งรัตน์ สุวนาคกุล..... ตำแหน่ง.....นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการพิเศษ
.....ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร.....
ที่อยู่.....สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร ถนนสรรรพาวุธ เขตบางนา กรุงเทพฯ
.....โทรศัพท์.....๐๒ ๓๖๑๒๐๔๘.....โทรสาร.....๐๒ ๓๖๑๒๐๔๘.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเรื่อง“พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ... ผศ.ดร.ชนทอง วัฒนประดิษฐ์ และคณะ.....โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา

☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนา

สิ่งประดิษฐ์

☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ตั้งแต่.....๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.....จนถึง.....๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒.....

ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้นก่อให้เกิดผลดีดังนี้

- สามารถนำแนวการทำงานที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเช่น การจัด focus group เพื่อรับฟัง

ความคิดเห็น...การทำแผนที่เดินดิน การตั้งทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขา หรือศาสตร์ที่หลากหลายมาร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เยาวชน

- นำแนวทางการจัด focus group ไปใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดในความผิดที่เกี่ยวกับ ทรัพย์สินฯ พร้อมด้วยผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น ๔ คน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหา และ สร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง
- นำหลักของการฝึกสติ ไปใช้กับตัวเอง และไปเผยแพร่ให้กับผู้ร่วมงาน คนในครอบครัว เพื่อน และผู้รับบริการ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

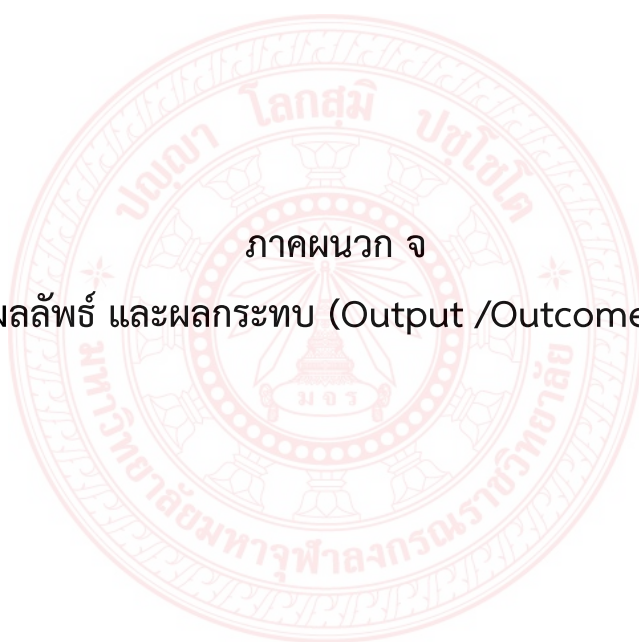
(...นางสาวรุ่งรัตน์ สุวนาคกุล...)

ตำแหน่ง ..นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการพิเศษ.....

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (Output /Outcome /Impact)

สรุป ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (Output /Outcome /Impact)ที่ได้จากงานวิจัย
เรื่อง

“พุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน”

ผลผลิต(Output)	ผลลัพธ์(Outcome)	ผลกระทบ(Impact)
องค์ความรู้พุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน	คือ เด็กและเยาวชนเกิดการตื่นรู้ ตื่นตัว รู้จักรักตนเองและรักท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมทำงานกับชุมชน ได้รับกา	เกิดกลุ่มเด็กและเยาวชน (WE ARE ONE) จำนวน ๒๐ คน ที่มีอัตลักษณ์และรวมพลังขับเคลื่อนงานจิตอาสาในชุมชน มีส่วนร่วมกับชุมชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน
องค์ความรู้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม	คือ ชุมชนเกิดความตื่นตัวตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมแก้ปัญหา ยาเสพติด การปรับมุมมองที่มีต่อเยาวชนให้เป็นพลังบวก	เกิดกลุ่มจิตอาสา “ออเจ้าเยาวชน” จำนวน ๒๕ คน และแกนนำออเจ้าเยาวชน ๘ คน ร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหา ยาเสพติดโดยการให้การสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน
องค์ความรู้รูปแบบการทำกิจกรรมเชิงพื้นที่เพื่อการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม	คือ เด็กและเยาวชน ชุมชน ได้ปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิธีการแก้ปัญหา ชุมชน ด้วยการให้พื้นที่แสดงความเห็นและมีส่วนร่วมชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้	เกิดการทำข้อตกลงร่วมในชุมชนเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนทั้งแนวทางเชิงรุกและแนวทางป้องกัน
การถ่ายทอดองค์ความรู้วิจัยสู่ท้องถิ่น	ตัว แทน ชุม ชน ได้ เรีย น รู้ แลกเปลี่ยนวิธีการทำงานขับเคลื่อนการแก้ปัญหาชุมชนจากทีมนักวิจัยที่เชี่ยวชาญหลากหลายทั้งด้าน สันติวิธี ด้าน จิต วิ ท ย า ด้าน พระพุทธศาสนา ด้านยาเสพติด	นักวิจัยท้องถิ่น ๒ และผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่น ๑ ทำให้สามารถต่อยอดงานวิจัยอื่นเพื่อขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน

แนวทางการให้องค์ความรู้ ครอบครัวเพื่อป้องกันบุตร หลานจากยาเสพติด	คือ ครอบครัว ผู้ปกครอง เด็ก และเยาวชนได้รู้ถึงสาเหตุใหญ่ที่ ทำให้เด็กและเยาวชนไปยุ่ง เกี่ยวกับยาเสพติด ยอมรับที่จะ ปรับปรุงพัฒนาตนเอง	๓ ครอบครัวที่มีปัญหาเรื่องยา เสพติด ได้เรียนรู้วิธีการ สื่อสารด้วยรักที่เป็นเกราะ ป้องกันยาเสพติดและเยาวชน
เครือข่ายภาคประชาสังคม	คือ องค์กรเอกชน นิสิต มหาวิทยาลัย เห็นความสำคัญ ของปัญหายาเสพติดในเด็กและ เยาวชนของชุมชนที่ต้องมีส่วนให้ การช่วยเหลือสนับสนุน	๑ องค์กรเอกชนสนับสนุน กิจกรรมเยาวชน และ นิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาได้เข้า ร่วมกิจกรรมเพื่อช่วยพัฒนา ชุมชน
ได้ชุดองค์ความรู้งานวิจัย	คือ การนำไปถ่ายทอดการเรียน การสอนรายวิชาวิจัย และการ ฝึกนิสิตลงพื้นที่พัฒนาชุมชน	๑ งานวิจัย และ ๑ บทความ ที่ได้รับการเผยแพร่และถูก นำไปใช้
ได้พัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่	คือ การพัฒนาผลงานวิจัยของผู้ จบการศึกษาปริญญาเอก ให้มี ประสบการณ์ในการทำวิจัย	นักวิจัยรุ่นใหม่ที่จบการศึกษา ปริญญาเอก ๑ ท่าน

ประวัติผู้วิจัย
หัวหน้าโครงการวิจัย
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

๑.๒ ภาษาอังกฤษ: Assistant Professor Dr.Khantong Wattanapradith

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : อาจารย์ประจำหลักสูตร

๓. ตำแหน่งการบริหาร : อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ: บัณฑิตวิทยาลัย (สันติศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๔๖/๖๓ ถนนท่าข้ามแขวง/ตำบล แสมดำเขต/อำเภอ บางขุนเทียน

จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐๘๖-๓๓๙๒๔๓๑ โทรสาร-

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๖-๓๓๙๒๔๓๑ อีเมล khantong.wat@mcu.ac.th

๖. วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี: บริหารธุรกิจบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ (การโฆษณาและ

ประชาสัมพันธ์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๓๗

ปริญญาโท: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ (ศศ.ม.) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๑

ปริญญาเอก: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, พระพุทธศาสนา (พธ.ด.)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖

๗. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง: สันติศึกษา, พระพุทธศาสนา, ระเบียบวิธีวิจัย, การอบรมเพื่อพัฒนาองค์กร,
หลักสูตรอบรมศีล ๕, กระบวนการสันติสนทนา

๘. ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

ดร.อรชร ไกรจักร และ ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ (๒๕๖๑). ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้า

จิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. ทุนวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร. และ คณะ (๒๕๖๐). การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา:

นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๖๐). การสังเคราะห์งานวิจัย: การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๙). “ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖: ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ดร.อรชร ไกรจักร์ และขันทอง วัฒนประดิษฐ์, ดร.แม่ชี กฤษณา รักษาโณม.(๒๕๕๙). การพัฒนาระบบปัญญาเพื่อการพัฒนาสหกรณ์แบบยั่งยืน. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.พูนสุข มาศรีงสรรค์, ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และนพ.ดร.บรรพต ตันธีรวงศ์. (๒๕๕๙).

“เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรและนักสันติภาพโลก”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,และ ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์และ (๒๕๕๙). การบูรณาการองค์ความรู้ แนวคิดและวิถีปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย.

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และอาจารย์อนุชา โสภาคย์วิจิตร (๒๕๕๘). การออกแบบบทเรียนศิลป์สิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์วัดไทยฝ่ายเถรวาท. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และพระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ ดร., นพ.ดร.บรรพต ตันธีรวงศ์, ดร.พูนสุข มาศรีงสรรค์. (๒๕๕๘). ความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษานิคมประเทศไทยและนิคมกลุ่มประเทศ CLMV ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง). กรุงเทพฯ: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หนังสือ/ตำรา

-เอกสารประกอบคำสอนวิชาการเปรียบเทียบวิธีวิจัยเพื่อสันติภาพ

บทความทางวิชาการ

๒๕๕๘

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๘). “ศีล : พุทธวิธีแก้ปัญหาวิญญูจรรจร”. วารสารมหาจุฬา

วิชาการ ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก. (พฤษภาคม-มิถุนายน): ๒๐๗-๒๒๒.

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๘). “พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล ๕”. วารสารจิตวิทยา
เกษมบัณฑิต ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน): ๑-๑๕.

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๘). “การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สำหรับผู้นำ”.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์นปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ : ๓๑-๔๐.

๒๕๕๙

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๙). “สันติศึกษา: มรรคาสู่วิถีพุทธ”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์
มจร ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ (พฤษภาคม-มิถุนายน) : ๓๙-๕๑.

ศุภณัฐ ราชโพธิ์ศรี, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๙). “การเสริมสร้างองค์กรสันติสุขตามหลัก
ทศพิธราชธรรมของผู้นำ : กรณีศึกษา โรงงานผลิตรถยนต์ ฮอนด้า ออโตโมบิล (ประเทศไทย) จำกัด.

วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ : ๒๔-๓๕ ๑. รัชฎา ทิพากร
สกุล, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๕๙). “แนวทางการสื่อสารเพื่อสันติภาพของ พระ
พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”. วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. ปีที่ ๖ ฉบับ
ที่ ๑ : ๓๖-๕๑.

๒๕๖๐

Khantong Wattanapradith, Poonsuk Masrungson. (๒๕๖๐). “ Ethnic Diversity and
Peaceful Coexistence in ASEAN Community: Case Study of Thai and CLMV
Student Groups in Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Main
Campus)”. ประชุมวิชาการนานาชาติ สมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ
ครั้งที่ ๓. วารสารสันติปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับพิเศษเนื่องในวันวิสาขบูชาโลก.: ๒๓๓-๒๔๕.

พระครูสันติวชิรกิจ (วิโมกข์), พระมหาดวงเด่น จิตตยาโณ, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๖๐). “แนว
ทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อชุมชน
สันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์
มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๑-๑๖.

พีรภาส วิบูลย์วัฒนกิจ, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์. (๒๕๖๐). “รูปแบบการ
ใช้หลักจริต ๖ เพื่อการไกล่เกลี่ยของ ผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม”. วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๑๗-๒๙.

พระมหาประเสริฐ อคฺคเตโช, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “แนวทางการประยุกต์หลักสันติธรรมเพื่อเสริมสร้างความสันติสุขของเยาวชนในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนราชมนตรี (ป्लीม-เชื่อมนกุล)”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑): ๓๐-๔๑.

อัจฉรา พันธุ์แสง, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ. (๒๕๖๐). “วิเคราะห์การใช้หลักสันติในการสร้างสันติภาพของนางออง ซาน ซูจี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑): ๒๐๒-๒๑๕.

รัฐกรณ์กานต์ ดิษฐอำนาจ, พูนสุข มาศรีงสรรค์, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “วิเคราะห์การใช้บทเพลงเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๒๓๙-๒๔๙.

กนกพร จันทกรดิตรัตน์, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ. (๒๕๖๐). “ศึกษาวิเคราะห์องค์การสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธีของบริษัท ทาเคโกะ เอ็นจิเนียริง (ประเทศไทย) จำกัด”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๒๕๐-๒๖๐.

สุพัฒนา บุญธรรม, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ. (๒๕๖๐). “การศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมสร้างความปรองดองตามหลักวาจาสุภาสิตของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๒๗๘-๒๙๑.

วิลาวัลย์ สุทธิรักษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร), **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “วิเคราะห์แนวทางการสื่อสารเพื่อสันติภาพขององค์ทะเลมะที่ ๑๔ ตามหลักพุทธสันติวิธี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๓๒๓-๓๓๕.

จินตามาศ ทินกร, บรรจบ บรรณรุจิ, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “การประยุกต์หลักศรัทธาเพื่อการพยากรณ์ของนักโหราศาสตร์”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๓๓๖-๓๔๗.

ทรงเกียรติ เม่นสุวรรณ, **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ. (๒๕๖๐). “แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๓๖๓-๓๗๖.

พรชัย สุทธิรักษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร), **ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “วิเคราะห์การใช้หลักสันติในการสร้างสันติภาพของมหาตมะ คานธี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๓๗๗-๓๘๖.

สมเกียรติ สำลีพันธ์, บรรจบ บรรณรุจิ, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “แนวทางการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งระหว่างการทำเรือแห่งประเทศไทยกับพนักงาน”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๔๔๓-๔๕๖.

พระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมมรโส), พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “การประยุกต์หลักสปปายะ ๓๙ เพื่อพัฒนาครูสมาธิรุ่น ๗ สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา ๗๓ วัดพระงาม จังหวัดตรัง”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๒๕๙-๒๗๒.

รังษิยา อุ่นใจ, บรรจบ บรรณรุจิ, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “แนวทางการจัดการความขัดแย้งกรณีเรือสุสานวัดพนัญเชิงวรวิหารตามหลักพุทธสันติวิธี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๒๗๓-๒๘๕.

.ชัยยศ อินทแสน, บรรจบ บรรณรุจิ, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขของมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ตามหลักพุทธสันติวิธี”. “. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๒๙๙-๓๐๑.

ศาริณีย์ ศรีบุญเพ็ง, บรรจบ บรรณรุจิ, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “บทบาทการเสริมสร้างสังคมสันติสุขของทุลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๓๐๒-๓๐๓.

วิศดา พุกแก้ว, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๐). “พุทธสันติวิธีเพื่อการเข้าถึงความสุขในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลวิหารแดง จังหวัดสระบุรี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ พิเศษ (๑) : ๑๕๕-๑๗๓.

๒๕๖๑

ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์. (๒๕๖๑). “ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ : ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๑๓-๒๕.

พระวีระพจน์ ชาครธมโม (ผลจันทร์), **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**, พูนสุข มาศรีสรรงค์. (๒๕๖๑). “การมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปานาเระ จ.ปัตตานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๗๖-๘๙ .

พระสมพงษ์ ชินวิโส, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, **ขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์**. (๒๕๖๑). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๑๑๙-๑๓๓.

- ศรคม เผือกผิวงค์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๑). “แนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชนด้วยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนวัดคูบอน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๑๓๔-๑๔๕.
- จงลักษณ์ เผือกผิวงค์, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**, พูนสุข มาศรีงสรรค์. (๒๕๖๑). “การประยุกต์ใช้สติในการดำเนินชีวิตประจำวัน: กรณีศึกษาชุมชนวัดคูบอน”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๑๔๖-๑๕๙.
- พระโกวิท พลญาโน, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๑). “วิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ.ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๑๘๒-๑๙๓.
- ชนาภา ศรีวิสรณ์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๑). “แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง”. (๒๕๖๑). **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๒๘๗-๒๙๔.
- พัฒนัณชา สายโรจน์พันธ์, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**, พูนสุข มาศรีงสรรค์. (๒๕๖๑). “แนวทางการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในร้านโชห่วยโดยใช้หลักพุทธสันติวิธี”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ: ๓๓๕-๓๔๙.

๒๕๖๒

- Poonsuk Masrungson, Banpot Thontiravong, **Khantong Wattanapradith**. Key Performance Indicators Related To Peace Building Process of Organizations and World Peace Makers. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ : ๕๙๓-๖๐๘
- ศรีลัดดา อุทัยรัตน์, พระราชปริยัติกวี, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “วิกฤตสื่อในสังคมไทย: การศึกษาและการพัฒนารูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติ”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (พ.ค.-มิ.ย.) : ๗๒๓-๗๒๖.
- คชาภรณ์ คำสอนทา, พระราชปริยัติกวี, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “รูปแบบการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับ พิเศษ: ๕๑๙๔-๕๒๐๗.
- พอ.กิตติพงษ์ พุทธิมณี, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “กระบวนการพุทธสันติวิธีในการพัฒนาพื้นที่และชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยกองทัพบก”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับ พิเศษ: ๕๓๙-๕๔๐.

มีชัย ภัทรเปรมเจริญ, พระราชปรียัติโกวิ, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “สันตินวัตกรรมการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับพิเศษ: S๒๒๔-๒๓๙.

ยุพเรศ จังพานิช, พระราชปรียัติโกวิ, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างความผูกพันในองค์กร”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับพิเศษ: S๔๙-๖๐.

รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**, บรรจบ บรรณรุจิ. (๒๕๖๒). “การพัฒนาเทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรมเพื่อจัดการความโกรธของวัยรุ่นด้วยพุทธสันติวิธี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒: ๔๐๗-๔๒๓.

สีฟ้า ณ นคร, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**, บรรจบ บรรณรุจิ. (๒๕๖๒). “กระบวนการการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒: ๔๔๗-๔๖๔.

พระมหาณัฐ สติเวฬุลโล, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “การศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงโปว์: กรณีศึกษาหมู่บ้านสะเน่พ่อง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับพิเศษ: S๙๑-๑๐๕.

สิตา จุลวานิช, **ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**. (๒๕๖๒). “สตรีกับสังคมสงฆ์: ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของสตรีต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับพิเศษ: S๑๒๒-๑๓๕.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย ดร.แม่ชีสุดา โรจนอุทัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย : ดร.แม่ชีสุดา โรจนอุทัย

๑.๒ ภาษาอังกฤษ : Dr.MaecheeSuda Rojanautai

๒. ตำแหน่งวิชาการ: นักวิจัยอิสระ

๓. สังกัดหน่วยงาน: วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร

๔. ที่อยู่ติดต่อได้: วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร

กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๙-๐๑๒-๕๒๖๙ E-mail : maesheesuda@hmail.com

๕. วุฒิการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๐ อดิธรรมบัณฑิต

พ.ศ. ๒๕๕๓ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๕๙ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ: กระบวนการอบรมพัฒนาเยาวชน

๗. ผลงานวิชาการ

๑. ผู้ร่วมวิจัย การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม: การศึกษาเอกสารและการสังเคราะห์

THE HOLISTIC DEVELOPMENT OF MIND AND WISDOM: DOCUMENTARY STUDY AND

RESEARCH SYNTHESIS ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วย

กระบวนการ Bio Feedback The Holistic Development of Mind and Wisdom by Bio

Feedback Process ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย ว.๓๖๘/๒๕๖๐

ประวัติผู้วิจัยร่วม ดร.รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย: ดร.รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล

๑.๒ ภาษาอังกฤษ: Dr.RungratSuvanakkul

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการพิเศษ กระทรวงยุติธรรม

๓. สังกัดหน่วยงาน: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

๔. สถานที่อยู่ที่ติดต่อดีสงวรก: ๕๑๓/๘๑ หมู่บ้านชัยมงคล ซอยจรัญสนิทวงค์ ๓๗ ถนนจรัญ

สนิทวงค์ แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กทม. ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๖๗๘๘๑๐๕๖ E-mail : rungrat๓๑

@yahoo.com

๕. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๗ วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาจิตวิทยาคลินิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์(เกียรตินิยมอันดับ ๒)

พ.ศ. ๒๕๔๐ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาคลินิก มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. ๒๕๔๓ นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. ๒๕๕๙ กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

๒๕๔๐-๒๕๔๕ นักจิตวิทยา สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง

๒๕๔๕-๒๕๕๐ นักจิตวิทยา สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน

กระทรวงยุติธรรม

๒๕๕๑-๒๕๕๓ นักจิตวิทยา สถานแรกรับเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี

๒๕๕๓-๒๕๕๕ นักจิตวิทยา ศูนย์แรกรับเด็กและเยาวชนชายบ้านเมตตา

๒๕๕๕-๒๕๕๙ นักจิตวิทยา ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

๒๕๕๙-ปัจจุบัน นักจิตวิทยา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

การประเมิน บำบัด แก้ไข พื้นฟูเด็ก เยาวชนในกระบวนการยุติธรรม และครอบครัว

๗. ผลงานวิจัย

๑. ผู้ร่วมวิจัย

การวิจัย พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ทู่นสนับสนุน
จาก สสส.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย ดร.ชนิญา ชัยสุวรรณ

๑. ชื่อ – นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย: ดร.ชนิญา ชัยสุวรรณ

๑.๒ ภาษาอังกฤษ: Dr.Chaninya Chaisuwan

๒. สังกัดหน่วยงาน: สำนักงานคดีอาศาลแพ่ง สำนักงานอัยการสูงสุด

๓. ตำแหน่งบริหาร: อธิบดีอัยการสำนักงานคดีอาศาลแพ่ง

๔. วุฒิกการศึกษา

- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง (พ.ศ. ๒๕๑๙)
- เนติบัณฑิตไทย รุ่นที่๓๐ สำนักงานศึกษาอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา
- นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. ๒๕๒๕)
- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (พ.ศ.๒๕๖๐)

ประวัติการอบรม

- หลักสูตร “อัยการจังหวัด รุ่นที่ ๑๕”
- หลักสูตร “นักบริหารและจัดการศึกษาระดับสูง” มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร)
- หลักสูตร “นักวิจัยทางนิติศาสตร์” สำนักงานอัยการสูงสุด
- หลักสูตรนักบริหารการยุติธรรมทางปกครองระดับสูงรุ่นที่ ๔
- หลักสูตรนักบริหารสื่อสารมวลชนระดับสูงรุ่นที่ ๖
- หลักสูตรนักบริหารงานยุติธรรมระดับสูงรุ่นที่ ๘
- หลักสูตรเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ ๗

๕. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง: กฎหมาย

ประวัติการทำงาน

- ปี พ.ศ. ๒๕๒๔- ๒๕๒๙ อัยการผู้ช่วย, อัยการจังหวัดผู้ช่วย
- ปี พ.ศ.๒๕๒๙- ๒๕๓๖ รองอัยการจังหวัด
- ปี พ.ศ.๒๕๓๖- ๒๕๔๔ อัยการจังหวัด
- ปี พ.ศ.๒๕๔๔- ๒๕๕๔ อัยการผู้เชี่ยวชาญ, อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษและอัยการพิเศษฝ่ายสำนักงานคดีภาษาอากร
- ปี พ.ศ.๒๕๕๔- ๒๕๕๕ รองอธิบดีอัยการ สำนักงานวิชาการ
- ปี พ.ศ.๒๕๕๕- ๒๕๕๘ รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีปกครอง
- ปี พ.ศ.๒๕๕๘- ๒๕๖๐ อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีปกครองพิเศษโลก
- ปี พ.ศ.๒๕๖๐- ปัจจุบัน อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาศาลแพ่ง